

ИСЛОМ КАРИМОВ

**ОНА ЮРТИМИЗ
БАХТУ ИҚБОЛИ ВА БУЮК
КЕЛАЖАГИ ЙЎЛИДА
ХИЗМАТ ҚИЛИШ –
ЭНГ ОЛИЙ САОДАТДИР**

ТОШКЕНТ – «ЎЗБЕКИСТОН» – 2015

УЎК: 323(575.1)
КБК 66.3(5Ў)
К25

ISBN 978-9943-28-344-2

© «ЎЗБЕКИСТОН» НМИУ, 2015

СЎЗБОШИ ЎРНИДА

Хурматли китобхон!

Маълумки, 2015 йил 29 март куни юртимизда улкан сиёсий воқеа – Ўзбекистон Республикаси Президентлигига сайлов бўлиб ўтди. Бу ҳақда сўз юритганда, аввало, ҳар томонлама юқори савияда, муқобиллик асосида ўтган бу сайлов мамлакатимизни демократик ривожлантириш йўлида яна бир муҳим, ҳал қилувчи босқич бўлиб, халқимизнинг ўз кучи ва салоҳиятига бўлган ишончи нақадар мустаҳкам экани, унинг сиёсий-ҳуқуқий онги, ижтимоий фаоллиги, Ватанимизнинг бугунги ва эртанги тақдири учун дахлдорлик ҳисси тобора ортиб бораётганини амалда яққол намоён этганини таъкидлаш лозим.

Конституциямиз, миллий ва халқаро ҳуқуқ нормалари, демократик тамойиллар асосида, очиқлик ва ошкоралик, тенглик ва холислик принципларига тўла мувофиқ равишда ўтказилган ушбу сайловда сайловчиларнинг 90,39 фоизи Тadbиркорлар ва ишбилармонлар ҳаракати – Ўзбекистон либерал-демократик партиясидан Президентликка номзод Ислom Абдуғаниевич Каримовга овоз берди.

Бундай ёрқин ғалаба, ҳеч шубҳасиз, Ислom Каримовнинг давлат раҳбари сифатида Ўзбекистоннинг мустақиллигини таъминлаш, уни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг стратегик мақсад ва вазифаларини ҳал этиш борасидаги беқиёс хизмат-

лари, юртимизда амалга оширилаётган кенг кўламли ислохотларнинг халқимиз томонидан юксак эътироф этилгани ва яқдиллик билан қўллаб-қувватланганидан далолат беради.

Бу ҳақиқатни сайлов жараёнида кузатувчи сифатида иштирок этган нуфузли халқаро ташкилотлар, кўплаб хорижий давлатларнинг вакиллари ҳам кенг эътироф этганини алоҳида қайд этиш зарур.

Ҳақиқатан ҳам, мамлакатимизни янгилаш ва модернизация қилиш, демократик ислохотларни чуқурлаштириш, фуқаролик жамиятини ривожлантириш жараёнлари изчил давом эттирилаётган, энг муҳими, халқимиз, айниқса, ёш авлодимиз мутлақо янгича инсоний сифат кўрсаткичлари билан майдонга чиқаётган, юксак марраларга интилиб яшаш унинг ҳаёт мазмуни, фуқаролик позициясига айланиб бораётган бир пайтда, бугунги XXI аср – глобаллашув даври олдимизга тобора ўткир ва долзарб вазифалар қўяётган бир шароитда ўтган бу сайлов Ўзбекистоннинг кейинги йиллардаги тараққиёт натижаларини чуқур сарҳисоб қилиб, истиқбол режаларини белгилаб олиш имконини берди.

Ўзбекистон Республикаси Президентлигига ўтказилган сайловда Ислом Каримов томонидан, бошқа номзодлар сингари, кенг миқёсдаги тарғибот-ташвиқот ишлари олиб борилгани жамоатчилигимизга яхши маълум.

Давлатимиз раҳбарининг нисбатан қисқа вақт – 2–3 ой давомида йигирмадан зиёд учрашув ва анжуманларда, жумладан, Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатлари ва Сенати аъзолари билан учрашувларда, иккала палатанинг қўшма мажлисида,

Вазирлар Маҳкамасининг мамлакатимизни 2014 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2015 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган мажлисида, Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси Ҳомийлик кенгашининг йиғилишида, Тадбиркорлар ва ишбилармонлар ҳаракати – Ўзбекистон либерал-демократик партиясининг VII съездида, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар сайловчилари вакиллари билан учрашувларда, Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимида киришиш тантанали маросимидаги нутқ ва маърузаларида, шунингдек, 9 май – Хотира ва қадрлаш куни муносабати билан оммавий ахборот воситалари ходимлари билан учрашувда мустақиллик йилларида босиб ўтган тараққиёт йўлимизни теран таҳлил қилиб, яқин ва олис келгусида олдимизда турган вазифаларни ҳам стратегик, ҳам тактик жиҳатдан атрофлича асослаб берганини таъкидлаш зарур.

Шу ўринда бир фикрни айтиб ўтиш жоиз. Энг муҳим сиёсий, ҳуқуқий, иқтисодий-ижтимоий, маънавий масалаларни ўзига қамраб олган бу қадар йирик ҳажмдаги аналитик материаллар ва маълумотларни қисқа вақт мобайнида ишлаб, умумлаштириб, уларнинг ҳар бирини юракдан ўтказган ҳолда, чуқур таҳлил қилиш, таъсирчан шаклда тингловчиларга, сайловчиларга етказиш, табиийки, жуда катта ғайрат-шижоат, билим ва тажриба, кенг миқёсдаги тафаккур ва интеллектуал салоҳиятни талаб этади.

Ана шу нутқ ва маърузалар билан батафсил танишар эканмиз, биз ўз олдимизга қўйган юксак ва-

зифалар, яъни замонавий ривожланган демократик давлатлар қаторига кириш, иқтисодиётимизнинг барқарор ўсишини таъминлаш, аҳолимизнинг ҳаёт даражаси ва сифатини ошириш, Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллашига қаратилган узоқ ва давомли мақсадларимиз, уларни амалга ошириш йўллари бугунги ва эртанги кун нуқтаи назаридан теран таҳлил қилингани ва яқин келажақдаги устувор, дастурий йўналишлар аниқ ва равшан белгилаб берилганига амин бўламиз.

Бунга ишонч ҳосил қилиш учун давлатимиз раҳбарининг ушбу китобдан ўрин олган Тадбиркорлар ва ишбилармонлар ҳаракати – Ўзбекистон либерал-демократик партиясининг VII съездидаги маърузаси билан танишиш кифоя деб ўйлаймиз.

Президентимизнинг айрим учрашув ва мажлислардаги нутқлари матбуотда эълон қилинганидан ва рисола шаклида чоп этилганидан ҳурматли ўқувчилар хабардор, албатта. Айни пайтда Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар сайловчилари вакиллари билан бўлиб ўтган учрашувлардаги маърузалар нашр этилмасдан, улар ҳақида оммавий ахборот воситаларида қисқача ахборотлар берилди, холос.

Давлатимиз ва жамиятимизнинг ҳозирги ва келгуси ҳаётига бевосита дахлдор бўлган муҳим концептуал фикрлар, ғоя ва қарашлар илгари сурилган, биз учун янги тарихимизнинг ажралмас бир қисми бўлиб қоладиган ана шу нутқ ва маърузаларни атрофлича ўрганиш, таҳлил қилиш, кенг жамоатчиликка, авваламбор, ёшларимизга етказиш долзарб аҳамиятга

эгадир. Шу боис, уларнинг катта ижтимоий моҳияти, илмий-назарий қиммати ва аҳамиятини инобатга олган ҳолда, нашриётимиз томонидан улардаги энг муҳим, дастурий ғоялар алоҳида тўплам сифатида тайёрланиб, эътиборингизга ҳавола этилмоқда.

Ушбу китобда давлатимиз раҳбарининг мамлакатимизни сиёсий ва иқтисодий ривожлантириш, жумладан, ижтимоий соҳалар – таълим-тарбия, илму фан, соғлиқни сақлаш, маданият ва санъат, спорт тизимини ривожлантиришга қаратилган ислохотлар, жамиятимизда аёллар, кексалар ва ёшларнинг ўрни, уларга янада қулай шароит ва имкониятлар яратиш билан боғлиқ масалалар; ҳар бир ҳудуд ва минтақа бўйича яқин ва ўрта истиқболга мўлжалланган режалар, устувор лойиҳалар; қадимий ва янги тарихимиз ҳақида, собиқ советлар тузуми моҳиятини фош этадиган мисоллар, бугунги кунда дунёнинг айрим ҳудудларида бу тузумни тиклашга бўлаётган ҳаракатлар ҳақидаги фикрмулоҳазалари, Ўзбекистоннинг ташқи сиёсат концепцияси тўғрисидаги қарашлари ҳар томонлама пухта асосланган ҳолда баён қилинган.

Мазкур тўпламнинг бош ғоясини қуйидаги сўзларда мужассам бўлган энг муҳим ўзак фикр ташкил этади: **«Биз ўтган даврда амалга оширган ишларимизга баҳо берар эканмиз, «Кеча ким эдигу бугун ким бўлди?» деган савол асосида уларнинг моҳияти ва аҳамиятини ўзимизга чуқур тасаввур этамиз. Айни вақтда «Энтага ким бўлишимиз, қандай янги марраларни эгаллашимиз керак?» деган савол устида ўйлашимиз, нафақат ўйлашимиз, балки**

амалий ишларимиз билан бунга жавоб беришимиз лозим».

Ана шундай ёндашув асосида мамлакатимизнинг мустақиллик йилларида босиб ўтган тарихий йўли теран таҳлил қилиниб, бу ҳаётий саволларга чуқур ва ҳаққоний жавоблар берилгани китобнинг қимматини янада оширади.

Давлатимиз раҳбарининг сайловолди учрашувларидаги маърузаларида кейинги 7 йил давомида Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳрида амалга оширилган туб ўзгаришлар ва уларнинг мамлакатимизда олиб борилаётган кенг кўламли ислохотлар билан узвий боғлиқ ҳолда қилинган қиёсий таҳлили, ҳар қайси ҳудуднинг келгуси ривожини белгилаб берадиган асосий истиқбол режалари аниқ факт ва рақамларда акс эттирилади.

Мисолларга мурожаат қиладиган бўлсак, ҳозирги вақтда юртимизнинг турли ҳудудларида амалга оширилган ва амалга оширилаётган улкан лойиҳалар – бу Сурғил кони негизида Устюрт газ-кимё мажмуасини барпо этиш бўладими, «Шўртангазкимё» комплекси ёки Деҳқонобод калийли ўғитлар заводи, «Самавто» корхонаси, «Ангрен», «Навоий», «Жиззах» махсус индустриал зоналари бўладими, Бухоро ёки Фарғона нефтни қайта ишлаш заводлари, «Женерал моторс – Ўзбекистон» ёки МДХ ҳудудида ноёб бўлган Тошкент вилоятидаги автомобиль двигателлари ишлаб чиқарадиган замонавий заводлар бўладими, Питнак шаҳрида барпо этилган замонавий енгил автомобиллар ишлаб чиқарадиган корхона бўладими, Сирдарё иссиқлик электр станцияси, «Ангрен – Поп»

электрлаштирилган темир йўли ёки пойтахтимиздаги янги-янги ишлаб чиқариш қувватлари бўладими – буларнинг барчаси нафақат бир ҳудуд, балки бутун мамлакатимиз миқёсидаги йирик лойиҳалар эканига алоҳида урғу берилади.

Шу ўринда Президентимизнинг нутқ ва маърузаларида зикр этилган айрим характерли рақамларни келтириб ўтиш мақсадга мувофиқдир.

Масалан, Қашқадарё вилоятида воҳанинг мавжуд индустриал салоҳиятини янада юксалтириш мақсадида ҳозирги вақтда фақат нефть-газ, нефть-кимё саноатининг ўзида қиймати салкам 10 миллиард долларга тенг бўлган 17 та лойиҳа амалга оширилмоқда. 2020 йилгача вилоятда айти шу соҳада яна 11 миллиард долларлик 31 та янги лойиҳа жорий этилади. Қорақалпоғистон Республикасида эса келгуси беш йилда фақат саноат соҳасининг ўзида 500 га яқин йирик лойиҳани амалга ошириш режалаштирилмоқда.

Бир вақтлар – ўтган асрнинг 90-йилларида юртимизда саноатнинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши 14,1 фоизни ташкил қилган бўлса, мана шундай кенг кўламли амалий ишларимиз ҳисобидан бутунги кунда бу кўрсаткич 25 фоизни ташкил этмоқда.

Мамлакатимиз бўйича келгуси беш йилда ризқ-рўзимиз манбаи бўлган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга 1 триллион 860 миллиард сўм, ирригация тармоқларини модернизация қилиш учун эса 3 триллион 144 миллиард сўм ва 584 миллион долларлик хорижий инвестицияларни йўналтириш кўзда тутилмоқда.

Ёки шаҳарларимизни комплекс қайта қуриш бўйича қабул қилинган дастурларнинг ижросини олади-ган бўлсак, бугунги кунда Тошкент, Самарқанд, Фарғона, Қўқон, Марғилон, Андижон, Наманган, Урганч, Нукус, Қарши, Шаҳрисабз, Термиз, Жиззах, Гулистон ва бошқа кўплаб шаҳарларимизнинг қиёфаси тубдан ўзгариб бораётганига маърузаларда алоҳида эътибор қаратилади.

Мустақиллик даврида Ўзбекистон иқтисодиёти 5 каррадан зиёд ўсгани, мамлакатимиз аҳолиси 10,5 миллионга кўпайгани ҳолда, унинг даромадлари қарийб 9 баробар ошгани, одамларимизнинг ўртача ёши 67 ёшдан 73,5 ёшга, аёллар ўртасида эса 75,8 ёшга узайгани сингари беқиёс ютуқ ва натижаларимиз билан ҳар қанча фахрлансак, ғурурлансак арзийди, албатта.

Айниқса, кейинги ўн йил давомида жаҳондаги санокли давлатлар қаторида ялпи ички маҳсулотимиз 8 фоиздан кам бўлмаган суръатларда ўсаётгани ва 2015 йилда ҳам шундай натижа кутилаётгани чиндан ҳам халқаро жамоатчиликнинг, яқин ва узоқ ён-атрофимиздаги қўшни мамлакатларнинг ҳайрати ва ҳавасини уйғотмоқда.

Шу ўринда нуфузли халқаро эксперт ташкилотлари ва рейтинг компаниялари томонидан ўтказилаётган айрим тадқиқотлар ҳақидаги баъзи бир маълумотларни келтириб ўтиш жоиз, деб ўйлаймиз.

Яқинда Швейцарияда Жаҳон иқтисодий форуми – «World Economic Forum» иқтисодиёти энг тез ривожланаётган мамлакатлар рейтингини эълон қилди. Жаҳон банкининг «Глобал иқтисодий тараққиёт»

прогнози асосида тайёрланган мазкур маълумотда 2014 йилдан 2017 йилгача бўлган даврда йиллик ўсиш даражаси энг юқори бўлган давлатлар орасида Ўзбекистон 5-ўринда қайд этилгани албатта кўп нарсадан далолат беради.

Мамлакатимизда таълим соҳасини ривожлантириш ва ислоҳ этишга йўналтирилаётган йиллик харажатлар ялпи ички маҳсулотнинг 10–12 фоизини ташкил этаётгани ва бу соҳанинг давлат бюджети харажатларидаги улуши 35 фоиздан зиёд экани, бундай кўрсаткичларни дунёнинг бошқа давлатларида камдан-кам учратиш мумкинлиги бугунги кунда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти, ЮНИСЕФ, ЮНЕСКО ва бошқа нуфузли халқаро ташкилотлар томонидан эътироф этилмоқда.

Сўнгги йилларда «Moody's», «Standard & Poor's» ҳамда «Fitch Rating's» халқаро рейтинг агентликлари юртимизнинг барча тижорат банкларига уларнинг барқарор ўсиш суръатларига эришаётганини тасдиқлайдиган рейтинг баҳоларини тақдим этмоқда.

Маълумки, аҳолининг турмуш шароитини яхшилаш, ҳаётдан рози бўлиб яшашига эришиш бугунги замонавий давлатчилик тараққиётидаги муҳим кўрсаткич ҳисобланади. Яқинда айни шу кўрсаткичлар бўйича Бирлашган Миллатлар Ташкилоти кўмагида АҚШнинг Колумбия университети социологлари томонидан ижтимоий сўров ва тадқиқотлар ўтказилиб, шу асосда «Бутунжаҳон бахт индекси»нинг («World Happiness Index») янги рейтинг эълон қилинди. Диққатга сазовор жихати шунда-

ки, ушбу рўйхатда Ўзбекистон 158 мамлакат орасида 44-поғонада, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига аъзо мамлакатлар орасида эса биринчи ўринда қайд этилди. Айтиш жоизки, бундан икки йил аввал мазкур рўйхатда мамлакатимиз 60-ўринни банд этган эди.

Буюк Британиянинг нуфузли «Экономист» журнаlining эътироф этишича, Ватанимиз пойтахти – азим Тошкент шаҳри ободлиги ва яшаш учун қулайлиги жиҳатидан дунё рейтингда 140 та шаҳар орасида 58-ўринни эгаллайди.

АҚШнинг «The Huffington Post» нашри томонидан Самарқанд шаҳри «Дунёнинг албатта бориб кўриш керак бўлган 50 шаҳри» рўйхатига киритилгани ва бундай эътирофга эришишда ҳам МДҲ мамлакатлари ўртасида Ўзбекистон ягона экани эътиборга сазовордир.

Албатта, халқаро миқёсда юксак эътироф этилаётган бундай ютуқ ва натижаларга халқимиз ўз-ўзидан, осонликча эришаётгани йўқ. Буларнинг барчаси замирида, аввало, ўз вақтида тўғри танланган, «ўзбек модели» деб ном олган, халқимиз манфаатларига тўла жавоб берадиган миллий тараққиёт стратегияси, эл-юртимизнинг фидокорона меҳнати ҳал қилувчи омил ва мустаҳкам пойдевор бўлиб хизмат қилаётгани ҳеч кимга сир эмас.

Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри сайловчилари вакиллари билан учрашувларда Ўзбекистоннинг тараққиёт йўли, мамлакатимизда узоқни кўзлаб олиб борилаётган халқчил сиёсатнинг мазмун-моҳияти давлатимиз раҳбари томонидан ҳаётий мисоллар асосида яна бир бор теран таҳлил қилиб берилди.

Шу ўринда, мустақиллик йилларида биз босиб ўтган ғоят оғир ва мураккаб йўлнинг туб маъно-мазмунини, бугун биз эришадиган ютуқларнинг ҳаётий заминини ҳақида яққол тасаввур берадиган қуйидаги бир мисолга эътибор қаратишни зарур деб биламиз.

«Бир пайтлар баъзи вилоят ва туман раҳбарларимиз, биз – аграр республика, деб мақтаиб юрарди, – дея таъкидлайди Ислон Каримов Бухоро вилояти сайловчилари вакиллари билан учрашувда. – Улар нимани ўйлаган – мен билмадим. Умрбод СССР таркибида бўламиз, деб ўйлаганми?»

Бу одамлар озгина фикрлаб кўрса бўлардики, сув, ер етишмаса, халқимиз кўпайиб бораётган бўлса, фақат ғалла, пахта, сабзавот етиштириш билан мамлакатимизнинг тараққиётини таъминлаш мумкинмиди?

Мана, сизларга яна битта рақам: 1991 йилда мамлакатимиз аҳолиси 20 миллион 500 минг киши эди. Мустақиллик йилларида халқимиз 1,5 карра ўсди – 31 миллионга етди.

Айтинглар, 1,5 баробар кўпайган аҳолини эски шароитда оладиغان ҳосил – пахта, ғалла ҳисобидан боқиб бўлармиди? Ўша пайтда биз тахминан 5–6 миллион тонна буғдойни четдан олиб келар эдик. Шундай вақтлар бўлганки, бир ҳафта-ўн кунлик унимиз қолган эди.

Бир тасаввур қилайлик, қайси давлат, қайси халқ буни ўз бошидан ўтказган? Ана шундай муаммолар қаршисида ёлғиз қолган пайтимизда ким бизни қутқарди? Биринчи навбатда, ўзимиз. Чидадик, лекин ҳеч кимдан қарз бўлмадик.

Бугунги кунда Ўзбекистоннинг чет мамлакатлардан қарзи ялпи ички маҳсулотга нисбатан 15 фоиздан ошмайди. Ваҳоланки, баъзи давлатларда бу кўрсаткич 150 фоиздан ҳам ортиқни ташкил қилади, улар бўйнидаги қарздан қандай қутулишни ҳам билмай юрибди».

Мамлакатимиз раҳбари сайловолди учрашувларидаги ҳар бир чиқишида бугун, дунё миқёсида глобаллашув ва рақобат тобора кучайиб, зиддият ва қарама-қаршилиқлар кескинлашиб бораётган бир вазиятда биз фақат эришган ютуқларимизга маҳлиё бўлмасдан, дунёда юз бераётган туб ўзгаришлар жараёнида эгаллаб турган ўрнимизни холисона ва танқидий баҳолашимиз, кундан-кунга ошиб бораётган ҳаёт талабларига жавоб беришимиз, давр билан ҳамқадам бўлишимиз зарур ва шарт эканини қайта-қайта уқтиради.

«Биз ҳаёт ҳеч қачон бир жойда тўхтаб турмаслигини, албатта, яхши англаймиз, – дейди Ислом Каримов. – Агарки биз XXI асрда, тобора авж олаётган глобаллашув жараёнлари, Интернет ва интеллектуал тараққиёт ҳал қилувчи роль ўйнаётган бир даврда яшаётганимизни ҳисобга оладиган бўлсак, ҳаётимиз нақадар шиддатли суръатлар билан ўзгариб бораётганини, айниқса, чуқур ҳис қиламиз.

Ана шундай шароитда эришган натижаларимизга маҳлиё бўлмасдан, ҳаволаниш кайфиятига берилмасдан, шу ийитга қадар босиб ўтган йўлимиз – бу олдимизда турган мураккаб ва оғир йўлнинг фақат бир қисми эканини ўзимизга аниқ тасаввур этишимиз керак.

Бугунги кунда бизни ўраб турган дунё қанчалик тез ўзгариб бораётгани, яқин ва узоқ атрофимизда турли можаро ва қон тўкишлар давом этаётгани, терроризм, экстремизм ва наркотрафик хавфи ортиб, молиявий-иқтисодий инқироз ва унинг оқибатлари янада чуқурлашиб бораётгани ҳақида ортиқча гапиришнинг хожати йўқ, деб ўйлайман. Албатта, буларнинг барчаси ҳар биримизни ташвишга солмасдан қўймайди ва биздан жаҳонда юзага келаётган вазиятни сергаклик билан баҳолашни талаб қилади».

Сайловолди учрашувларида мамлакатимизда олиб борилаётган туб ислоҳот ва модернизация жараёнлари доирасида барча минтақаларимизни замон талаблари асосида, мутаносиб ҳолда тараққий эттириш, аҳоли фаровонлигини янада ошириш, одамларимиз учун муносиб турмуш шароитини яратиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилди. Ҳар қайси ҳудуднинг ўзига хос шароити ва имкониятларидан келиб чиқиб, барча соҳалар бўйича яқин ва узоқ келажакка мўлжалланган устувор вазифалар, уларни амалга ошириш йўллари аниқ-равшан белгилаб берилди.

Бўлиб ўтган самимий мулоқот ва учрашувларнинг асосий мавзуси бўлган муҳим масала – сайлов ва демократия бўйича давлатимиз раҳбари томонидан билдирилган фикрлар, айниқса, диққатга сазовордир.

Маълумки, мазкур тушунчалар дунё тафаккур тарихидаги энг қадимий ва энг кўп муҳокама қилинадиган масалалар бўлиб, бир қарашда бу мавзуда айтилмаган гап, ёритилмаган муаммонинг ўзи қолмагандек тую-

лиши мумкин. Лекин, халқимиз кўп йиллар давомида мустамлакачилик зулми остида, оғир иқтисодий муаммолар гирдобидида қолиб кетгани учун бу тушунчалар бизнинг миллий қадриятларимиз, тафаккур ва тасаввурларимиз билан бевосита боғлиқ ҳолда таҳлил қилинмай келгани ҳам айтилиши ҳақиқат.

Ислом Каримов сайлов ва демократия ҳақида сўз юритар экан, миллий-ижтимоий тафаккурдаги ана шу бўшлиқни тўлдириб, бу борадаги кўпгина масалаларнинг ҳам илмий-назарий, ҳам услубий-амалий ечимини баён қилади. Айтилиши аснода илгари сурилган баъзи теран фикрларни мазкур тушунчаларнинг аниқ таърифи, таъбир жоиз бўлса, халқона ифодаси сифатида қабул қилиш мумкин.

«Сайлов – бу биз кураётган ҳуқуқий демократик давлатнинг узвий бир қисми, фуқароларнинг ўз хоҳиш-иродасини эркин билдириши, давлат ва жамият бошқарувида фаол иштирок этишининг асосий шаклидир».

«Содда қилиб айтганда, сайлов – бу, аввало, эркин танлаш ҳуқуқи демакдир».

«Сайлов – бу демократия дегани, демократия – бу сайлов деганидир. Ҳақиқатан ҳам, демократиянинг ҳаётда устувор бўлиши учун қачон энг қулай имконият пайдо бўлади? Айтилиши холис, муқобил сайлов ўтказишда».

«Демократиянинг ўзига хос кўплаб ижобий жиҳатлари бор, албатта. Лекин уни ўйинга айлантириб, катта минбарлардан туриб, «демократия, демократия» деб кўксига уриб гапириш, аслини олганда, халқ манфаатларини ниқоб қилиб, ўз

манфаатларини кўзлашдан бошқа нарса эмаслигини ҳам кўп кўрганмиз.

Демократияни қандайдир догмага, қотиб қолган ягона бир мезонга айлантириш, уни бошқа давлатларга, уларнинг миллий шароити ва ўзига хослигини ҳисобга олмасдан, умумий қоида сифатида тикиштириш – мутлақо нотўғри.

Биз шуни яхши англашимиз керакки, демократия ҳеч қачон бир хил шакл ёки мазмунда бўлмайди. Демократия дегани – бу ҳамиша ўзгариб турадиган ҳаёт тарзи, жамият тизимининг ривожини билан узвий боғлиқ.

Демократия – инсон, жамият, давлат деган уч субъект ўзаро бир-бирини тўлдирадиган, бир-бирини бойитиб, керак бўлса, назорат қилиб турадиган тизим демакдир. Бу ҳар қайси инсоннинг жамият билан, жамиятнинг эса давлат билан муносабатини, улар ўртасидаги мувозанатни англади».

Бундай фикр ва қарашлар халқаро миқёсда ХХI асрнинг энг кучли сиёсий лидерларидан бири сифатида эътироф этилган давлат арбоби томонидан айтилаётганини инобатга оладиган бўлсак, ўйлаймизки, уларнинг аҳамияти янада ошади.

Таъкидлаш жоизки, Президентимизнинг сайловолди учрашувларидаги чиқишлари яна бир ўта муҳим масала – Ватанимиз мустақиллиги биз учун энг буюк неъмат, улкан имкониятлар манбаи эканини чуқур англаб, уни бундан буён ҳам ҳар томонлама мустаҳкамлаш, халқимизнинг тинч-осойишта ҳаёти, сарҳадларимиз дахлсизлигига таҳдид солиши мумкин

бўлган ҳар қандай хавф-хатардан огоҳ бўлиб яшашга, дунёга очик кўз билан қараб, оқни қорадан, яхшини ёмондан ажрата олишга даъват этиши билан алоҳида эътиборга сазовордир.

Айниқса, китоб муаллифи томонидан баён қилинган, яқин тарихимиз ҳақидаги бевосита ўзи гувоҳ бўлган, қалбидан, юрагидан ўтказган ҳаяжон ва изтиробга тўла воқеалар, собиқ совет тузумини ич-ичидан чуқур биладиган инсон сифатида бу зўравон тузумнинг сохта ва ғайриинсоний ғоялари, ёвуз кирдикорларини фош этишга қаратилган, аниқ фактларга асосланган ҳаққоний фикрлари ниҳоятда аҳамиятлидир. Бугунги кунда постсовет ҳудудидаги айрим мамлакатларда кўзга ташланаётган, СССРни қайта тиклаш борасидаги турли уринишлар таги пуч даъволардан иборат экани, халқимиз энди ҳеч қачон эски, мустабид даврга қайтмаслигини тушуниш, англашда улар ғоят долзарб мазмун касб этади.

Шу ўринда ана шундай фикрлардан айрим мисоллар келтириб ўтиш мақсадга мувофиқ, деб ўйлаймиз.

«Илгари ҳам, ҳозир ҳам СССРни ёқлаб чиқаётганларнинг бирорта гапига ишониб бўлмайди, — деб таъкидлайди Президентимиз Қашқадарё вилояти сайловчилари вакиллари билан учрашувда. — Биз бир пайтлар кўкларга кўтариб, мук тушиб сиғинган Ленин бобо, Сталин бобо ва бошқа «бобо»ларимиз аслида ҳаммаси қаллоб ва жаллод бўлиб чикди. Мана, сизга ҳақиқат. Масалан, Ленинни дунё халқларининг доҳийси, халоскори деб пионерлик, комсомоллик пайтимизда ашулалар айтган-

миз. Мен ҳозирги ёш ўғил-қизларимизни кўриб хурсанд бўламанки, улар бундай ёлғон гаплардан мутлақо узоқ бўлиб вояга етмоқда. Ўша замонда энди мактабга борган бола аввал «октябрий» нишонини тақарди. Ўзингиз ўйланг, 6—7 ёшга кирган бола нимани билади? Бу ёшда бола фақат офтобни, очилган гулларни, умуман, атрофидаги оламни кўриб хурсанд бўлади. Онасини кўрса, байрам бўлса, қувонади.

У пайтлар шундай вазиятлар ҳам бўлардики, бир марта тўйиб овқатланишнинг ўзи бахт ҳисобланарди. Мен ёшлигимда буларнинг барчасини бошимдан ўтказганман. Ҳатто, шундай бўлганки, мактабда бир неча бор даре пайти очликдан ҳолсизланиб ухлаб қолганман. Бундай ҳолатлар ўша замонларни кўрган одамларнинг кўпчилигига бегона бўлмаса керак. Мен аниқ биламан, сизлар ҳам ёшлигингизда айти шундай қийинчиликларни бошингиздан ўтказгансиз. Яъни, ҳаммамизнинг тақдиримиз ўхшаш бўлган. Ўша даврларда эрталаб оч-наҳор туриб, дарсга чопардик, куч-қувват ҳам шунга яраша бўларди.

Бир сўз билан айтганда, биз шундай оғир замонларда яшаганмиз, кўпгина ноҳақликларни ўз кўзимиз билан кўрганмиз. Сиёсат бошқа-ю, ҳаёт бошқа эди. Турли қалин китобларни чиқариб, шиорлар, ашулаларни тўқиб, ҳаммани сохта ғояларга ишонтириш оддий ҳол эди. Комсомол бўлмасанг, партияга кирмайсан, партияга кирмасанг, ҳеч қандай вазифада ишлай олмайсан, деган қарар ҳукмрон эди.

Яна бир мудхиш нарса шуки, 30-йилларда қулоқлаштириш сиёсати олиб борилиб, минг-минглаб одамларнинг молу мулки, уй-жойлари тортиб олинган, ўзлари эса узоқ ва совуқ ўлкаларга сургун қилинган, бу тузумдан норози бўлган одамларнинг болаларига «халқ душманининг фарзанди» деган тамға босилган. Умуман, совет тузumi ва мафкураси миллионлаб одамларни майиб қилган, уларнинг тақдирида аянчли из қолдирган. Уларнинг қанча-қанчаси адолатни, ёруғ кунларни кўрмасдан, бу дунёдан ўтиб кетган.

Мана, энди СССР деган давлат йўқ бўлиб кетди. Кимдир бундан хурсанд бўлса, яна кимдир, афсуски, ўша даврларни кўмсаб яшаяпти. Аслида, империялар, зўравонлик билан тузилган давлатлар ҳеч қачон узоқ яшамайди. Бу – тарих ҳақиқати».

Ҳақиқатан ҳам, бу фикрларнинг нақадар ҳаққоний ва чуқур илмий, тарихий асосга эга эканини бугун ҳаммамиз дунёда юз бераётган воқеа ва ҳодисалар ми-солида кўриб, кузатмоқдамиз.

Файласуфлар «тарих қайтарилмайди», дейдилар. Лекин, афсуски, тарих баъзан қайтарилганида фарс – майнавозчилик кўринишида ёки фожиа тарзида так-рорланиши мумкин эканини бугун жаҳоннинг ай-рим ҳудудларида содир бўлаётган аянчли ва қонли воқеалар яққол кўрсатиб турибди.

Сиёсатшунослар фуқароларнинг ҳаётга муноса-бати, кайфиятини давлат бошқарувининг самарадор-лигини кўрсатадиган энг муҳим барометр сифати-да таърифлашлари бежиз эмас. Шу нуқтаи назардан қараганда, бир савол туғилади.

Хўш, бугунги кунда совет даврини қўмсаш қандай мамлакатларда кузатилмоқда? Аввало, давлат ва жамият бошқарувини тўғри йўлга қўя олмаган, давлат халқ манфаатлари, унинг орзу-интилишларидан узоқ бўлиб яшайдиган, ислохотлар шунчаки ислохот учун, номигагина, чалакам-чатти олиб борилаётган ва самара бермаётган мамлакатларда эмасми?

Яқин ўтмишда, мустабид тузум даврида бошимиздан кечирган оғир кунлар ҳақида Юртбошимизнинг яна бир фикрига эътибор берайлик:

«Юртимизда 90-йилларда юзага келган муаммонинг илдизи собиқ тузум даврига, пахта яккаҳокимлиги ҳалокатли тус олган, пахта етиштириш энг катта мақсад саналиб, ҳатто, одамларнинг ҳаёти ва саломатлигидан устун турган ўша мустабид замонга бориб тақалади.

Халқимиз ўша пайтда чидаб бўлмайдиган шундай азоб ва уқубатларга гирифтор этилган эдики, буни сўз билан ифодалашнинг ўзи қийин. Далада ишлаб юрган одамларнинг устидан самолётдан захарли дорилар сепилгани, қанча-қанча болалар сариқ касаллиги ва бошқа дардларга йўлиққани бу залда ўтирганларнинг ҳали эсидан чиққани йўқ.

Ҳақиқат, тарих ҳақиқати болаларимиз учун сув ва ҳаводек зарур. Тарих ҳақиқатини тўлалигича кейинги авлодга етказиш ҳар бир инсоннинг келажак олдидаги муқаддас бурчи ҳисобланади.

Ўша машъум кунларни кўрган кишилар, фахрийларимиз ҳаёт эканидан фойдаланиб, бу борада кўпроқ маълумот тўплаш, уларни тизимлаштириш

устида ишлайдиган олим ва мутахассислар бўлса, мен бундай ташаббускор одамларни шу муқаддас заминни севган ватанпарвар, юртпарварлар деб қабул қиламан ва уларни қўллаб-қувватлашга доим тайёрман.

Инсоннинг табиати шундайки, вақт ўтиши билан ёмон воқеалар унинг эсидан чиқади. Бир томондан қараганда, бу – тўғри. Чунки инсон бошидан кечирган бахтсизликларни, эзилган кунларини эслашни хоҳламайди. Лекин яхши кунлар, обод ва фаровон ҳаётнинг қадрига етнш учун инсон баъзи-баъзида ортга назар ташлаб туриши ҳам керак. Тарихдан сабоқ чиқариб яшаши лозим.

Мен, авваламбор, ёшларимизга қарата айтмоқчиман: ўқинг, тарихни ўрганинг, тарихини, ўтмишини билган одам келажакда адашмайди».

Давлатимиз раҳбари бу ҳақда куюниб гапирар экан, нафақат яқин тарихимиз, балки ўтмишимизнинг бошқа даврлари ҳақида ҳам ҳаққоний фикрларни билдиради, тарихимизда рўй берган аччиқ ҳақиқатлардан барчамизни яна бир бор огоҳ этади:

«Тарихимиздаги оғриқли даврлардан ҳам хулоса чиқариб яшашимиз керак. Эртага бизнинг ўрнимизга келадиган ёшлар ана шу тарих ҳақиқати билан қуролланиши лозим. Чунки ҳеч бир соҳада ҳеч кимдан кам бўлмайдиган авлодгина буюк давлат барпо этиши мумкин. Нега деганда, буюк давлатни қуриш учун маърифатли, тарихни биладиган, ундан сабоқ чиқара оладиган одамлар керак.

Авваламбор, Ватанини жонидан азиз кўрган Амир Темур бобомизнинг бизга қолдирган насихатларини юрагимизга, қон-қонимизга, суяк-суягимизга мустаҳкам жо қилишимиз лозим ва болаларимизни ҳам шу руҳда тарбиялашимиз даркор».

Чиндан ҳам, бир ҳақиқатни барчамиз тан олишимиз керак. Бугунги кунда нафақат ёшларимиз, айти пайтда, ёши улуғ юртдошларимизнинг ҳам аксарияти яқин тарихимиз ҳақида тўлақонли тасаввурга эга эмас.

Шу нуқтаи назардан қараганда, сайловолди учрашувларида ўтган асрнинг 80-йиллари охирида собиқ Марказнинг Ўзбекистонда «пахта иши», «ўзбеклар иши» деган тухмат ва бўҳтонлар билан амалга оширган оммавий қатағонлари ҳақида Ислом Каримов томонидан билдирилган ҳаққоний фикрлар ҳар бир юртдошимизни ҳаяжонга солмасдан қўймайди.

Андижон вилоятидаги йиғилишда баён қилинган мана бу хотираларга эътибор беринг:

«Собиқ СССР даврида Ўзбекистонга нисбатан Марказ томонидан олиб борилган зўравонлик сиёсати, халқимизни камситиш, унинг эҳтиёжларини менсимаслик, юртимизда пахта яккаҳоқимлиги авжига чиқиб, иқтисодий ҳолатимиз ва ҳаётимиз жар ёқасига келиб қолгани, норозилик ловуллаб ёниб кетадиган даражада кескинлашиб боргани ҳеч кимга сир эмас.

Фараз қилишнинг ўзи ҳам қийин бўлган 6 миллион тонна пахта етиштириш планини бўйнимизга бўйинтуруқдек осиб қўйиб, уни бажариш учун фақатгина томларимизга пахта экиш қолганини айтмайсизми?

Ҳақиқатан ҳам, пахта яккаҳокимлиги шу қадар авжга чиққан эдики, мана шу Андижон вилояти-дек аҳоли зич яшайдиган ҳудудда экин майдонларининг 88 фоизини ғўза эгаллаб олган эди. Ўша машъум кунларни сизларнинг кўпчилигингиз яхши эслайсиз, албатта.

Бундай сиёсат совет давлатининг ўзи қандай ноҳақ, зулмга асосланган ва мустабид тузум бўлганини яна бир бор кўрсатди. Мен ўша даврни нафақат оддий одам, балки раҳбар сифатида ўз бошимдан ўтказганман. Шунинг учун бу тузумнинг барча иллатларини яхши биламан.

Бу давр юртимиз учун ниҳоятда оғир, Марказдан ташланган «десантчи»лар, турли сохта мафкурачилар – уларнинг ичида, афсуски, ўзимиздан чиққанлари ҳам бор эди – кўп зиён етказиб, ўзбек халқини порахўрликда, қўшиб ёзишда айблаб, ҳар хил тухмат ва бўҳтонлар ёғдираётган бир давр эди.

Албатта, ўша пайтда жазога тортилган одамлар орасида мансабга, бойликка берилиб, нопок ишларга йўл қўйган шахслар ҳам бўлган. Гуруч курмаксиз бўлмайди, деғанларидек, ҳаёт бор экан, ҳалол, инсофли, диёнатли одамлар билан бир қаторда, баъзи қўли эгри, иши қинғир, фақат ўз роҳатини ўйлаб яшайдиган кимсалар, афсуски, ҳамма халқларда ҳам учраб туради. Буни ҳеч ким инкор этолмайди. Лекин ана шундай нобоп одамларни деб бутун бир халқни коралаш, унинг шаънини, ғурурини оёқости қилиш, энг оддий инсоний ҳақ-ҳуқуқларини топташ, ўзингиз айтинг,

кайси қонун-қоидага тўғри келади? Айниқса, туну кун умрини далада ўтказиб, меҳнатдан бошқа нарсани билмаган, шу заминни замин қилган оддий деҳқонлар, бригадир ва звеночилар, сувчи ва механизаторларни пахтани қўшиб ёзиш, кимгадир пора бериш ёки пора олиш деган, одамнинг ақлига сиғмайдиган гуноҳларда айблаб, уларни судсиз-сўроқсиз бола-чақаси, оиласидан ажратиб, қамаб қўйса, бундай ноҳақликка чидаб бўладими ўзи?

Биз «пахта иши» деганда, унинг мудҳиш оқибатлари ҳақида гапирганда, аввало, ана шундай минг-минглаб оддий, бегуноҳ одамларни, уларнинг бошига тушган фожиаларни тушунамиз ва сунъий равишда ўйлаб топилган бу кампанияни халқимизга, юртимизга нисбатан олиб борилган оммавий катағоннинг бир кўриниши деб баҳолаймиз.

Бундай зулм ва хўрликни андижонликлар ҳам кўп тортган. Чунки ўша пайтда Андижон вилояти Ўзбекистонда энг кўп пахта етиштирадиган вилоят ҳисобланар эди. Табиийки, «десантчи»лар шуни баҳона қилиб, вилоятнинг бошига ҳам кўп ташвишлар солганини сизлар яхши биласиз, албатта.

... Ўзингиз айтинг, азизларим, 1989 йилнинг май ойида Фарғонада, Қувасойда бўлиб ўтган қонли воқеаларга нима сабаб бўлган эди? Ана шундай адолатсиз сиёсат эмасми?

Буни қарангки, ўша пайтдаги республика раҳбари бўлган одам бу воқеаларга катта минбардан туриб баҳо берар экан, бу бир тарелка қулупнай

устида бўлиб ўтган жанжал, безовта бўлишга ҳам арзнмайдн, хотиржам бўлинглар, ҳаммаси жойида, деган ёлғон гаплар билан ҳақиқатни яшириб, бутун дунёга шарманда бўлган эди.

Аслида эса юртимизда вазият жар ёқасига келиб қолган, одамларнинг сабр косаси тўлган, уларнинг турмуш шароити жуда оғир эди. Бунни яшаш даражаси бўйича Ўзбекистон ўн бешта республика ичида энг пастки ўринларга тушиб қолгани, учтўртталаб оила каталакдек ховлиларда тикилиб яшагани, ишсизлик, оналар ва болалар ўлими кескин ошиб кетгани ҳам тасдиқлайди.

Ана шундай адолатсиз шароитда азалдан чидамли халқимизнинг ҳам тоқати тоқ бўлдики, энди уни ушлаб, тўхтатиб турадиган кучнинг ўзи йўқ эди. Шундай ўта мураккаб, таҳликали, такрор айтаман, кичик бир учкун чиқса, ҳаммаёқ ловуллаб ёниб кетадиган бир вазиятда мен Ўзбекистон раҳбари сифатида иш бошлашимга тўғри келган эди.

Ўзимнинг ҳаёт тажрибамдан келиб чиқиб айтманки, бу дунёда ёмонликни кўрмаган одам яхшиликнинг қадрини билмайди. Қийналмаган одам ҳақиқий бахт нима эканини тўлиқ англаб етмайди».

Маърузаларда халқимиз бошидан кечирган яқин тарихимиздан яна шундай кўплаб мисоллар келтириладики, улар билан танишган одам бу воқеаларни худдики кино лентаси каби кўз олдидан ўтказгандек, шу оғир ҳаётни қайтадан кечиргандек бўлади.

Муҳтарам Юртбошимиз билдирган бу фикрлар, аввало, факт сифатида ноёблиги, яъни бошқа манбалар-

да учрамаслиги билан ғоят муҳим бўлса, иккинчидан, улар мустақиллигимиз ва миллий давлатчилигимизнинг асосчиси, ҳаётнинг жуда кўп машаққатли синовларини бошидан ўтказган, шу синовларда тобланган, Ватанимиз озодлиги ва ободлиги учун ҳаётини бағишлаган инсон, улкан давлат арбоби томонидан айтилгани билан янада бекиёс аҳамият касб этади.

Президентимизнинг мамлакатимиз ўз давлат мустақиллигини қўлга киритиши арафасида ва ундан кейинги дастлабки ойларда олиб борган жўшқин ва серқирра сиёсий-ижтимоий фаолияти «Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида» китобида атрофлича акс эттирилган. Бу китоб билан танишган ҳар бир одам муаллифнинг Ўзбекистоннинг тақдири ва келажагини ҳал этадиган энг муҳим масалаларни миридан-сиригача пухта ўргангани ва ўта оғир муаммоларнинг ечимига улкан донишмандлик ва жасорат билан ёндашганига гувоҳ бўламиз.

Бўлиб ўтган сайловолди учрашувларида давлатимиз раҳбарининг кўп йиллар давомида ечилмасдан, ҳаётимиз ривожига ғов-тўсиқ бўлиб келган турли муаммолар ва уларни ҳал этишга алоҳида эътибор берганини кузатиш мумкин. Бунинг тасдиғи Президентимизнинг Тошкент шаҳар сайловчилари вакиллари билан ўтказилган учрашувда билдирган фикрларида яққол намоён бўлганини кўрамиз.

«Эски шаҳар бундан 15–20 йил илгари қай аҳволда бўлганини ҳаммамиз яхши эслаймиз. Ёзда чанг-тупроқ, қишда лой-ботқоқ бўлиб ётадиган тор кўчалар, табиий газ, тоза ичимлик сувидан, канализация каби қулайликлардан маҳрум, пастқам

уйлар Тошкентнинг қоқ марказида эски муста-
бид шўро тузуми сиёсатининг асорати сифатида,
шаҳримиз ҳуснидаги доғ бўлиб турар эди.

Йиллар давомида қанча-қанча раҳбарлар
ўзгарди, авлодлар алмашди, лекин Эски шаҳарда
истиқомат қилган халқимизга нисбатан менси-
масдан қараш ўзгармай, барчамиз учун «қиёмат
қарзимиз» бўлиб қолаверди.

Мустақилликка қадар Эски шаҳар аҳолиси-
нинг 17 фоизи табиий газ, қарийб 18 фоизи эса
тоза ичимлик сувидан, деярли барчаси канализа-
ция, телефон сингари замонавий қулайликлардан
бебаҳра эди.

Совет даврида ҳамма Тошкентни «Шарқ дар-
возаси» дер эди-ю, лекин, афсуски, бу дарвозанинг
калити бошқа қўлларда эди. Очиғини айтганда,
шаҳар бедарвоза бўлиб қолганди. Шунинг учун
мустақилликнинг биринчи йилларидан бошлаб бу
мураккаб муаммони ечиш, одамларнинг оғирини
енгил қилиш масаласини устувор вазифа сифати-
да кун тартибига қўйдик ва улкан ишларни амал-
га оширдик».

Президентимиз ўз халқини севиш, унинг тарихи,
маданияти билан фахрланиб, ғурурланиб яшаш ҳақида
фикр юритар экан, айни пайтда ўтмишда эл-юртимизга
нисбатан уюштирилган зулм ва зўравонлик, қатағон ва
тажйиқлар учун бирон-бир халқ ёки миллат эмас, аксин-
ча, фақат зўравон тузум айбдор эканини унутмасликни
таъкидлаб, бу борада бирёқлама қараш ва ақидаларга,
шовинизм, миллатчилик каби хавфли иллатларга бе-
рилиб кетиш номақбул эканидан огоҳлантиради:

«Биз аламзада эмасмиз, кечаги ҳаётдан норози бўлиб, кимгадир қандайдир талаб қўйишдан ҳам йироқмиз. Кимлардир бир вақтлар юртимиздан улкан бойликларни олиб кетган бўлса, майли, бойлик топилади. Аммо шуни билиб қўйинглар, бизнинг энг катта бойлигимиз – бу халқимиз, ёшларимиздир».

Ўзбекистонда Президент Ислом Каримов раҳбарлигида олиб борилаётган давлат сиёсатининг устувор йўналиши сифатида белгиланган соғлом ва баркамол авлодни вояга етказиш масаласида амалга оширилаётган кенг қўламли ишлар барчамизга яхши маълум. Ана шу ишларнинг узвий давоми сифатида олдимизда турган долзарб мақсад-вазифалар сайловолди тадбирларида кенг ёритилиб, таҳлил этиб берилган.

Энг муҳими, бу вазифаларнинг барчаси мамлакатимизни янги босқичда тараққий эттиришга қаратилган стратегик дастурнинг ажралмас бир қисми ҳисобланиб, уларнинг бирини бажармасдан туриб, иккинчисини адо этиб бўлмайди.

Айни шундай қараш ёш авлод тарбиясида марказий ўринда туриши, энг асосийси, ҳаётга кириб келаётган фарзандларимизга нафақат шароит ва имкониятлар яратиб бериш, айни пайтда уларни шу азиз Ватанга муносиб фарзанд бўлишга даъват этиш, «менинг даврим келади, деб эмас, аксинча, ўз даврим, ўз келажагимни ўзим яратаман», деб яшашга ўргатиш ҳаёт талаби эканига ушбу маърузаларда алоҳида эътибор қаратилди.

«Бугунги учрашувимизда мен ёшларимизга қараб айтмоқчиман: агарки қачон биз хоҳлаган

замон келса, ана ўшанда муродимизга етамиз, деган фикр билан бемалол юрадиган бўлсак, билиб қўйинглари, бундай замон ҳеч қачон ўз-ўзидан келмайди, — дейди Юртбошимиз ёшларга мурожаат қилиб. — Ўзимиз истаган замон учун курашиш, керак бўлса, ўзимизни, бутун борлиғимизни беришимиз лозим. Шундай интилиш билан яшасак, нафақат ўз ҳаётимиз, балки келажак авлодларимиз ҳаётини, уларнинг эртанги ёруғ кунини ўзимиз, ўз қўлимиз билан барпо этган бўламиз».

Таъкидлаш жоизки, мамлакатимизда айти шу борада амалга оширилаётган тарихий ишлар туфайли ҳаётимизнинг маъно-мазмунини, онгимиз, дунёқарашимиз тубдан ўзгармоқда. Ёшларимиз билан бирга барчамиз ҳам ўсиб-улғайиб, мутлақо янги одамларга — мустақил юрт эгаларига айланмоқдамиз. Бундай туб ўзгаришлар моҳиятини англаш учун кечаси ва бугунги кунимизни қиёслаш, таққослаш кифоя.

«Ҳозирги кунда юртимизнинг қайси шаҳар ёки қишлоғига борманг, энг мухташам, энг кўркем бинолар бу мактаблар, лицей ва коллежлар, маданият, санъат ва спорт масканлари эмасми?

Илгари бундай иморатлар қаерда эди? Биз, айтилик, кимнидир ҳайратда қолдирмоқчи бўлсак, меҳмонларни қаерга олиб борар эдик? Қорамоллар боқиладиган фермага. Шунча сигиримиз бор ва улардан йилига бунча сут олинади, деб мактанар эдик. Бугун биз нима билан мактаняпмиз, мактаниш объекти ва субъекти ким бўлди? Бизнинг таълим-тарбия масканларимиз ва уларда ўқиётган болаларимиз эмасми?

Айни шу йўлни танлаганимиз энг тўғри, тарихий қадам бўлди. Чунки бизнинг эртанги кунимизни ким қуради – болаларимиз қуради, индинги кунимизни ким қуради – невараларимиз қуради.

Шу нуқтаи назардан қараганда, энг тўғри йўл – таълим-тарбия тизимини янада ривожлантириш, янада мустаҳкамлаш йўлидир. Биз бу йўлдан ҳеч қачон қайтмаймиз. Янги-янги мактаблар куриш, замонавий ўқув лабораторияларини ташкил этиш, коллежларни битириб чиқаётган болаларимизни тўлиқ иш билан таъминлаш масалалари доимо эътиборимиз марказида туради».

Яна бир диққатга сазовор жиҳати шундаки, Ислом Каримов ҳар қайси вилоят ёшларининг ютуқларини айна улар яшаётган ҳудуд ютуқларига, уларнинг олдидида турган вазифаларни эса улар туғилиб вояга етган воҳа, шаҳар ва албатта, мамлакат тараққиётига оид вазифаларга боғлиқ ҳолда таҳлил қилади. Бундай диалектик қараш, ҳеч шубҳасиз, ёш авлодни ўз туғилиб ўсган юрти билан бирга, бутун Ўзбекистоннинг тақдири ва келажагини ўз тақдири ва келажаги деб билишга ундаши, уларнинг қалбида она Ватанга фарзандлик меҳри ва садоқатини кучайтиришга хизмат қилиши табиийдир.

Бу фикрни қуйидаги мисол ҳам тасдиқлайди:

«Ёшлар ҳақида мен бошқа вилоятларда ҳам кўп гапираман. Бугун Тошкент вилоятининг ёшларига қарата, болаларим, сиз шундай бир замонда яшайпсизки, ўзингизни кўрсатишингиз, бор имконият ва салоҳиятингизни ишга солишингиз мумкин,

деб айтмоқчиман. Ўзингиз қаранг, сизларнинг бугун ҳар қадамда ташаббус кўрсатишингиз учун қандай имкониятлар яратилган. Яъни, сизнинг қалбингизда ўз юртини севиш, шу юрт учун ёниб яшаш туйғуси бошқача бўлиб, бу – сизларнинг бахтингиз, десак, тўғри бўлади».

Мухтарам Президентимизнинг сайловолди дастуридан ўрин олган яна бир устувор вазифа – Ўзбекистоннинг ташқи сиёсати билан боғлиқ масалалар хусусида жойларда бўлиб ўтган очиқ мулоқот ва учрашувларда халқимизнинг юрагида, кўнглида бўлган, унинг тинчлик ва омонликда кечираётган кундалик турмуши, эзгу орзу-ниятларига тўла жавоб берадиган муҳим фикр ва ғоялар билдирилди.

«Биз узоқ ва яқин атрофимиздаги барча давлатлар, биринчи навбатда, қўшни мамлакатлар билан дўстона муносабатлар ва ўзаро манфаатли ҳамкорликни янада мустаҳкамлашни ўзимизнинг биринчи даражали вазифамиз деб биламиз. Энг муҳими, ҳеч қандай ҳарбий блока қўшилмаймиз, Ўзбекистон ҳудудида чет эл ҳарбий базаларининг жойлашувига, ҳарбий хизматчиларимизнинг мамлакатимиз ташқарисида бўлишига йўл қўймаслигимиз зарур, деб ҳисоблаймиз.

Узоқ ва яқин атрофимизда вужудга келаётган бугунги мураккаб вазиятда айнан шундай йўлни, шундай сиёсатни биз учун энг тўғри ва энг маъқул деб биламиз».

Табиийки, бу сўзлар юртимизда яшаётган барча инсонлар, авваламбор ота-оналарнинг қалбидаги ўй-

фикрларни ифода қилиб, уларнинг юрагида фарзандлари тақдири, Ватанимиз келажаги учун ишонч ва гурур туйғуларини уйғотади.

Президентимизнинг сайловолди учрашувларидаги нутқ ва маърузаларида баён қилинган устувор йўналишлар, долзарб фикр ва ғоялар ҳақида, уларнинг бугунги ва эртанги тараққиётимиз учун нақадар улкан аҳамиятга эга экани хусусида, албатта, узоқ сўз юритиш мумкин. Энг муҳими, уларнинг барчаси халқимиз, Ватанимиз тақдири ва истиқболига бевосита дахлдор экани, тараққиётимизнинг янги уфқларини белгилаб бериши билан эътиборимизни тортади, қалбимиз ва онгимизга муҳрланиб қолади.

Яна бир муҳим томони шундаки, ушбу китобда чуқур маъноли, теран ҳаётий фалсафа билан йўғрилган шундай ёрқин, таъсирчан фикр-мулоҳазалар борки, уларни ҳеч иккиланмасдан ҳикматли иборалар, афоризм сифатида қабул қилиш мумкин.

Ҳурматли китобхон, қуйида келтирилаётган баъзи мисоллар билан танишиб, ўзингиз ҳам бу фикрга ишонч ҳосил қиласиз, деб ўйлаймиз:

«Биз учун ягона мафкура – бу Ўзбекистоннинг тараққиёти, Ўзбекистоннинг равнақи, Ўзбекистоннинг дунёда ҳеч кимдан кам бўлмаслигидир».

«Мустақилликка, сиёсий мустақилликка эришиш учун, авваламбор, иқтисодий мустақилликка эришиш керак. Ўзини бошқа бировларга ипсиз боғлаб бермаслик керак».

«Бировнинг қўлига ва юзига қараб яшайдиган инсон ва давлатнинг озодлиги бутун бўлмайди, мустақиллиги тўлиқ бўлмайди. Ҳаётнинг шаф-

қатсиз қонуни шу: фақат ўз куч-қудратига ишонган халқгина ўз мурод-мақсадига етади».

«Бу дунёда қуруқ гапга эмас, аввало, ҳар томонлама ишончли, синалган, ҳаётнинг ҳақиқий синовидан ўтган одамларга ишониш керак».

«Ҳаётда мақсадга эришиш ҳеч қачон осон бўлмаган. Эй, бизга шу ҳам бўлаверади, деган фикр билан яшайдиган одам, билиб қўйинглار, ҳаммамизнинг душманимиздир».

«Эзгу мақсадларимизга етиш учун бугун белни қаттиқ боғлаб меҳнат қилмасак, ўзимизни қийнамасак, эртага ҳаёт бизни қийнайди. Бу бешафқат ҳақиқатни ҳеч қачон унутмаслик зарур».

Албатта, мухтарам Президентимизнинг сайловолди учрашувларида сўзлаган нутқ ва маърузаларидан олинган бундай иқтибосларни яна кўплаб келтириш мумкин.

Жойларда бўлиб ўтган бу учрашувлар фақат тайёр маъруза матнлари билан чекланмагани, фақат монолог бўлиб қолмасдан, жонли ва самимий мулоқотлар шаклида икки-уч соатлаб давом этгани, халқ билан, жамоатчилик билан чинакам маърифий суҳбатларга айланиб кетгани айниқса эътиборлидир.

Ушбу китобни мутолаа қилар эканмиз, Ислом Каримовнинг мустақил ўзбек давлатининг асосчиси, дунё миқёсида тан олинган йирик давлат ва сиёсат арбоби бўлиб шаклланиши ва майдонга чиқишида унинг сиёсий тафаккури, нотиклик маҳорати нақадар катта аҳамият касб этганига ишонч ҳосил қиламиз. Ҳар бир масалага миллий манфаат ва яна бир бор миллий манфаат нуқтаи на-

заридан, конструктив ва креатив асосда ёндашиш, қиёсий-тахлилий, фактик ва аналитик фикрлаш, тарих, замон ва келажакни ўзаро боғлиқ бир бутун диалектик ҳодиса сифатида кўриш, идрок эта олиш, ҳар қандай масалада жўшқин баҳс ва мулоқотга тайёрлик – буларнинг барчаси китоб муаллифининг сиёсий услубига хос бўлган ёрқин хусусиятлардир. Мамлакатимиз раҳбари ёши, миллати, эътиқоди ва касбу коридан қатъи назар, турли кишилар билан мулоқотда бўлар экан, уларнинг барчаси учун тушунарли бўлган оддий ва содда сўз ва ибораларни ишлатади. Аммо мушоҳада миқёсининг кенглиги, мақсаднинг аниқлиги, мантиқнинг кучлилиги, нутқнинг ҳароратли ва таъсирчанлиги, юртимиздаги ҳар бир инсоннинг ҳаёти ва тақдирига бевосита дахлдор экани билан бу чиқишлар минг-минглаб одамлар юрагида, қалбида акс садо беради.

Мазкур тўплам билан танишган китобхон ундан ўрин олган барча фикр-мулоҳазаларни ўзаро узвий боғлаб турадиган асосий фазилат – бу Ватанимиз истиқлолига фидойилик, шу замин, шу халқнинг фаровонлиги ва бахту иқболи, ёруғ келажаги учун ҳар қандай синов ва машаққатларга тайёр туриш, шу улўғ мақсадларга эришишни олий саодат, ўз ҳаётининг мазмуни деб биладиган инсоннинг – бетакрор шахс, улкан давлат арбобининг безовта ва бедор қалби, юрак ҳарорати, кенг тафаккури, мустаҳкам ирода ва эътиқоди эканига амин бўлади.

Ишонамизки, миллий тафаккуримиз хазинасига бебаҳо ҳисса бўлиб қўшиладиган, бутунги ва эртанги ҳаётимизнинг энг муҳим устувор йўналишларини

Ўзида мужассам этган ушбу китоб биз учун нафақат янги ва яқин тарихимизнинг ҳали биз тўла англаб етмаган кўплаб қирраларини яна бир бор кашф этишга асос бўлади, айти пайтда, жамиятимизнинг тараққиёт фалсафасини, мамлакатимиз ва халқимиз келажаги, унинг раўнақини белгилаб берадиган муҳим дастурил-амал бўлиб хизмат қилади.

**БИЗНИНГ МАҚСАДИМИЗ –
ЭРКИН ВА ФАРОВОН, ДЕМОКРАТИК
ҲАЁТ ҚУРИШ**

*(Тадбиркорлар ва ишбилармонлар
ҳаракати – Ўзбекистон либерал-
демократик партиясининг
VII съездидаги маъруза)*

Ҳурматли съезд қатнашчилари!

Мухтарам ватандошлар!

Авваламбор, бугун Ўзбекистон либерал-демократик партияси съездининг делегатлари ва фаоллари билан учрашиб, сиз, азизларни соғ-омон, яхши кайфиятда кўришдан, барчангизга ўзимнинг чуқур ҳурматим ва самимий тилакларимни билдиришдан хурсандман.

Ўзбекистон Республикаси Президентлигига мени номзод этиб кўрсатганингиз учун сиз, азизларимга, Ўзбекистон либерал-демократик партияси аъзоларига, бу ташаббусни қўллаб-қувватлаган барча юртдошларимга чин қалбимдан миннатдорлик билдириш мен учун катта бахтдир.

Менга билдирилган бундай юксак ишонч ва масъулият, ҳеч шубҳасиз, катта шарафдир.

2003 йилда ташкил этилган бу партия ўзининг олдида қўйган мақсад ва дастурлари, амалий ташаббус ва ҳаракатлари билан, доимо халқимиз ғамташвишларини, муаммоларини ечишда, эл-юртимиз фаровонлигини янада ошириш йўлида ўзига тобора катта обрў-эътибор қозонмоқда.

Бу ҳақиқатни 2014 йил 21 декабрда Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва халқ депутатлари маҳаллий кенгашларига бўлиб ўтган сайлов натижалари ҳам яққол тасдиқлади. Сайловда партия номзодларидан 52 нафари Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатлигига сайланиб, мазкур қонун чиқарувчи органда энг кўп ўринни қўлга киритганининг ўзи, ҳеч шубҳасиз,

ушбу партия эришган марраларнинг амалий намоёни, десам, ҳар томонлама тўғри бўлади.

Ҳозирги вақтда партиянинг 240 мингдан зиёд аъзоси бўлиб, улар, асосан, кичик бизнес, хусусий тадбиркорлик ва фермерлик ҳаракати вакиллари, яъни ўрта синф сифатида Ватанимиз куч-қудратига, юртимиз тинчлиги ва осойишталигига, халқимиз фаровонлигига катта ҳисса қўшиб, Ўзбекистоннинг ҳал қилувчи кучига айланмоқда, десак, янглишмаган бўламиз.

Бугунги кунда дунёдаги кўпгина тараққий топган, барқарор ва бадавлат яшаётган давлатлар тажрибаси шуни кўрсатмоқдаки, аввало, ўзининг хусусий мулкига эга бўлган шахс ва бундай шахслардан иборат тоифа қўлга киритган бойликни янада кўпайтиришга интилади. Шу аснода ўзининг, оиласининг турмуш фаровонлигини ошириб бориш билан бирга, давлат ва жамият зиммасидаги кўплаб вазифаларни бажаришда ҳам фаол иштирок этади. Керак бўлса, кўпгина масалаларда бошқаларга ўрнатилган ва намуна кўрсатади.

Энг муҳими – буни ҳам такрор ва такрор айтишга тўғри келади – мулкдорлар синфи ўз юртида тинчлик ва осойишталик, эркин фаолият юритиш муҳитини сақлаш ва мустаҳкамлаш учун астойдил жон куйдиради. Чунки ҳаммамизга яхши маълум – фақатгина осуда ҳаёт, тинч ва осойишта вазиятдагина ўз ишини бошлаш, тадбиркорлик, хусусий бизнесни ривожлантириб, эркин яшаш ва даромад, бойлик топиш мумкин.

Яна бир муҳим масала – халқимизнинг тарихий-маънавий ўзига хослиги, азалий қадрият ва анъаналаримиз, эл-юртимиз ҳаётида асрлар давомида шаклланиб келаётган ижтимоий адолат тамойилларининг

ўзи биз кураётган янги жамиятда ўта бойлар ҳам, ўта камбағаллар ҳам бўлмаслигини тақозо этади.

Бугунги кунда бу талаб миллий давлатчилик барпо этиш борасидаги сиёсатимизнинг муҳим пойдеворига айланганини кўп-кўп мисолларда кўриш мумкин.

Биз ўрта синф деганда, ён-атрофимиздаги айрим давлатлардаги каби турли нопок, коррупция йўллари билан беҳисоб мол-дунё орттирган ўта бойларни эмас, балки ўзининг ҳалол меҳнати, ақл-заковати, куч-ғайрати билан даромад топаётган миллион-миллион тадбиркор ва ишбилармонларни тасаввур қиламиз.

Биз ўрта синф деганда, ўзининг, фарзандларининг тақдири ва келажагини шу замин билан узвий боғлаган, шу юртда озод, эркин ва фаровон ҳаёт кечириш, шу юртни равнақ топтириш мақсадида тер тўкиб меҳнат қилаётган инсонларни кўз олдимизга келтирамиз.

Бу инсонлар, аввало, эл-юртимизнинг куч-қудрати ва бойликларини бунёд этаётган тадбиркор ва ишбилармонлар, фермерлик ҳаракати ва кичик бизнес, хизмат кўрсатиш соҳаси вакиллари, бир сўз билан айтганда, моддий ва интеллектуал мулк эгаларидир.

Ўзбекистон либерал-демократик партиясининг ташкил қилиниши ва сиёсат майдонида пайдо бўлишдан кўзда тутилган мақсад ҳам, биринчи навбатда, тез ўзгариб бораётган замон талабларини ҳисобга олган ҳолда, ана шундай мулкдорлар, яъни нима учун ва қим учун меҳнат қилаётганини чуқур англайдиган инсонларни ягона эзгу мақсадни амалга ошириш йўлида бирлаштиришдан иборат эди.

Бу ҳақиқатни ҳеч қачон эсимиздан, хаёлимиздан чиқармасдан, мулкдорлар ўртасида шаклланган муносабатларни янада мустаҳкамлаш ва янги босқичга кўтариш – партиянинг кундалик устувор вазифасига айланиши даркор.

Азиз дўстлар!

Биз бугун мустақил давлат ва жамият куриш, халқимиз учун ҳеч кимдан кам бўлмаган фаровон ҳаёт барпо этиш йўлида тарихан қисқа даврда ҳақиқатан ҳам ўн йилларга, балки асрларга тенг келадиган йўлни – масофани босиб ўтдик, десак, асло муболаға бўлмайди.

Ўз вақтида, бизнинг тақдиримиз ҳал бўлаётган ўта оғир ва хатарли бир замонда, турли хомхаёллардан воз кечиб, бизга кўрсатилган тазйиқ ва зўравонликларга қарамасдан, бугунги кунда дунёда тараққиётнинг «ўзбек модели» деб тан олинган, демократик давлат, эркин бозор иқтисодиётини шакллантириш, халқимизнинг ҳаёт даражасини муносиб босқичга кўтариш бўйича чуқур ўйланган ривожланиш йўлимизни қатъий белгилаб олганимиз, ҳеч шубҳасиз, **том маънода тарихий ютуғимиз бўлди.**

Ислохотларнинг машҳур беш тамойилига асосланган бу тараққиёт модели, аввало, биз танлаган тадрижий – эволюцион йўл нақадар тўғри ва самарали эканини бугун ҳаётимизнинг ўзи амалда исботлаб бермоқда.

Ўзбекистон тарихан қисқа муддатда бир вақтлар иқтисодиёти бирёқлама ривожланган, асосан, пахта хомашёси етказиб беришга мослашган, пахта

яккаҳокимлиги ҳалокатли тус олган, собиқ СССР таркибида аҳолининг ҳаёт даражасини ифодалайдиган кўрсаткичлар бўйича энг орқа ўринда, жар ёқасида турган қашшоқ ўлкадан бугунги кунда тез ва барқарор суръатлар билан, аввало, замонавий тармоқлар ҳисобидан ривож топаётган, халқаро майдонда ўзига муносиб ўрин эгаллаётган мамлакатга айланиб бораётгани кўпгина яқин ва узоқ қўшниларимизни ҳайратда қолдирмоқда.

Ҳақиқатан ҳам, бир ўйлаб кўрганда – биз кеча ким эдигу, бугун ким бўлдик, деган саволни ўзимизга бериб, кечаги ҳаётимизни бугунги ҳаётимиз билан қиёслаганда, содир бўлаётган туб ўзгаришларнинг асл маъно-мазмунига етиб боргандагина кўп нарса бизга яққол аён бўлади.

Ўзлигимизни англаб, юртимизнинг, тақдиримизнинг том маънода эгаси бўлиб, эркин ва озод ҳаёт кечиришнинг ҳақиқий аҳамияти ва моҳиятини чуқур тушуниб олган заҳматқаш, мард ва матонатли халқимизнинг фидокорона меҳнати билан амалга оширилаётган оламшумул ишлар, мамлакатимиз, шаҳар ва қишлоқларимизнинг қиёфаси тубдан ўзгариши, ҳаётимиз тобора фаровон бўлиб бораётганини сезмаслик, кўрмаслик ва кузатмасликнинг ўзи қийин, деб ўйлайман.

Бундай улкан ютуқ ва марраларнинг асосий омили ва мезонини биз, аввало, одамларимизнинг онгу тафаккури, дунёқараши тобора ўзгариб, уларнинг сиёсий фаоллиги, ҳуқуқий маданияти, фуқаролик савияси ва бурчи юксалиб бораётганида кўрамиз. Энг муҳими, эски, ўзини оқламаган тизимнинг қолип ва

ақидаларидан холи бўлган, мустақил фикрлайдиган, чет мамлакатлардаги тенгдошлари билан беллашувга тайёр, Ватанимизнинг эртанги куни учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир бўлган куч – ёшларимиз майдонга чиқаётганида бу ҳақиқатни яққол англамоқдамиз.

Айни шулар ҳисобидан биз дуч келган оғир синов ва муаммоларга, жаҳон миқёсидаги глобал иқтисодий инқироз давом этаётганига қарамасдан, дунёнинг санокли давлатлари қаторида Ўзбекистонда ялпи ички маҳсулотнинг йиллик ўсиш суръатлари сўнгги 10 йил давомида 8 фоиздан зиёд бўлиб келмоқда. Жорий йилимизда ҳам, иншооло, бундан кам бўлмайди.

Мустақил тараққиёт йилларида Ўзбекистонимизнинг иқтисодиёти 5 каррадан кўпроқ, аҳоли даромадлари жон бошига ўртача 8,7 баробар ўсганини, мамлакатимиз аҳолиси шу даврда 1,5 марта кўпайиб, 2015 йилнинг бошида 31 миллион 500 минг кишини ташкил этганини инобатга оладиган бўлсак, очиғини айтганда, биз эришган ютуқларни баъзан одамлар тасаввур қилиши ҳам қийин бўлмоқда.

Мамлакатимизнинг ташқи қарзи ялпи ички маҳсулотга нисбатан 15 фоиздан ошмаслиги, ички қарзимиз, яъни аҳолимиз олдида қарзимиз умуман йўқлиги, экспорт ҳажми, олтин-валюта захираларимиз барқарор суръатлар билан кўпайиб бораётгани барчамизни, албатта, қувонтиради.

Ҳурматли дўстлар!

Биз ҳаёт ҳеч қачон бир жойда тўхтаб турмаслигини, албатта, яхши англаймиз. Агарки биз ХХI асрда, тобо-

ра авж олаётган глобаллашув жараёнлари, интернет ва интеллектуал тараққиёт ҳал қилувчи роль ўйнаётган бир даврда яшаётганимизни ҳисобга оладиган бўлсак, ҳаётимиз нақадар шиддатли суръатлар билан ўзгариб бораётганини, айниқса, чуқур ҳис қиламиз.

Ана шундай шароитда эришган натижаларимизга маҳлиё бўлмасдан, ҳаволаниш кайфиятига берилмасдан, шу пайтга қадар босиб ўтган йўлимиз – бу олдимизда турган мураккаб ва оғир йўлнинг фақат бир қисми эканини ўзимизга аниқ тасаввур этишимиз керак.

Бугунги кунда бизни ўраб турган дунё қанчалик тез ўзгариб бораётгани, яқин ва узоқ атрофимизда турли можаро ва қон тўкишлар давом этаётгани, терроризм, экстремизм ва наркотрафик хавфи ортиб, молиявий-иқтисодий инқироз ва унинг оқибатлари янада чуқурлашиб бораётгани ҳақида ортиқча гапиришнинг ҳожати йўқ, деб ўйлайман. Албатта, буларнинг барчаси бизнинг ҳар биримизни ташвишга солмасдан қўймайди ва биздан жаҳонда юзага келаётган вазиятни сергаклик билан баҳолашни талаб қилади.

Бу ўринда гап, биринчи навбатда, юртимизда амалга оширилаётган ислохотларни, мамлакатимизни янгилаш ва модернизация қилишни давом эттириш ва чуқурлаштиришга қаратилган эътибор ва саъй-ҳаракатларимизни асло камайтирмаслик ҳақида бормокда.

Айни шу вазият ва ҳолатларни инобатга олиб, олдимизда турган энг долзарб ва устувор вазифалар ҳақида гапирганда: **аввало, биз учун 2015 йилда ва ундан**

кейинги даврда энг устувор вазифа – бу таркибий ўзгаришлар сиёсатини олиб бориш, саноатни диверсификация қилиш, ишлаб чиқаришни техник ва технологик модернизация қилиш, ахборот-коммуникация тизимларини кенг жорий этиш хисобидан иқтисодиётимизнинг рақобатдошлигини оширишни таъминлашдан иборатдир.

Ўз олдимизга қўйган бу мақсадга эришиш учун ишлаб чиқариш харажатларини қисқартириш, иқтисодиётимизнинг реал секторида эскирган асбоб-ускуналар ва технологик қолоқликка барҳам бериш каби принципиал масалаларни ҳал қилиш, шунингдек, очик айтиш керак, ислохотларни амалга оширишда, биринчи навбатда, мулкдорлик масаласида чала-ярим ишларга йўл қўймаслик, иқтисодиётни бошқаришда маъмурий буйруқбозлик усулларининг қолдиқларини бутунлай бартараф этиш зарур.

Барчамиз бир ҳақиқатни яхши тушуниб олишимиз шарт. Яъни, таркибий ўзгаришларни амалга оширмасдан, ишлаб чиқаришни диверсификация қилмасдан туриб, маҳсулотларимизни ташқи бозорларга олиб чиқиш бўйича экспорт дастурини жадал ривожлантириш, валюта даромадлари тушумини таъминлаш ва мамлакатимизда юқори технологияларга асосланган янги ишлаб чиқариш қувватлари ва иш ўринларини яратиш ҳақида гапиришнинг ўзи мумкин эмас.

Биринчи навбатда, жаҳон бозорида юқори даражадаги рақобатга дош бера оладиган ва келгуси даврда мамлакатимизда иқтисодий ўсишнинг, иқтисодиётни янада модернизация ва диверсификация қилишнинг

локомотивига айланиши мумкин бўлган тармоқларни жадал ривожлантириш ва аниқ йўналтирилган ҳолда қўллаб-қувватлашни таъминлаш лозим.

Иқтисодиёти, аввало, хомашё ва яримтайёр маҳсулотлар ишлаб чиқаришга асосланган давлатнинг эртанги куни гумон бўлиши барчамизга маълум.

Ўзбекистон жаҳон бозорида хомашё ресурслари, масалан, пахта ва бошқа хомашё турларининг баҳоси кескин тушиб кетган вазиятларни ўз мисолида кўп бор кўрган, бошидан кечирган.

Шу билан бирга, агар ана шу пахта хомашёсининг ўзини тўқимачилик ва енгил саноатнинг бошқа тармоқларида янада чуқур қайта ишлашни таъминлаб, четга бўялган ип-калава, трикотаж полотно ва матолар сотадиган бўлсак, кейинчалик тайёр тўқимачилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш бўйича замонавий технологиялар ва дизайнни ўзлаштириб олсак, катта самарадорликка эришишимиз мумкин.

Ана шу биргина мисол асосида бизда ҳали-бери ишга солинмаган қанча-қанча имкониятлар борлигига ишонч ҳосил қилиш қийин эмас, деб ўйлайман.

Бу ўринда, **авваламбор**, дастлабки хомашё ва яримтайёр маҳсулотларни янада чуқур қайта ишлаш бўйича замонавий технологияларни жорий қилиш ҳақида сўз бормоқда. Бунинг учун нефть-газ, нефть кимёси ва кимё, енгил ва электротехника саноати каби тармоқларда ва, шунингдек, жаҳон бозорида, ички ва минтақавий бозорларда талаб катта бўлган тайёр маҳсулотлар ишлаб чиқарадиган тўқимачилик, чармпойабзал, озиқ-овқат, фармацевтика саноати, электроника ва маиший электр техникаси, маиший кимё то-

варлари, қурилиш ва пардозлаш маҳсулотлари ишлаб чиқариш соҳаларида янги мажмуалар, ишлаб чиқариш корхоналари барпо этиш долзарб вазифаларимиз қаторига киради.

Иккинчидан. Мамлакатимизнинг барқарор иқтисодий ўсиши ва истиқболи, аҳолининг ҳаёт даражаси ва сифатини белгилаб беришга кўп жиҳатдан боғлиқ бўлган энг муҳим устувор вазифа – бу хусусий мулк ва хусусий тадбиркорлик ривожини йўлидаги барча ғов ва тўсиқларни олиб ташлаш ва бу соҳага тўлиқ эркинлик беришдан иборат.

Таъкидлаш керакки, мустақиллик йилларида мамлакатимизда хусусий мулк ва инвестицияларнинг меъёрий-ҳуқуқий асосини яратиш ва уларнинг дахлсизлигини ҳимоя қилиш, хусусий мулкдорлар учун зарур шарт-шароит ва кафолатлар туғдириб бериш бўйича кўп иш қилинди.

Қишлоқ хўжалиги, қурилиш, савдо-сотиқ, хизмат кўрсатиш соҳаси каби кўпгина тармоқлар ва уй-жой фонди, истеъмол товарлари ишлаб чиқарадиган соҳалар деярли тўлиқ хусусий мулк шаклига ўтказилди.

Бугунги кунда ҳаётнинг ўзи, мамлакатимизда хусусий мулк ва хусусий тадбиркорлик фаолиятининг амалиёти айнан мана шундай мулк шаклининг давлат мулкига нисбатан ҳар томонлама устунлигини ишончли тарзда исботлаб бермоқда. Хусусий корхоналарда сидқидилдан меҳнат қилишга ундайдиган омиллар ва шахсий манфаатдорлик даражаси ва энг асосийси, ўзининг ишлаб чиқариш ва молиявий фаолиятининг яқуний натижаси учун масъулият ҳисси бутунлай бошқача экани, айниқса, эътиборлидир.

Хусусий секторда маблағлардан тобора самарали фойдаланилмоқда. Бу соҳада юқори сифатли маҳсулотлар тайёрлаш, ишлаб чиқариш харажатларини камайтириш ва меҳнат унумдорлигини оширишни таъминлашга бўлган қизиқиш ва интилиш анча кучли бўлиб, ишлаб чиқаришнинг имкон қадар кўпроқ даромад олиш каби пировард молиявий натижалари ҳам сезиларли равишда юқоридир.

Айнан кичик бизнес, хусусий тадбиркорликка хос бўлган ана шундай туб ва устун жиҳатлар, шунингдек, мустақиллик йилларида яратилган рағбатлантирувчи омиллар, имтиёз ва преференциялар ушбу соҳанинг Ўзбекистондаги жадал тараққиётини белгилаб бермоқда.

Бугунги кунда мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотининг 56 фоизи ана шу соҳага тўғри келаётгани ва иш билан банд аҳолининг 75 фоизи мазкур тармоқда меҳнат қилаётгани бу фикрни яққол тасдиқлаб турибди.

Минг афсуски, хусусий мулк ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш йўлида ҳали-ҳамон турли маъмурий ғов ва тўсиқлар сақланиб қолмоқда. Энг ёмони, мансabdорлар томонидан бу соҳа вакилларининг қонуний манфаат ва ҳуқуқлари бузилаётгани билан боғлиқ кўплаб мисолларни келтириш мумкин.

Бундай ҳолатларни таг-туғи билан бартараф этиш, мулк ҳуқуқининг кучли юридик норма ва кафолатлари тизимини шакллантиришимиз ва шу асосда давлати-мизнинг иқтисодий ва ижтимоий таянчига айланадиган хусусий мулкдорларнинг кенг қатламини яратишга эришмоғимиз зарур.

Хусусий тадбиркорлар учун ресурсларни очик бир-жа ва ярмарка савдоларида сотиш ҳажмини кенгайтириш ҳисобидан хомашё ресурсларидан фойдаланиш механизмини тубдан қайта кўриб чиқиш, уни янада соддалаштириш, очик-ошкора бўлишини таъминлаш лозим.

Бу борада хусусий мулкдорларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишда **суд органлари ролини ошириш, давлат, ҳуқуқни муҳофаза қилиш ва назорат қилувчи органлар мансабдор шахсларининг тадбиркорлик субъектларининг хўжалик ва молиявий фаолиятларига ноқонуний аралашуви учун жавобгарлигини кучайтириш биринчи даражали аҳамиятга эга бўлиши лозим.**

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида амалда ханузгача сақланиб қолаётган муаммоларни қайд этган ҳолда, айни вақтда, кейинги йилларда тадбиркорларимизни ҳар томонлама рағбатлантириш учун етарли даражада кўп иш қилинганини таъкидлаш лозим. Ана шу ишларнинг давоми сифатида мамлакатимизда бизнеснинг муваффақиятли фаолият кўрсатиши учун солиқ юкини камайтириш, имкон даражасида барча зарур шароит ва кафолатларни яратиш керак.

Ташқи иқтисодий фаолият миллий банки ҳузурида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг экспорт фаолиятини қўллаб-қувватлаш бўйича махсус жамғарма ташкил этилганидан хабарингиз бор, албатта.

Ушбу жамғарма ёрдамида экспортга маҳсулот етказиб бериш бўйича хорижий шериклар билан

1 миллиард 250 миллион доллардан зиёд ҳажмдаги шартномалар имзоланган бўлиб, ўтган йили, биринчи навбатда, кичик бизнес, хусусий тадбиркорлик ва фермер хўжаликлари соҳасида 840 миллион доллардан зиёд миқдордаги товарлар экспорти амалга оширилди.

Бугунги кунда тадбиркорлик субъектларининг 98 фоизи солиқ ва статистика ҳисоботлари топширишни, божхона декларацияларини расмийлаштиришни бевосита электрон шаклда амалга оширмоқда. 2014 йилда тижорат банклари томонидан кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига 9 триллион сўмдан ортиқ ёки 2013 йилга нисбатан 1,3 баробар кўп кредитлар ажратилди.

2015 йилнинг 1 январидан бошлаб тадбиркорлар учун даромад солиғи ставкаси 25 фоиздан 15 фоизга, қурилиш соҳасидаги корхоналар учун ягона солиқ тўлови ставкаси 6 фоиздан 5 фоизга туширилди.

Имтиёз ва преференцияларнинг ушбу рўйхатини яна давом эттириш мумкин.

Учинчидан. Бугун Ўзбекистонда иқтисодиётда ҳам, фаолиятимизнинг бошқа соҳаларида ҳам давлатнинг иштирокини танқидий қайта кўриб чиқадиган вақт келди.

Давлатнинг иштироки, авваламбор, электр энергетикаси, транспорт ва ишлаб чиқариш инфратузилмаси сингари давлат иштирокидаги корхоналар иқтисодиётнинг барқарор фаолият кўрсатишини таъминлаётган, табиий монополияларга асосланган соҳаларда сақлаб қолиниши керак.

Бошқача айтганда, давлатнинг иқтисодиётимиздаги улуши иқтисодий ва стратегик асосланган даражага қадар қисқартирилиши ва бу ҳақиқий рақобат муҳитини таъминлаши ҳамда тақсимотга асосланган маъмурий буйруқбозлик тизимининг ўз умрини ўтаб бўлган иллатларидан халос бўлишга олиб келиши лозим.

Шу муносабат билан хўжалик фаолиятида давлат улушини тубдан қисқартириш бўйича маҳсус дастурни қабул қилиш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблайман. Ушбу дастурда самарасиз давлат корхоналарини тугатиб, уларни, жумладан, очик ва ошкора савдолар орқали тегишли инвестиция мажбуриятлари билан «ноль» қийматида сотиш орқали тўлиқ хусусий мулк шаклига ўтказиш даркор.

Корпоратив ёки акциядорлик бирлашмаларимизнинг фаолияти самарадорлигини танқидий баҳолаш долзарб масала сифатида кун тартибига қўйилмоқда.

Бу, биринчи навбатда, акция пакетларига давлат эгалик қилаётган акциядорлик жамиятларининг фаолиятига тааллуқлидир. Бундай жамиятларда, акциядорлар, айниқса, миноритарийлар, кам ҳажмдаги акцияларга эгаллиги ва акциялар пакетларининг тарқоқлиги туфайли бошқарув ва қарор қабул қилиш жараёнидан амалда четда қолмоқда.

Бугун, Ўзбекистонда фаолият кўрсатаётган акциядорлик компанияларининг тажрибасидан фойдаланган ҳолда, маҳаллий сармоядорлар каторида хорижий акциядорлар ҳам акция эгалари бўладиган вақт келди.

Ишончим комилки, акциядорлик жамиятларини айни шундай асосда ташкил этиш бизнинг манфаатларимизга кўпроқ мос келади.

Тўртинчидан. Экологик муаммолар чуқурлашиб бораётган, сув ва ер ресурслари чекланган бизнинг шароитимизда ирригация ва мелиорация ишларини давом эттириш, ерларнинг унумдорлиги ва ҳосилдорлигини янада ошириш, экин майдонлари таркибини оптималлаштириш, энг янги агротехнологияларни жорий этиш – **айнан шу йўналишлар қишлоқ хўжалигини ислоҳ этишнинг ҳал қилувчи масалалари бўлиб, улар доимо бизнинг эътиборимиз марказида бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади.**

Ана шундай долзарб вазифаларнинг барчасини комплекс равишда ҳал этиш учун биз **қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг келгуси 5 йилга мўлжалланган дастурини ишлаб чиқишга киришдик.** Бу дастур аграр тармоқдаги таркибий ўзгаришларни сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш ва, шунингдек, мамлакатимизнинг озиқ-овқат хавфсизлигини янада мустаҳкамлашни кўзда тутади.

Шу борада олдимизда миқёси ва кўламига кўра қандай улкан ишлар тургани ва бунинг учун қандай катта маблағлар талаб этилишини биз ўзимизга яхши тасаввур қиламиз. Бу масалада ҳаётнинг ўзи бир ҳақиқатни тасдиқлаб, исботлаб бермоқдаки, **қишлоқ хўжалиги ҳисобидан маблағларни тежаш мутлақо ярамайди ва биз ҳеч қачон бунга йўл қўймаймиз.**

Агарки биз бундан 5 йил олдин ерларнинг мелиоратив ҳолатини, биринчи навбатда, мамлакатимизнинг давлат бюджети ҳисобидан тубдан яхшилашга киришмасак – қани, айтинглар, бугунги кунда қишлоқ хўжалиги қандай аҳволга тушиб қолган бўларди?

Ҳаммамизга аёнки, барча қишлоқ хўжалиги тармоқларининг самарадорлиги, бизнинг иқтисодий ва озиқ-овқат хавфсизлигимиз, нафақат қишлоқ аҳли, балки бутун халқимизнинг моддий фаровонлиги, охир-оқибатда эса бозорларимизда нон ва озиқ-овқат маҳсулотларининг нархи қандай бўлиши, авваламбор, бебаҳо бойлиғимиз бўлган ерларнинг унумдорлиги, уларнинг ҳолатини доимий равишда яхшилаб бориш билан чамбарчас боғлиқ.

Бугунги кунда амалга оширған чора-тадбирларимиз натижасида 1 миллион 700 минг гектар суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга эришдик.

Сизот сувлари энг оғир даражада, яъни 2 метргача юзада жойлашган ерлар қарийб 500 минг гектарга, кучли шўрланган ерлар эса 100 минг гектарга қискарди.

Мелиорация ишлари амалга оширилган экин майдонларида пахта ҳосилдорлиги гектарига ўртача 2–3 центнер, бошоқли дон экинлари бўйича эса 3–4 центнерга ошгани бу борада эришган энг муҳим натижамиздир.

Эътиборингизни яна бир муҳим масалага, яъни ҳозирги кунда пахта экиладиган ерларни оптималлаштириш ва бошоқли дон экинлари, сабзавотчилик, боғдорчилик ва узумчилик учун ажратилган

майдонларни кенгайтириш ҳисобидан экин майдонлари таркибини ўзгартириш билан боғлиқ бўлган қишлоқ хўжалиги ислохотларининг самарадорлигига қаратмоқчиман.

Бу ҳақда гапирганда, Андижон, Косонсой, Чортоқ, Ўрта Чирчиқ, Ўзбекистон ва Бувайда туманларида пахта экин майдонлари қисқартирилганини, Асака, Янгийўл ва Жомбой туманларида эса пахта экишдан бутунлай воз кечилганини қайд этиш жоиз.

Пахтадан бўшаган жами 30 минг гектардан ортиқ суғориладиган ерда боғ ва узумзорлар ташкил этилиб, бошоқли дон, сабзавот ва картошкадан мўл ҳосил етиштирилмоқда.

Бунинг натижасида 2012–2014 йилларда пахта хомашёси тайёрлашнинг барқарор ҳажми сақланган ҳолда, сабзавот етиштириш – 16,3 фоизга, полиз маҳсулотлари – 16,6 фоизга, мева етиштириш эса – 21 фоизга кўпайди.

Бешинчидан. Қишлоқ хўжалигимизнинг, ҳеч муболағасиз айтиш мумкинки, бутун мамлакатимизнинг тараққиётига улкан ҳисса бўлиб кирган фермерлик ҳаракати янги тарихимизда ўчмас из бўлиб қолажак десам, аини ҳақиқатни айтган бўламан.

Бугунги кунда умумхалқ бойлиги бўлмиш ерни ижарага олган, бу ерга ўз мулки ва хизматини кўшган, замонавий техникага эга бўлган **фермер хўжаликлари** – нафақат қишлоқ хўжалигимизнинг асосий маҳсулотини ишлаб чиқарадиган, балки қишлоқнинг келажагини, тараққиётини ўз масъулиятига олган ижтимоий-сиёсий ҳаракатдир.

Шуни таъкидлаш зарурки, ҳозирги шароитда замонавий фермер хўжаликлари қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқариш билан бирга, уларни чуқур қайта ишлаш, қурилиш ва таъмирлаш ишларини амалга ошириш, қишлоқ аҳолисига хизмат кўрсатиш билан шуғулланадиган, катта вазифалар ва масъулиятни ўз зиммасига олган кўптармоқли хўжаликларга айланиб бормоқда.

Эски деҳқон ва фермерлар уюшмаси Ўзбекистон фермерлар кенгашига, жойларда эса вилоят ва туман фермерлар кенгашларига айлантирилди. Бу ҳақда сўз борганда, ҳозирги вақтда фермер хўжаликларининг ривожланиши ва уларнинг фаолиятида юзага келадиган муаммоларга тўғридан-тўғри боғлиқ бўлган бирон-бир масала Фермерлар кенгашининг бевосита иштирокисиз амалда ҳал этилмаслигини қайд этиш лозим.

Фермерлар кенгашлари фермерлик ҳаракати, қишлоқларнинг ривожланиши ва қишлоқ аҳолисининг фаровонлиги ўсиши учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир бўлган қудратли ижтимоий-сиёсий кучга айланиб бориши муқаррар. Лўнда қилиб айтадиган бўлсак, катта истиқболга эга бўлган, ҳозирги вақтда қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг 90–92 фоизини ишлаб чиқараётган фермер хўжаликлари мамлакатимиз аҳолисининг қарийб ярми истиқомат қилаётган қишлоқларимизнинг бугунги ва эртанги фаровонлигини янада оширишни ўз назоратига олиши зарур, деб ўйлайман.

Халқимизнинг ҳаёт сифати ва даражасини ошириш, жумладан, энг муҳим ижтимоий дастурлар до-

ирасида давлатимиз томонидан олиб борилаётган ишлар, олдимизда турган кенг кўламли вазифалар ҳақида барчамиз яхши хабардормиз.

Фақат жорий йилнинг ўзида 353 та умумтаълим мактабини қуриш, реконструкция қилиш ва капитал таъмирлаш, шунингдек, 147 та касб-ҳунар коллежи ва академик лицейда қарийб 400 миллиард сўм ҳажмидаги капитал таъмирлаш ишларини амалга ошириш кўзда тутилмоқда.

2020 йилгача эса 500 та умумтаълим мактабини қуриш, реконструкция қилиш ва капитал таъмирлаш, жумладан, 101 та янги мактаб барпо этиш ва 810 та касб-ҳунар коллежи ва академик лицейларни капитал таъмирлаш режалаштирилмоқда.

Тиббиёт соҳасида 2015 йилда 98 миллион доллар ҳажмидаги маблағ ҳисобидан 83 та тиббиёт муассасасини, 2020 йилгача эса – 180 миллион доллардан зиёд маблағ эвазига 230 та тиббиёт муассасасини қуриш, реконструкция қилиш ва капитал таъмирлаш назарда тутилмоқда.

Қишлоқ жойларда намунавий лойиҳалар асосида уй-жой қуриш ишларини давом эттиришга алоҳида эътибор қаратилади, 2015–2016 йилларда 2 миллиард 100 миллион доллар қийматидаги 25 мингта уй-жой бунёд этиш мўлжалланмоқда. Бунинг учун Осиё тараққиёт банки ҳамда Ислон тараққиёт банкнинг маблағлари жалб қилиниши белгиланмоқда.

Қишлоқ инфратузилмасини янада ривожлантириш мақсадида фақат табиий газ ва электр тармоқларини қуриш ва реконструкция қилиш учун 2020 йилгача 530 миллион доллар, телекоммуникациялар тармоғини

кенгайтириш учун эса – 136 миллион доллар миқдо-
рида маблағ йўналтириш масаласи кўриб чиқилмоқда.

Олтинчидан. Маҳаллийлаштириш ва импорт ўрнини босадиган маҳсулотлар ишлаб чиқариш дастурини амалга ошириш – ҳозирги босқичда энг устувор вазифаларимиз қаторида алоҳида аҳамият касб этмоқда.

Ушбу дастурни амалга оширишнинг нақадар улкан самара келтиришига биргина факт мисолида ишонч ҳосил қилиш мумкин. Яъни, биз бу дастурни жорий қилишга киришган 2000 йилнинг ўзидаёқ илгари чет-дан олиб келинадиган маҳсулотларни Ўзбекистонда ишлаб чиқаришни бошлаган эдик.

2000 йилдан буён мамлакатимизда импорт ўрнини босадиган маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажми 220 баробардан зиёд ошгани ҳам маҳаллийлаштириш ва импорт ўрнини босишга қаратилган ишларимизнинг қандай катта самара бераётганини кўрсатади.

Маҳаллийлаштириш ва импорт ўрнини босади-ган маҳсулотлар ишлаб чиқаришда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик улкан имкониятларга эга эканини барчамиз яхши биламиз.

Ҳозирги пайтда маҳаллийлаштирилган корхона-лар нафақат ички бозорни тўлдирмоқда, балки улар экспорт бозорига ҳам чиқмоқда. 2014 йилда умумий қиймати 1 миллиард доллардан ортиқ ҳажмда 550 турдаги маҳаллийлаштирилган маҳсулот экспорт қилинди.

Юртимизда биз учун бутунлай янги бўлган авто-мобиль саноатининг ташкил этилгани импорт ўрнини

босиш бўйича олиб борилган оқилона сиёсатнинг ёрқин далили ҳисобланади.

Бугунги кунда Ўзбекистонда 27 та русумдаги юк ва енгил автомобиллар, автобуслар, минивэнлар ҳамда 15 турдаги замонавий қишлоқ хўжалик техникалари ишлаб чиқарилмоқда.

Ана шу тармоқларнинг барчасида ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар ҳар йили 4 миллиард доллардан зиёд ҳажмдаги импорт товарлар ўрнини босиш имконини бермоқда.

Ушбу стратегияни янада ривожлантириш мақсадида 2015–2019 йилларга мўлжалланган янги Маҳаллийлаштириш дастури ишлаб чиқилди. Мазкур дастурда умумий қиймати 5 миллиард доллардан зиёд 600 дан ортиқ лойиҳани амалга ошириш кўзда тутилган.

Еттинчидаи. Бугунги кунда тараққиёт, туб таркибий ўзгаришлар, ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар рақобатдошлигини таъминлашнинг муҳим шарти инвестиция жараёнлари билан боғлиқ экани ҳақида ортиқча гапириб ўтиришнинг ҳожати йўқ, деб ўйлайман.

Фақат иқтисодиётга инвестиция киритиш жараёни узлуксиз давом этаётган соҳалардагина барқарор иқтисодий юксалиш, иқтисодиётнинг диверсификация қилиниши ва технологик салоҳиятнинг ўсиши кузатишмоқда. Ва аксинча, инвестиция ҳажми камайганда иқтисодий ўсишнинг барча кўрсаткичлари пасайиб, саноат ва бошқа тармоқларда орқага кетиш бошланади.

Мустақиллик йилларида Ўзбекистон тараққиёти учун йўналтирилган инвестициялар ҳажми **190 мил-**

лиард доллардан ошди ва бу маблағнинг 65 миллиард доллардан зиёдини хорижий инвестициялар ташкил этди.

Иқтисодиётни таркибий ўзгартириш доирасида кенг кўламли замонавий, юқори технологияларга асосланган лойиҳалар амалга оширилди. Бухоро нефтни қайта ишлаш заводи, Шўртан газ-кимё мажмуаси, Қўнғирот сода заводи, Деҳқонобод калийли ўғитлар заводи, ўнлаб замонавий тўқимачилик комплекслари, мева-сабзавот ва гўшт-сут маҳсулотларини қайта ишлайдиган ва озиқ-овқат маҳсулотлари тайёрлайдиган юзлаб корхоналар, энг илғор буғ-газ ва газ турбинали технологияларни жорий этган ҳолда ишлаб чиқариш қувватлари модернизация қилингани ана шундай йирик лойиҳалар қаторига киради.

Биргина 2014 йилда Инвестиция дастурини амалга ошириш доирасида 14 миллиард 600 миллион доллар миқдоридаги капитал қўйилмалар ўзлаштирилди ва бу борадаги кўрсаткич 2013 йилга нисбатан 11 фоизга ўсди. Ушбу маблағларнинг 3 миллиард доллардан ортиғи хорижий инвестициялардир.

Бугун қурилаётган замонавий корхоналар қаторида Сурғил кони базасида Жанубий Кореянинг етакчи компаниялари билан ҳамкорликда умумий қиймати 4 миллиард 200 миллион долларга тенг бўлган Устюрт газ-кимё мажмуасининг барпо этилаётгани хорижий шериклар билан ўзаро манфаатли ҳамкорликнинг ёрқин намунасидир.

Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар асосида амалга оширилаётган ушбу лойиҳа технологик дара-

жаси, жалб қилинган хорижий инвестициялар ҳажми ва қурилиш кўлами бўйича ўта ноёб ҳисобланади ва жаҳон газ-кимё тармоғидаги энг яхши лойиҳа сифатида ҳақли равишда кўплаб мукофотларга сазовор бўлди.

Туб таркибий ўзгаришлар, стратегик инвестиция лойиҳаларини амалга оширишда Жаҳон банки, Осиё тараққиёт банки, Ислом тараққиёт банки каби халқаро молия институтлари сезиларли равишда ёрдам кўрсатмоқда. Ўзбекистонда ушбу институтлар томонидан йўналтирилган кредитлар ҳажми бугунги кунда 8 миллиард доллардан зиёдни ташкил этмоқда.

Инвестиция сиёсати ҳақида гапирганда, шунини таъкидлаш лозимки, Ўзбекистон қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга ҳам катта миқдорда инвестиция сарфламоқда. Мисол учун, фақат 2000 йилдан 2014 йилгача бўлган даврда ирригация тизимларини ривожлантириш, йирик ва ўта муҳим сув хўжалиги объектлари фаолияти хавфсизлигини ва улардан ишончли тарзда фойдаланиш кафолатларини ошириш учун қарийб 1 миллиард 300 миллион доллар ҳажмидаги маблағ йўналтирилди. Бу маблағнинг 335 миллион доллари Жаҳон банки, Осиё тараққиёт банки, Ислом тараққиёт банки ва бошқа халқаро молия институтлари ҳисобидан жалб этилди.

2015 йилда ирригация тармоқларини янада ривожлантириш мақсадида 390 миллион 600 минг доллар ҳажмидаги марказлаштирилган капитал қўйилмаларни ўзлаштириш кўзда тутилган. Умуман олганда, 2020 йилгача ирригация тармоқларини янада яхшилашга марказлаштирилган капитал қўйилмалар ҳисобидан 1 миллиард 480 миллион доллар,

жумладан, қиймати 1 миллиард 100 миллион долларга тенг имтиёзли чет эл кредитларини йўналтириш мўлжалланмоқда.

Инвестиция сиёсатини амалга оширишда инфраструктузилмани ривожлантириш ҳам муҳим аҳамиятга эга. Сўнгги йилларда қарийб 2 минг километр автомобиль йўллари, хусусан, Ўзбекистон миллий автомагистрали таркибига кирадиган 1,5 минг километр узунликдаги йўл тармоқлари қурилди ва реконструкция қилинди.

Темир йўл соҳасида 342 километр узунликдаги янги «Навоий – Учқудуқ – Нукус – Султонувайстоғ» ва 223 километрлик «Тошгузар – Бойсун – Қумқўрғон» тармоқлари барпо этилди, 550 километрдан зиёд темир йўл линиялари электрлаштирилди. Айни пайтда, янги «Ангрен – Поп» электрлаштирилган темир йўли ва тоғли ҳудудлар орқали ўтадиган 19 километрдан зиёд узунликдаги тоннель қурилиши ниҳоясига етказилмоқда.

Саккизинчидан. Аҳоли бандлигини таъминлаш, биринчи навбатда, касб-хунар коллежлари битирувчиларини ишга жойлаштириш ижтимоий-иқтисодий тараққиётимизнинг энг муҳим устувор йўналиши бўлиб қолмоқда.

Авваламбор, кичик бизнес, хусусий тадбиркорлик, касаначилик ва хизмат кўрсатиш соҳасини, айниқса, қишлоқ жойларда янада ривожлантириш, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш ва янгилаш дастурларини амалга ошириш, транспорт ва муҳандислик-коммуникация инфратузилмасини ривожлантириш ҳисобидан кейинги пайтда Ўзбекистонда йилига қарийб 1 миллионга иш ўрни яратилмоқда. Шунинг 60 фоиздан кўпроғи қишлоқ жойларда ташкил этилаётгани, айниқса, аҳамиятлидир.

Тўққизинчидан. Аҳоли ҳаёт даражаси ва сифатини янада изчил ошириб бориш масаласи бизнинг доимий эътиборимиз марказида бўлиб келмоқда.

Бу борада шуни қайд этиш лозимки, сўнгги йилларда мамлакатимиз давлат бюджетининг 59–60 фоизга яқини ижтимоий соҳага йўналтирилмоқда. Фақат ўтган 2014 йилнинг ўзида иш ҳақи, пенсия ва стипендиялар ҳажми 23,2 фоиз, аҳолининг реал даромадлари 10,2 фоизга кўпайди.

Аҳоли даромадлари таркибида тадбиркорлик фаолиятидан олинаётган даромадлар улуши тобора ортиб бормоқда.

Бугунги кунда ушбу кўрсаткич мустақил тараққиётимизнинг дастлабки йилларидаги 10,6 фоиздан 52 фоизга ошганини таъкидлаш лозим ва бундай катта ютуқ, албатта, барчамизга мамнуният бағишлайди.

Энг кўп ва энг кам даромад оладиган аҳоли ўртасидаги фарқ 2000 йилдаги 53,3 баробардан бугунги кунда 7,8 баробарга тушди. Яъни, бошқача қилиб айтганда, жамиятимизнинг ўта бойлар ва ўта камбағалларга кескин табақаланиб кетишига йўл қўймаслик сиёсатини амалга оширганимиз ўз натижасини бермоқда.

Ҳозирги кунда Ўзбекистондаги ҳар иккинчи оила юртимизда ишлаб чиқарилган шахсий автомобилга эга. Деярли ҳар бир оилада кундалик заруратга айланган мобиль телефон, ноутбук, сунъий йўлдош орқали кўрсатадиган ва кабелли телевидение, музлатиш камералари ва замонавий ошхона анжомлари каби янги,

юқори технологияларга асосланган жихозлар пайдо бўлди.

Мамлакатимизда уй-жой билан таъминланиш даражаси, жон бошига ҳисоблаганда, 12,4 квадрат метрдан 15,4 квадрат метрга ошди. Уй-жой фондининг деярли ҳаммаси хусусий мулк шаклига ўтказилди.

Аҳолининг тўлов қобилияти ва истеъмол талабининг ортиб бораётгани иш ҳақи ва пенсияларнинг истеъмол нархлари ўсишига нисбатан жадал ошишини таъминламоқда.

Масалан, 2000 йилда ўртача иш ҳақига ўртача истеъмол саватининг ярмини, яъни 50 фоизини харид қилиш мумкин бўлган бўлса, 2014 йилда бу кўрсаткич тегишли истеъмол саватининг 4,26 баробарини ташкил қилгани, яъни 2 баробардан кўпроқ ошганининг ўзи кўп нарсадан далолат беради.

Ҳурматли съезд иштирокчилари!

Бугунги кунда дунёда рўй бераётган кескинлик, геосиёсий қарама-қаршиликлар, ўз таъсир доирасини кенгайтиришга қаратилган курашнинг тобора авж олиб бораётгани, ҳамон давом этаётган молиявий-иқтисодий инқироз ва унинг оқибатлари, радикализм, терроризм ва экстремизмнинг янада фаоллашаётгани, жаҳон бозорларидаги беқарор вазият бизни ташвишга солмасдан қўймайди, албатта.

Ўзбекистоннинг бу борадаги принцип ва позициялари жаҳон ҳамжамиятига яхши маълум. Хавфсизлигимиз асосини ташкил этадиган мазкур принцип ва позициялар 2012 йилда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг Ташқи сиёсий фаолияти концеп-

циясини тасдиқлаш тўғрисида»ги конституциявий қонунда мустаҳкамлаб қўйилган.

Фурсатдан фойдаланиб, яна бир бор таъкидлаб айтмоқчиман: биз узоқ ва яқин атрофимиздаги барча давлатлар, биринчи навбатда, қўшни мамлакатлар билан дўстона муносабатлар ва ўзаро манфаатли ҳамкорликни янада мустаҳкамлашни ўзимизнинг биринчи даражали вазифамиз деб биламиз. Энг муҳими, ҳеч қандай ҳарбий блокада қўшилмаймиз, Ўзбекистон ҳудудида чет эл ҳарбий базаларининг жойлашувига, ҳарбий хизматчиларимизнинг мамлакатимиз ташқарисида бўлишига йўл қўймаслигимиз зарур, деб ҳисоблаймиз.

Узоқ ва яқин атрофимизда вужудга келаётган бугунги мураккаб вазиятда айнан шундай йўлни, шундай сиёсатни биз учун энг тўғри ва энг маъқул деб биламиз.

Азиз ватандошларим, қадрдонларим!

Биз олдимизга қўйган эзгу мақсадларимиз – демократик ва фуқаролик жамияти, барқарор суръатлар билан тараққий топаётган иқтисодиёт, тинч-осойишта, бадавлат ҳаёт барпо этиш, халқаро майдонда давлатимизга обрў-эътибор ва ҳурмат қозониш – буларнинг барчаси, албатта, қисқа даврда эришадиган, етиб борадиган қоялар – марралар эмас.

Буни ҳаммамиз чуқур тушунамиз.

Лекин шу ҳақиқатни тан олган ҳолда, шу билан бирга, таъкидлаш керакки, эл-юртимизга инъом этган шундай омил ва мезонлар борки, улар ўз таъсири, куч-қувватини мустақиллик йилларида мамлакатимиз

қўлга киритган, бошқалар асрлар давомида эришадиган, дунё ҳамжамиятини ҳайратда қолдираётган ютуқ ва марраларда яққол намоён этмоқда, десам, айна ҳақиқатни айтган бўламан.

Яна бир муҳим фикрни билдиришни зарур, деб ҳисоблайман.

Бугун Ўзбекистон деб аталмиш қўрғонимиз тарихан қисқа даврда пойдевори мустаҳкам, давр талабига жавоб берадиган замонавий давлатга айланиб бораётгани, энг асосийси, аввало, одамларимизнинг дунёқараши, фикри-зикри, сиёсий ва ҳуқуқий маданияти тобора юксалиб бораётгани бу борада ҳал қилувчи омиллардан бири эканини ҳаммамиз яхши англамоқдамиз.

Такрор-такрор айтишга тўғри келади – фақатгина халқимизнинг мардлиги ва матонати, жонкуярлиги ва қатъияти, энг муҳими, келажагимизни қуришда эртанги кунга бўлган юксак ишончи олдимизга қўйган мақсадларга эришишда улкан ва қудратли замин бўлишига аминман.

Мана шундай олижаноб, бағрикенг халқимизга фарзандлик меҳри ва садоқати билан, фидойнлик билан хизмат қилиш – барчамиз учун энг юксак шараф, олий саодатдир.

Муҳтарам дўстлар!

Сизларга яна бир бор ўзимнинг юксак ҳурмат ва эҳтиромимни, самимий тилакларимни изҳор этиб, барчангизга соғлиқ-омонлик, бахт ва омад, оилаларингизга тинчлик-хотиржамлик, қут-барака тилайман.

**МУСТАҚИЛЛИК – ТОҒДЕК
ТАЯНЧИМИЗ, ҚУДРАТЛИ
ЗАМИНИМИЗДИР**

Биз ўтган асрнинг 90-йилларида, энг оғир ва таҳликали бир шароитда ортиқча ҳиссиётларга берилмасдан, четдан бўлган турли тазйиқлар ва сохта ваъдаларга учмасдан, Ўзбекистонимиз учун яккаю ягона тўғри, яъни тадрижий, босқичма-босқич ривожланиш йўлини танлаб олганимиз, узоқни кўзлаб, етти ўлчаб, бир кесган ҳолда, пухта ўйланган вазмин сиёсат олиб борганимизни бугун ҳаётнинг ўзи қайта-қайта исботлаб бермоқда.

Айнан ана шундай тўғри йўлни танлаганимиз туфайли мустақилликни мустаҳкамлаш, Ватанимизни ҳар томонлама тараққий эттириш, ривожланган демократик давлатлар сафидан муносиб ўрин эгаллаш, халқимиз ва келгуси авлодларимиз учун ҳеч кимдан кам бўлмаган ҳаёт шароитларини яратиш, Ўзбекистонимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътиборини янада юксалтириш бўйича улкан, айтиш мумкинки, асрларга тенг бўлган йўлни босиб ўтдик.

Янги ҳаёт, янги жамият қуриш йўлида биз илгари ҳеч қачон дуч келмаган, тажрибамизда учрамаган ўта оғир ва машаққатли йўлни босиб ўтишимизга тўғри келди.

Ҳеч шубҳасиз, бу борада қандай муаммо ва синовларни, қийинчилик ва тўсиқларни енгишга тўғри келган бўлмасин, қандай суронли ва тўфонли кунларни бошимиздан кечирган бўлмайлик, халқимизнинг хоҳиш-иродаси билан танлаган ва дадил қадамлар билан бораётган йўлимиздан, ўз олдимизга қўйган

буюк мақсадларимиздан қайтмадик ва ҳеч қачон қайтмаймиз, десам, ўйлайманки, барчангиз бу фикрга қўшиласиз.

Мана шундай ўта таҳликали вазиятда барчамиз бир ёқадан бош чиқариб, белни маҳкам боғлаб, қандай оғир бўлмасин, ўз йўлимизда қатъият билан давом этганимиз, чет мамлакатлардан таклиф қилинаётган сармояларни эл-юртимиз манфаатини кўзда тутиб, чуқур ўйлаб ишлатганимиз, такрор айтишим керак, биз учун энг тўғри йўл бўлди. Шу тариқа биз нафақат сиёсий, аввало, иқтисодий мустақиллигимизни сақлашга ва мустаҳкамлашга эришдик.

* * *

Йиллар, асрлар синовида тобланган, кўпни кўрган, бугун эркинлик ҳавосидан нафас олиб яшаётган, ўз кадр-қимматини, инсоний шаънини, не-не улуғ зотларнинг ворислари эканини, ўзлигини англаган, миллий ғурур ва ифтихорини тиклаган, халқаро майдонда ўзига муносиб ўрин эгаллаб бораётган, ўз кучи ва эртанги кунига ишонган, ўз юрти, ўз фарзандларининг келажаги фаровон бўлишига интилаётган бизнинг халқимизни ҳеч қандай куч тўхтатолмайди.

* * *

Албатта, собиқ совет даврида бизни ўзгартиришга турли ҳаракатлар ҳам бўлган. Лекин халқ қачон халқ бўлади — агарки ўзининг тарихини билса. Халқ қачон халқ бўлади — агарки бир-бирига меҳрли, меҳр-оқибатли бўлса. Ана шунда бу эл ҳақиқий халқ бўлади. Энг муҳими, эртанги кураётган тизим, эртан-

ги кураётган ҳаёт барчани қизиқтирадиган бўлса. Шу юртда яшайдиган барча инсонлар бир мушт бўлиб, ўз олдига қўйган мақсадларга эришиш учун бир тану бир жон бўлиб ҳаракат қилса, буни халқ дейди. Ўз-ўзича тарқоқ бўлиб, бизга барибир, деб юрганлар ҳеч қачон халқни ифода қилолмайди.

* * *

Ютуқларимиз ҳақида гапирилганда, биринчи навбатда, катта-катта рақамлар келтирилади. Кўпчилик, айниқса, иқтисодчилар шунга ўрганиб қолган. Лекин рақам ва кўрсаткичлар, қанчалик салмоқли бўлмасин, биз эришган марраларнинг моҳияти ва аҳамиятини тўла очиб бера олмайди.

Кимки мустақиллик йилларида Ўзбекистон кўлга киритган муваффақиятларни кўрмоқчи бўлса, аввало одамларнинг, халқимизнинг юзига, кўзига қарасин. Мактаб, лицей ва коллежларда таълим-тарбия олаётган болаларнинг чехрасига боқсин.

* * *

Мустақиллик биз учун аввало ўзлигимизни англаш, инсоний қадримизни, урф-одат ва қадриятларимизни, муқаддас ислом динимизни, буюк аجدодларимиз, азиз-авлиё ва алломаларимизнинг табаррук номлари ва меросини, ғурур ва ифтихоримизни тиклаш, ёш авлодимизни миллий ва умумбашарий қадриятлар руҳида тарбиялаш каби беқиёс имкониятлар очиб берганини алоҳида таъкидлаш зарур.

Айнан мустақиллик иқтисодий ҳаётимизда собиқ Марказдан туриб режалаштирилган эскича

маъмурий-буйруқбозлик тизимидан, бирёқлама ривожланган ночор иқтисодиётдан воз кечиб, эркин бозор иқтисодиётига ўтиш, мамлакатимизни янгилаш ва модернизация қилиш, хусусий мулкни ҳар томонлама ривожлантиришга қаратилган қатъий ислохотларни амалга ошириш учун мустаҳкам замин яратиб берди.

* * *

Мустақил Ўзбекистонни ким ҳимоя қилади – фақат ўзимиз, энг ишончли ҳимоячимиз – бу ўзимизнинг халқимиз.

* * *

Бир пайтлар ўта қолоқ, бирёқлама ривожланган, пахта яккаҳокимлиги хавфли даражага кўтарилган, ижтимоий-иқтисодий нуқтаи назардан жар ёқасига келиб қолган республикалардан бири бўлган Ўзбекистонимиз тарихан қисқа даврда замонавий ривожланган мустақил давлатлар қаторига кўтарилаётгани бугун барча-барчани ҳайратда қолдирмоқда.

* * *

Мустақиллик йилларида мақсад қилиб қўйган марраларни, аввало, энг тараққий топган демократик давлатлар қаторига кўтарилиш, фаровон ва бадавлат ҳаёт кечириш, халқаро майдонда ўзимизга муносиб ўрин эгаллаш йўлида қўлга киритган ютуқларни сарҳисоб қилиш учун «Кеча ким эдигу бугун ким бўлдик?» деган саволга холисона жавоб бергандагина кўп нарса биз учун аён бўлади.

Халқимизда «Етти ўлчаб, бир кес» деган мақол бор. Бу — бир ишга қўл уришдан аввал оқибатини яхшилаб ўйлаб кўриш керак, дегани. Агарки 90-йилларда биз ҳам шошма-шошарлик билан иш тутганимизда ҳозир нима бўларди? Ҳолбуки, ўша вақтларда бор-йўғи бир ҳафта-ўн кунлик унимиз қолган эди. Йигирма ярим миллионлик халқни боқиш энг катта муаммога айланган эди. Агар ўша пайтда биз ҳам кимларнингдир сохта ваъдаларига учиб, ер ости ва ер усти бойликларимизни гаровга қўйиб, қарз кўтараверганимизда бугун ҳолимиз не кечарди?

Ҳавойи гаплар билан «Биз мустақил бўлдик», деб кўкрагини кериб, иқтисодий жиҳатдан мустақил бўлиш учун ҳаракат қилиш ўрнига бошқа давлатларнинг пинжига кирган баъзи мамлакатлар бугун қандай аҳволга тушиб қолганини ўзингиз кўряпсиз. Айримлари қарзга ботиб қолгани ва ундан қутулишга ҳеч қачон куч-қуввати етмаслигини ҳам яхши биласиз.

Биз мустақиллик даврида нималарга эришганимизни, ҳаётимиз нақадар ўзгариб, юксалиб бораётганини ўзимизга аниқ тасаввур қилмасдан туриб, бугунги кунда барча жабҳаларда қўлга киритаётган улкан натижаларимизнинг моҳияти ва аҳамиятини, уларнинг қадрқимматини тушуниш, англаб етишнинг ўзи қийин, деб ўйлайман.

Биз ўз олдимизга қўйган буюк мақсадлар йўлида ўтган йиллар мобайнида эришган ва жаҳон тан олган ютуқ ва марралар — ўзлигимизни англаш, инсоний

шаънимиз, ғурур-ифтихоримиз, тарихимиз, муқаддас дину диёнатимизни тиклаш, миллий демократик давлат қуриш, иқтисодиётимизни янги асосда ташкил этиш, аҳолининг ҳаёт даражаси ва сифатини ошириш борасидаги кенг кўламли ишларимизни, бутун мамлакатимизнинг қиёфаси тобора очилиб, обод бўлиб бораётганини кўз ўнгимиздан ўтказадиган бўлсак, қани, айтинг, истиқлолга эришмасдан туриб, бундай юксак натижаларга етиб боришимиз мумкинмиди?

Бунга жавоб битта: йўқ ва асло йўқ.

* * *

Мустақилликка, сиёсий мустақилликка эришиш учун, авваламбор, иқтисодий мустақилликка эришиш керак. Ўзини бошқа бировларга ипсиз боғлаб бермаслик керак.

* * *

Собиқ СССР парчаланиб кетганидан кейин, мана, орадан ўн йиллар ўтди. Замоннинг ўзи ҳаммасини жой-жойига қўйди. Яъни, ҳаётнинг ўзи ҳақиқатга кўзимизни кенг очиб қарашга мажбур қилди. Мустақил бўлиш учун баъзи давлатлар каби фақат уни эълон қилишнинг ўзи етарли эмаслиги исботланди.

* * *

Бировга боғланиб қолиб, фақат бошқаларнинг буйруғини бажариб юрадиган бўлса, қулоғига қарзга ботган бўлса, айтинглار, буни мустақиллик деб бўладими?

Ҳеч ким дунёда бекордан-бекорга қарз бермайди. Ўзининг сиёсий ёки бошқа талабларини қўяди. Бировнинг қўлига ва юзига қараб яшайдиган инсон ва давлатнинг озодлиги бутун бўлмайди, мустақиллиги тўлиқ бўлмайди. Ҳаётнинг шафқатсиз қонуни шу: фақат ўз куч-қудратига ишонган халқгина ўз мурод-мақсадига етади.

* * *

Ватанпарварлик – бу шундай нозик, теран бир туйғуки, у фақат она сути билан кириши ва жон билан чиқиши мумкин.

* * *

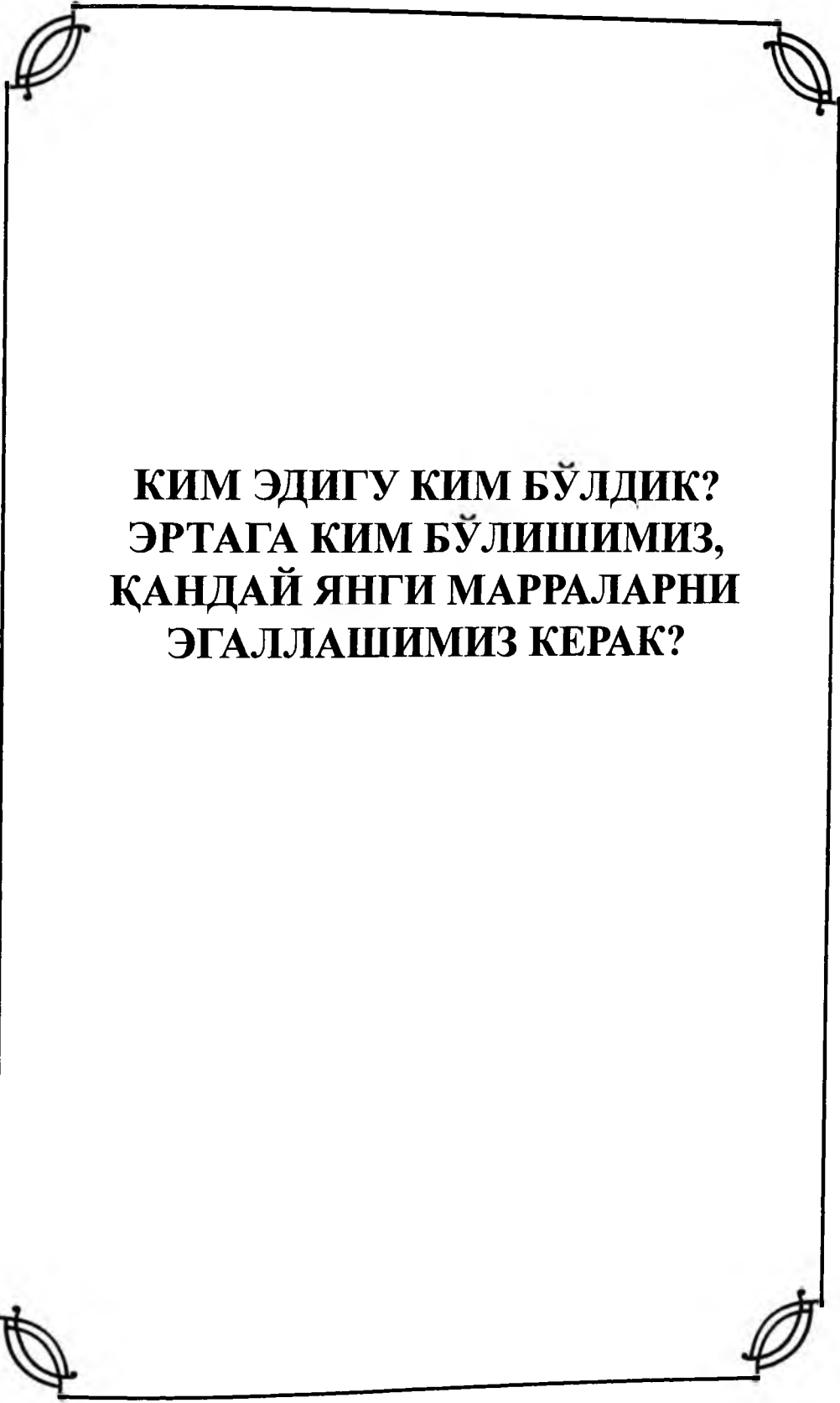
Ўзбекистон – мустақил давлат. Энди халқимиз ҳеч қачон кимгадир қул бўлишга рози бўлмайди ва кимнингдир буйруғини бажариб юрадиган замонга ҳеч қачон қайтмайди. Озодлик, эркинлик ҳавосидан бир бор тўйиб нафас олган одам ҳеч қачон қулликка кўнмайди, қулликка қайтмайди.

* * *

Бу дунёда ҳар бир инсон, ҳар бир оила ўзининг муқаддас орзу ва ниятларига етиш учун яшайди. Агар ҳар бир оила ўз нияти йўлида бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилса, албатта, унга эришади. Бугун халқимиз ана шундай эзгу ниятлар билан яшаяпти. Биз шу йўлда доимо курашишимиз, қолаверса, бу курашнинг амалий томондан янада фойдали бўлишига ҳаракат қилишимиз керак.

Ўзбекистон мустақилликка эришганига яқинда 24 йил бўлади. Мустақиллик куни — Ватанимиз тарихида, халқимиз ҳаётида абадий муҳрланиб қолган қутлуғ сана. Юртимизда туғилган, энди 5 ёшга тўлган болалар ҳам «Мен — Ўзбекистон фуқаросиман!» деб, фахрланиб, ғурурланиб гапирди. Кимки мамлакатимизга келса, бу ҳақиқатнинг тасдиғини ҳар қадамда кўриши мумкин. Лекин бундай даражага эришиш ҳар қайси халқнинг ўзига, унинг ҳаракатига боғлиқ. Бунини тушуниш керак. Тушуниш учун эса одам шундай ғоя билан, яъни мустақиллик ғояси билан, ғурур-ифтихор билан яшаши керак.

Ўзбекистон — келажаги буюк давлат. Бу замин оддий юрт эмас, Оллоҳнинг назари тушган юрт. Фақат барчамиз эрталаб пок бўлиб, Яратганимиздан сўрашимиз керак. Эл-юртимизни ўз паноҳида қандай асраб келатган бўлса, бундан кейин ҳам марҳаматини биздан дариг тутмасин, энг муҳими, йўлимизни доимо очиб берсин, барча ютуқларимизда ўзи мададкор бўлсин!

**КИМ ЭДИГУ КИМ БЎЛДИК?
ЭРТАГА КИМ БЎЛИШИМИЗ,
ҚАНДАЙ ЯНГИ МАРРАЛАРНИ
ЭГАЛЛАШИМИЗ КЕРАК?**

Мамлакатимиз эришган ютуқларнинг туб моҳиятига етиб бориш учун бугунги ҳаётни кечаги ҳаёт билан солиштириб кўриш керак. Шундан кейин одам бугунги ҳаётнинг қадрига етади. Юртимиздаги мислсиз ўзгаришларни ўз ҳаёти, оиласи, қишлоғи, мактаби, ишхонаси мисолида кўрган кишига ўтган кунлар билан бугунги куннинг фарқи ҳамда афзалликлари тўғрисида ташвиқот юргизишга ҳожат қолмайди.

Ўйлайманки, «Яшасин совет давлати, яшасин коммунистик партия» деган гаплар қуруқ сафсата бўлганини онгли яшайдиган халқимиз бугун яхши билади. Совет даврида бизга худдики иккинчи сорт одамлар сифатида қаралгани бу залда ўтирганларнинг эсидан чиқмаган бўлса керак. Марказдан бир гуруҳ «десантчи»лар юборилиб, адолатсиз тузум туфайли ўзи шундоқ ҳам ночор яшаётган халқимиз порахўрга, «припискачи»га чиқарилганини унутиб ҳам, кечириб ҳам бўлмайди.

* * *

Қорақалпоғистон ёки Хоразмда битта болалар боғчаси қуриш учун ҳам Марказдан рухсат олиш керак эди. Москвадаги катта-катта идораларнинг эшигида сарғайиб, уларнинг қош-қовоғига қараб яшашга маҳкум этилган эдик. Бизнинг юртимиздан олиб чиқиб кетилаётган ер ости ва ер усти бойликларимизни ҳисобланглар, биздан олаётганларинг қанча-ю, бизга бераётганларинг нега бунча кам, десангиз, сизни миллатчига чиқаришар эди.

Собиқ СССР даврида Ўзбекистонга нисбатан Марказ томонидан олиб борилган зўравонлик сиёсати, халқимизни камситиш, унинг эҳтиёжларини менсимаслик, юртимизда пахта яккаҳокимлиги авжига чиқиб, иқтисодий ҳолатимиз ва ҳаётимиз жар ёқасига келиб қолгани, норозилик ловуллаб ёниб кетадиган даражада кескинлашиб боргани ҳеч кимга сир эмас.

Фараз қилишнинг ўзи ҳам қийин бўлган 6 миллион тонна пахта етиштириш планини бўйнимизга бўйинтуруқдек осиб қўйиб, уни бажариш учун фақатгина томларимизга пахта экиш қолганини айтмайсизми?

Ҳақиқатан ҳам, пахта яккаҳокимлиги шу қадар авжга чиққан эдики, мана шу Андижон вилоятидек аҳоли зич яшайдиган ҳудудда экин майдонларининг 88 фоизини ғўза эгаллаб олган эди. Ўша машъум кунларни сизларнинг кўпчилигингиз яхши эслайсиз, албатта.

Бундай сиёсат совет давлатининг ўзи қандай ноҳақ, зулмга асосланган ва мустабид бўлганини яна бир бор кўрсатди. Мен ўша даврни нафақат оддий одам, балки раҳбар сифатида ўз бошимдан ўтказганман. Шунинг учун бу тузумнинг барча иллатларини яхши биламан.

Бу давр юртимиз учун ниҳоятда оғир, Марказдан ташланган «десантчи»лар, турли сохта мафкурачилар – уларнинг ичида, афсуски, ўзимиздан чиққанлари ҳам бор эди – кўп зиён етказиб, ўзбек халқини порахўрликда, қўшиб ёзишда айблаб, ҳар хил тухмат ва бўҳтонлар ёғдираётган бир давр эди.

Албатта, ўша пайтда жазога тортилган одамлар орасида мансабга, бойликка берилиб, нопок ишлар-

га йўл қўйган шахслар ҳам бўлган. Гуруч курмаксиз бўлмайди, деганларидек, ҳаёт бор экан, ҳалол, инсофли, диёнатли одамлар билан бир қаторда, баъзи қўли эгри, иши қинғир, фақат ўз роҳатини ўйлаб яшайдиган кимсалар, афсуски, ҳамма халқларда ҳам учраб туради. Буни ҳеч ким инкор этолмайди. Лекин ана шундай нобоп одамларни деб бутун бир халқни қоралаш, унинг шаънини, ғурурини оёқости қилиш, энг оддий инсоний ҳақ-ҳуқуқларини топташ, ўзингиз айтинг, қайси қонун-қоидага тўғри келади? Айниқса, туну кун умрини далада ўтказиб, меҳнатдан бошқа нарсани билмаган, шу заминни замин қилган оддий деҳқонлар, бригадир ва звеночилар, сувчи ва механизаторларни пахтани қўшиб ёзиш, кимгадир пора бериш ёки пора олиш деган, одамнинг ақлига сиғмайдиган гуноҳларда айблаб, уларни судсиз-сўроқсиз бола-чақаси, оиласидан ажратиб, қамаб қўйса, бундай ноҳақликка чидаб бўладими ўзи?

Биз «пахта иши» деганда, унинг мудҳиш оқибатлари ҳақида гапирганда, аввало, ана шундай минг-минглаб оддий, бегуноҳ одамларни, уларнинг бошига тушган фожиаларни тушунамиз ва сунъий равишда ўйлаб топилган бу кампанияни халқимизга, юртимизга нисбатан олиб борилган оммавий катағоннинг бир кўриниши деб баҳолаймиз.

Бундай зулм ва хўрликни андижонликлар ҳам кўп тортган. Чунки ўша пайтда Андижон вилояти Ўзбекистонда энг кўп пахта етиштирадиган вилоят ҳисобланар эди. Табиийки, «десантчи»лар шуни баҳона қилиб, вилоятнинг бошига ҳам кўп ташвишлар солганини сизлар яхши биласиз, албатта.

Ана шундай ўта қалтис вазиятда менга Қашқадарёни бошқариш вазифаси топширилди. Аслида мени бу вазифага юборишдан мақсад бошқача бўлган. Яъни, бу одам ишни эпполмайди, барибир бу оғир вилоятни бошқариш, вазиятни ўнглашга унинг кучи етмайди. Шундан кейин унинг ўзини айбдор қилиб, ишдан оламиз, керак бўлса, Сибирга жўнатамиз, деган ёвуз ният бўлган. Чунки Қашқадарё вилоятида бу лавозимда мен келгунимча ҳам бирорта одам кўп ишламаган ва ҳеч ким яхшилик билан ишдан кетмаган.

Ўша пайтда Қашқадарё бўйича уч мингга яқин одам жиноий жавобгарликка тортилган эди. Уларнинг оиласи, бола-чақаси, ҳар бирининг камида 10 тадан яқин қариндоши борлигини ҳисобга оладиган бўлсак, вилоятда 300 минг киши «десантчи»лардан зулм кўргани аён бўлади. Демак, шунча одам ҳаётдан, расмий ҳокимиятдан норози эди. Ана шундай аянчли шароитда вилоятга биринчи раҳбар бўлиб келган инсон, аввало, нима ҳақида ўйлаши керак эди?

Ўзингиз айтинг, азизларим, 1989 йилнинг май ойида Фарғонада, Қувасойда бўлиб ўтган қонли воқеаларга нима сабаб бўлган эди? Ана шундай адолатсиз сиёсат эмасми?

Буни қарангки, ўша пайтдаги республика раҳбари бўлган одам бу воқеаларга катта минбардан туриб баҳо берар экан, бу бир тарелка қулупнай устида бўлиб ўтган жанжал, безовта бўлишга ҳам арзимаиди, хотиржам бўлинглар, ҳаммаси жойида, деган ёлғон гаплар билан ҳақиқатни яшириб, бутун дунёга шарманда бўлган эди.

Аслида эса юртимизда вазият жар ёқасига келиб қолган, одамларнинг сабр косаси тўлган, уларнинг

турмуш шароити жуда оғир эди. Буни яшаш даражаси бўйича Ўзбекистон ўн бешта республика ичида энг пастки ўринларга тушиб қолгани, уч-тўртталаб оила каталакдек ҳовлиларда тиқилиб яшагани, ишсизлик, оналар ва болалар ўлими кескин ошиб кетгани ҳам тасдиқлайди.

Ана шундай адолатсиз шароитда азалдан чидамли халқимизнинг ҳам тоқати тоқ бўлдики, энди уни ушлаб, тўхтатиб турадиган кучнинг ўзи йўқ эди. Шундай ўта мураккаб, таҳликали, такрор айтаман, кичик бир учқун чиқса, ҳаммаёқ ловуллаб ёниб кетадиган бир вазиятда мен Ўзбекистон раҳбари сифатида иш бошлашимга тўғри келган эди.

Ўзимнинг ҳаёт тажрибамдан келиб чиқиб айтаманки, бу дунёда ёмонликни кўрмаган одам яхшиликнинг қадрини билмайди. Қийналмаган одам ҳақиқий бахт нима эканини тўлиқ англаб етмайди.

* * *

Бир пайтлар баъзи вилоят ва туман раҳбарларимиз биз аграр республика, деб мақтаниб юрарди. Улар нимани ўйлаган – мен билмадим. Умрбод СССР таркибида бўламиз, деб ўйлаганми?

Бу одамлар озгина фикрлаб кўрса бўлардики, сув, ер етишмаса, халқимиз кўпайиб бораётган бўлса, фақат ғалла, пахта, сабзавот етиштириш билан мамлакатимизнинг тараққиётини таъминлаш мумкинмиди?

Мана, сизларга яна битта рақам. 1991 йилда мамлакатимиз аҳолиси 20 миллион 500 минг киши эди. Мустақиллик йилларида халқимиз 1,5 карра ўсди – 31 миллионга етди.

Айтинглар, 1,5 баробар кўпайган аҳолини эски шароитда оладиган ҳосил — пахта, ғалла ҳисобидан боқиб бўлармиди? Ўша пайтда биз тахминан 5—6 миллион тонна бугдойни четдан олиб келар эдик. Шундай вақтлар бўлганки, бир ҳафта-ўн кунлик унимиз қолган эди.

Бир тасаввур қилайлик, қайси давлат, қайси халқ буни ўз бошидан ўтказган? Ана шундай муаммолар қаршисида ёлғиз қолган пайтимизда ким бизни қутқарди? Биринчи навбатда, ўзимиз. Чидадик, лекин ҳеч кимдан қарз бўлмадик.

Бугунги кунда Ўзбекистоннинг чет мамлакатлардан қарзи ялпи ички маҳсулотга нисбатан 15 фоиздан ошмайди. Ваҳоланки, баъзи давлатларда бу кўрсаткич 150 фоиздан ҳам ортиқни ташкил қилади, улар бўйнидаги қарзидан қандай қутулишни ҳам билмай юрибди.

* * *

Биз эски адолатсиз тузумга бошқа ҳеч қачон қайтмаймиз. Ўзимиз танлаган мустақил тараққиёт йўлидан қатъият билан борамиз. Нега деганда, халқимиз собиқ тузум даврида қанча зулм кўрганини, қанча-қанча одам қатағон қилинганини эсидан чиқаргани йўқ.

* * *

Ҳаётда мақсадга эришиш ҳеч қачон осон бўлмаган. Эй, бизга шу бўлаверади, деган фикр билан яшайдиган одам, билиб кўйинглар, ҳаммамизнинг душманимиздир. Ўзбек халқи ҳамиша ўз олдига буюк мақсадларни кўйиб яшаган ва эзгу орзу-умидларига эришиш йўлида ҳеч қачон ўз йўлидан қайтмаган. Шунинг учун бизнинг

юртимиз цивилизация ўчоқларидан бирига айланган, шунинг учун юртимиздан кўплаб улуғ аллома ва мутафаккирлар, хоразмийлар, берунийлар, фарғонийлар, Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий сингари буюк сиймолар етишиб чиққан.

2014 йилнинг май ойида Самарқанд шаҳрида ўтказилган «Ўрта асрлар Шарқ алломалари ва мутафаккирларининг тарихий мероси, унинг замонавий цивилизация ривожига роли ва аҳамияти» мавзусидаги халқаро конференцияга келган иштирокчилар халқимизнинг буюк даҳосига, бемисл илмий, маънавий ва маданий меросига қойил қолиб, бизга ҳавас билан қарашини яшириб ўтирмади. Улар шу пайтга қадар бизнинг юртимизни яхши билмаганидан афсусда эканини билдирди.

Нега деганда, биз илгари собиқ Иттифок таркибида эдик, биз дунёга, дунё бизга ёпиқ эди. Ўша даврда Ўзбекистонга меҳмон бўлиб келадиган одамларни қаерга олиб боришни ҳам Марказ ҳал қилар эди. Меҳмонлар асосан баъзи тарихий обидаларимизни томоша қилиш, заминимизда етиштирилган неъматларни татиб кўриш билан чекланарди, холос. Бой тарихимиз, улуғ мутафаккирларимиз ҳақида лом-мим дейилмас эди. Ўзбекистоннинг совет даврида қандай ютуққа эришганини кўрсатиш учун меҳмонлар мол боқиладиган фермага олиб бориладди.

Бугун хорижлик меҳмонлар, аввало, фарзандларимиз таълим-тарбия олаётган мактаб, лицей ва коллеж, маданият ва спорт масканларига бормоқда. Улар ёшларимизга яратиб берилаётган шарт-шароитлар билан яқиндан танишмоқда. Шу ўринда яна бир бор

такрорлашни истардим: ёш авлод — бизнинг келажагимиз, уларга ҳар томонлама пухта таълим-тарбия берсак, Ватанимизнинг келажагини, унинг келгуси тараққиёти ва равнақини таъминлаган бўламиз. Болаларимиз биздан кўра кучли, билимли, доно ва албатта бахтли бўлса, бизнинг бошқа армонимиз қолмайди.

* * *

Биз ўз мустақил йўлимизни 1991 йилда қатъий танлаб олдик. Энди бизни кечаги мустабид ҳаёт билан боғлайдиган ҳеч қандай кўприк қолмади.

* * *

Мустақилликни қўлга киритиш остонасида турган дамларимизни ўзимизга тасаввур қиладиган бўлсак, бутун Ўзбекистонни, керак бўлса, Ўрта Осиёни портлатиб-ёндириб юбориши мумкин бўлган, собиқ Иттифокни ларзага солган, «Фарғона фожиаси» деб ном олган машъум воқеаларни хаёлимизга келтирайлик.

Айни шу кунларда Тошкент вилоятининг Бўка, Паркент туманларида ҳам вазият издан чиқиб кетиш даражасига етганини, ўйлайманки, кўпчилик шу залда ўтирганлар яхши билади.

Ўша пайтларда собиқ Марказ томонидан бизга қарши қанча-қанча уйдирмалар, тухмат ва бўхтонлар ёғдирилгани, ҳатто халқимизга миллатчи деб ном беришга уринишлар бўлганини кўпчилик ҳамон яхши эслайди.

Ҳақиқатда эса, ўша вақтда республикамизга нисбатан мутлақо зўравонлик сиёсатининг олиб борилиши, халқимизни камситиш, унинг эҳтиёжларини

менсимаслик, қашшоқлик, бедодлик, юртимизда, жумладан, Тошкент вилоятида пахта яккаҳокимлиги авжига чиқиб, иқтисодий вазият тобора кескинлашиб бораётгани, одамлар ўзининг ижтимоий-иқтисодий аҳволидан норози бўлиб, сабр косасининг тўлиб-тошгани бу воқеаларнинг асосий, асл сабаби бўлган эди.

Тошкент вилоятида ҳам бир ҳовлида бештадан оила яшаганини мен шахсан ўзим кўрганман. Бундай ҳовлиларда яшаш айниқса қариялар учун жуда азоб эди. Тасаввур қиласизми, улар эрталаб туриб қаерда таҳорат олишни билмасдан қийналарди. Эшигини очса, остонасигача пахта экилган.

Пахта далаларига қандай заҳарли дорилар сепилганини айтмайсизми? Одамларимиз, болаларимиз ва аёлларимизнинг турли касалликларга чалинишига, биринчи навбатда, самолётдан сепилган ана шу дорилар сабаб бўлмаганмиди?

* * *

Ҳали совет коммунистик тузуми ўз ҳукмронлигини ўтказиб турган 1989 йилни ўзимизга бир тасаввур қилайлик. Айни ана шу кунларда нафақат Фарғона водийси, балки бошқа вилоятларнинг баъзи туманларида ҳам вазият жуда кескин эди.

Ҳеч иккиланмасдан айтиш мумкинки, ана шундай ғоят мураккаб ва таҳликали кунларда тобора кучайиб, аланга олиб бораётган бу фожианинг таг-томирига етиб бормасдан, асл сабабларини очиб, ошкор қилиб бермасдан туриб, бу ўта хавfli воқеаларни асло тўхтатиб бўлмас эди.

Мен 1989 йил 23 июнда Ўзбекистон раҳбари бўлиб сайланган бўлсам, 25 июнда Фарғонага келганим-

ни яхши эслайман. Обком биносига кираверишда қарасам, 3 та ҳарбий десантчи турибди. Уларни кўрган одам кўркади. Фарғона кўчаларида патруллар юрганини гапирсам, бугунги ёшларга бу балки кинодек туюлади. Лекин буларнинг ҳаммаси ҳақиқат.

Кейин Қўқонга ўтдим. Йўлда райкомга кирсам, унинг биноси бўм-бўш, ҳеч ким йўқ. Масъул одамларни зўрға излаб топдик. Нима бўляпти, деб савол берсак, ҳаммаси жим. Биронта одам ўша пайтда нима бўлаётганини тушунтириб беролмади. Ҳаммада тушкунлик, кўрқув, хавотир.

Шу нарса аёнки, ўшанда барча воқеаларнинг илдизи – Фарғона водийсида яшаётган аҳолининг оғир ижтимоий-иқтисодий аҳволи билан чамбарчас боғлиқ эди. Юзага келган қалтис вазиятни бартараф этиш учун, энг аввало, вилоятда, умуман водий вилоятларида янги иш ўринларини яратиш, бир сўз билан айтганда, одамларга таъминот ва даромад манбаини топиб бериш зарур эди. Фарғонада тўпланиб қолган муаммоларни зудлик билан ечиш учун Тошкентда махсус гуруҳ тузилди ва унга белгиланган муддатда барча шаҳар ва қишлоқлар, айниқса, инқироз ҳолати сезилаётган барча ҳудудларни чуқур ўрганиб, жойлардаги аҳволни таҳлил қилиш орқали амалий таклиф ва ҳулосалар тайёрлаш вазифаси топширилди. 1989 йилнинг июль ойига қадар Фарғона вилояти аҳолисининг ҳаёт даражасини ошириш, меҳнатга яроқли аҳолининг бандлигини таъминлаш бўйича махсус дастур ишлаб чиқилди ва босқичма-босқич амалга оширилди.

80-йилларнинг охирида вилоят аҳолисининг даромади қандай паст бўлганини бугун тасаввур ҳам қилмаймиз. Масалан, ўшанда пенсионер ва колхоз-

чилар қўлига ҳар ойда 42 сўм пул олган. Биз ўшанда ақл-идрок, виждон ва масъулият билан иш тутдик, деб ўйлайман. Кам таъминланган оилаларни, даромади паст бўлган аҳоли қатламини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, бошланғич синф ўқувчиларини, хаста, ҳомиладор аёлларни бепул нонушта билан таъминлаш, кексалар, пенсионерларнинг имтиёзи ва пенсиясини ошириш, талабаларга қўшимча стипендия тайинлаш юзасидан шошилиш равишда амалий чора-тадбирлар кўрилди.

Пахта ва бошқа қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари нархини қайта кўриб чиқиш, қишлоқ аҳолисининг даромадини изчил ошириш бўйича қатъият билан иш олиб борилди. Шунини алоҳида таъкидлаш керакки, 1989 йилнинг ўзида республика пахтакорларига 400 миллион сўмлик қўшимча ҳақ тўланди. Пахта яккаҳокимлигига барҳам бериш, пахта хомашёсини тайёрлашни барқарорлаштириш масаласи ўша даврда биринчи даражали вазифага айланган эди. Бу тадбирларнинг ҳаммаси республика аҳолисига, энг аввало, қишлоқ аҳлига жуда маъқул бўлди. Шахсий ёрдамчи хўжаликлар учун ва якка тартибдаги уй-жой қуриш учун берилаётган ерларнинг кўпайтирилиши, шу мақсадлар учун ссудаларнинг ва қурилиш материалларини сотишнинг кўпайиши юзага келган танг вазиятни бартараф этишда муҳим омил бўлди.

Ўша йиллари Ўзбекистон бўйича 2,5 миллион оилага жами 700 минг гектар суғориладиган ер қўшимча томорқа сифатида берилгани, ҳеч шубҳасиз, қишлоқларимизда ижтимоий муаммоларни ечиш, юртимизда тинчлик ва барқарорликни сақлаб қолишда улкан тарихий қадам бўлган эди.

Қиёслаш учун биргина мисолни, яъни совет ҳокимияти 70 йил ҳукмронлик қилган даврда Ўзбекистонда қишлоқ аҳолисига ҳаммаси бўлиб 300 минг гектарга яқин ер томорқа сифатида берилганини келтириш kifоя.

Фарғона фoжиасининг сабабларини ўрганиш жараёнида яна шу нарса маълум бўлдики, бу ердаги айрим раҳбарлар халқнинг дардини тинглаш, муаммосини ҳал қилиш ўрнига, соя-салқин кабинетларининг эшикларини маҳкам ёпиб олган эди. Одамлар ўз раҳбарларига муаммоларини айта олмас, раҳбарларнинг ҳам тўпланиб қолган мураккаб масалалар ечими бўйича халққа айтадиган гапи йўқ эди.

Афсуски, кўпгина амалдор шахслар, жумладан, воқеалар ўт-оловдек чакнаб кетган Тошлоқ районидаги ана шундай мансабдор шахслар қонун-қоидаларни бузиб, очиқ-ойдин порахўрлик қилишган. Улар ўзларига, қариндош-уруғларига якка тартибда уй-жой қуриш учун ер участкалари ажратиб, катта миқдорда ссудалар олишган. Лекин ер ва қарз олишга муҳтож бўлган 400 нафар оддий меҳнаткашга рад жавоби берилган. Сотиш учун 319 та автомашина ажратилганда, шулардан 236 таси районда яшамайдиган, ҳатто бошқа республикаларда яшайдиган кишиларга ноқонуний тарзда тақсимланган. Газлаштириш, сув таъминоти, ишга жойлаштириш масалаларига йиллар мобайнида умуман эътибор қаратилмаган эди.

Биз йиллар давомида тўпланиб қолган муаммоларга, энг аввало, адолатсизликка барҳам бериш бўйича ҳам таъсирчан амалий чоралар кўрган эдик. Ва ўшанда барча ўткир масалалар жойларда ҳал бўлганини айниқса Фарғона аҳли яхши эслайди, деб ўйлайман.

* * *

Тарих ҳақиқати шуки, империя деган тузум ҳеч қачон кўп яшамайди. Нега деганда, империя ҳамisha зулмга асосланади.

* * *

Эски шаҳар бундан 15–20 йил илгари қай аҳволда бўлганини ҳаммамиз яхши эслаймиз. Ёзда чанг-тупроқ, қишда лой-ботқоқ бўлиб ётадиган тор кўчалар, табиий газ, тоза ичимлик сувидан, канализация каби қулайликлардан маҳрум, пастқам уйлар Тошкентнинг қоқ марказида эски мустабид шўро тузуми сиёсатининг асорати сифатида, шаҳримиз ҳуснидаги доғ бўлиб турар эди.

Йиллар давомида қанча-қанча раҳбарлар ўзгарди, авлодлар алмашди, лекин Эски шаҳарда истиқомат қилган халқимизга нисбатан менсимасдан қараш ўзгармай, барчамиз учун «қиёмат қарзимиз» бўлиб қолаверди.

Мустақилликка қадар Эски шаҳар аҳолисининг 17 фоизи табиий газ, қарийб 18 фоизи эса тоза ичимлик сувидан, деярли барчаси канализация, телефон сингари замонавий қулайликлардан бебаҳра эди.

Совет даврида ҳамма Тошкентни «Шарқ дарвозаси» дер эди-ю, лекин, афсуски, бу дарвозанинг калити бошқа кўлларда эди. Очиғини айтганда, шаҳар бедарвоза бўлиб қолганди. Шунинг учун мустақилликнинг биринчи йилларидан бошлаб бу мураккаб муаммони ечиш, одамларнинг оғирини енгил қилиш масаласини устувор вазифа сифатида кун тартибига қўйдик ва улкан ишларни амалга оширдик.

Аввало, Эски шаҳар ҳудудида янги газ ва сув тармоқлари барпо этилди, эскилари эса капитал таъмирланди.

Бугунги кунда Эски шаҳар ҳудудида бунёд этилган ҳар томонлама обод кўчалар, шинам ва кўркем бинолар, мактаб ва поликлиникалар, маҳалла гузарлари, айниқса, Эски Жўва бозори, Абдулла Қодирий номидаги маданият ва истироҳат боғи, Болалар ижодиёти маркази, Миллий либослар галереяси Эски шаҳар қиёфасини таниб бўлмас даражада ўзгартириб юборди.

Эски шаҳардаги кенг кўламли ишлар келгусида ҳам давом эттирилади.

2015 йилда Тошкент шаҳрининг Эски шаҳар қисмида қулай ва шинам, замонавий уй-жойлар барпо этиш бўйича қабул қилинган Президент қарори асосида биргина жорий йилнинг июль ойида Нурафшон кўчаси бўйлаб бешта беш қаватли уй-жой қурилиб, жами 162 та оила янги квартиралар билан таъминланади.

Бундан ташқари, 2015 йилнинг охирига қадар Эски шаҳар ҳудудида яна ўн та кўп қаватли уй қуриб фойдаланишга топширилиши кўзда тутилмоқда.

Умуман олганда, ушбу ҳудудда истиқомат қилиб келаётган аҳолининг мана шундай янги уйлarga кўчиб ўтиши ҳисобидан бўшаб қолган ер майдонларида келгусида, яъни олти-егти йил давомида 160 та кўп қаватли уй босқичма-босқич барпо этилиб, жами 4 минг 130 та оила алоҳида квартира билан таъминланади, иншоолло.

* * *

1991 йил 18 август куни ўзини Давлат фавқулодда ҳолат қўмитаси – ГКЧП деб атаган бир гуруҳ сиёсий

авантюристлар давлат тўнтаришини амалга оширишга уринди. Уларнинг асосий мақсади – эски, мустабид, тугаб бораётган совет тузумини асло ўзгартирмасдан сақлаб қолиш эди. СССР вице-президенти Г. Янаев, Министрлар Советининг раиси В. Павлов, КГБ раиси В. Крючков, мудофаа вазири Д. Язов, ички ишлар вазири Б. Пуго ва бошқа юксак лавозимдаги масъул партия ва давлат арбоблари М. Горбачёв бошчилигидаги қонуний ҳокимиятни ағдариб, бутун Иттифок ҳудудида ГКЧПнинг фармойиш ва кўрсатмалари амал қилиши ҳақида қарорлар қабул қилиб, барча республикалар, вилоят ва туманларда уларнинг сўзсиз ижро этилишини талаб қилишди.

ГКЧПнинг мурожаати 19 август куни эълон қилинди. Мен ўша пайтда, яъни 1991 йил 17–19 август кунлари Ўзбекистон делегацияси раҳбари бўлиб Ҳиндистонга борган эдим. Афсуски, ГКЧПнинг ноқонуний қарорларини қўллаб-қувватлаган айрим республика раҳбарлари Ўзбекистон ССРнинг барча вилоятлари ва Қорақалпоғистон АССРга Ўзбекистон ССР ҳудудида ГКЧП фаолиятини қўллаб-қувватлаш тўғрисида кўрсатма юборган экан. Улар ГКЧП аъзолари яна совет тузумини жойига қайтаради, деб ўйлашган.

ГКЧП эълон қилинганини Аграда эшитиб, 19 август куни зудлик билан Тошкентга қайтдим. Тошкент аэропортида мени расмий кишилардан ташқари Туркистон ҳарбий округи бош қўмондони ҳамда Марказдан келган уч нафар генерал кутиб олди. Бу ўша пайтдаги мавжуд расмий протокол қоидаларига зид бўлиб, сиёсий маънога эга эди. Қарасам, барчаси-

нинг ковоқлари уюлган, важоҳати одамни сескантиради. Мен аэропортдан тўғри ҳукумат биносига келиб, кечкурун ҳукумат аъзолари билан учрашдим ва Ўзбекистон ССР ҳудудида ГКЧПнинг қонунга зид қарорларини бекор қилиш ҳақида кўрсатма бердим.

Эртаси куни Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши раёсати, Вазирлар Маҳкамаси, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри раҳбарлари иштирокида қўшма мажлис ўтказдик. Унда мен яна бир бор Ўзбекистон, унинг раҳбарияти ҳеч қачон бировнинг гапига кириб иш тутмаслигини, Марказдан, бошқа баъзи бир республикалардан қандай қарорлар чиқмасин, ваъдалар берилмасин, ҳар қандай чақириқлар, даъватлар, йўл-йўриқлар кўрсатишга ҳаракатлар бўлмасин, биз ўзимиз танлаган йўлимиздан ва белгилаб олган мақсадимиздан қайтмаслигимизни маълум қилдим.

21 август куни махсус фармонга имзо чекдим. Унга биноан энди Ўзбекистон ҳудудида ҳокимият ва бошқарув идоралари, корхоналар, ташкилот ва муассасаларнинг қабул қилган барча қарорлари ва уларнинг ижроси Ўзбекистон ССР конституциясига ва қонунларига, Ўзбекистон ССР Президентининг фармонлари ва Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши билан Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси қарор ва фармойишларига сўзсиз мос келиши шартлиги белгиланди ҳамда ГКЧПнинг СССР конституцияси ва қонунларига зид келадиган қонунлари ҳамда фармонлари ҳақиқий эмас, деб ҳисобланди.

Мен ўша пайтдаёқ, Ўзбекистон ўз йўлини қатъий танлаб олган, энди ҳеч ким ҳеч қачон бизни бу йўлдан қайтара олмайди, деб айтганман ва ҳозир ҳам шу принцип асосида ишлаб келмоқдаман.

* * *

Бизнинг ўз ақлимиз, билим ва тажрибамиз, халқимизнинг хоҳиш-иродаси билан танлаб олган йўлимиз бор. Биз қарамлик ва тутқунликка қайтишга ҳеч қачон рози бўлмаймиз.

Биз эски тузумни тиклашга қаратилган ҳеч қандай иттифокқа ҳеч қачон қирмаймиз, мустабид совет даврига асло қайтмаймиз. Шахсан мен бутун ҳаётимни, бутун умримни халқимизнинг озодлигига, Ватанимиз мустақиллигига бағишладим ва бу йўлдан ҳеч қачон қайтмайман.

* * *

Биз ўтган даврда амалга оширган ишларимизга баҳо берар эканмиз, «Кеча ким эдигу бугун ким бўлдик?» деган савол асосида уларнинг моҳияти ва аҳамиятини ўзимизга чуқур тасаввур этамиз. Айни вақтда «Эртага ким бўлишимиз, қандай янги марраларни эгаллашимиз керак?» деган савол устида ўйлашимиз, нафақат ўйлашимиз, балки амалий ишларимиз билан бунга жавоб беришимиз лозим.

* * *

Биз кечирган ҳаёт осон ўтгани йўқ. Биз олдин ўтмаган катта мактабни ўтдик. Одамларимиз, уларнинг дунёқараши, онгу тафаккури, сиёсий ва ижтимоий фаоллиги, ҳаётнинг маъносига қараши ён-атрофимиздаги вазият ўзгариши билан яққол ўзгариб бораётгани бугун ҳар қадамда намоён бўлмокда.

Халқимизда «Ер билан осмонча фарқ бор» деган гап бор. Ўйлайманки, бу ҳақда гапирганда ана шу

иборани ишлатсак, айти ўринли бўлади. Яъни, бугунги фуқароларимиз, бугунги инсонларни 90-йилларга нисбатан қиёслайдиган бўлсак, улар ўртасида ер билан осмонча фарқ бор, десак, бу ҳам айти ҳақиқат.

Шу ҳақда фикр юритганда, биз, авваламбор, ўтган давр мобайнида қандай қийин, қандай оғир бўлмасин, қандай машаққатли синовларни бошимиздан кечиришга тўғри келмасин, ўзимизнинг ориятли, ғурур ва ифтихор билан яшайдиган халқ эканимизни, ўз тарихимизни, кимнинг авлодлари эканимизни эсимиздан чиқармадик. Ва узоқни кўзлаб олдимизга қўйган мақсадларга эришиш учун ўзимизни аямадик, барча-барча таҳдид ва хавф-хатарлардан эл-юртимизни ҳимоя қилишга доимо тайёр бўлиб турдик.

Айнан шунинг ҳисобидан, ана шундай олижаноб, ўхшаши йўқ халқимиз борлиги учун Ўзбекистонимиз бугунги кунда жаҳондаги камдан-кам давлатлар қаторида юксак, барқарор суръатлар билан ўсиб, одамларнинг кундалик турмуши, ҳаёти ҳар томонлама обод ва фаровон бўлиб бормоқда. Бир сўз билан айтадиган бўлсак, биз барчани ҳайратда қолдирадиган марраларни қўлга киритмоқдамиз ва эртанги кунга катта ишонч билан яшамоқдамиз.

* * *

Ҳеч бир ишда шошилмасдан, айти пайтда сусткашликка йўл қўймасдан, фақат ва фақат ўзимизнинг кучимизга ишониб, таяниб яшашимиз керак. Ана шунда биз, албатта, ўз мурод-мақсадимизга етамиз.

**САЙЛОВ – ДЕМОКРАТИЯНИНГ
ОЛИЙ ШАКЛИДИР**

Ўзбекистон Республикасида Конституциямиз ва қонунларимизда муҳраб қўйилган қоидалар ва умум-эътироф этилган халқаро нормалар асосида яратилган сайлов тизими юксак демократик талабларга жавоб беради. Бунинг яққол тасдиғи яқинда мамлакатимиз Парламенти – Олий Мажлис ва маҳаллий кенгашларга ўтказилган сайловларда намоён бўлгани халқаро ташкилотлар ва хорижий мамлакатлар вакиллари томонидан эътироф этилганида кўриш мумкин.

Ўз-ўзидан аёнки, 2015 йил 29 март куни мамлакатимизда бўлиб ўтадиган Президент сайловининг демократик давлатларда қабул қилинган, эътироф этилган тизим бўйича, яъни, муқобиллик асосида, холислик, ҳаққонийлик тамойилларига итоат қилган ҳолда ўтказилишига қараб, халқимизнинг сиёсий ва ҳуқуқий савиясига, жамиятимизнинг демократик тараққиёт йўлидаги ривожига, Ўзбекистонимизнинг обрў-эътибори ва нуфузига баҳо берилади. Буни ҳеч хаёлимиздан, хотирамиздан чиқармаслигимиз зарур.

Кимки бу сайловда қатнашадиган бўлса, уни қуруқ гаплар, ёлғон ташвиқот билан бошқа йўлга буриб бўлмайди. Ўйлайманки, ҳар қайси одам ўзининг хоҳиш-иродаси, виждони нимани буюрса, шунга қараб овоз беради. Шу нуқтаи назардан сизларга қаратилган фақат битта илтимосим бор. У ҳам бўлса, сайлов масаласида биз риоя қилишимиз керак бўлган демократик нормаларга баъзан бизга майда бўлиб туюладиган иш

деб қарамаслик керак. Сайлов жараёнида майда нарсанинг ўзи умуман бўлмайди – шу масалани ўзимизга чуқур тасаввур қилишимизни хоҳлардим.

Биз демократик жамият куриш йўлида Ўзбекистоннинг обрўсини оширишга бел боғлаган эканмиз, кичкина бўлиб туюладиган ишларга ҳам катта эътибор бериб, ҳеч қандай эътирозга ўрин қолдирмаслигимиз керак. Халқимиз, сайловчиларимиз кимни хоҳласа, барибир шу номзодни сайлайди, бизга ҳеч ким халақит беролмайди.

* * *

Мамлакатимиз парламентида бўлиб ўтган сайловлар юртимизда изчиллик билан олиб борилаётган, демократик давлат ва кучли фуқаролик жамияти куриш, бозор ислохотларини чуқурлаштиришга қаратилган, Конституциямизда энг олий қадрият сифатида муҳрлаб қўйилган инсон ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида амалга оширилаётган демократик ўзгаришлар жамиятимизда кенг қўллаб-қувватланаётганини кўрсатди. Сайловлар мамлакатимизни демократик янгилаш ва модернизация қилиш йўлида яна бир муҳим марра бўлди, миллий сайлов тизимимизнинг ноёблиги ва демократик жиҳатдан юксалганини намоиш этди.

* * *

Биз эски адолатсиз тузумга бошқа ҳеч қачон қайтмаслик, ўзимиз танлаган мустақил тараққиёт йўлидан қатъият билан бориш ҳақида гапирганда, бунинг асосий шартини ва гаровини аввало ҳаётимизда

демократик принципларни янада мустаҳкамлашда, эркин, очиқ-ошкора сайлов тизимини жорий қилишда кўрамиз.

Мустақиллик йилларида шаклланган, Конституциямиз ва қонунларимиз талабларига, умумэтироф этилган халқаро стандартларга тўла мос бўлган бизнинг миллий сайлов тизимимиз бунга тўла имкон беради. Олий Мажлис ва маҳаллий кенгашларга яқинда ўтказилган сайлов пайтида бунинг яққол исботини ўзимиз кўрдик. Ва буни дунёдаги тегишли халқаро ташкилотлар вакиллари – кузатувчилар ҳам тан олиб, юксак эътироф этди.

Шуни таъкидлашимиз керакки, сайлов, эркин, демократик сайлов принциплари биз учун фуқаролар ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлаш, уларнинг хоҳиш-иродасини ифодалашнинг энг ишончли ва самарали усули бўлиб қолади ва биз унинг тамойилларига ҳамиша содиқмиз.

* * *

Сайлов дегани — танлаш деганидир. Биз совет давридаги каби сайловлар умуман қайтмаслигини хоҳлаймиз. Шунинг учун биз сайловни ўтказишга тайёргарлик кўрар эканмиз, овоз беришга онгли ёндошишимиз, уни ҳаққонийлик, эркинлик, очиқлик, холислик тамойиллари асосида ўтказишимиз керак. Одамларга танлаш имкониятини, номзодларнинг дастурларини солиштириб кўриш имкониятини яратиб беришимиз керак. Қолганини уларнинг ўзи ҳал қилади.

Биз сайлов куни виждонан келиб овоз берамиз. Бугунги кунда одамларимиз шундай эркин, ўз мустақил фикрига эгаки, энди уларни ўз фикри, ўз хоҳиш-иродасидан қайтариб бўлмайди. Қанча гап, қанча ташвиқот бўлмасин, сайловга борган одамнинг фикрини ўзгартиришга уриниш – бу мутлақо беҳуда иш.

Сайловчи кимга овоз беради? Менимча, у, аввало, ўзи билан ёнма-ён ўтириб гаплашишга, дардини, қувончини баҳам кўришга тайёр бўлган одамга, номзодга овоз беради. Бир сўз билан айтганда, сайловчи унинг шаънига ҳар хил қўпол сўзлар билан қаттиқ тегмайдиган, аксинча, унинг қадрини, ғурурини ҳурмат қиладиган одамга овоз беради.

Иккинчидан, сайловчи ҳаётда ҳам, сиёсатда ҳам бошқалардан кўра узоқроқни кўрадиган, чуқурроқ ўйлайдиган одамни сайлайди. Чунки, калтабин, яъни бурнидан нарини кўролмайдиган, манманликка берилган одам раҳбар бўлса, ўзини ҳам, бошқаларни ҳам қийнайди. Охир-оқибатда бундан ўзи зарар кўради. Бундай одамни алмаштириш ҳам азоб бўлади.

Учинчидан, сайловчи кўпни кўрган, ҳаётнинг пасту баландини тушунадиган одамни сайлайди.

Бу сайловнинг ўта муҳим аҳамияти шундаки, уни холисона ўтказишимизга қараб, барчамизнинг сиёсий ва ҳуқуқий савиямизга, жамиятимизнинг демократик тараққиёт йўлидаги ривожланишига, Ўзбекистоннинг обрў-эътиборига баҳо берилади. Айни шундай муҳим масалани эсимиздан чиқармаслигимизни истардим.

Демократиянинг ўзига хос кўплаб ижобий жи-хатлари бор, албатта. Лекин уни ўйинга айланти-риб, катта минбарлардан туриб, «демократия, демок-ратия» деб кўксига уриб гапириш, аслини олганда, халқ манфаатларини ниқоб қилиб, ўз манфаатла-рини кўзлашдан бошқа нарса эмаслигини ҳам кўп кўрганмиз. Демократияни қандайдир догмага, қотиб қолган ягона бир мезонга айлантириш, уни бошқа давлатларга, уларнинг миллий шароити ва ўзига хос-лигини ҳисобга олмасдан, умумий қоида сифатида тикиштириш – мутлақо нотўғри.

Биз шуни яхши англашимиз керакки, демокра-тия ҳеч қачон бир хил шакл ёки мазмунда бўлмайди. Демократия дегани – бу ҳамisha ўзгариб турадиган ҳаёт тарзи, жамият тизимининг ривожига билан узвий боғлиқ.

Демократия – инсон, жамият, давлат деган уч субъ-ект ўзаро бир-бирини тўлдирадиган, бир-бирини бойитиб, керак бўлса, назорат қилиб турадиган ти-зим демакдир. Бу ҳар қайси инсоннинг жамият билан, жамиятнинг эса давлат билан муносабатини, улар ўртасидаги мувозанатни англатади.

Бир вақтлар шундай бўлганки – афсуски, бу кам-чилик баъзи жойларда ҳали-бери учраб туради – оила бошлиғи ҳамма паспортларни тўплаб, мен сизлар учун ҳам овоз бериб келаман, деб тўрт-беш кишининг хоҳишини бир ўзи ҳал қилган. Мен оилада энг катта-си бўлсам, чизган чизиғимдан кимдир чиқиши мум-

кинми, деган кайфият билан яшаш ҳозир ҳам айрим эркакларда йўқ эмас.

Барчамиз бир ҳақиқатни яхши англаб олишимиз шарт. Бугунги кунда чет эллардан, халқаро ташкилотлардан кузатувчи бўлиб келган одамлар бу гапларни тушунмайди. Бу борада баҳо беришда улар битта мезонга, яъни, Конституция ва қонунларга таянади. Керак бўлса, сайлов бўйича Бирлашган Миллатлар Ташкилоти томонидан тасдиқланган, умумэътироф этилган халқаро талаб ва меъёрлар борки, уларга қатъий амал қилиш керак. Шу маънода, сайловда майда нарсанинг ўзи йўқ. Бу бизнинг шахсий хоҳишимиз билан бўладиган оддий иш эмас. Бу – давлатнинг, халқнинг қиёфаси, сиёсий хоҳиш-иродасини намоён этадиган умуммиллий тадбир.

Агар биз демократик жамиятда яшамоқчи бўлсак, фақат қонунга, унда белгилаб қўйилган қоида ва меъёрларга итоат қилишимиз керак.

* * *

Хоразмда ёшулли деган жуда гўзал ва қадимий бир сўз бор. Ёшуллини фақат ёши улуг бўлгани учун эмас, эл-юрт ўртасида обрў-эътибори баланд бўлгани, бошқаларга нисбатан кўпроқ нарсани билгани, кўпни кўргани, билими ва салоҳияти юқори бўлгани учун шундай ҳурмат қилишади.

Ёшулли бўлиш жуда яхши, лекин сайловда ёшул-лилларимиз бошқалар учун ҳам қарор қабул қиладиган бўлса, четдан қараганда бу одамларга ғалати туюлади. Шунинг учун ҳозир қандай замонда, қандай мамлакатда, қандай юксак мақсадларга интилаётган давлат-

да яшаётганимизни чуқур англаб олсак, айни муддао бўлади.

* * *

Эски, ўзини оқламаган, мустабид, коммунистик гоёя якка ҳукмрон бўлган замонда сайловлар қандай расмиятчилик билан, номига ўтказилгани, мустанлака тизимидаги ноҳақлик, буйруқбозлик шароитида амалга оширилгани ҳақида кўпчилик халқимиз яхши хабардордир.

* * *

Сайлов — бу биз кураётган ҳукуқий демократик давлатнинг узвий бир қисми, фуқароларнинг ўз хоҳиш-иродасини эркин билдириши, давлат ва жамият бошқарувида фаол иштирок этишининг асосий шаклидир.

Содда қилиб айтганда, сайлов — бу, аввало, эркин танлаш ҳукуқи демакдир. Агар биз сайловни муқобиллик асосида ўтказмасак, яъни, айтайлик, 2—4 та номзод орасидан биттасини танлаб олиш ҳукуқига эга бўлмасак, бундай сайловни ўзи ҳақиқий сайлов деб бўладими?

Сайлов — бу демократия дегани, демократия — бу сайлов деганидир. Ҳақиқатан ҳам, демократиянинг ҳаётда устувор бўлиши учун қачон энг қулай имконият пайдо бўлади? Айнан ҳолис, муқобил сайлов ўтказишда.

Маълумки, совет даврида сайловлар шунчаки расмиятчилик учун, номига ўтказилар эди. Уларнинг натижаси, яъни, кимлар, қанча ишчи, қанча колхозчи,

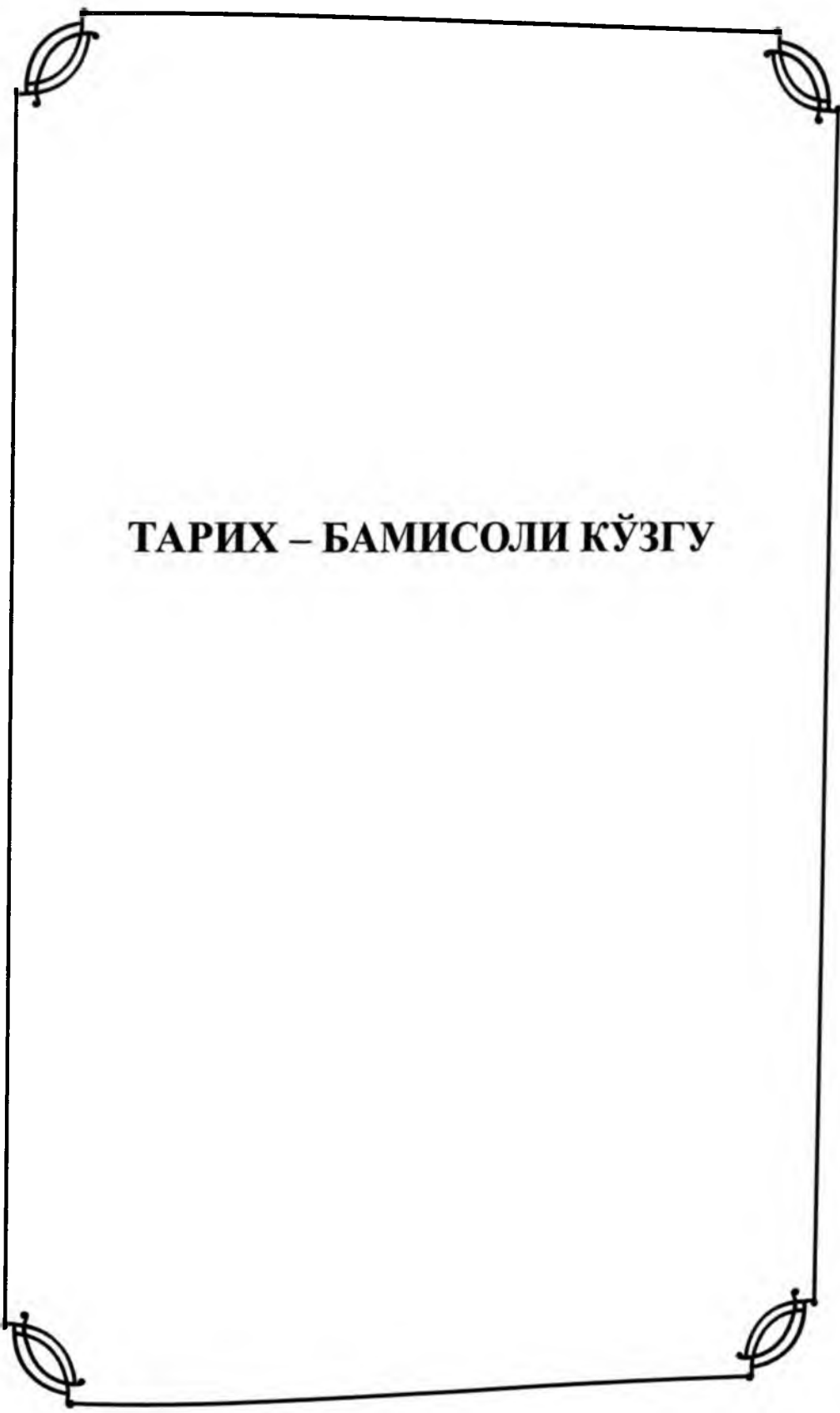
қанча зиёли ҳокимият идораларига сайланиши олдиндан маълум эди.

Бу залда ўтирган катта ёшдаги инсонлар, оқсоқолларимиз яхши билади, сайлов бюллетенида фақат битта номзоднинг фамилияси бўларди. Ҳолбуки, битта участкадан фақат битта номзод қўйилиб, фақат унинг ўзи сайланса, ҳеч қандай танлаш имкони, танлаш ҳуқуқи бўлмаса, савол туғилади – бунинг нимаси сайлов?

* * *

Афсуски, ҳаётда демократияни турлича талқин қиладиганлар ҳам, ундан сиёсий мақсадлар йўлида ниқоб сифатида фойдаланадиганлар ҳам учраб туради. Ўзини «демократия доҳийлари» деб даъво қиладиган, бошқаларни ўз йўриғига юргизишни истайдиганлар ҳам бор.

Биз ривожланган демократик давлатлар тажрибасини ўрганишда давом этамиз, демократик кадриятларга ҳамиша содиқмиз. Шунинг учун демократия ҳақида гапирганда, биз, авваламбор, энг ривожланган давлатлар қаторига кириш, энг муҳими, улар қўлга киритган ютуқларни ўзлаштиришни назарда тутамиз. Инсон ҳуқуқларини таъминлаш, ҳар қайси одам учун эркин, фаровон ҳаёт кечириш имкониятларини яратиш йўлида кимки турли ютуқларга, натижаларга эришган бўлса, биз улардан ўрганишдан чарчамаймиз.

ТАРИХ – БАМИСОЛИ КЎЗГУ

Тарихни унутган халқ, жамият ўз йўлини йўқотади.
Бундай халқ ва жамиятнинг келажаги йўқ.

* * *

Ахборот-коммуникация технологиялари, математика, физика, кимё, саноат, менежмент – буларнинг ҳаммаси керак, албатта. Лекин, авваламбор тарихни билиш – бу ҳаётий зарурат.

Ҳаётни билиш, биз қайси асрда яшаётганимизни англаш – бу ҳаммамизнинг бурчимиз. Яъни, ҳаётдан оёғи узилган, реал воқеликдан узоқлашган одам ҳеч қачон ўз мақсадларига эриша олмайди. Ерда яшайдиган одамнинг ҳаёти шу замин, мана шу тупроқ билан боғлиқ бўлиши керак, у шу тупроқни кўзига суриб, унинг эртанги кунини янада обод қилишга ҳаракат қилиб яшаши зарур.

* * *

Бугун юртимизда кечаги кунни эсламайдиган, аждодларини, боболарини ёдга олмайдиган одамнинг ўзи йўқ, десам, адашмаган бўламан. Дунё тарихида қудратли салтанат яратган соҳибқирон Амир Темури бобомиз, ўз ақл-заковати, улкан илмий салоҳияти билан жаҳон тамаддунига бекиёс ҳисса қўшган буюк алломаларимиз, азиз-авлиёларимиз билан ким фахрланмайди дейсиз? Ўтган йили Самарқандда бўлиб ўтган «Ўрта асрлар Шарқ алломалари ва мутафаккирларининг та-

рихий мероси, унинг замонавий цивилизация ривожигаги роли ва аҳамияти» мавзусидаги халқаро конференцияда дунёнинг 50 мамлакатидан келган атоқли олимлар бу тарихий меросни бутун инсоният манфати йўлида биргаликда ўрганиш, уни тарғибу ташвиқ қилиш, амалий ҳаётда янада кенг қўллаш кераклигини алоҳида таъкидлагани, айтинглари, ҳаммамизга ғурур ва ифтихор бағишламайдими?

Биз кўпинча бу борада ҳам камтарлик қиламиз. Лекин менинг тилагим, истагим шуки, бу ҳақда кўпроқ гапириш, меросимизни кўпроқ ва чуқурроқ ўрганиш керак. Буюк аجدодларимизни, ота-боболаримизни эслаш дегани – бу ўзимизга тан бериш деганидир. Мен ана шундай фикрдаман. Ўзимизга тан берадиган бўлсак, авваламбор, биздан олдин ўтган аجدодларимизга тан берайлик. Улар қандай инсонлар эди, қандай ҳаёт кечирган, ўзидан қандай ном қолдирган эди, деган саволлар ҳақида ўйлаш лозим. Шу ўринда доғистонлик машҳур шоир Расул Ҳамзатовнинг, агар сен ўзингдан олдин ўтганларни милтиқ билан отадиган бўлсанг, авлодларинг сени замбаракдан ўққа тутасди, деган мазмундаги фикри ёдимга тушди. Бу гапда ҳақиқатан ҳам чуқур маъно бор.

Шу борада яна бир фикрга эътибор беришингизни истардим. Фашизмга қарши жангга кирган бизнинг ота-боболаримиз қандайдир бир тепалик ёки қайсидир бир «улуғ доҳий» учун жон бермаган. Ўзбек ўғлонлари, авваламбор, ўзи туғилган шаҳар ва қишлоқни, ўз она юртини, ўз яқинларини, меҳрибон отаси ва онаси, севиқли ёри, жондан азиз фарзандларини кўз олдига келтирган ҳолда беомон жангга

кирган, шу муқаддас Ватанимиз учун жонини фидо қилган.

* * *

Мен Иккинчи жаҳон урушида ёвуз душман билан рўбарў бўлиб, даҳшатли жангга кирган аскарларимиз ўша лаҳзаларда нимани ўйлаган, уларнинг хаёлидан қандай фикрлар, кечинмалар ўтган экан, деб ўзимга кўп савол бераман, оғир бўлса-да, уларнинг руҳий ҳолатини, ўй-хаёлларини ўзимга тасаввур этишга ҳаракат қиламан. Ана шунда «Қани энди, юртимни, ўзимнинг азизларимни яна бир бор кўрсам, уларни бағримга боссам», деб ўйлаган ўғлонлар кўз ўнгимда гавдаланади. Мен аминманки, улар айнан шундай ўйлаган, авваламбор, ўз юртини эслаб, азиз инсонларини яна бир марта кўрсам, деб жон берган.

* * *

Илгари мактабларда Ўзбекистоннинг ҳақиқий тарихи ўргатилмас эди. Ўтган асрнинг 17-йилидан бошлаб ёзилган тарих китоблари ёлғон ғоялар асосида яратилгани сир эмас.

Тошкент шаҳрида Қатағон қурбонлари хотираси музейини очганимиздан хабарингиз бор. Мақсад — одамлар ҳақиқий тарихни билсин. Лекин мана шу яқин ва узоқ тарих ҳақидаги ҳақиқатни ёзишга, уни фарзандларимизга етказишга интиладиган фидойи одамлар, афсуски, жуда кам. Совет давридаги зулм ва қўрқувга асосланган мафкура, сиёсатнинг таъсири бизнинг қон-қонимизгача сингиб кетган, ичимиздаги

кўрқоқлик ҳали ҳам, таассуфки, тўлиқ барҳам топгани йўқ.

Кечаги тарих биз учун ҳаёт мактаби, бамисоли тиниқ бир кўзгу. Унга қараб сабоқ оламиз, хулоса чиқарамиз, келажак йўлини белгилаймиз.

* * *

Мен ҳар доим мустабид совет тузуми, ўша замонда халқимиз бошидан кечирган кунлар ҳақида кўпроқ ёзинглар, деб, тарихчи ва ёзувчиларимиздан илтимос қиламан. Ўша даврда яшаган, унинг барча кирдикорларини ич-ичидан билган зиёлиларимизнинг қанчаси отиб ташланди, қанчаси қамоқда ўлиб кетди. Аммо ўша замонни ёшларимиз билиши учун бизга кўпроқ китоблар, дарсликлар зарур.

Тарихдан ибрат олиб яшаш, тарих ҳақиқатларини билиш кишига қувват беради, уни ҳаёт ҳақиқати билан куроллантиради.

Тарихни ёзишда ҳеч қачон ўнг томонга ҳам, чап томонга ҳам оғмасдан, фақат ҳақиқат ва адолат нуқтаи назаридан йўл тутилиши керак. Сохта тарих бамисоли оғу каби инсонни заҳарлайди, унинг онгу дунёқарашини чалғитади.

* * *

Эски тузум даврида биз ўз тарихимизни билмас эдик. Кўзимиз бамисоли кўр эди. Бутун олам юксак ҳурмат ва эҳтиром билан тилга оладиган буюк аждодларимизни танимас эдигу, сохта «доҳий»лар ҳаётини — қачон, қаерда туғилган, нима кароматлар кўрсатган — билар эдик, тўғрироғи, ёдлаб олган эдик. Уларни бо-

бомиз, отамиз, деб сиғинар эдик. Бу, айнан истибдод ва куллик даври эди. Нафақат моддий жиҳатдан ночор эдик, энг ёмони, ор-номусимиз топталган, қадрият ва анъаналаримиз оёқости қилинган эди. Бир сўз билан айтганда, қорнимизга эмас, қадримизга йиғлайдиган бир давр эди.

Алгоритм, алгебрага асос солган Хоразмий бобомизни билмас эдигу, Пётр Биринчини ҳаммамиз билишимиз шарт эди.

Мен Қашқадарёда обком секретари бўлиб ишлаганда ўзбек халқига нисбатан қандай адолатсизлик қилингани, қанча-қанча одамлар бундан жабр кўрганига ўзим гувоҳ бўлганман. Жиззахда ҳам худди шундай воқеалар бўлган. Ўша даврнинг ҳақиқий қиёфасини болаларимизга албатта етказишимиз керак, уларнинг кўзини ҳақиқатга очиб беришимиз керак. Токи улар яхшини ёмондан, оқни қорадан ажрата оладиган, ҳамиша огоҳ ва сергак яшайдиган бўлсин. Бу бизнинг энг катта бурчимиз.

Ҳозирги тўкинлик, серобчилик осмондан тушмаганини ҳам болаларимизга тушунтиришимиз лозим.

* * *

Ўзликни англаш дегани – бу ўз тарихимизни, минг-минг йиллик анъаналаримизни билиш дегани. Агарки ҳар қайси одам кечаги кунни яхши биладиган бўлса, ҳеч қачон аввалги хатосини яна такрорламайди.

Ўзингиз эсланг, бир вақтлар, коммунистик мафкура замонида миллий урф-одатлар, анъаналарни ривожлантириш у ёқда турсин, ҳатто жанозага бориш мумкин эмас эди. Қаранг, қандай оғир замон эди!

Бу ҳақиқатни болаларимизга тўғри тушунтириб берсак, тарих билан, ҳақиқат билан курулганиб олсак, ҳаётимизни шундай тўғри йўлга қўямизки, унинг аниқ манзиллари барчага аён бўлади, бутун халқимизга куч-ғайрат бағишлаб туради. Бу – эркин, озод, тинч ва барқарор, обод ва фаровон ҳаёт демакдир.

* * *

Инсон ҳар қандай шароитда ҳам ўзининг ўтмишини билмаса, хато қилади.

Биз кечаги тарихимизда рўй берган мудҳиш кунлар ҳақидаги маълумотларни ёш авлодга ўз вақтида етказсак, уларнинг онгида ҳеч қачон бўшлиқ пайдо бўлмайди. Бўшлиқ дегани шуки, кимлардир доим унинг ўрнини бир нарсa билан тўлдириш пайида бўлади ва қўйиб берсангиз, бундай «чакқон»лар истганча топилади. Ўзининг эгри ниятига эришиш учун, керак бўлса, катта пул ишлатади, энг ёмони, муқаддас ислom динини бузиб кўрсатишга уриниб, ёшларимизни тўғри йўлдан чалғитишдан ҳам тоймайди.

* * *

Буюк аллома ва мутафаккирлар, азиз-авлиёлар етишиб чиқадиган жойда, аввало, илму маърифат, маданият ва маънавият ўчоқлари ривожланган бўлиши керак. Бўм-бўш жойда ҳеч қачон буюк цивилизация пайдо бўлмайди. Жаҳон тарихи буни кўп-кўп мисолларда исботлаб беради.

* * *

«Ўрта асрлар Шарқ алломалари ва мутафаккирларининг тарихий мероси, унинг замонавий цивили-

лизация ривожигадаги роли ва аҳамияти» мавзусидаги халқаро конференцияни айнан Самарқанд шаҳрида ўтказганимиз бежиз эмас. Халқимизнинг буюк тарихи, бой маданияти, ноёб маънавий мероси ана шу анжуманда Америка, Европа қитъалари, Япония, Хитой каби дунёнинг 50 мамлакатидан келган атоқли олимлар томонидан яна бир бор эътироф этилиб, юксак баҳоланди. Конференция иштирокчилари томонидан бу тарихий меросни бутун инсоният манфаати йўлида биргаликда ўрганиш, уни тарғибу ташвиқ қилиш, амалий ҳаётда янада кенгроқ қўллаш кераклиги алоҳида таъкидланганидан барчангиз, албатта, хабардорсиз.

Ҳақиқатан ҳам, бу мерос бутун дунёнинг мероси, яъни, Ватанимиз заминида яратилган бундай илмий, маданий бойликлар наинки Ўзбекистоннинг, балки бутун инсониятнинг бойлигидир. Чет эллик меҳмонларимизнинг, «Инсон дунёнинг қаерида яшамасин, бу бойликларни, бу алломаларни билиши керак. Шундай мутафаккирларни вояга етказган халқ ҳар қандай юксак таҳсинга сазовор ва биз бу халқдан ана шундай кашфиётларни яна кутишга ҳақлимиз», деган гаплари, айтинглар, ҳаммамизга ғурур ва ифтихор бағишламайдими?

* * *

Мен ғурур ҳақида кўп гапираман. Негаки, ғурур ва ифтихор билан яшаш ўзликни асраш, бу дунёда ҳеч кимдан кам бўлмасдан барчага тенг муносабатда бўлиш деганидир. Бундай ҳаёт тарзига ҳамма ҳам эришавермайди. Ўзбек халқининг бағрикенглик, меҳр-оқибат, саховатпешалик каби кўплаб чин инсо-

ний фазилатлари қаторида яна шундай улуғ хусусияти борки, у ҳеч қачон, ҳеч кимнинг олдида бош эгмаган. Буюк аждодларимизни, Амир Темур бобомизни эсланг, уларнинг ўғитларига қулоқ тутинг. Ҳар қайси одам — у қандай ёшда бўлмасин, қаерда ва қайси лавозимда ишламасин — бошига қандайдир оғир иш ёки ташвиш тушганида, мен кимман, қандай буюк зотларнинг авлодиман, деган саволни ўзига берса, тўғри йўлни албатта топади. Бу саволга жавоб тариқасида қалбида беихтиёр ғурур ва ифтихор туйғулари пайдо бўлади. Албатта, биз бой тарихимиз, улуғ аждодларимиз билан ҳар қанча фахрлансак арзийди. Тарихимиз — битмас-туганмас хазина, биз учун чексиз ғурур манбаи.

* * *

Юртимизда 90-йилларда юзага келган муаммонинг илдизи собиқ тузум даврига, пахта яккаҳокимлиги ҳалокатли тус олган, пахта етиштириш энг катта мақсад саналиб, ҳатто одамларнинг ҳаёти ва саломатлигидан устун турган ўша мустабид замонга бориб тақалади.

Халқимиз ўша пайтда чидаб бўлмайдиган шундай азоб ва уқубатларга гирифтор этилган эдики, буни сўз билан ифодалашнинг ўзи қийин. Далада ишлаб юрган одамларнинг устидан самолётдан захарли дорилар сепилгани, қанча-қанча болалар сариқ касаллиги ва бошқа дардларга йўлиққани бу залда ўтирганларнинг ҳали эсидан чиққани йўқ.

Ҳақиқат, тарих ҳақиқати болаларимиз учун сув ва ҳаводек зарур. Тарих ҳақиқатини тўлалигича кейинги

авлодга етказиш ҳар бир инсоннинг келажак олдидаги муқаддас бурчи ҳисобланади.

Ўша машъум кунларни кўрган кишилар, фахрийларимиз ҳаёт эканидан фойдаланиб, бу борада кўпроқ маълумот тўплаш, уларни тизимлаштириш устида ишлайдиган олим ва мутахассислар бўлса, мен бундай ташаббускор одамларни шу муқаддас заминни севган ватанпарвар, юртпарварлар деб қабул қиламан ва уларни қўллаб-қувватлашга доим тайёрман.

Инсоннинг табиати шундайки, вақт ўтиши билан ёмон воқеалар эсидан чиқади. Бир томондан қараганда, бу – тўғри. Чунки инсон бошидан кечирган бахтсизликларни, эзилган кунларини эслашни хоҳламайди. Лекин яхши кунлар, обод ва фаровон ҳаётнинг қадрига етиш учун инсон баъзи-баъзида ортга назар ташлаб туриши ҳам керак. Тарихдан сабоқ чиқариб яшаши лозим.

Мен, авваламбор, ёшларимизга қарата айтмоқчиман: ўқинг, тарихни ўрганинг, тарихини, ўтмишини билган одам келажакда адашмайди.

* * *

Тарихимиздаги оғриқли даврлардан ҳам хулоса чиқариб яшашимиз керак. Эртага бизнинг ўрнимизга келадиган ёшлар ана шу тарих ҳақиқати билан қуролланиши лозим. Чунки ҳеч бир соҳада ҳеч кимдан кам бўлмайдиган авлодгина буюк давлат барпо этиши мумкин. Нега деганда, буюк давлат қуриш учун маърифатли, тарихни, ҳаётни чуқур биладиган, ундан сабоқ чиқара оладиган одамлар керак.

* * *

Авваламбор, Ватанини жонидан азиз кўрган Амир Темур бобомизнинг бизга қолдирган насихатларини юрагимизга, қон-қонимизга, суяк-суягимизга мустаҳкам жо қилишимиз керак ва болаларимизни ҳам шу руҳда тарбиялашимиз даркор.

* * *

Дунёда ҳеч нарса тасодифан пайдо бўлмайди. Ҳаммасининг илдизи, томирида албатта қандайдир бир асос, замин бўлади.

Ҳеч қачон бўм-бўш жойда улуғ зотлар пайдо бўлмайди. Агарки қайсидир мамлакатда бир янги кашфиёт қилинибди, ноёб мутафаккир пайдо бўлибди, деб айтса, билиб қўйинглар, ўша ерда қадимий анъана, илмий мактаб бор. Илмнинг, ижоднинг замини бор жой албатта вақти келиб улуғ олимларни етиштириб беради. Бу, ўз навбатида, одамда миллий ғурур ҳиссини уйғотади. Минг афсуски, биз буюк инсонларни вақт ўтганидан кейин, улар ҳаётдан кўз юмганидан кейин тан оламиз. Ҳолбуки, уларни тириклигида кадрлашимиз керак.

* * *

Ўтган асрнинг 90-йилларида биз янги ҳаёт сари қандай қадам қўйдик? Қандай тузумдан воз кечдик? Бу тузум нима учун ўзини оқламасдан, ҳалокатга учради? Бу ҳақиқатни ёшларимизга ҳар томонлама чуқур очиб бериш лозим. Нега деганда, тарихий воқеаларнинг негизида нима борлигини, уларнинг моҳиятини тушунтириш учун уни яхши билиш керак. Ҳар қандай

империя вақти келиб албатта йўқ бўлади. СССР ҳам, эртами-кечми, бир куни йўқ бўлиши аниқ эди. Бундай тузумнинг ҳеч қандай келажаги йўқ эди.

Мен кўпгина чиқишларимда тарихчиларга қарата, сизлар олим бўлсангиз, тарихни, тарихий воқеаларнинг асл моҳиятини тушунтириб беринг, деб айтаман. Болаларимиз албатта, ҳақиқатни билиши керак. Вақт ўтади, замон ўтади, лекин ҳақиқат барибир қолади.

* * *

Тарихни унутган, ундан тўғри сабоқ чиқариб яшамайдиган халқ доимо йўлидан адашади. Тарихий хотирасиз келажак йўқ, деган гапнинг маъноси шунда. Шу нуқтаи назардан қараганда, яқин ўтмишимизда рўй берган воқеаларни одамларнинг, айниқса, ёшларнинг эсига солиб туриш керак, деб ўйлайман.

* * *

Бу ерда ўтирганларнинг кўпчилиги яхши билади, бир вақтлар, яъни совет тузуми даврида яшаганимизда, қайси халқнинг тарихи узоқ, қайси халқ энди-энди пайдо бўляпти, деган турли масалаларда тортишувлар бўларди. Бу борада тарихий ҳақиқатга мутлақо тўғри келмайдиган, илмий жиҳатдан холис асосланмаган, миллатчилик, буюк давлатчилик шовинизмининг ҳиди келиб турадиган қараш ва ёндашувлар зўр бериб одамларнинг қулоғига қуйилар эди. Эмишки, ўзбек халқи Октябрь инқилобига қадар саводсиз, маданиятсиз бир халқ бўлган. Фақат совет ҳукуматигина унга илм ўргатган, маданиятини кўтарган эмиш. Бунинг учун биз коммунистик мафкурадан умрбод миннатдор

бўлиб яшашимиз керак экан. Шу борада ортга қараб, яъни тарихга холис назар билан боқиб, бу борада бир хулосани айтмоқчи бўлсак, бизни камситиб ерга урмоқчи бўлганларга қарата атоқли шоиримиз Ғафур Ғулом айтган сўзларни яна такрорлашни ўринли деб биламан. Яъни, сизларнинг аجدодларингиз, ота-боболарингиз ҳали дарахтга осилиб юрганида бизнинг халқимиз, аجدодларимиз инсоният тараққиётига бемисл ҳисса қўшган цивилизацияларни юзага келтирганлар, оламшумул кашфиётлар қилганлар. Хоразмийлар, фарғонийлар, берунийлар, ибн синолар илм-фан ривожини белгилаб берган. Бу ҳақиқатни ҳеч ким инкор эта олмайди.

Биргина Хоразм тарихини олиб қарайдиган бўлсак, шу мисолнинг ўзи ҳам кифоя қилади. Хоразм Маъмун академияси кўп нарсадан далолат беради. Уни бутун дунё тан олган, у ерда не-не буюк олим ва мутафаккирлар илм-фан билан машғул бўлган. Биз мустақиллик йилларида шу академияни янги асосда қайта тиклаганимиз, ЮНЕСКО билан ҳамкорликда унинг 1000 йиллигини халқаро миқёсда кенг нишонлаганимиз Ватанимизнинг янги тарихидаги унутилмас воқеалардан бири бўлди. Буларнинг ҳаммасини инобатга оладиган бўлсак, қани, айтинглар, бизнинг буюк миллат, улуғ халқ эканимизни исботлаш учун яна қандай далил керак?

Бу билан ғурурланишга, фахрланишга барчамиз ҳақлимиз, албатта. Айни пайтда аجدодларимизга муносиб бўлиш, бу ҳаётда ҳеч қачон бир жойда тўхтаб қолмасдан, олдимизга катта мақсадларни қўйиб, ғурур билан яшашимиз лозим.

Илгари ҳам, ҳозир ҳам собиқ мустабид тузум-ни ёқлаб чиқаётганларнинг бирорта гапига ишониб бўлмайди. Биз бир пайтлар кўкларга кўтариб, мук тушиб сиғинган Ленин бобо, Сталин бобо ва бошқа «бобо»ларимиз ҳақиқатда ҳаммаси қаллоб ва жаллод бўлиб чиқди. Мана, сизга ҳақиқат. Масалан, Ленинни дунё халқларининг доҳийси, халоскори деб пионер-лик, комсомоллик пайтимизда ашулалар айтганмиз. Мен ҳозирги ёш ўғил-қизларимизни кўриб хурсанд бўламанки, улар бундай ёлгон гаплардан мутлақо узоқ бўлиб вояга етмоқда. Ўша замонда энди мактабга бор-ган бола аввал «октябрий» нишонини тақарди. Ўзингиз ўйланг, 6–7 ёшга кирган бола нимани билади? Бу ёшда бола фақат офтобни, очилган гулларни, умуман, атро-фидаги оламни кўриб хурсанд бўлади. Онасини кўрса, байрам бўлса, қувонади.

У пайтлар шундай вазиятлар ҳам бўлардики, бир марта тўйиб овқатланишнинг ўзи бахт ҳисобланарди. Мен ёшлигимда буларнинг барчасини бошимдан ўтказганман. Ҳатто, шундай бўлганки, мактабда бир неча бор дарс пайти очликдан ҳолсизланиб, ухлаб қолганман. Бундай ҳолатлар ўша замонларни кўрган одамларнинг кўпчилигига бегона бўлмаса керак. Мен аниқ биламан, сизлар ҳам ёшлигингизда айти шундай қийинчиликларни бошингиздан ўтказгансиз. Яъни, ҳаммамизнинг тақдиримиз ўхшаш бўлган. Ўша давр-ларда эрталаб оч-наҳор дарсга чопардик, куч-қувват ҳам шунга яраша бўларди.

Бир сўз билан айтганда, биз шундай оғир замон-ларда яшаганмиз, кўпгина ноҳақликларни ўз кўзимиз

билан кўрганмиз. Сиёсат бошқа-ю, ҳаёт бошқа эди. Турли қалин китобларни чиқариб, шиорлар, ашуларни тўқиб, ҳаммани сохта ғояларга ишонтириш оддий ҳол эди. Комсомол бўлмасанг партияга кирмайсан, партияга кирмасанг ҳеч қандай вазифада ишлай олмайсан, деган қараш ҳукмрон эди.

Яна бир мудҳиш нарсa шуки, 30-йилларда қулоқлаштириш сиёсати олиб борилиб, минг-минглаб одамларнинг молу мулки, уй-жойлари тортиб олинган, ўзлари эса узоқ ва совуқ ўлкаларга сургун қилинган, бу тузумдан норози бўлган одамларнинг болаларига «халқ душманининг фарзанди» деган тамға босилган. Умуман, совет тузуми ва мафкураси миллионлаб одамларни майиб қилган, уларнинг тақдирида аянчли из қолдирган. Уларнинг қанча-қанчаси адолатни, ёруғ кунларни кўрмасдан бу дунёдан ўтиб кетган.

Мана, энди СССР деган давлат йўқ бўлиб кетди. Кимдир бундан хурсанд бўлса, яна кимдир, афсуски, ўша даврларни кўмсаб яшайпти. Аслида, империялар, зўравонлик билан тузилган давлатлар ҳеч қачон узоқ яшамайди. Бу – тарих ҳақиқати.

**«ЎЗБЕК МОДЕЛИ» – АМАЛДА
ЎЗИНИ ОҚЛАГАН, ЁРУҒ
ИСТИҚБОЛИМИЗНИ
БЕЛГИЛАБ БЕРГАН
ТАРАҚҚИЁТ ЙЎЛИ**

Биз мустақилликнинг илк кунларидан бошлаб ўз умрини ўтаб бўлган эски мустабид совет тузумидан воз кечиб, жаҳон тажрибасини ҳар томонлама пухта ўрганиш, умуминсоний қадриятларни чуқур англаш, миллий урф-одат ва анъаналаримизни асраб-авайлаш ва янада мустаҳкамлаш асосида ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиётига асосланган очик демократик давлат барпо этишга азму қарор қилдик.

* * *

Ўтган даврда амалга оширган барча ишларимизни баҳолар эканмиз, бугунги Ўзбекистоннинг шаклланишидаги икки босқични алоҳида ажратиб кўрсатиш учун барча асосларимиз бор: 1991 йилдан 2000 йилгача бўлган муддатни ўз ичига оладиган биринчи босқич – ўтиш даври ва миллий давлатчилик асосларини шакллантириш билан боғлиқ биринчи галдаги ислохот ва ўзгаришлар даври.

Иқтисодиётимизни барқарор ривожлантириш, сиёсий ҳаётимизни, қонунчилик, суд-ҳуқуқ тизими ва ижтимоий-гуманитар соҳаларни изчил ислоҳ қилиш, аҳоли турмуш даражасини мунтазам ошириб боришни таъминлашда 2001 йилдан 2010 йилгача бўлган муддатни ўз ичига олган иккинчи босқич – мамлакатимизни фаол демократик янгилаш, ислох этиш ва модернизация қилиш даври ғоят муҳим аҳамият касб этди. Ўзбекистон иқтисодиётини

ислоҳ этиш, либераллаштириш ва модернизация этиш, унинг таркибий тузилишини диверсификация қилиш бўйича ҳар томонлама чуқур ўйланган, узоқ истиқболга мўлжалланган сиёсатнинг амалга оширилиши ана шу йилларнинг барчасини ўзаро боғлайдиган ҳал қилувчи асос, ўзак бўгин бўлиб хизмат қилди.

* * *

Ўзбекистонда қабул қилинган, «ўзбек модели» деб ном олган, ижтимоий йўналтирилган эркин бозор иқтисодиётига ўтишнинг иқтисодиётни мафкурадан холи этиш, унинг сиёсатдан устунлигини таъминлаш, давлатнинг бош ислоҳотчи вазифасини бажариши, қонун устуворлигига эришиш, кучли ижтимоий сиёсат юритиш, ислоҳотларни босқичма-босқич ва изчил амалга ошириш каби машҳур беш тамойилга асосланган ўзига хос йўли — буларнинг барчаси, айниқса 2008 йилда бошланган ва ҳануз давом этаётган жаҳон молиявий-иқтисодий инқироzi даврида ўзининг нечоғлик тўғри ва ҳаётий эканини исботлади.

* * *

Фақатгина биз танлаган босқичма-босқич, тадрижий ривожланиш йўли халқимиз кўзлаган эзгу ниятларга эришишга, замонавий демократик талабларга жавоб берадиган давлат, инсон манфаатлари, ҳуқуқ ва эркинликлари энг олий қадрият бўлган, қонун устуворлигини таъминлайдиган жамият барпо этишга олиб келиши муқаррар.

* * *

Демократик жараёнларни сунъий равишда тезлаштириш, шошма-шошарлик, турли инқилобий тўнтаришлар йўли қандай аянчли оқибатларга олиб келиши мумкинлигини бугун ҳаётнинг ўзи исботлаб бермоқда.

* * *

Ўз-ўзидан аёнки, тобора чуқурлашиб бораётган ислохотлар натижасида эришиладиган ўта муҳим ўзгаришлар ҳеч қачон бир кунда, кимнингдир буйруғи ёки хоҳиши ҳисобидан бўлмайди. Бунинг учун албатта вақт керак, энг асосийси – бу ислохотларнинг мазмуни ва мақсадларини жамиятимиз, халқимиз чуқур англаб олиши ва қўллаб-қувватлаши ҳал қилувчи аҳамиятга эга.

* * *

Агар биз шунча вақт, куч-қувват сарфлаб амалга ошираётган ислохотларимизнинг мақсади ва мазмунини халқимиз тушунмаса, жамоатчилигимиз қўллаб-қувватламаса, бундай ислохотлар куруқ гапга айланиб қолиши ҳеч гап эмас.

* * *

Биз бугунги кунда ҳаётимизнинг бирор-бир соҳасини ислоҳ қиладиган бўлсак, авваламбор бундан кўзланган мақсад нимадан иборат эканини, нима учун бу ўзгаришни эртага эмас, айнан бугун амалга оширишимиз зарурлигини одамларимизга содда ва аниқ қилиб тушунтириб беришимиз лозим.

* * *

Биз истиқлолимизнинг биринчи кунлариданоқ четдан туриб тиқиштирилган «шок терапияси» усуллари-дан, бозор иқтисодиёти ўзини ўзи тартибга солади, деган сохта тасаввурлардан воз кечдик, маъмурий-буйруқбозлик тизимидан бошқарувнинг бозор тизими-га ўтиш жараёнида «Янги уй қурмай туриб, эскиси-ни бузманг» ва «Ислоҳот — ислоҳот учун эмас, аввало инсон учун» каби машҳур тамойилларга амал қилиб, тадрижий ёндашувни, ислоҳотларни босқичма-босқич амалга ошириш йўлини танладик.

* * *

Ўзбекистонда қабул қилинган иқтисодий тараққиёт моделининг энг муҳим хусусияти четдан қарз олиш сиёсатининг чуқур ўйланганида, мамлакатимиз-ни ташқи омилларга боғлаб қўйиши мумкин бўлган қисқа муддатли спекулятив кредитлардан воз кечишда намоён бўлди.

* * *

Давлатимиз мустақил тараққиётнинг дастлабки кунларидан бошлаб мамлакатимизга узок муддат-ли хорижий сармояларни жалб этиш учун амалда қиёси бўлмаган шарт-шароит ва кафолатлар яратиш-га алоҳида эътибор қаратди, тўлов қобилиятига эга бўлган ишончли шерик сифатида ўзини кўрсатди.

* * *

Мустақил тараққиётимиз давомида амалга ошир-ган ишларимизни таҳлил қилар эканмиз, биз танлаган

модель, чукур ўйланган ва изчил амалга оширилаётган сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий ўзгаришларнинг устувор йўналишлари юртимиздаги сиёсий тизим, фуқаролик жамияти, миллий иқтисодиётимизнинг барқарор ва жадал ривожланиши, аҳолининг ҳаёт даражаси изчил ошиб бориши учун мустаҳкам ва ишончли пойдевор яратди, деб таъкидлашга барча асосларимиз бор.

* * *

Юртимизда туб маъмурий ислохотлар амалга оширилди, давлат бошқарувининг тармоқлар ва ҳудудлар бўйича принципиал жиҳатдан мутлақо янги тузилмаси шакллантирилди, жойларда ҳокимлик институтини жорий этиш орқали маҳаллий ҳокимият органлари қайта ташкил этилди, маҳаллий ўзини ўзи бошқаришнинг ноёб тизими – маҳалла институти ривожлантирилди ва мустаҳкамланди.

* * *

Мамлакатимизда бозор инфратузилмаси институтлари яратилиб, бозор иқтисодиёти талабларига жавоб берадиган мутлақо янги молия ва икки босқичли замонавий банк тизими шакллантирилди, иқтисодиётнинг барча тармоқ ва соҳаларида чукур ислохотлар ўтказилди.

* * *

Истиқлол йилларида мулкчиликнинг тузилишида туб ўзгаришлар рўй берди, кўпукладли иқтисодиёт амалда шаклланиб, унинг таркибида хусусий мулк

устувор ривожланди. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик мамлакатимиз иқтисодиётида нафақат ҳал қилувчи ўрин эгаллади, айни вақтда бозорни зарур товар ва хизматлар билан тўлдириш, одамларнинг даромадлари ва фаровонлиги ошиб боришининг асосий манбаига, аҳоли бандлиги ўсишининг энг муҳим омилга айланди.

* * *

Юртимизда ёқилғи-энергетика ва ғалла мустақиллигига эришилди. Бой минерал хомашё ва қишлоқ хўжалиги ресурсларини тубдан қайта ишлашга асосланган замонавий технологияларни жалб этган ҳолда корхоналарни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилашнинг кенг кўламли дастурларини изчил амалга ошириш таъминланмоқда. Энергетика, нефть ва газ кимёси, рангли металлургия, кимё ва тўқимачилик саноати, машинасозлик ва автомобилсозлик, фармацевтика ва микробиология, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сифатли ва чуқур қайта ишлаш, қурилиш материаллари ишлаб чиқариш каби иқтисодиётимиз тараққиётининг локомотиви ҳисобланган, юксак технологияларга асосланган ишлаб чиқариш тармоқлари жадал суръатлар билан ривожланмоқда.

* * *

Биз шуни доимо ёдда тутишимиз керакки, ҳаёт ҳеч қачон бир жойда тўхтаб турмайди ва эришган натижалари билан кифояланмасдан, дунёда кечаётган туб ўзгаришлар жараёнидаги ўз ўрнига ҳаққоний ва танқидий баҳо берадиган, даврнинг тобора ортиб бо-

раётган талаблари ва жаҳон бозорида кучайиб бораётган рақобат курашига мос ҳолда қадам ташлайдиган давлатгина биринчи навбатда муваффақият қозона олади.

* * *

Мана шу ўтган қарийб 24 йиллик даврда, мустақил яшаётган йилларимизда бизнинг тарихий қадамларимиз, танлаган йўлимиз ҳар томонлама тан олиниб, Ўзбекистоннинг халқаро майдондаги ўрни мустаҳкамланмоқда. Иқтисодиёт нуқтаи назаридан қараганда, айниқса кейинги 10 йилга яқин вақт мобайнида, дунёда турли-турли инқирозлар давом этаётган бир пайтда, Ўзбекистон ялпи ички маҳсулотининг ўсиш суръати 8 фоиздан паст бўлаётгани йўқ. Агарки бошқа рақамларни олиб келмасдан, айтиш шундайки рақамни айтадиган бўлсак ҳам, кўп нарса аён бўлади.

* * *

Собиқ Иттифок ҳудудидаги бошқа мамлакатлардан фарқли равишда, Ўзбекистонда даромадлар даражаси бўйича аҳолининг кескин табақаланиш ҳолати мавжуд эмаслигини алоҳида таъкидлаш лозим.

Жаҳон тажрибасида жамиятда ижтимоий табақаланиш ва хавфсизлик даражасини баҳолашнинг асосий мезони сифатида Жини индексидан кенг фойдаланилади. Мисол учун, Ўзбекистонда мустақиллик йилларида Жини индекси кўрсаткичи 0,40 дан 0,296 га пасайди. Бу натижа, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тавсияларига биноан 0,35–0,37 миқдорида белгиланган халқаро стандартлар нуқтаи назаридан қараганда,

аҳолимизнинг ижтимоий фаровонлиги муттасил ўсиб бораётганидан далолат беради.

* * *

Биз давлатнинг бош ислохотчилик ролини мустаҳкамлаш йўлидан борамиз. Ўзбекистонда даромадлар даражаси бўйича аҳолининг кескин табақаланишининг йўқлиги ҳам ана шу сиёсатнинг натижасидир. Одамларнинг ҳаёт даражаси ўртасида ана шундай мувозанатнинг бўлиши – халқнинг ўз ҳаётидан рози бўлиб яшаши, мамлакат барқарорлигининг муҳим омили ҳисобланади.

Халқ қачон норози бўлади, жамиятда қачон тўполонлар пайдо бўлади? Агар ўта бойлар кўпайиб, уларнинг бойлиги ортаверса ва камбағалларнинг ҳаёти борган сари ночорлашиб кетса. Бу борада Ўзбекистондаги вазият мўътадил эканини одамлар кўриб-билиб турибди. Жамиятда адолат бузилса, бойлар ўртача яшаётган одамларни ёки камбағалларни ўзига тенг кўрмаса, бундай давлатнинг умри узоқ бўлмайди. Кескин норозилик одамларни кўчага чиқиб, ўз талабини ҳокимият идоралари олдига қўйишга мажбур қилади. Нега деганда, бугун одамларнинг онги ўзгаряпти, энди ҳеч ким кул бўлиб, қарам бўлиб яшашга рози бўлмайди.

Шу маънода, юртимизда ўрта синф бўлмиш мулкдорлар синфини шакллантириш эл-юртимиз барқарорлиги ва тараққиётининг муҳим шарти ва кафолати, десак, айни ҳақиқатни айтган бўламиз. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳаси вакиллари, ўқитувчи ва шифокорлар, илм-фан намояндалари,

зиёлилар ўрта синфга мансуб табақа ҳисобланади. Дунёнинг энг кудратли давлати бўлмиш АҚШда ҳам ўрта синф давлатнинг асосий суянчи ва таянчидир. Япония, Жанубий Корея ва бошқа давлатларда ҳам тахминан 60–70 фоиз аҳоли ўрта синфга мансуб. Жамиятда ўрта синф катта ўрин тутадиган бўлса, одамлар ҳаётдан рози бўлиб яшайди, уларнинг ўртасида ўзаро ҳамжиҳатлик, меҳр-оқибат муҳити ҳукм суради. Агар жамиятдаги синфлар орасида тафовут катта бўлиб, улар бир-биридан норози бўлса, зиддият ва тўқнашув юз беради. Бу масаланинг ана шундай нозик томонларини ҳамиша эътиборимиз марказида тутишимиз лозим.

* * *

Одамларнинг даромадлари ортиши билан оилаларнинг моддий аҳволи ҳам сифат жиҳатдан ўзгариб бормоқда. Мустақиллик йилларида аҳолининг телевизорлар билан, айниқса, мутлақо янги авлод телевизорлари – плазма экранли рангли телевизорлар билан таъминланиши 1,6 баробар, енгил автомобиллар билан таъминланиши 3,5 марта ошгани ҳам оилаларимизнинг фаровонлиги юксалиб бораётганининг яққол тасдиғидир.

Қисқа вақт ичида ҳаётимизга, деярли ҳар бир оилага энг замонавий мобиль телефонларнинг бир неча янги авлоди, ноутбуклар, тюнерлар, DVD приставкалари, сунъий йўлдош орқали фаолият кўрсатадиган ва кабелли телевидение, духовкали электр печлар, музлаткич камералар, сув иситиш бойлерлари ва бошқа мутлақо янги, юқори технологиялар асосида ишлаб чиқарилган маҳсулотлар кириб келди. Бугун биз бу

нарсаларга унчалик эътибор ҳам бермаймиз ва уларни одатдаги буюмлар сифатида қабул қиламиз. Ҳолбуки, йигирма йил аввал бундай ашёлар ҳақида ҳеч нарса билмасдик, ҳозирги кунда эса уларсиз ҳаётимизни тасаввур ҳам қилолмаймиз. Энг муҳими, ушбу маҳсулотларнинг аксариятини мамлакатимиз корхоналарида ўзимиз ишлаб чиқаряпмиз.

* * *

Ўзбекистоннинг бешта устувор йўналиш – та-
мойилдан иборат бўлган, дунёда тараққиётнинг
«ўзбек модели» деб тан олинган ривожланиш йўли
ҳар томонлама тўғри йўл эканини ўтган 24 йиллик
истиклол тарихимиз исботлади. Биз катта йўлга чиқиб
олдик ва унинг амалий натижаларидан барчамиз ҳар
куни баҳраманд бўлмоқдамиз. Шунинг учун ишон-
чим комил: юртимизда ҳеч ким эски даврга қайтишни
хоҳламайди. Биз халқимизни қийнайдиган, турли
ижтимоий қатламларни ҳаётнинг табиий тўлқинига
ташлаб, бозор ўзини ўзи бошқаради, деган, «шок те-
рапияси» каби бемаъни усуллардан воз кечдик. Мана,
кўриб турибсиз, биз танлаган йўл кескин ижтимоий
портлашларсиз, аҳоли ўртасида табақаланишларсиз
халқимизга фаровон ва обод турмуш олиб келмоқда.
Кечагина бизга ақл ўргатаётганлар энди биздан
ўрганмоқда.

Биз эришган ютуқларимизни янада мустаҳкамлаш
учун эртанги кунимиз, ёруғ келажагимиз, ўз олди-
мизга мақсад қилиб қўйган юксак марраларга етиш
йўлида чуқур ўйланган тараққиёт стратегиямизнинг
устувор йўналишларини амалга оширмоғимиз зарур.

* * *

Биз собиқ СССР барбод бўлиб, тарқалиб кетганида эски тузумдан, унинг қолдиқларидан бутунлай воз кечиб, ўта огир ва машаққатли синовлардан ўтиб, аввало, ўз куч-қудратимизга, «ўзбек модели» деб ном олган, бугунги кунда бутун дунё тан олган стратегия ва узоқни кўзлаган дастуримизга суяниб, ўзимизга хос ва ўзимизга мос йўлни танлаб олганимиз, чиндан ҳам, ўзини тўлиқ оқлаган тарихий йўл бўлди, десак, бу ҳақиқатни, ўйлайманки, кимдир инкор этиши қийин.

* * *

Биз ўзимизга хос, ўзимизга мос бўлган, «ўзбек модели» деган ном билан дунёда эътироф этилган ривожланиш йўлимизни танлаб олганимиз, ҳақиқатан ҳам, тарихий бир қадам бўлди, десам, ҳеч қандай хато бўлмайди.

Биз танлаб олган, машҳур беш принципга асосланган тадрижий, эволюцион тараққиёт модели нақадар ҳаққоний ва самарали эканини биз барпо этаётган янги демократик тизим мисолида, иқтисодиётимиз 5 баробардан зиёд ошиб, аҳолимизнинг даромадлари қарийб 9 марта ўсгани, қишлоқ ва шаҳарларимиз қиёфаси мутлақо ўзгариб, гуллаб-яшнаб бораётганида, халқимизнинг эртанги кунимизга ишончи тобора ошиб бораётганида кўриш, кузатиш қийин эмас.

* * *

Сурғил кони негизида Жанубий Кореянинг етакчи компаниялари иштирокида қиймати 4 миллиард

200 миллион долларга тенг бўлган замонавий Устюрт газ-кимё мажмуасини барпо этиш лойиҳаси 2012 йилда жаҳонда чет эллик шериклар билан ҳамкорликда нефть-газ соҳасида амалга оширилаётган энг яхши лойиҳа деб тан олинди.

Ушбу корхонада йилига 4 миллиард 500 миллион куб метр табиий газ қайта исланиб, 3 миллиард 700 миллион куб метр газ олиниши, 390 минг тонна полиэтилен, 80 минг тоннадан зиёд полипропилен, 100 минг тоннадан ортиқ пиролиз бензини ва бошқа қимматбаҳо маҳсулотлар ишлаб чиқарилишини назарда тутадиган бўлсак, унинг эл-юртимиз ҳаётида қандай катта аҳамиятга эга экани яққол аён бўлади.

Бундан 25 йил олдин Ўзбекистонда ана шундай ўта замонавий саноат корхонаси қурилади, деса, ўзингиз айтинг, ким ишонарди? Бу корхона олдимизда янги-янги уфқларни очиб беришига шак-шубҳа йўқ.

* * *

Қорақалпоқ диёрида келгуси беш йилда фақат саноат соҳасининг ўзида яна 500 га яқин йирик лойиҳани амалга ошириш режалаштирилмоқда. Бунинг натижасида ўн мингга яқин одамни иш билан таъминлаш имкони пайдо бўлади.

Энергетика саноати ҳақида гапирадиган бўлсак, Тахиатош иссиқлик электр станциясида 742 миллион доллар ҳажмидаги иккита буғ-газ қурилмасини ўрнатиш бўйича ишлар бошланганини қайд этиш лозим.

Қорақалпоғистон аграр республикадан мамлакатимизнинг энг замонавий технологияларга эга бўлган,

саноати ривожланган минтақасига айланыпти, десам, айна ҳақиқат бўлади.

Кейинги йилларда Қорақалпоғистонда енгил саноат тармоғи жадал ривожланиб, янги тўқувчилик қувватларининг ишга туширилиши, мавжуд шундай корхоналарнинг модернизация қилиниши натижасида пахта толасини қайта ишлаш ҳажмини салкам 10 баробар кўпайтиришга эришдик. Энг муҳими, шунинг ҳисобидан беш мингга яқин хотин-қизлар доимий иш билан таъминланди.

* * *

Бугунги кунда дунё бозорига кириб бориш, ўрин эгаллаш ғоят оғир вазифа. Аммо бу қанчалик мураккаб бўлмасин, биз жаҳон бозорида ўзимизга муносиб ўрин эгаллашимиз шарт. Шу борада, авваламбор, юксак технологияларга асосланган қўшма корхоналарни, яъни хорижлик ҳамкорларимиз билан биргаликда янги ишлаб чиқариш корхоналарини ташкил қиляпмиз ва айна шу йўл билан ташқи бозорга йўл очилади. Қўшма корхоналарнинг афзал томони шундаки, биз бирор-бир маҳсулотни ишлаб чиқаришни мўлжаллаш билан бирга, уни келгусида қайси бозорда сотишни ҳам аниқлаб оляпмиз. Шу маънода, қўшма корхоналар бизнинг эртанги кунимиз, десак, ҳеч қандай хато бўлмайди.

* * *

Ҳаммамиз яхши тушунамизки, аҳолининг доимий иш ўрни, даромад манбаига эга бўлиши ҳар қандай жамиятда тинчлик ва барқарорлик, фаровонликнинг асосий шарти ва гарови ҳисобланади.

Шуларнинг барчасини эътиборга олган ҳолда, ишга тушириладиган янги корхоналар, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик, фермерлик ҳаракатини кенг ривожлантириш ҳисобидан замонавий иш ўринларини кўпайтириш вазифаси доимо кун тартибда туриши, бу борада мутасадди раҳбар ва ходимларнинг ташаббус ва изланувчанлигини, масъулиятини оширишимиз шарт.

* * *

Бир вақтлар, Орол денгизининг инқироzi оқибатида Қорақалпоғистонда ҳамма нарса қуриб кетяпти, одамлар ўз юртидан кўчиб кетяпти, деган гаплар жуда кўпайиб, бу ерда яшаётган аҳолининг кайфиятини анча тушириб юборган, кўпчиликнинг қўли ишдан совиган эди. Шу боис мен бу ердаги оғир вазият, Орол денгизи ҳалокатининг салбий таъсири, экологик ҳолатнинг ёмонлашганини баён қилиб, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош котибига мурожаат мактубини жўнатган эдим. Ушбу ҳужжат БМТнинг Бош Ассамблеясида кенг муҳокама қилиниб, бу борада махсус қарор қабул қилинди. Мазкур халқаро ҳужжатга биноан Орол муаммоси, Қорақалпоғистон муаммоси – умумбашарий муаммо, бутун инсониятнинг муаммоси сифатида тан олинди. Ана шу саъй-ҳаракатлар туфайли ҳозирги кунда бу ерга йўналтирилаётган катта-катта маблағлар, инвестициялар минтақада яшаётган аҳолининг турмуш шароитини яхшилашга, одамларнинг руҳини кўтаришга хизмат қилмоқда, десам, хато бўлмайди.

Замон билан доимо ҳамнафас бўлиб, янгилик-ка интилиб яшайдиган Андижон аҳли барча соҳа ва тармоқларда ибратли натижаларга эришмоқда. Саноат соҳасини модернизация қилиш ҳисобидан вилоятда маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми кейинги етти йилда ўртача уч марта ошгани ҳам шундан далолат беради.

Бу ерда фаолият кўрсатаётган «Женерал моторс – Ўзбекистон», «Андижон кабель», «Ўз авто аустем», «Кўргон текс» каби йирик корхоналар нафақат вилоят, керак бўлса, мамлакатимиз иқтисодиётининг ҳам таянч устунлари ҳисобланади.

Айниқса, «Женерал моторс – Ўзбекистон» автомобиль заводи Ўзбекистон саноатининг наинки локомотивларидан бири, айнаи вақтда фахри, десак, ҳеч қандай муболаға бўлмайди. Ана шу улкан мажмуа мамлакатимиз учун мутлақо янги тармоқ бўлмиш автомобилсозлик саноатининг тамал тошини қўйган йирик замонавий корхона сифатида тарихга кирганини барчамиз яхши биламиз.

Кўпчилик шу залда ўтирганлар эсласа керак. 1992 йили мазкур заводни қуриш ҳаракатини бошлаганимизда, мен Худо хоҳласа, уч йилдан кейин шу корхонада ўзимизнинг автомобилларимиз чиқа бошлайди, деб айтган эдим.

Яширишнинг ҳожати йўқ, ўшанда айрим бизни кўролмайдиган, менсимай қарайдиган кучлар, айниқса, узоқ-яқиндаги мухолифларимиз бунга ишонмаган, бизга шубҳа билан қараган эди. Бу гапларнинг нақадар асоссиз экани, мустақиллик қўл-оёғи, онгу тафаккуридаги кишанлардан халос этган ўзбек халқи нималар-

га, қандай буюк ишларга қодир эканини, аввало, мана шу мажмуанинг меҳнат жамоаси, Андижоннинг азмикатий, ғурури баланд одамлари исботлаб берди.

Бугунги кунга қадар бу корхонада 2 миллион 400 минг автомобиль ишлаб чиқарилди. Йилига 250 минг енгил машина тайёрланмоқда. Ҳозирги вақтда юрти-мизда ҳар икки оиладан биттаси енгил автомобилга эга экан, буларнинг асосий қисми ўзимизда ишлаб чиқарилган машиналар экани, айниқса, эътиборли-дир. Бу ерда ўзимизнинг коллежларимиз, олий ўқув юртларимизни битириб, чет элда малака оширган ёшларимиз илм-фаннинг сўнгги ютуқларига асослан-ган, мураккаб техника ва технологияларни моҳирона бошқармоқда.

Улар энг замонавий русумдаги, нафақат ички бозо-римизда, балки халқаро бозорда ҳам талаб катта бўлган 8 турдаги енгил машиналарни ишлаб чиқараётгани, ўзингиз айтинг, «Биз ҳеч кимдан кам эмасмиз ва ҳеч қачон кам бўлмаймиз!» деган шиоримизнинг амалда-ги яққол ифодаси эмасми?

* * *

Андижон вилоятида бугунги кунда 21 мингга яқин кичик бизнес субъекти фаолият кўрсатмоқда. Улар-нинг ялпи ҳудудий маҳсулотдаги улуши 59 фоиздан зиёд бўлиб, меҳнат билан банд аҳолининг 84 фои-зи, яъни 1 миллион 45 мингдан ортиқ киши айна шу соҳада ишлаб даромад топмоқда.

Бундай ижобий натижаларни эътироф этган ҳолда, хусусий мулк ва хусусий тадбиркорлар фаолиятини қўллаб-қувватлаш, уларга ҳар томонлама ёрдам ва

кўмак бериш ўрнига уларга қандайдир ғаразли кўз билан қараш, уларнинг йўлига турли-туман тўсиқ ва ғовлар қўйиш каби муаммолар борлигини ҳам афсус билан айтишга тўғри келади.

Албатта, биз бундай нохуш ҳолатларнинг олдини олиш учун қонунларимизга тузатиш ва ўзгартиришлар киритиш, вазифада ўтирган шахсларнинг масъулияти ва жавобгарлигини ошириш бўйича тегишли ишларни олиб бормоқдамиз.

Бу ҳақда гапирганда, Соҳибқирон Амир Темур бобомиз айтганидек, «Ишбилармон, мардлик ва шижоат соҳиби, азми қатъий, тадбиркор ва хушёр бир киши минг-минглаб тадбирсиз, лоқайд кишилардан афзал» эканини, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик мамлакат иқтисодиётининг нафақат мустаҳкам таянчи, балки келажаги эканини ҳеч қачон унутмаслигимиз зарур.

* * *

Ҳаммамиз яхши тушунамизки, соғлиқни сақлаш соҳасидаги кенг кўламли ишларимизнинг амалий натижасини кўрсатадиган катта-катта рақамларни ҳар бир туман, шаҳар ва қишлоқ бўйича кўп-кўп келтириш мумкин. Айни вақтда ҳар бир рақам ортида қанча-қанча юртдошларимизнинг саломатлиги, уларнинг ҳаёти тургани, айнан шундай ишларимиздан минглаб одамлар шифо топиб, оиласи бағрига, жамоасига қайтаётганини ўзимизга тасаввур қиладиган бўлсак, эл-юртимизни, аҳолимизни рози қилишга қаратилган бу ишларнинг аҳамиятини баҳолаш ўзи қийин.

Шу сабабли биз учун бебаҳо бойлик бўлмиш инсон саломатлигини мустаҳкамлаш йўлидаги ишлари-

мизни ҳеч қачон сусайтирмасдан, янада қатъият билан давом эттирамиз.

* * *

Биз эришган ютуқларимизни мустаҳкамлаб, замон билан ҳамқадам бўлиб яшаш учун янги марралар сари интилишимиз, тараққиёт йўлидан қатъият билан боришимиз зарур.

Агар биз шу йўлдан бормасак, тез суръатлар билан ўзгараётган тараққиётнинг бир чеккасида қолиб кетишимиз ҳам ҳеч гап эмас. Лекин, айтинглар, бу бизга ярашадими? Йўқ, албатта. Юртимиз, халқимиз, мана шу қадимий Бухоро аҳли ҳеч қачон, ҳеч кимдан кам бўлмаган ва кам бўлмайди, десам, ўйлайманки, барчангиз бу фикрни қўллаб-қувватлайсиз.

* * *

Иқтисодиёт таркибини тубдан ўзгартиришдек ўта муҳим масалаларни ҳал этиш, Бухоронинг саховатли заминида мавжуд бўлган табиий бойликлардан самарали фойдаланиш мақсадида мустақиллик йилларида вилоятда йирик Газ узатиш компрессор станцияси, «КНАУФ гипс – Бухоро» қўшма корхонаси, Гиждувон темир-бетон ва Газли нефть казиб чиқариш корхоналари барпо этилди.

Бу ҳақда гапирганда, Бухоро нефтни қайта ишлаш заводи хусусида алоҳида тўхталиб ўтиш зарур, деб биламан. Ушбу саноат комплексида 3 минг 600 нафардан зиёд юқори малакали ишчи ва муҳандислар томонидан йилига 2 миллион 500 минг тонна нефть қайта иш-

ланиб, катта ҳажмдаги ёқилғи-мойлаш маҳсулотлари тайёрланмоқда.

Агарки биз совет даврида республикамиз эҳтиёжини таъминлаш учун ҳар йили 6–7 миллион тонна нефть ва нефть маҳсулотларини четдан келтириш ва бунинг учун катта миқдордаги валюта маблағларини сарфлашга мажбур бўлганимизни ўзимизга тасаввур қиладиган бўлсак, мана шу йирик саноат комплексини ўз вақтида, узоқни кўзлаб бунёд этганимиз мамлакатимизнинг ёқилғи-энергетика мустақиллигини таъминлашда қандай беқиёс аҳамиятга эга бўлганини англаш қийин эмас.

* * *

Давлатимиз томонидан кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ривожини учун яратиб берилаётган имкониятлардан самарали фойдаланишда Бухоро вилояти ҳам ижобий натижаларга эришмоқда. Бунинг тасдиғини вилоятда ушбу соҳанинг ялпи ҳудудий маҳсулотдаги улуши қарийб 66 фоизга етгани, иш билан банд бўлган аҳолининг салкам 78 фоизи айтиш шунинг билан меҳнат қиладигани мисолида яққол кўриш мумкин.

Бундай ютуқларни эътироф этган ҳолда, айтиш керакки, ҳозирги вақтда вилоятда ушбу тармоқ, кўп жойларда бўлганидек, асосан савдо-сотиқ, хизмат ва алоқа соҳасида, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлаш бўйича ривож топмоқда.

Айни вақтда биз саноат соҳасида, юқори технологияларни талаб этадиган замонавий ишлаб чиқариш тармоқларини ташкил этишда, фармакология ва фарма-

цевтика, ахборот-коммуникация тизими, биотехнология, муқобил энергетика, туризм каби кўплаб соҳаларда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга янада кенг йўл очиб беришимиз керак.

Бунинг учун Бухоро вилоятида барча шароит ва имкониятлар — хомашё ҳам, ресурслар ҳам, инсоний ва интеллектуал салоҳият ҳам етарлидир.

* * *

Очиғини айтганда, бизда, Ўзбекистонда конкуренция, яъни рақобат деган нарсa борми, ўзи? Бўлса ҳам, айрим соҳаларда бор. Бугун биз кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ниманинг ҳисобидан ривожлантиряпмиз, ҳимояляпмиз? Аввало, божхона ставкалари ҳисобидан. Умуман, Ўзбекистонда бизнес эгалари бемалол ишлаши мумкин. Нега деганда, улар ишлаб чиқарадиган маҳсулотлар билан рақобатлашадиган товарларни четдан олиб келишга, яъни, тенг рақобат шароитини яратишга биз ҳанузгача ўтганимиз йўқ. Шундай шароитни яратиб берсак, Хитойдан, Туркиядан, бошқа мамлакатлардан келтирилган моллар билан бозорларимиз шундай тўлиб кетадики, ўзимизда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар, тўғриси, рақобатлаша олмай қолади. Шахсан мен бизда рақобат — конкуренция бўлишини хоҳлайман. Шунда бозорларимизда энг харидоргир, энг сифатли маҳсулотлар янада кўпаяди. Лекин, бундай рақобат учун биз ўзимизда сифатли маҳсулотлар ишлаб чиқариш имконини берадиган мустаҳкам техник, технологик пойдевор яратишимиз керак. Ҳозирги кунда биз айнан шунга интиляпмиз. Ўзбекча

айтганда, иқтисодиётимизнинг бели озгина бақувват бўлиб олсин, ундан кейин ҳар қандай рақобатга бардош берадиган бўлади.

* * *

Агар иқтисодиётимизда давлат монополияси кучли бўлган эски даврдаги асоратлар ҳали-ҳамон тўла барҳам топмаганини инобатга оладиган бўлсак, хусусийлаштириш масаласи мамлакатимиз, жумладан, Бухоро вилояти учун ҳам қандай муҳим амалий аҳамиятга эга экани маълум бўлади. Масалан, кейинги беш йилда зарар кўриб ва самарасиз ишлаётган 73 та давлат корхонаси хусусий ёки корпоратив мулк шаклига ўтказилди. Бозор иқтисодиёти механизмларини оқилона қўллаш натижасида бу корхоналарнинг рентабеллиги, яъни самара билан ишлаши таъминланди.

Бошқача айтганда, ҳаётнинг ўзи бу энг тўғри йўл эканини кўрсатмоқда. Шунинг учун ҳам келгуси беш йилда яна 72 та шундай корхонани биржа савдолари орқали «ноль» қийматида инвесторларга сотиб, хусусий ёки акциядорлик жамиятлари шаклига ўтказиш мўлжалланмоқда.

* * *

Биз Ўзбекистонда инвестиция сиёсатини олиб боришда баъзиларга ўхшаб осон йўлни кидирмадик. Яъни, четдан қарз олишда етти ўлчаб, бир кесдик, ички бозорни турли-туман моллар билан тўлдиришга зўр бериб, олинган кредитларни, валюта маблағларини айрим давлатларга ўхшаб қисқа муддатда еб битирганимиз йўқ.

Биз, аксинча, энг оғир, энг қийин, лекин келажаги бор йўлни танладик. Инвестицияларни, авваламбор, иқтисодиётимизни тубдан ўзгартиришга, юқори технологияларга асосланган янги замонавий саноат корхоналарини барпо этишга йўналтирдик. Ва бугун ана шундай узокни кўзлаган ишларимиз қандай юксак самара бераётганини ҳаммамиз кўриб турибмиз.

* * *

Бухоро вилояти мисолида оладиган бўлсак, бу ерда кейинги етти йилнинг ўзида 9 миллиард 500 миллион доллар ҳажмида инвестиция киритилди. Бу рақамларни кимдир билади, кимдир билмайди. Келгуси беш йилда 7 миллиард 800 миллион доллардан ортиқ инвестиция жалб этиш ҳисобидан бир қанча йирик лойиҳаларни амалга ошириш режалаштирилмоқда.

Бугун ҳаёт чиндан ҳам жуда тез ўзгаришти. Бир фараз қилинг, илгари Бухоро вилояти учун миллион доллар ажратилади, деса, бу рақамларнинг ўзи одамни ҳайратга соларди. Ҳозирги кунда эса, Бухоро вилоятига, айтайлик, келгуси беш йилда қарийб 5 миллион доллар ажратиш ва уни шу ерда янги корхоналар куриш, уларни модернизация қилиш учун сарфлаш ҳақидаги гап бизга оддий ҳол бўлиб туюлади. Сизларга қарасам, мана, сизлар ҳам бу гапдан ҳайратда қолмаяпсиз. Гўё буларнинг ҳаммаси ўз-ўзидан бўлаётгандек. Балки бундай кайфият сизларнинг қадр-қимматингиз, ўз кучингизга бўлган ишончингиз ортиб бораётганидан далолат берар, лекин, барибир, мана шундай имкониятларнинг қадрига етиш, кечаги ҳаётни бугунги ҳаёт билан солиштириш керак.

Бухоро вилоятида амалга ошириладиган йирик инвестиция лойиҳалари ҳақида гапирадиган бўлсак, қуйидаги мисолларга эътибор беришингизни сўрардим.

Шу йилнинг ўзида Қандим ва Шимолий Шоди конларида йилига 2 миллиард 200 миллион куб метр ҳажмида газ қазиб олиш бўйича амалий ишлар бошланади. Айни вақтда биз бу ерда янги замонавий комплекс, яъни Қандим газни қайта ишлаш мажмуасини бунёд этишга киришганимизни сизларга маълум қилмоқчиман.

Шулар қаторида 2018 йилда Қумли конида компрессор станцияси қуриш, Учқир конида газдан пропан-бутан олиш, газни тозалаш асосида олтингутурт ишлаб чиқариш бўйича муҳим лойиҳалар якунига етказилади. 2019–2021 йилларда эса катта ҳажмдаги инвестициялар ҳисобидан Бухоро нефтни қайта ишлаш заводи тубдан реконструкция ва модернизация қилинади.

* * *

Бухоро вилоятида ўтган 2014 йилда 74 мингдан зиёд иш ўрни яратилгани, энг муҳими, кейинги йилларда биз жуда жиддий аҳамият бераётган коллеж битирувчиларидан 23 минг 600 нафарини замонавий иш ўринлари билан таъминлаганимиз алоҳида эътиборга лойиқ. Нафақат иқтисодий, авваламбор, сиёсий аҳамиятга эга бўлган бу вазифа, яъни одамларнинг, айниқса, ёшларнинг тақдирини, келажагини ҳал қиладиган, уларни турли номаъқул, хатарли йўللардан асрайдиган бу масалага эътиборни янада кучайтириш,

шу ишга мутасадди бўлган раҳбар ва хизматчиларнинг масъулиятини ошириш, бир сўз билан айтганда, бу масала доимий кун тартибида туриши зарур.

Айни шу муаммонинг тўғри ечимини топиш, ҳар қайси одамнинг куч-имконияти ва қобилиятига яраша иш топиб бериш, шу орқали уларни даромад билан таъминлаш ҳисобидан халқимиз, аввало, қишлоқда яшайдиган аҳолини ҳаётдан рози қилиш, эртанги кунга ишончини мустаҳкамлаш мумкин.

* * *

Барчамиз, авваламбор, катта-кичик раҳбарлар бир нарсани ҳеч қачон эсимиздан чиқармаслигимиз лозим. Ҳар қайси оиладаги фаровонлик, юртдошларимизнинг ҳаётга бўлган муносабати, пировард натижада бутун жамиятимизнинг барқарорлиги, аввало, одамларимизнинг қандай иш билан таъминлангани, ўз меҳнатига яраша муносиб маош олишига боғлиқдир.

* * *

Азиз дўстлар, ўзингиз яхши тушунасиз, инсон ҳаёти, унинг соғлиғи бебаҳо бойликдир. Бир одамни, биргина гўдакни оғир касалликдан асраб, ҳаётини сақлаб қолишнинг ўзи шу соҳага сарфланган барча-барча маблағларни тўла оқлайдиган, аҳамиятини ҳеч нарса билан ўлчаб, баҳолаб бўлмайдиган энг улуғ, энг савобли ишдир.

Биз нафақат марказда, балки вилоят ва туманларимизда ҳам соғлиқни сақлаш тизимини мустаҳкамлаш, турли касалликларнинг олдини олиш, оналар ва болалар саломатлигини яхшилаш, инсон умрини узайти-

ришга қаратилган бундай эзгу ишларни давом эттириш учун бундан буён ҳам барча куч ва имкониятларимизни сафарбар этамиз.

* * *

Бугунги кунда демократик, эволюцион тараққиёт йўлидан ривожланиш энг мақбул ва самарали йўл эканини ҳаётнинг ўзи исботламоқда. Ўзбекистон ҳам ана шу йўлдан бормоқда. Бозор иқтисодиётига ўтиш ҳам мана шу демократиянинг муҳим бир шарти бўлиб, демократиянинг иқтисодиётдаги ифодаси – бу бозор иқтисодиёти. Бозор иқтисодиёти – бу эркин бозор демакдир. Яъни, бозор иқтисодиёти шароитида ҳамма нарсани талаб ва таклиф белгилайди. Бу – бозорнинг асосий тамойили ҳисобланади.

Иқтисодиётда қачон инқироз содир бўлади? Қачонки, таклиф ошиб кетса-ю, эҳтиёж камайса. Ҳозирги глобал инқирознинг илдизи ана шу масала билан боғлиқ. Бундай пайтда баъзи давлатлар қўшимча пул чиқаришга уринади. Бунинг натижасида пулнинг қиймати, қадри пасайиб кетади. У оддий қоғозга айланиб қолади.

Биз бу соҳада дунёда, ён-атрофимизда бўлаётган ўзгаришларни, албатта, билишимиз зарур. Ўзбекистоннинг машҳур беш тамойилга асосланган тараққиёт йўлини изчил давом эттиришимиз керак... Биз ички иқтисодий сиёсатимизда ҳам, ташқи иқтисодий алоқаларимизда ҳам иқтисодиётнинг сиёсатдан устунлиги, унинг мафкурадан хоилилигини таъминлаш принципа бундан буён ҳам амал қиламиз.

Иқтисодиётни таркибий ўзгартириш ва модернизация жараёнларини чуқурлаштириш юксак технологиялар, инновацияларни талаб қилишини биз ўзимизга яхши тасаввур қиламиз. Жаҳон тажрибаси, юксак даражада тараққий этган мамлакатлар тажрибаси бу ҳақиқатни қайта-қайта исботламоқда. Мисол учун, АҚШ, Хитой, Япония каби давлатлар техник ва технологик янгиликларни ишлаб чиқаришга жорий этиш, янги патентлар бериш бўйича дунёда етакчи ҳисобланади.

Ана шу биргина мисолнинг ўзи ҳам қайси соҳада бўлмасин, ҳамиша янгиликка интилган давлатлар тараққиётнинг энг чўққисида бўлишини тасдиқлайди. Бугун биз кимлар, қайси мамлакатлар билан ҳамкорликда қўшма корхоналар ташкил этишга интилмоқдамиз? Биз айнан янгиликка интиладиган, энг ривожланган давлатлар билан бирга ишлашга ҳаракат қиляпмиз.

Бугун шундай замон келдики, фақат битта тармоқ ҳисобидан халқни боқиш, иқтисодиётни ривожлантириш амримаҳол. Фақат бир соҳа ёки тармоққа ишонган давлатнинг келажаги шубҳа остида қолади. Агар, бир вақтлардаги каби, биз – аграр мамлакатмиз, деб, фақат пахта, ғалла ёки сабзавот етиштиришга зўр бериб, яшайдиган бўлсак, бу – калтабинлик бўлади. Бугунги кунда дунё бозоридаги вазият, конъюнктура шундай тез ўзгаряптики, бирон нарсани олдиндан кўриш, айтиш ўзи мураккаб бўлиб боряпти. Мисол учун, кеча пахта толасининг 1 тоннаси 2 минг 100 доллар баҳоланган бўлса, бугун уни 1 минг 200 доллардан сотиш ҳам мушкул бўлиб қолди. Эътибор беринг,

икки йилда пахтанинг нархи 900 долларга тушиб кетди. Агар фақат пахтага ишониб юрадиган бўлсак, бу зарарни ниманинг ҳисобидан қоплаймиз? Бу масаланинг қандай ечими бор ва уни ким ечади?

Шу маънода, иқтисодиётда бирёқлама сиёсат олиб бориш, дейлик, фақат қишлоқ хўжалигига боғланиб қолиш — хавфли ҳолат.

* * *

Биз бундан икки йил олдин вилоятнинг саноат салоҳиятини ошириш мақсадида «Жиззах» махсус индустриал зонасини ташкил этганимиз нафақат Жиззах вилояти, балки бутун мамлакатимиз иқтисодиётидаги улкан қадам бўлди. Ушбу саноат ҳудудида қисқа муддатда зарур ишлаб чиқариш тармоқлари ва инфратузилмалари барпо этилди. Яқин вақт ичида бу ерда замонавий маиший буюмлар, тикув машиналари, қуёш энергияси ускуналари, энергия тежайдиган лампалар, мобиль телефонлар, телекоммуникация тармоқлари учун бутловчи қисмлар ишлаб чиқариш йўлга қўйилади.

Энг асосийси, бундай лойиҳалар касб-ҳунар коллежлари ва олий ўқув юртларини битирган 750 нафардан ортиқ ёшларни иш билан таъминлаш имконини беради.

Нафақат иқтисодий, керак бўлса, ижтимоий ҳаётимизнинг ўта муҳим белгиси, кўрсаткичига айланиб бораётган ана шундай лойиҳаларни, авваламбор, вилоят ёшларининг билим ва малакаси, истеъдоди ва маҳорати, куч-ғайратига таяниб амалга ошираётганимиз ўғил-қизларимизнинг бугун биз орзу қилган

ҳал қилувчи куч бўлиб майдонга чиқаётганининг яққол тасдиғидир, десак, айтиш ҳақиқатни айтган бўламиз.

* * *

Жаҳон тажрибаси, мустақиллик йилларидаги ўз тажрибамиз кўрсатмоқдаки, айнан хусусий мулк инсонда изланиш, интилиш ва ташаббус уйғотади, эркин ва бадавлат яшаш, шу тариқа мамлакат ривожига ҳисса қўшиш учун замин туғдиради.

* * *

Айтиш керакки, инвестиция масаласи — бу жуда нозик масала. Бу борада оддий, айтиш пайтда ечими мураккаб бўлган саволлар устида чуқур ўйлаб иш олиб бориш лозим.

Мустақилликнинг биринчи кунларидан бошлаб бизга маблағ беришга тайёр бўлган мамлакатлар кўп бўлди. Лекин биз бу масалада ҳеч қачон шошилмадик, етти ўлчаб, бир кесдик.

Бу дунё шундайки, бирорта мамлакат бошқа давлатга бекордан-бекорга, беғараз пул, маблағ бермайди. Аввало, ўз манфаатини кўзлайди. Айниқса, бизнес дегани шундай нозик соҳаки, фойда топишига кўзи етмайдиган одам ҳеч қачон бир жойга пул сарфламайди.

Ўзбекистон ер ости ва ер усти бойликларининг улкан захираларига эга экани ҳаммага яхши маълум. Бунга кўз тикиб, харидор бўлганларнинг сони ҳам вақтида жуда кўп эди. Лекин Ўзбекистоннинг бу борадаги сиёсати бошқалардан шу жиҳати билан фарқ қилдики, бизга фақат маблағ эмас, бизга замонавий

технологиялар керак, деган принцип асосида сиёсат олиб бордик. Хорижлик ҳамкорларимиз билан шу йўсинда музокаралар қилдик, отанг яхши, онанг яхши, деб уларни кўндириб, энг замонавий корхоналарни юртимизга олиб келдик.

Мана энди, айти шундай оқилона сиёсат олиб борганимиз учун, ҳеч кимдан қарзимиз йўқ.

Биз хорижий компаниялар билан ҳамкорликдаги лойиҳаларни чертиб-чертиб танлаймиз, шундан кейин биргаликда иш олиб борамиз.

* * *

Ҳаммамиз яхши тушунамиз, керак бўлса, ҳар кун матбуот, телевизор орқали кўряпмиз, бугунги кунда ишсизлик масаласи бутун дунёда энг катта муаммога айланиб бормоқда. Ҳатто энг ривожланган давлатлар, хусусан, Европа мамлакатларида ҳам бунинг таъсири, аломатлари яққол кўзга ташланмоқда. Европадаги етакчи мамлакатларда 8–9 фоиз, баъзиларида эса ҳатто 20 фоизгача одам ишсиз экани кузатилмоқда.

Шундан хулоса қилган ҳолда, биз бу борада мунтазам равишда иш олиб боришимиз, одамлар учун барқарор даромад манбаи, муносиб иш ўринларини яратиш бериш масаласи доимий эътиборимиз марказида туриши зарур.

Бугунги кунда шу йўлда ҳолисона хизмат қилиб – бу ўз хусусий корхонасини очиб ёшларни ишга олаётган тадбиркорлар бўладими, уларга касб-хунар ўргатаётган ишбилармонлар бўладими, бу ишларга бош-қош бўлаётган мутасадди ва ходимлар бўладими – бундай эзгу вазифага муносиб ҳисса қўшаётган бар-

ча инсонларнинг ҳар бирига раҳмат айтишга ва уларга керакли ёрдамни беришга биз бундан буён ҳам тайёرمىз.

* * *

Коллежларни битирган болаларни ишга жойлаштириш мажбуриятини, мана, бугун давлатимиз ўз зиммасига оляпти. Ҳозирги кунда биз вилоят ва туман ҳокимларининг фаолиятига ана шу масалани ўз ҳудудида қандай ҳал қилаётганидан келиб чиқиб баҳо беряпмиз. Ёшларимизнинг барчасини тенг кўриш, уларнинг бой ва камбағалнинг боласига ажралиб қолишига йўл қўймаслик, ўқишни битиргач, ҳар бирини ишга жойлаштириш давлат ва жамиятнинг, ота-оналар ва ҳаммамизнинг бурчимиз.

* * *

Маълумки, Наманган замини қадимдан тўқимачилик, пойабзал тикиш, темирчилик, ганчкорлик, дуррадгорлик, ўймакорлик билан шуғулланадиган моҳир хунармандлари, устахона ва дўконлари билан бутун минтақамизда машҳур бўлган. Ишбилармонлик, тадбиркорликнинг бундай ноёб анъана ва сирлари Наманган аҳлининг қон-қонида бўлиб, авлоддан-авлодга ўтиб келаётганини ҳурмат билан таъкидлаш ўринлидир.

* * *

Наманган вилоятида илгари давлат корхонаси ва объекти ҳисобланган, кейинги йилларда хусусий ёки корпоратив мулк шаклига ўтказилган 70 та корхонада рентабеллик ошган. Нега деганда, хусусий корхо-

на эгаларида моддий манфаатдорлик туйғуси, ўз мулки, ўз меҳнатининг пировард натижаси учун куюниш ҳисси кучли бўлиши ҳаммага маълум. Шунинг учун ҳам яқин беш йилда яна 190 та корхонада давлат улушини камайтириб, уларни хусусий тадбиркорлик субъектларига бериш мўлжалланаётган экан, бу ҳаракатни фақат қўллаб-қувватлаш керак.

* * *

Бугунги кунда ҳар қандай халқ ва давлатнинг ҳаёт ва тараққиёт даражасини кўрсатадиган муҳим омиллардан бири – бу иқтисодиётнинг қон томири бўлган замонавий транспорт-коммуникация тармоқлари экани ҳеч кимга сир эмас.

Бу борада биз учун тарихий аҳамиятга эга бўлган «Ангрен – Поп» йўналиши бўйича янги темир йўл тармогининг фойдаланишга топширилиши йилига 20 миллион тоннадан ортиқ юк ташиш ва транзит ҳисобидан 140 миллион доллар маблағни тежаш имконини беради.

Албатта, бу йўлнинг стратегик, иқтисодий ва ижтимоий аҳамияти ҳақида яна кўп гапириш мумкин. Лекин энг муҳими, бу йўл Фарғона водийси, жумладан, Наманган вилоятидаги минг-минглаб юртдошларимизнинг узоғини яқин, оғирини енгил қилишга хизмат қилади.

* * *

Бепоев Қизилқум бағридаги қазилма бойликларни – бу олтин, кумуш, уран, темир ёки табиий газ бўладими, нефть ёки минерал тузлар бўладими – бу-

ларнинг барчасини санайдиган бўлсак, рўйхатнинг охири кўринмайди.

Бугунги кунда мамлакатимизда ишлаб чиқарилаётган рангли металлarning асосий қисми, цементнинг 45 фоизи, минерал ўғитларнинг 30 фоизи, электр энергиясининг 16 фоизи айнан Навоий вилояти ҳиссасига тўғри келади.

Иқтисодиётимизнинг локомотиви бўлган Навоий кон-металлургия комбинатининг иқтисодий салоҳиятини сақлаб қолиш, уни эл-юртимиз манфаатлари йўлида ишлатиш учун мустақилликнинг дастлабки йилларида – ўта оғир ва мураккаб даврда сизлар билан бирга қандай катта ишларни амалга оширганимизни, ўйлайманки, кўпчилик яхши билади. Шулар қаторида Навоий азот заводи, цемент корхонаси, Зарафшон ва Учқудукдаги олтин, уран ва бошқа йирик корхоналар ҳақида ҳам узоқ гапириш мумкин.

Навоий вилоятининг улкан иқтисодий ва транзит имкониятларидан янада самарали фойдаланиш мақсадида хорижлик ҳамкорларимиз билан биргаликда, «Навоий» эркин индустриал-иқтисодий зонаси ва халқаро транспорт логистика марказини ташкил этганимиз, иқтисодиётимизни модернизация ва диверсификация қилишда тўғри ва самарали йўл бўлганини бугунги кунда ҳаётнинг ўзи тасдиқлаб бермоқда.

* * *

Бир пайтлар Ўзбекистонда саноатнинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши ҳаммаси бўлиб 14 фоизни ташкил қиларди. Бугунги кунда ушбу кўрсаткич 25 фоиз-

ни ташкил қилмоқда. Яъни, тарихан қисқа даврда биз саноатнинг жадал суръатлар билан барқарор ўсишига эришмоқдамиз.

Ана шу фикрларнинг амалий тасдиғини Самарқанд вилояти мисолида кўрадиган бўлсак, кейинги йилларда бу ерда жаҳондаги нуфузли фирма ва компаниялар билан ҳамкорликда ички бозорда ҳам, ташқи бозорда ҳам рақобатдош маҳсулотлар ишлаб чиқарадиган 100 дан зиёд замонавий корхона ташкил этилганини таъкидлаш лозим.

Айниқса, Германиянинг «МАН авто» компанияси билан ҳамкорликда Жомбой туманида қурилган йирик заводда тайёрланаётган машиналар кўпчиликка яхши маълум. Йилига 4 минг 600 га яқин юк автомобили ва 1 минг 350 дан ортиқ прицеп ишлаб чиқаришга ихтисослашган бу қўшма корхонада бугунги кунда 600 нафарга яқин ёшлар меҳнат қилмоқда. Ўзимизнинг болаларимиз мана шундай мураккаб технологияга асосланган корхонани моҳирлик билан бошқариб, юксак сифатли замонавий маҳсулот ишлаб чиқараётгани, шахсан мени жуда қувонтиради.

Самарқанд шаҳридаги яна бир йирик автомобиль заводи — «Самавто» корхонасида кейинги уч йилда модернизация ишлари олиб борилиб, маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми 2008 йилга нисбатан 1,5 баробар оширилди. Ҳозирги кунда 1000 дан зиёд киши меҳнат қилаётган бу заводда беш хил русумдаги автобуслар, 8 турдаги юк автомобиллари, 35 хил кузовлар ишлаб чиқарилмоқда.

Вилоятда ана шу ишларни изчил давом эттиришга қаратилган ўнлаб лойиҳаларни амалга оши-

риш белгиланмоқда ва табиийки, буларнинг барчаси Самарқанднинг иқтисодий салоҳиятини оширишга, аҳоли турмушини фаровон қилишга хизмат қилади.

* * *

Азал-азалдан ҳунармандлик, тадбиркорлик ва удабуронлик фазилатлари билан ном қозонган, ишнинг негизини биладиган Самарқанд аҳли кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ривожига эътиборга лойиқ натижаларга эришмоқда. Бугунги кунда вилоятда 13 мингга яқин кичик бизнес субъекти фаолият кўрсатмоқда. Уларнинг ялпи ҳудудий маҳсулотдаги улуши 77 фоизни ташкил этмоқда. Меҳнат билан банд аҳолининг 84 фоизи, яъни 1 миллион 170 мингдан зиёд киши айни шу соҳада меҳнат қилаётганини алоҳида таъкидлаш лозим.

* * *

Инвестиция, четдан қарз олиш борасида бир мақолни олиб келсак, ўринли бўлади: «Бирор жойга киришдан олдин чиқишни ўйлаш керак». Яъни, қарз олишдан олдин қайтаришни ўйлаш зарур.

* * *

Биз Марказий Осиёда биринчи бўлиб Тошкент – Самарқанд йўналишида юқори тезликда ҳаракатланадиган «Тальго» поезди қатновини йўлга қўйдик. Мана шу улкан лойиҳанинг ўзи одамларга қулайлик яратиш, уларнинг вақтини тежаш, узоғини яқин қилиш билан бирга халқимизнинг ҳаёт даражаси қанчалик ошганининг ёрқин намунаси бўлди, десам, ўйлайманки, сизлар ҳам бу фикрга қўшиласиз.

Сирдарё вилояти саноатидаги йирик корхоналар ҳақида гапирганда, аввало, мамлакатимизда ишлаб чиқарилаётган электр қувватининг қарийб учдан бир қисмини етказиб бераётган Сирдарё иссиқлик электр станциясини тилга олиш ўринлидир. Кейинги йилларда ана шу йирик мажмуада 60 миллион доллар инвестиция ҳисобидан иккита энергия блоки модернизация қилингани унинг ишлаб чиқариш қувватини оширишга катта ҳисса бўлиб қўшилди.

Вилоятда саноат тармоқларини диверсификация ва модернизация қилиш, ишлаб чиқаришга юқори технологияларни жорий этиш ва импорт ўрнини босадиган, экспортбоп маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажми тобора ортиб бормоқда. Айниқса, Сирдарёда «Жиззах» махсус индустриал зонасининг ҳудудий филиали ташкил этилгани, вилоят иқтисодиётини таркибий жиҳатдан ўзгартиришга янги қудратли туртки берди, десак, муболаға бўлмайди.

Мана, аҳолимиз сони тобора ўсиб борапти, мингминглаб фарзандларимиз ҳаётга кириб келяпти, уларнинг талаб ва эҳтиёжлари ҳам тобора ортиб бормоқда. Лекин еримиз, сув ресурсларимиз кўпаяётгани йўқ. Шуларнинг барчасини эътиборга олган ҳолда, янги-янги саноат корхоналари, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик, фермерлик ҳаракатини кенг ривожлантириш ҳисобидан замонавий иш ўринларини кўпайтириш вазифаси доимо кун тартибида туриши, бу борада мутасадди раҳбар ва ходимларнинг ташаб-

бус ва изланувчанлигини, масъулиятини оширишимиз шарт.

* * *

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари юртимиздаги тинчлик ва барқарорликнинг мустаҳкам таянчи бўлган ўрта синф сифатида майдонга чиқаётгани, ҳеч шубҳасиз, бизнинг энг катта ютуғимиздир. Лекин шу билан бирга, сир эмаски, баъзан тадбиркорлик фаолиятига ноқонуний ара-лашиш, уларнинг йўлига турли сунъий тўсиқлар қўйиш билан боғлиқ ҳолатлар, афсуски, ҳали-бери учраб турибди.

Бундай ҳолатларни таг-туби билан йўқотиш, иш-билармонлик ва тадбиркорлик учун янада кенг йўл очиб бериш, давлатимиз томонидан яратиб берилган имконият ва имтиёзларни амалда жорий этиш учун, авваламбор, вазифада ўтирган мансабдорлар, ҳуқуқ-тартибот ва назорат идораларининг масъулиятини ошириш зарур. Чунки, бу нафақат иқтисодий, керак бўлса, сиёсий масаладир.

* * *

Сурхондарёда амалга ошириладиган йирик лойи-ҳалар ҳақида гапирганда, халқаро стандартларга жа-воб берадиган 336 километрлик автомобиль йўлларини барпо этиш, халқаро аҳамиятга эга бўлган «Қарши – Термиз» автомобиль йўлини реконструкция қилиш белгиланганини айтиш лозим.

2017 йилда яна бир йирик лойиҳа – «Қарши – Тер-миз» темир йўл тармоғини электрлаштириш ниҳоясига

етказилади ва бунинг натижасида юк ташиш харажатлари ўртача 20 фоизга камайиб, йўловчи ва юк ташиш тезлиги 1,5 баробар ошади.

* * *

Мамлакатимизнинг бошқа минтақалари каби Тошкент вилоятида ҳам мавжуд катта иқтисодий салоҳият, ер ости ва ер усти бойликларидан эл-юртимиз, аввало, шу ерда яшаётган инсонлар манфаати йўлида янада самарали фойдаланиш, ана шу вазифаларни ҳал қилиш учун барча имкониятдан фойдаланиб, замоннинг ўзи талаб қиладиган энг замонавий корхоналарни қуриш, ривож топган давлатларга ўхшаб, аввало, саноат соҳасини тараққий топтириш – бугунги кунда энг долзарб вазифа бўлиб қолмоқда.

Бу ерда ёқилғи-энергетика комплекси, кимё ва нефть-кимё, қурилиш индустрияси, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш бўйича иқтисодиётимизнинг локомотиви бўлган йирик ишлаб чиқариш корхоналарини барпо этишга эътибор берилмоқда.

Бу ҳақда гапирганда, биринчи навбатда, Олмалик кон-металлургия комбинати, Бекобод шаҳридаги Ўзбекистон металлургия комбинати реконструкция қилинганини, 40 дан зиёд турдаги минерал ўғитлар ва бошқа турдаги кимё маҳсулотларини ишлаб чиқаришга мослашган «Максам-Чирчик» корхонаси нафақат мамлакатимизда, балки бутун минтақамизда ўз маҳсулотлари билан маълум ва машҳур эканини айтиш лозим.

Америка Қўшма Штатларининг дунёда кўзга кўринган «Женерал моторс» компанияси билан ҳамкорликда барпо этилган, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги ҳудудида ноёб бўлган, автомобиль двигателлари ишлаб чиқарадиган замонавий завод тараққиётимиз йўлида, авваламбор, минглаб ёшларимиз олдида янги уфқ ва имкониятларни очиб бергани билан ҳурматга сазовордир.

Мамлакатимизда барпо этилган ва барпо этилаётган мана шундай замонавий корхоналарда Ўзбекистоннинг келажаги яратилмоқда. Мана шундай корхоналар, мана шундай ёшлар бизнинг келажакка катта ишонч билан қарашимиз учун мустаҳкам замин тугдирмоқда, десам, ҳеч қандай муболаға бўлмайди.

Ҳақиқатан ҳам шундай. «Женерал моторс» билан ҳамкорликда қурган заводимизда бўлганда, одам ҳайратда қолади. Институтни битирган ёш йигитлар компьютерлаштирилган автоматик линияларда ишляпти. Бу иш сизларни ҳар томонлама қизиқтирадими, деб сўрасангиз, улар, ҳеч иккиланмасдан, бундай иш қизиқтирмаса, яна қандай иш қизиқтириши мумкин, деб жавоб беради. Биз ёш авлод тарбиясида нималарга эришганимизни шу мисолнинг ўзи яққол кўрсатиб турибди.

* * *

Тошкент вилоятида «Ангрен» махсус индустриал зонасини ташкил этганимиз нафақат воҳа ривожига, балки бутун шарқий минтақаларимиз тараққиётида ҳам муҳим роль ўйнамоқда. Бугунги кунда ушбу

махсус индустриал зонада хорижий ҳамкорларимиз билан биргаликда кўпгина йирик лойиҳалар амалга оширилмоқда.

Мен бу ҳақда узоқ гапирмасдан, фақат уларнинг биттаси ҳақида айтиб ўтмоқчиман. Бу енгил автомобиллар ва қишлоқ хўжалиги техникалари учун шиналар ва конвейер лента ишлаб чиқаришга қаратилган, қиймати қарийб 184 миллион долларга тенг бўлган йирик лойиҳа бўлиб, ҳозирги кунда уни амалга ошириш бўйича кенг кўламли ишлар олиб бораётганимиз, айниқса, катта аҳамиятга эга.

* * *

Айнан хусусий мулк инсонда изланиш, интилиш ва ташаббус уйғотади, эркин ва бадавлат яшаш, шу тариқа мамлакат ривожига ҳисса қўшиш учун замин туғдиради. Ҳаётнинг ўзи бу борадаги ишларни янада изчил давом эттиришни талаб этмоқда. Шу маънода, келгуси икки йилда Тошкент вилоятида 254 та корхонада давлат улуши камайтирилиб, хусусий тадбиркорлик субъектларига берилиши қандай катта аҳамиятга эга эканини, албатта, барчамиз яхши тушунамиз.

* * *

Тошкент воҳасининг саховатли заминида топилмайдиган табиий бойликнинг ўзи йўқ, десак, муболаға бўлмайди. Вилоятда ривожланган ишлаб чиқариш, транспорт-коммуникация ва ижтимоий инфратузилмалар мавжуд. Энг муҳими, бу ердаги юксак интеллектуал салоҳият, ҳаёт синовларида тобланган, ишнинг негизини биладиган, меҳнаткаш инсонлар билан

ҳар қандай мураккаб ва улкан лойиҳаларни амалга ошириш мумкин.

Бугунги кунда мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотининг қарийб 10 фоизи, ишлаб чиқарилаётган электр энергиянинг 45 фоизи, пўлат ва металл прокатнинг 100 фоизи, рангли металлларнинг асосий қисми айнан Тошкент вилоятининг ҳиссасига тўғри келаётгани ҳам бу ерда йирик инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш учун қандай қулай муҳит яратилганини тасдиқлайди.

Ўтган даврда вилоят бўйича биргина енгил саноат соҳасида энг замонавий технологиялар билан жиҳозланган 19 та янги қувват ишга туширилгани, 162 тадан зиёд янги корхона ташкил этилиб, 66 та корхона эса модернизация қилингани, энг асосийси, 16 мингта янги иш ўрни яратилгани «Инвестиция – бу тараққиёт гарови» деган ҳақиқатнинг амалий ифодаси, десак, хато бўлмайди.

* * *

Тадбиркорларга яратиб берилаётган имтиёз ва кенг имкониятлар натижасида Тошкент шаҳри аҳолисига кўрсатилаётган хизмат турлари кенгаймоқда. Айниқса, мобиль алоқа, юқори тезликда ишлайдиган интернет, кабелли телеалоқа, электрон шаклдаги банк хизматлари каби юқори технологияларга асосланган замонавий хизмат турлари тобора оммалашиб бормоқда.

Нафақат Тошкент шаҳрида, балки бутун Ўзбекистонимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни дунёнинг ривожланган мамлакатлари, биринчи навбатда, АҚШ, Германия, Буюк Британия, Хитой,

Жанубий Корея каби давлатлар тажрибасидан келиб чиққан ҳолда янада ривожлантириш масаласи бизнинг доимий эътиборимиз марказида бўлади.

* * *

Дунё бозори бутунги кунда тўлиқ бўлиб олинган. Бу бозорнинг эгалари кимлар эканини яхши биласиз. Улар ўз бозорига бегонани киритмайди, киритса ҳам, огир шартларни қўяди. Дунё бозорига чиқишнинг энг маъкул йўли чет эллардаги энг йирик ва нуфузли фирма ва компаниялар билан яқиндан ҳамкорлик қилиб, қўшма корхоналар тузиш ҳисобланади. Бизнес оламида энг катта муаммо нимада, деб сўрасангиз, маҳсулот ишлаб чиқариш эмас, балки уни сотиш, сотиш, яна бир бор сотиш, харидор топиш, деб айтган бўлардим. Қўшма корхоналар бизга ташқи бозорга йўл очади ва биз ишлаб чиқарган маҳсулотни сотишда қийналмаймиз.

* * *

Тошкент шаҳрида сўнгги етти йилда 60 миллиард 500 миллион сўм миқдорида инвестиция жалб қилиниб, 8 та кўптармоқли шифохона ва оилавий поликлиника қурилди, 9 та шифо масканида реконструкция ишлари амалга оширилди.

Пойтахтдаги Кўз микрохирургияси, Урология, Кардиология ва Хирургия каби ихтисослашган тиббий марказлар нафақат шаҳар аҳолиси, балки бутун халқимиз саломатлигини мустаҳкамлашга катта ҳисса қўшмоқда.

Бу марказларда юксак технологиялар асосида ультратовушли, лазер нури билан даволаш, кўкрак

қафасини очмасдан, юрак-қон томирларини даволаш каби мураккаб тиббий операциялар амалга оширилаётганининг ўзи қанча-қанча юртдошларимизга чет элларга бориб овора бўлмасдан, ўзимизда дардига даво топиш имконини бермоқда.

Шунинг ҳисобидан минглаб одамлар шифо топиб, оиласи бағрига, жамоасига қайтиб келганини ўзимизга тасаввур қиладиган бўлсак, эл-юртимизни, аҳолимизни рози қилиш учун қандай катта савобли ишларни адо этаётганимиз аён бўлади.

Бизнинг мақсадимиз энг ривожланган давлатлардан замонавий асбоб-ускуналарни олиб келиш ва ўзимизда энг мураккаб операцияларни амалга оширишдан иборат экани ҳақида мен илгари ҳам кўп айтганман. Бундай асбоб-ускуналарни сотиб олиш эмас, ишлашиш муҳим. Шифо истаганларни, фарзандларимизни, қарияларимизни Германия ёки Жанубий Кореяга юбормасдан – биласиз бу қанча маблағ ва оворагарчилик дегани – ўзимизда даволаб, оғирини енгил қилишимиз керак. Шунда улар ҳаётдан, биздан рози бўлади, қанча-қанча дуо оламиз. Бу борада ҳам мақсадни, маррани баланд қўйишимиз лозим. Токи Германия ва Жанубий Кореядан шифо истаганлар энди бизга келсин, бизнинг клиникаларимизда ўзларига даво топсин!

Шунинг учун ҳам бу йўлдаги ишларимизни ҳеч қачон сусайтирмасдан, янги босқичда давом эттирамиз.

* * *

Маълумки, «Олтин водий» деб ном олган гўзал минтақанинг юраги бўлган Фарғона вилояти ўзининг

ер ости ва ер усти бойликлари, ривожланган саноат ва коммуникация тармоқлари, бой меҳнат ресурслари билан мамлакатимиз тараққиётида алоҳида ўрин тутadi. Бутун юртимизда бўлгани каби бу ҳудудда ҳам кейинги йилларда барқарор ўсиш суръатлари таъминланиб, турли соҳаларда салмоқли натижаларга эришилмоқда.

* * *

Бу залда ўтирганларнинг кўпчилиги яхши эслайди, биз янги тарихимизнинг ўта мураккаб бир даврида мамлакатимиз учун муҳим стратегик аҳамиятга эга бўлган Қамчиқ довонида замонавий автомобиль йўлини бунёд этишга эришдик. Айтиш керакки, бу йўл Фарғона водийси вилоятларини барқарор ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришда ҳал қилувчи роль ўйнамоқда. Ҳозирги кунда бу йўлдан кунига 20 минг автомобиль қатнамоқда, йилига 103 миллион тонна юк ташилмоқда.

Шу борада яна бир ўта муҳим лойиҳа – 123 километрлик «Ангрен – Поп» электрлаштирилган темир йўл тармоғи қурилиши жадал олиб борилаётганидан барчангиз хабардорсиз. Бу темир йўлнинг 19 километри денгиз сатҳидан 1 минг 465 метр баландликда жойлашган мураккаб тоғ тизмаларини кесиб ўтадиган тоннелдан иборат. Бу Ўрта Осиёда ва Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигида энг узун замонавий тоннель ҳисобланиб, дунё миқёсида эса 13-ўринда туради.

Ушбу темир йўл Европа билан Осиё қитъаларини ўзаро боғлайдиган трансмиллий транспорт йўлагининг ўта муҳим узвий бўғинига айланади. Шу тариқа

Тошкентдан Фарғона водийси вилоятларига юк ташиш вақти 2 баробар қисқаради, юк ташиш тарифлари, яъни қимматлиги эса салкам тўрт марта камаяди. Яна бир муҳим жиҳати — 1,5 мингдан ортиқ янги иш ўрни яратилади.

* * *

Хоразм вилояти ўзининг иқтисодий салоҳияти, меҳнат ресурслари, интеллектуал ва маънавий имкониятлари билан мамлакатимиз ривожига муҳим ўрин тутишини қайд этиш жоиз.

Вилоятда сўнгги йилларда барқарор ривожланиш суръатлари таъминланиб, ялпи ҳудудий маҳсулотнинг 1,8 баробар, саноат маҳсулотлари ҳажмининг 2,3 марта ўсишига эришилди. Бошқача айтганда, бу борада вилоят мамлакатимизнинг ўсиш суръатлари билан ҳамқадам бўлиб бораётганини таъкидлаш лозим.

* * *

Тадбиркорликни изчил ривожлантириш мақсадида яратилаётган имтиёз ва преференциялар Хоразм вилоятида ҳам ўзининг амалий самараларини бермоқда. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасининг ялпи ҳудудий маҳсулотдаги улуши қарийб 74 фоизни ташкил этмоқда. Иш билан банд аҳолининг 79 фоиздан ортиғи ёки 540 мингга яқин киши ушбу соҳада меҳнат қилмоқда.

Агар бу рақамларни мамлакатимиз кўрсаткичлари билан солиштирадиган бўлсак, Хоразмда бу борада эътиборга лойиқ натижаларга эришилгани аён бўлади.

Бунга тўлиқ баҳо берадиган бўлсак, бунинг ортида минг-минглаб одамларнинг розилиги ва миннатдорлиги ётганини ҳисобга олсак, адолатдан бўлади.

* * *

Ўзингиз фараз қилинг, биз ўз вақтида хусусий мулк ривожига устувор масала деб қарамаганимизда, кичик бизнес ва тадбиркорлик соҳаси учун қулай шароитлар яратиб бермаганимизда, шу асосда минг-минглаб корхоналар ташкил қилмаганимизда, меҳнатга яроқли аҳолининг 75 фоизи, авваламбор, ёшларимизни қандай иш билан банд қилар эдик? Маълумки, катта-катта заводлар барпо этиш ҳисобидан бу муаммони ҳал этиб бўлмайди. Нега деганда, бундай корхоналарнинг фаолияти автоматлаштирилган ва кўпроқ техника кучи билан боғлиқ бўлади. Корхона қанчалик йирик бўлмасин, асосий ишни техника бажаради.

Кичик бизнесда эса ҳаракатлантирадиган, унга куч-қувват берадиган омил – бу, биринчи навбатда, инсон, унинг ташаббускорлиги. Ташаббус бўлмаган жойда кичик бизнес ўлади.

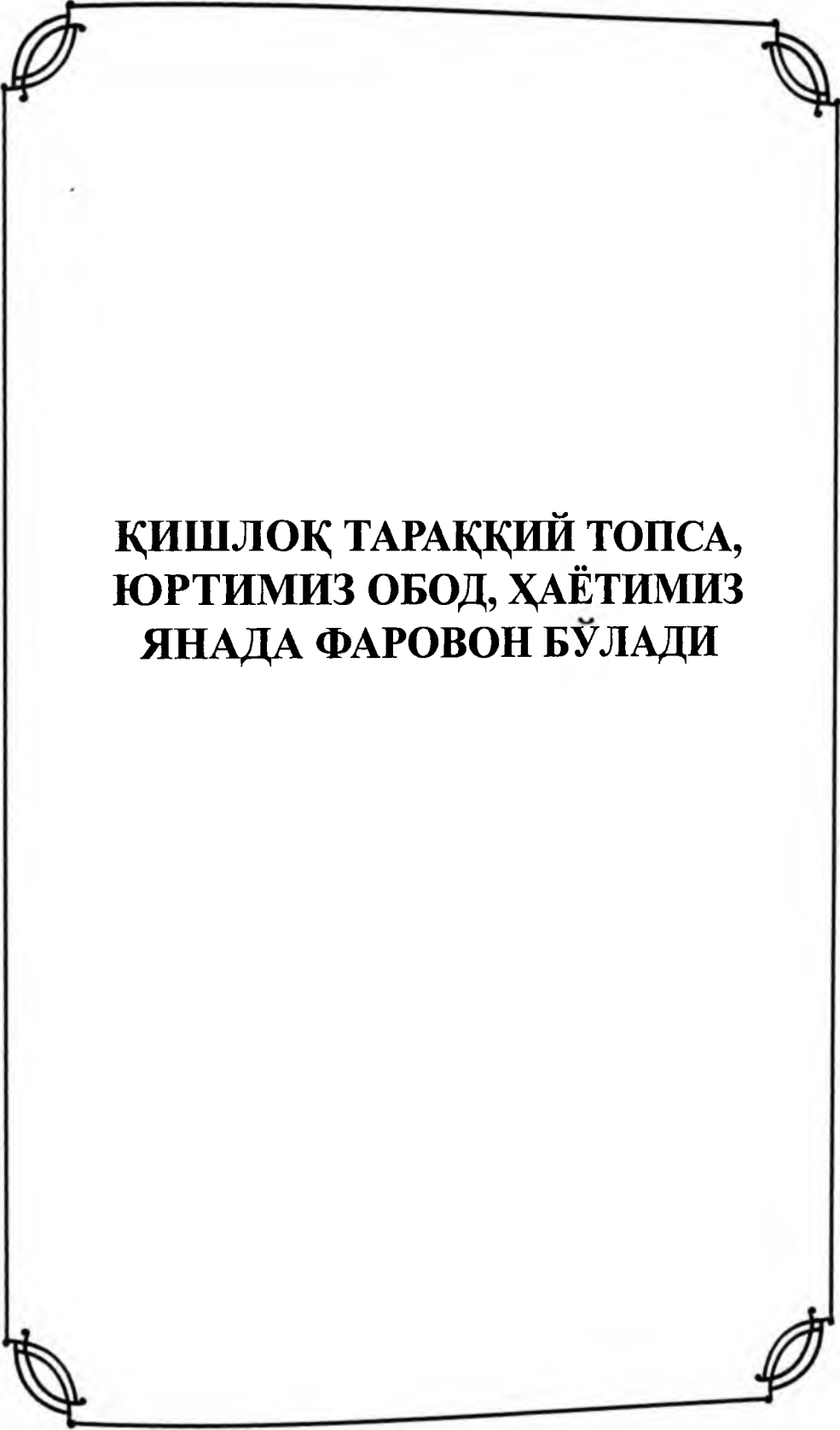
Агар ташаббус бўлмаса, янги ташкил этилган корхона бозордаги талаб ва таклиф тез ўзгараётган бугунги кунда бир йил, ошиб борса, бир ярим йил яшайди, кейин тамом, фаолиятини тўхтатишга мажбур бўлади. Нега деганда, унинг маҳсулотларини бозорнинг ўзи қабул қилмай қўяди.

Шунинг учун кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни замон талаблари асосида тараққий эттириш Ўзбекистон учун доимо ҳал қилувчи ўринда бўлиб қолади.

Бугун бизнинг демократик давлат, фуқаролик жамияти, замонавий иқтисодиёт тизимини барпо этиш, дунёда ўзимизга муносиб ўрин эгаллаш йўлида эришадиган ютуқларимизни ва барқарор натижаларимизни жаҳон жамоатчилиги тан оладиган экан, бунинг боиси нимада, деган табиий савол туғилади.

Бунинг боиси – аввало, эл-юртимизнинг қандай бой тарих ва маданий-маънавий меросга эга эканида, унинг интеллектуал салоҳияти ва илдизлари нақадар чуқур эканида, халқимизнинг ўз олдига қўйган юксак мақсадларга эришиш йўлида қандай буюк ишларга қодир эканидир.

Бунинг боиси – биз ҳеч қачон ҳеч кимдан кам бўлмаганмиз ва эзгу мақсад-муддаомиз бўлмиш эркин, озод ва обод ҳаёт бунёд этишда ҳам ҳеч кимдан кам бўлмаймиз.

**ҚИШЛОҚ ТАРАҚҚИЙ ТОПСА,
ЮРТИМИЗ ОБОД, ҲАЁТИМИЗ
ЯНАДА ФАРОВОН БЎЛАДИ**

Барчамизнинг илдимиз, томиримиз авваламбор қишлоқ заминига бориб тақалади. Она Ватан деган улуғ ва муқаддас тушунча одамзод учун гўёки қишлоқ тимсолидан бошланади.

...Халқимизнинг ризқи рўзи, насибаси аввало далаларимизда заҳматкаш деҳқонларимиз томонидан етиштириладиган маҳсулотлар, озиқ-овқат ва нозу неъматлар билан ўлчанади. Лўнда қилиб айтганда, ҳар бир онгли инсон қайси жойда, юртимизнинг қайси чеккасида яшамасин, албатта ўзининг, оиласининг ҳаёти қишлоқ замини билан чамбарчас боғланганини сезиши, тушуниши табиий, деб ўйлайман.

* * *

Ватанимиз тараққиётида тутган ўрни ва аҳамияти беқиёс бўлган қишлоқ аҳлининг ҳаётини замонавий мезонларга жавоб берадиган даражага кўтариш ва умуман, қишлоқ хўжалиги соҳаси ривожига ривож кўшиш, унинг самарадорлигини ошириш бугунги кунда энг долзарб, ҳаётнинг ўзи талаб қилаётган муҳим бир вазифага айланмоқда.

* * *

Юртимизнинг янада обод, халқимиз ҳаётининг янада фаровон бўлиши ва олдимизда турган юксак вазифаларнинг бажарилиши, ҳеч шубҳасиз, қишлоқларимизнинг тақдири ва келажаги билан боғлиқ.

* * *

Ерни қанча қадрлаб, қанча эъзозласак, у бизга шунча кўп ризқу насиба ва неъмат бераверади.

* * *

Биз ерга қанчалик меҳрли, саховатли бўлсак, ер ҳам бизга шунчалик саховат кўрсатади. Чунки Шарқда азалдан яхшиликка яхшилик билан, саховатга саховат билан жавоб бериш элнинг ҳам, эрнинг ҳам, ернинг ҳам удуми бўлган.

* * *

Мен ўзбек деҳқонининг меҳнати — бу ҳақиқий қаҳрамонликдир, деб айтишдан ҳеч қачон чарчамайман.

Ўзбек деҳқонига тенг келадиган заҳматкаш ва миришкор инсонларни дунёда топишнинг ўзи қийин.

* * *

Қишлоқ хўжалигини тубдан ўзгартириш — бутун ҳаётимизни ўзгартириш демакдир.

* * *

Олдимизда турган муҳим вазифалардан бири — бу еримиз, тупроғимиз унумдорлигини доимий равишда ошириш билан боғлиқ экани барчамизга яхши аён. Бу мақсадга эришиш учун ернинг мелиоратив ҳолатини яхшилашдек ўта долзарб масалаларга эътиборни янада кучайтириш талаб этилади. Яъни, ер деҳқонни боқади, деҳқон эса элни боқади, деган ҳикмат ҳамиша диққатимиз марказида туриши, қишлоқ хўжалиги соҳасидаги фаолиятимиз мезонига айланиши даркор.

* * *

Бугун ҳеч кимга сир эмас, барчамизнинг ризку рўзимиз, қишлоқ хўжалигимизнинг ривож еримиз, тупроғимиз унумдорлигига, авваламбор, унинг шўрланишини пасайтиришга боғлиқ. Агар 6 йил олдин – 2009 йилда мамлакатимиз миқёсида ерларимизнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга қаратилган, жуда катта маблағни талаб қиладиган махсус лойиҳани амалга оширишни бошламасак, бугунги кунда ерларимиз қандай ҳолатда бўлар эди?

Буни ўзимизга тасаввур қилиш қийин эмас. Яна бир шартни тушуниб олишимиз даркор. Бундай улкан, жуда катта сармоя ва махсус техникани ўзига талаб қиладиган лойиҳани хўжаликлар елкасига юклаб қолмасдан, бу ишни фақатгина давлат ўз зиммасига олиши зарурлигини барчамиз англаб олдик.

* * *

Ўзбекистонда 4 миллион 300 минг гектар суғориладиган ер бор. Унинг катта қисми – 80–85 фоизи шўрланган, 60 фоизи кучли даражада шўрланган. Биз триллион-триллион, миллиард-миллиард сўм маблағларни шу муаммони ечишга сарфламаганимизда, айтинглари, ниманинг ҳисобидан ўзимизни боқар эдик? Энг муҳими, биз бу борада ушбу муаммони хўжаликларнинг ўзи ҳал қилсин, деган номаъқул қарашга мутлақо чек қўйишга ҳаракат қилдик. Ҳақиқатан ҳам, катта-катта маблағларни, энг замонавий техникани талаб қиладиган бу ишни хўжаликлар ўзича ҳал қила оладими? Албатта, йўқ. Шунинг учун ҳам биз бу борада, аввало, эй, барака топкур, бундай

улкан лойиҳаларни фақатгина давлатнинг кучи, қўллаб-қувватлаши билан амалга ошириш мумкин, деб, одамларнинг дунёқарашини ўзгартиришга эришдик.

* * *

Қорақалпоғистон Республикасида кейинги йилларда давлат бюджетидан ажратилган 132 миллиард сўм ҳамда 60 миллион долларлик хорижий инвестициялар ҳисобидан 300 минг гектардан зиёд ернинг, яъни республикадаги қарийб 60 фоиз суғориладиган майдонларнинг мелиоратив ҳолати яхшиланди. Бунинг натижасида ўртача ҳосилдорликни пахта бўйича икки центнерга, ғалла бўйича уч центнерга оширишга эришилди. Агар бу рақамларни минг-минг гектар миқёсида ҳисоблайдиган бўлсак, ана шу ишларимизнинг салмоғи ва самараси яққол аён бўлади...

* * *

Мамлакатимиз бўйича келгуси беш йилда ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга 1 триллион 860 миллиард сўм, ирригация тармоқларини модернизация қилиш учун 3 триллион 144 миллиард сўм ва 584 миллион долларлик хорижий инвестицияларни йўналтириш режалаштирилгани бу масала доимо эътиборимиз марказида бўлиб қолишини кўрсатади.

Бухоро деҳқонлари қандай оғир ва мураккаб иқлим шароитида меҳнат қилишини барчамиз яхши биламиз. Экин майдонларининг аксарият қисми кучли шўрлангани, ёзнинг жазирама иссиғи, гармсел ва қум бўронлари – бундай синовларга ҳамма ҳам чидолмайди. Бухоронинг миришкор деҳқонлари ана шундай

кийинчиликларни енгиб, мўл ҳосил етиштириб, бозорларимиз, эл-юртимиз дастурхонини тўлдириб келаётгани — ҳақиқий меҳнат жасоратининг намунасидир.

Керак бўлса, бундай инсонлар бизнинг ҳаётимизнинг айна таянч устунлари, десак, ҳеч қандай хато бўлмайди.

* * *

Бу залда ўтирган ҳурматли оқсоқолларимиз яхши билади, бир вақтлар мелиорация ва ирригация масалалари ҳақида ҳар қадамда гапирардик. Ўзбекистонда алоҳида мелиорация вазирлиги ҳам бор эди. Бу идорада ишлайдиган мутасадди раҳбарлар оғзини кўпиртириб мақтанишдан нарига ўтмасди. Демокчиманки, муаммонинг, масаланинг туб илдизига етиб бориш ва уни ҳал қилиш ўрнига ишга юзаки қараш, ҳисоботбозлик устунлик қилар эди. Лекин бу соҳадаги ишларни аслида қандай ташкил қилиш, уларнинг Ўзбекистон учун, қишлоқда яшайдиган миллионлаб одамлар учун нақадар ҳал қилувчи аҳамиятга эга эканини ҳеч ким очик айтмасди. Ҳаммаси хўжакўрсинга эди. Акс ҳолда, ўзингиз айтинг, юртимиздаги шўрланган ерлардан беш-олти миллион тонна пахта берасан, ҳосилдорликни 28—30 центнерга етказасан, деган талабларни қандай қўйиш мумкин эди?

Москвага бориб, Ўзбекистонда сув масаласини ечмасак, авваламбор, ирригация ва мелиорация соҳаларидаги муаммоларни ҳал қилмасак, ҳосилдорликни ошириб бўлмайди, нафақат далаларимизни,

балки ҳаётимизни ҳам шўр босиб кетди, қулоғимизгача тузга ботиб қолганмиз, деган масалани ўртага қўядиган бўлсак, «Сизларга шунча пулни ким топиб беради?» деган гапни эшитардик.

Ўзимизнинг баъзи раҳбарлар нима қиларди? Ирригация ва мелиорация ишларини колхоз ва совхозларнинг елкасига ташлаб қўярди. Ўзингиз айтинг, коллектор ва дренаж тармоқларини, айниқса, горизонталь ва вертикал дренажларни эътиборга оладиган бўлсак, бу ишларни ташкил қилишга хўжаликларнинг кучи ва имконияти етармиди?

Шу боис биз бутун бу масалада тамоман бошқача йўл тутяпмиз. 2009 йилда бу масалани кун тартибига қатъий қилиб қўйиб, амалий ишларга киришдик, қайси вилоятда қачон ва қандай, қанча ҳажмда иш бажаралишини аниқ белгилаб олдик. Нега деганда, бу борада Хоразм вилояти ёки Қорақалпоғистондаги аҳвол билан, дейлик, Фарғона водийси вилоятларининг аҳволини солиштирадиган бўлсак, улар ўртасида ер билан осмонча фарқ бор.

Шу маънода, бизнинг бу соҳада қўйган амалий кадамларимиз бутун мамлакатимиз деҳқонлари қатори сиз, Хоразм аҳли учун ҳам янги имкониятлар туғдириб берди, керак бўлса, олдингизда янги, ёруғ уфқларни очиб берди, десам, ҳеч қандай муболаға бўлмайди.

* * *

Экин майдонларининг асосий қисми кучли даражада шўрланган, сизот сувлари кўтарилиб кетган ғоят мураккаб шароитда хоразмлик деҳқон ва фермерлар қўлга киритаётган ютуқ ва марралар машаққатли,

айтиш мумкинки, қаҳрамонона меҳнат эвазига эришилмоқда.

* * *

Ҳаммамизга аёнки, ер ҳам бамисоли тирик жон, унга ҳам қараш, парвариш қилиш керак. Ўзингиз айтинг, биз бу масалага катта эътибор бериб, мана шундай улкан ишларни амалга оширмасак, аҳолимизни боқиш, бозор ва дўконларимиздаги тўқинчиликни, нарх-навонинг барқарорлигини таъминлай олармидик? Бугунги кунда озиқ-овқат маҳсулотларининг нархи кўп мамлакатларда қандай ўсиб бораётганини ҳаммамиз матбуот, телевидение орқали кўриб-билиб турибмиз.

* * *

Қишлоқ хўжалигидаги ислоҳотларни чуқурлаштириш, фермерлик ҳаракатини қўллаб-қувватлаш, моддий ва молиявий базасини мустаҳкамлаш, уларга янада кенг йўл очиб бериш, бу борада янги имтиёз ва имкониятларни туғдириш, қисқача айтганда, қишлоқда пайдо бўлаётган мулкӣ муносабатларни, янги ўрта синф вакиллари – мулкдорлар, тадбиркор ва ишбилармонларнинг манфаатларини ҳимоялаш бугунги кунда энг катта аҳамиятга эга.

* * *

Фермер – бугунги жамиятнинг нафақат энг фаол, керак бўлса, энг ишончли аъзоси. Фермер – фаровон ҳаёт бунёдкори.

* * *

Фермер – бу аввало универсал қобилиятга эга бўлган инсон эканини кўп-кўп мисолларда кўриш мумкин.

Фермер биринчи навбатда ернинг, деҳқончиликнинг сир-асрорини пухта билиши керак. Табиатан деҳқончилик илмидан узоқ бўлган, билими ва тажрибаси етмайдиган одам ўзини ҳам, бошқаларни ҳам қийнайди.

* * *

Бугунги кунда ҳаёт, замоннинг тез ўзгариши билан фермерлик ҳаракати олдида янги-янги вазифалар пайдо бўлаётганини ҳаммамиз яхши биламиз. Айни шу йўлда фермерлик кенгашлари деҳқонларимизга энг яқин кўмакчи ва маслаҳатчи бўлиши лозим. Ҳудудларимизнинг табиий иқлим шароитига мос серҳосил, касалликларга чидамли, тезпишар навларни яратиш, сувдан тежаб фойдаланиш, тупроқ унумдорлигини ошириш бўйича замонавий технологияларни жорий этиш, кўптармоқли фермер хўжаликларини ривожлантириш, янги авлод фермерларини тайёрлаш каби долзарб масалаларга алоҳида эътибор қаратиш – буларнинг барчаси асосий вазифамиз бўлиши керак.

Фермерларнинг янги авлоди тўғрисида гапирганда, менинг фикрим шуки, ҳар қайси вилоятнинг эртанги эгаларини биз бугун тарбиялашимиз керак. Гарчи барча ҳудуд ва минтақаларимиз ўзаро яқин масофада жойлашган бўлса ҳам, улар иқлими, об-ҳавоси, тупроқ ва сув шароити билан бир-биридан фарқ қилади. Шуларнинг барчасини ҳисобга олиб, ҳар қайси вилоятнинг ўзига хос хусусиятларининг сирларини ҳар томонла-

ма чуқур биладиган, юраги, қалби билан шу заминда меҳнат қилишга бел боғлаган ёшларни — замонавий фермерларни тайёрлайдиган бўлсак, ўйлайманки, ҳеч қачон кам бўлмаймиз. Нега деганда, ўз юрти, ўз ерига кўнгил қўйган одам ҳеч қачон ҳеч қаерга кетмайди, ўзи туғилиб ўсган маконни обод ва фаровон қилишга интилиб яшайди.

* * *

Замонавий агротехнологияларни жорий этиш ва фермерларни юқори унум билан ишлайдиган қишлоқ хўжалиги техникаси билан таъминлаш ҳисобидан қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида интенсив усулларга ўтиш ушбу соҳани барқарор ва самарали ривожлантиришда энг муҳим йўналиш ҳисобланади.

* * *

Мен юрагимдан, қалбимдан чиқадиган бир фикрни, шу фурсатдан фойдаланиб, яна бир бор таъкидлаб айтмоқчиман. Табиий ва иқлим шароити, экологик ҳолат оғир бўлган Оролбўйи минтақасида қийинчиликларга мардона бардош бериб, пахта, ғалла, чорвачилик соҳасида юқори натижаларни қўлга киритаётган қорақалпоғистонлик деҳқон ва фермерларнинг машаққатли меҳнاتини ҳақиқий жасорат ва қаҳрамонлик намунаси, деб баҳоласак, ўз ери, ўз юртига садоқат билан яшаб, мўл ҳосил етиштираётганингиз учун сиз, азизларга ҳар қанча таҳсин ва ташақкурлар айтсак, арзийди, албатта.

Қорақалпоқ деҳқонининг қандай катта матонат ва жасоратга эга эканини тўла англаш учун ҳеч

бўлмаса бир мавсум Қорақалпоғистонда яшаш керак. Ўйлайманки, бир мавсум шу ерда яшаган киши сизларга тан бериб, қорақалпоқ деҳқонига ўз қалбида бамисоли ҳайкал қўяди, умр бўйи сизларнинг матонатингизни бошқаларга ибрат қилиб кўрсатади.

* * *

Шу ўринда ҳар томонлама эътиборга лойиқ бир мисолга диққатингизни қаратмоқчиман. Маълумки, яқин-яқингача фермерларимиз фақат деҳқончилик ёки чорвачилик билан шуғулланиб келарди. Бугунги кунда эса улар замон талабини чуқур ҳис қилиб, давлатимиз томонидан яратиб берилаётган кенг имконият ва имтиёزلардан самарали фойдаланиб, кўптармоқли фермер хўжаликларига айланиб бормоқда.

Бундай ютуқларни эътироф этган ҳолда, фермерлик ҳаракатини замон талаблари асосида янада ривожлантириш, фермерлар кенгашларининг фаолият самарадорлигини ошириш, серҳосил, эртапишар, касалликларга чидамли, сувни кам истеъмол қиладиган экин навларини кўпайтириш, қишлоқ хўжалигида замонавий техника, ресурсларни тежайдиган технологиялардан кенг фойдаланиш, фермерларнинг янги авлодини тайёрлаш каби муҳим вазифаларни самарали ҳал этишимиз лозим.

* * *

Андижон аҳли ўзининг асрлар давомида шаклланган бетакрор деҳқончилик анъаналарига, шу заминнинг ўзига хос бўлган қишлоқ хўжалик мактабига

эга. Андижонлик деҳқонларнинг ерга бутун қалбини, меҳрини бериб, ер билан тиллашиб яшаши ҳаммамизга яхши маълум.

* * *

Навоий вилоятида келгусида кўптармоқли фермер хўжаликлари тармоғини кенгайтириш, уларнинг самарадорлигини ошириш, замонавий техникалар, ресурс тежайдиган технологиялардан янада унумли фойдаланиш, янги авлод фермерларини тайёрлаш масалалари олдимизда муҳим вазифа бўлиб турганини таъкидлаб ўтмоқчиман. Нега деганда, қишлоқ хўжалигидаги ўзгариш бутун ҳаётимизни ўзгартиради. Мен илгари ҳам кўп бор айтганман – қишлоқ тараққий топса, мамлакатимиз тараққий топади, ҳаётимиз янада обод ва фаровон бўлади.

* * *

Бугунги кунда Сирдарё вилоятида 6 мингдан зиёд фермер хўжалиги фаолият кўрсатмоқда. Улар томонидан ўтган йили 580 минг тонна ғалла, 243 минг тоннадан ортиқ пахта, қарийб 346 минг тонна мева ва сабзавот маҳсулотлари етиштирилди. Сирдарёнинг мураккаб иқлим ва тупроқ шароитида бундай натижаларга эришиш осон эмаслигини, бунинг учун қандай қатта меҳнат талаб қилинишини барчамиз яхши тушунамиз.

Фурсатдан фойдаланиб, вилоятнинг фидойи деҳқон ва фермерларига, сиз, мухтарам Сирдарё аҳлига мардона меҳнатингиз учун чин қалбимдан миннатдорлик билдириб, ҳеч қачон кам бўлманг, умрингиздан барака

топинг, азизларим, деб барчангизга бахт ва омад тилайман.

* * *

Мамлакатимиздаги мавжуд боғ майдонларининг бешдан бир қисми айнан Фарғона вилояти ҳиссасига тўғри келаётгани ва улардан йилига ўртача 370 минг тонна ҳосил олинаётгани ҳам бу саховатли замин деҳқонларининг миришкорлик фазилатларидан далолат беради.

* * *

Бизнинг устувор йўналишимиз — қишлоқни шаҳар даражасига кўтаришдан иборат бўлиб, биз бу мақсадга албатта етамиз.

* * *

Қишлоқ ҳаётини обод этишда уларнинг қиёфасини ўзгартириш, бугун қишлоқ жойларда яшаётган одамларнинг турмуш шароитини замон талабларига мослаштириш, керак бўлса, уни шаҳар шароитига яқинлаштириш ғоят муҳим ўрин тутди.

...Алоҳида диққатга сазовор томони шундаки, бу борадаги режаларимизда нафақат шинам ва обод уйлар қуриш, айти пайтда болалар боғчалари, умумтаълим ва мусиқа мактаблари, спорт иншоотлари, тиббиёт муассасалари, маиший хизмат объектлари, равон йўллар, бир сўз билан айтганда, қишлоқ аҳлининг ҳар томонлама муносиб ва қулай ҳаёт кечириши учун зарур барча шароитларни ўз ичига ола-

диган замонавий тураржой мавзеларини комплекс барпо этиш аниқ белгилаб берилган.

...Қишлоқларимизни ҳар томонлама ривожлантириш борасидаги ишларимиз ўз кўлами, аҳамияти ва моҳияти билан бугунги кунимиз ва эртанги келажагимизнинг нафақат моддий томонларини, айти пайтда, маданий ва маънавий савиямизни ошириш, мухтасар айтганда, бутун ҳаётимизни юксалтиришга қаратилган бўлиб, ҳеч шубҳасиз, мамлакатимиз тарихида муносиб ўрин эгаллаши муқаррар.

* * *

Ўзбекистонда амалга оширилаётган Қишлоқ жойларда намунавий лойиҳалар асосида якка тартибдаги уй-жойлар қуриш дастури нафақат мамлакатимизда, балки чет элларда ҳам катта қизиқиш ва эътибор уйғотмоқда.

Агарки ҳозирги вақтда мамлакатимиз аҳолисининг 50 фоизга яқини, яъни 16 миллионга яқин одам қишлоқ жойларда истиқомат қилаётганини, қишлоқларимизда ҳар йили 150 мингдан зиёд янги оила вужудга келаётгани ва улар ўз уйига эга бўлишга эҳтиёж сезаётганини инобатга олсак, бу дастурнинг аҳамияти ва моҳияти яққол аён бўлади.

Шаҳар шароитидан кам бўлмаган бу шинам ҳовли-жойлар аҳолининг турмуш тарзи янада яхшиланиши, қишлоқларимиз қиёфаси, одамларимизнинг дунёқараши ва маданияти тубдан ўзгаришига олиб келмоқда.

Энг асосийси, янги, гўзал уй-жойлар, зарур инфраструктуралар барпо этилиши билан бирга, қишлоқдаги

оилаларга энг замонавий компьютерлар, ахборот-коммуникация технологиялари, замонавий ахборот тизими, интернет кириб бормокда.

Қишлоқ аҳолиси учун деярли янги бўлган бундай турдаги хизматлар одамлар эҳтиёжини таъминлаш билан бирга, касб-ҳунар коллежларида таълим олган ва касб эгаллаган минглаб, ўн минглаб йигит-қизларни иш билан таъминлаш имконини бермокда.

* * *

Мен аминман – мана шундай замонавий уй қурган одамларнинг фарзандлари, набиралари эртага ота-онасига раҳмат айтади. Энг муҳими, бундай шинам уйларда туғилиб, вояга етган болаларнинг соғлиги ҳам, фикри, дунёқараши ҳам, албатта, бошқача бўлади.

* * *

Бугунги кунда аҳолини намунавий лойиҳалар асосида ҳар томонлама шинам ва қулай уй-жойлар билан таъминлаш, янги турар-жой массивлари атрофида инфратузилмаларни барпо этиш, кўча ва йўлларни обод қилиш юзасидан олиб бораётган улкан ишларимиз одамларнинг кайфияти ва дунёқарашига қандай кучли таъсир кўрсатаётгани ҳақида ортиқча сўз юритишнинг ҳожати йўқ деб ўйлайман.

Мен ўтган йили Андижон вилоятида бўлганимда Олтинкўл туманидаги «Далварзин» массивида ана шундай ҳовлилардан бирига кириб, у ердаги шароитлар билан танишиб, хонадон эгалари билан суҳбатлашган эдим. Ишонасизми, ана шу самимий уч-

рашувлар, бу хонадонлардаги бахтли ҳаёт таассуротлари ҳали-бери ҳаёлимда худди кечагидек сақланиб турибди.

Агар мана шундай шинам ва замонавий уйлардан қуриб берсангиз, мен ҳам Андижонга келиб яшашга тайёрман.

* * *

Ўтган йилларда Жиззах вилоятида жами 3 миллион квадрат метр уй-жой қурилганини қайд этиш ўринлидир. Айниқса, намунавий лойиҳалар асосида қишлоқ жойларда 2 минг 292 та уй-жой қурилиб, ўз эгаларига топширилгани қанча-қанча хонадонларга замонавий қулайлик билан бирга, қувонч ва шодлик олиб келди.

Бу йўналишдаги ишларимиз юртимиз қиёфасини, одамларимизнинг онгу тафаккурини тубдан ўзгартираётганини ўзимизга тасаввур қиладиган бўлсак, бу рақамларни янада кўпайтиришга ҳаракат қилишимиз табиий. Бу ҳақда гапирганда, мен шу нарсадан хурсанд бўламанки, бу замонавий уйлар, аввало, аёлларимизнинг оғирини енгил қилиш, одамларимизнинг ҳаётига мазмун киритишга хизмат қилмоқда.

* * *

Қишлоқларда намунавий лойиҳалар асосида қурилаётган уй-жойларнинг лойиҳаларини ишлаб чиқишда, аввало, халқимизнинг табиати, турмуш тарзи, урф-одатларини эътиборга олдик. Бугунги кунда мамлакатимизнинг қайси ҳудудига борсам, албатта ана шундай уйларда яшаётган одамларнинг

ҳаёти билан танишишга ҳаракат қиламан. Ҳар сафар биз бу ишни бошлаб жуда тўғри қилганимизга такрор ва такрор иқрор бўламан. Бу уйлардаги тозалик ва озодалик, саришталик, хоналарнинг безатилишини кўриб, хурсанд бўламан. Айниқса, деворлардаги суратлар, бир пайтлар биз фақат телевизорда кўрган замонавий пардалар, буларнинг ҳаммасини кўриб, эй, мана, биз ҳам бор эканмизку, фақат ишлаш эмас, яхши яшаш ҳам қўлимиздан келар экан-ку, деб одам ўз-ўзидан тўлқинланиб кетади.

Илгари бундай шароитни ўзимизга тасаввур қила олармидик? Уйимизга меҳмон келса, қаерга ўтқазишни билмасдан, хижолат тортмасмидик? Бугунги уйларимизда оиланинг барча аъзолари, меҳмонларнинг эҳтиёжлари ҳисобга олинган. Биз буларнинг ҳаммасини, аввало, аёлларимизнинг огирини енгиллаштиришни ўйлаб қилдик. Улар ҳам бу дунёга келган экан, одамдек яшасин, ўз имконият ва салоҳиятини рўёбга чиқарсин, вақтида ишлаб, вақтида дам олсин.

* * *

Наманган вилоятида ўтган даврда намунавий лойиҳалар асосида 3 минг 179 та ана шундай уй-жой ва кўплаб ижтимоий инфратузилма объектлари барпо этилгани одамларимизнинг ўсиб бораётган ҳаёт даражасини ўзига хос кўзгуси бўлмоқда, десак, янглишмаган бўламиз.

**ОБОДЛИК КҰНГИЛДАН
БОШЛАНАДИ**

Озод ва обод юртда яшайдиган, янгича фикрлайдиган одамларнинг уйлари ҳам, уларнинг ҳаёти, турмуши ҳам гўзал ва фаровон бўлиши керак.

* * *

Қорақалпоғистон Республикасининг маркази бўлмиш Нукус шаҳри мустақиллик йилларида мамлакатимизнинг жадал ривожланиб бораётган энг гўзал, замонавий шаҳарларидан бирига айланиши барчамизга катта мамнуният бағишлайди.

Фақат ўтган йилнинг ўзида 175 та объектда катта ҳажмдаги қурилиш ва ободонлаштириш ишлари ниҳоясига етказилди. «Дўстлик» каналининг шаҳар марказидан оқиб ўтадиган қисми бетонлаштирилиб, унинг атрофи ободонлаштирилди ва кўркем хилда барпо этилди.

* * *

Барчамизга маълум, кейинги йилларда Андижон шаҳрининг қиёфаси бутунлай ўзгариб, мамлакатимизнинг энг гўзал ва обод шаҳарларидан бирига айланиб бораётган.

Бу ҳақда қисқача тўхталадиган бўлсак, биргина Миллий тикланиш ва Истиқлол кўчаларида 96 та объект барпо этилгани, янги қурилган Ўзбекистон кўчасидаги Бобур номидаги вилоят театри олдида-

ги катта майдон тубдан таъмирланганини ва бошқа кўпгина ишларни айтиш лозим.

* * *

Кейинги йилларда «Ободлик кўнгилдан бошланади» деган олижаноб даъват халқимиз қалбидан чуқур жой олганига барчамиз гувоҳмиз. Ана шундай ёндашув асосида вилоятларимиз марказларини, барча шаҳар ва қишлоқларимизни замонавий талаблар асосида тубдан қайта қуриш, аҳолининг яшаши, мазмунли дам олиши учун қулай шароитлар яратиш бўйича Бухорода ҳам катта ишлар олиб борилмоқда. Айниқса, Бухоро шаҳрида барпо этилган мухташам Санъат саройи ва амфитеатр, Ёшлар маркази, «Кўҳна ва боқий Бухоро» ёдгорлик мажмуаси шаҳар ҳуснига замонавий ва бетакрор чирой бахш этди, десам, ўйлайманки, сизлар ҳам бу фикрга қўшиласиз.

* * *

Сўнгги йилларда барча вилоятларимиз марказлари катори Жиззах шаҳрининг марказий қисмини тубдан қайта қуриш, уни ҳар томонлама обод қилиш, ижтимоий инфратузилма ва коммуникация тармоқларини ривожлантириш борасида тасдиқланган режаларимиз асосида амалга оширган ишларимизга қисқача тўхталадиган бўлсак, 10 минг томошабинга мўлжалланган спорт мажмуаси бунёд этилгани, «Эски шаҳар» ва «Кўк бозор» деҳқон бозорларининг реконструкция қилингани, Навоий ва Мустақиллик кўчалари, «Жиззах» махсус индустриал зонасига олиб

борадиган йўллар тўлиқ таъмирланганини таъкидлаш лозим.

Айниқса, шаҳарда 14 та болалар хиёбони барпо этилгани ёзда – жазирама иссиқ шароитида оналарнинг ўз фарзандлари билан дам олиши, бўш вақтини мазмунли ўтказиши учун кенг имконият яратиб бермоқда.

* * *

Наманган шаҳрини замонавий талаблар асосида тубдан қайта қуриш, аҳоли учун ҳар томонлама қулай шароитлар яратиш бўйича катта бунёдкорлик ишлари олиб борилмоқда.

Сўнгги йилларда вилоятда иккита маданият ва истироҳат боғи барпо этилиб, уларнинг сони 14 тага етказилди. Вилоят муסיқали драма ва комедия театри тўлиқ реконструкция қилинди. Наманган шаҳридаги «Ёшлар маркази» қайта таъмирланди.

* * *

Кейинги йилларда қадимий Самарқандимизнинг қиёфаси қандай очилиб, чиройига чирой қўшилиб бораётганини сўз билан ифода этишнинг ўзи қийин. Нафақат ўзимизнинг одамларимиз, балки дунёнинг турли ўлкаларидан келаётган сайёҳлар ҳам буни эътироф этмоқда.

Сўнгги йилларда Регистон майдони, Шоҳи Зинда мажмуаси каби тарихий обидалар, Самарқанд давлат музей-қўриқхонаси, шаҳарнинг марказий кўча ва хиёбонлари, майдонлар тубдан таъмирланди. Ша-

харда 47 та кўп қаватли уй-жой фойдаланишга топширилди. Рудакий, Панжикент, Дахбед кўчалари таъмирланиб, айланма йўлнинг қўшимча янги қисми фойдаланишга топширилди. Самарқанд халқаро аэропорти, темир йўл вокзали тубдан реконструкция қилиниб, уларнинг ён-атрофидаги ҳудудлар ободонлаштирилди.

Ана шундай кенг кўламли ишларимиз натижа-сида қадимдан «Ер юзининг сайқали» бўлиб келган Самарқанд шаҳри яна қайтадан ана шундай юксак мақомга кўтарилаётгани барчамизга ғурур ва ифтихор бағишлайди. Бу ҳақда гапирганда, Америка Қўшма Штатларидаги нуфузли «Зе Хаффингтон пост» наш-ри Самарқандни жаҳондаги инсон ўз умри давомида албатта бориб кўриши зарур бўлган 50 та шаҳарнинг рўйхатига киритганини алоҳида мамнуният билан таъкидлашни истардим.

* * *

Гулистон шаҳри ҳам исми жисмига мос бўлиб, тобора чирой очиб бораётганини алоҳида айтиб ўтмоқчиман.

Сўнгги вақтда бу ерда 380 миллиард сўмлик қури-лиш ва ободонлаштириш ишлари амалга оширил-ди. Жумладан, 2 миллиард 200 миллион сўм маблағ ҳисобидан 18 та дренаж қудуқлари реконструкция қилингани, 15 километрлик очиқ ва ёпиқ зовурлар то-залангани бу шаҳар учун ўтқир муаммо бўлган сизот сувлари сатҳини сезиларли даражада, яъни 30 санти-метрга пасайтириш имконини берди.

Шулар қаторида ҳозирги кунда Ўзбекистон, Мустақиллик, Сайхун каби марказий кўчаларда кўп қаватли уй-жойлар ва фавворалар барпо этиш, савдо ва хизмат кўрсатиш масканларининг меъморий қиёфасини ўзгартириш, умуман, шаҳарни ҳар томонлама обод қилиш бўйича катта ҳажмдаги ишлар олиб борилмоқда. «Ёшлар маркази» биносида реконструкция ишлари амалга оширилмоқда.

Энг муҳими, бундай бунёдкорлик ва ободонлаштириш ишлари бошқа шаҳар ва туманларда ҳам фаол олиб борилмоқда ва келгусида ҳам изчил давом эттирилади.

* * *

Вилоятларимиз марказларини замонавий меъморлик талаблари асосида тубдан қайта қуриш бўйича Қарши шаҳрида ҳам улкан ишлар амалга оширилмоқда.

Биргина 2015 йилда шу мақсадда 100 миллиард 100 миллион сўмлик капитал маблағ йўналтириш кўзда тутилмоқда. Шаҳарда жорий йилда 32 та кўп қаватли уй-жой фойдаланишга топширилади, 56 километрлик тўрт қатновли ҳалқа йўлнинг 30 километрида қурилиш ишлари якунланади.

Бундан ташқари, шаҳар аэропорти, Бахт уйи, темир йўл вокзали майдони янгича қиёфа касб этади. Келгуси икки йилда Ўзбекистон, Мустақиллик ва Амир Темури кўчаларида реконструкция ишлари тугалланади, ана шу кўчалар бўйлаб зарур инфратузилма ва бошқа муҳандислик тармоқлари барпо этилади. Қашқадарё устидаги қадимий кўприкнинг икки томонига тўғон

курилиб, ушбу ҳудудда болалар истироҳат боғи яратилади.

Бу ҳақда гапирганда, сизлар билан бир фикрни маслаҳатлашиб олмоқчиман. Қарши шаҳри мамлакатимиздаги энг кўхна шаҳарлардан бири эканини, унинг тарихий қиёфасини сақлаб қолиш зарурлигини ҳаммамиз тан оламиз. Айни вақтда шаҳар марказини замонавий меъморлик талаблари асосида янгилаш масаласи ҳамон долзарб вазифа бўлиб қолаётганини эътироф этишимиз зарур. Қаршининг энг катта муаммоси – бу канализация масаласи. Биз, шахсан ўзим мана шу масалаларнинг ҳаммасини бир неча марта кўриб чиқиб, энг мақбул ечим топишга ҳаракат қилдик. Жумладан, шаҳар атрофида ҳалқа йўл барпо этиш лойиҳасини ишлаб чиқдик. Бу йўлнинг 10 километрлик тармоғи жорий йилда якунига етказилади. Ҳалқа йўл куриб битказилгач, юк машиналари Қарши шаҳрига кирмасдан, уни айланиб ўтиб, Сурхондарё ва Бухоро томонга ўтиб кетади.

Бир сўз билан айтганда, Қаршини энг замонавий шаҳарга айлантиришга қаратилган ишларни ҳаммамиз биргалашиб охирига етказамиз.

* * *

Мамлакатимизнинг жанубий дарвозаси бўлмиш Термиз шаҳрида яқин уч йилда 16 километрлик ҳалқа йўлини барпо этиш, темир йўл вокзалини реконструкция қилиш кўзда тутилмоқда.

Бундан ташқари, жорий йилда 16 та кўп қаватли уй-жой фойдаланишга топширилади, шаҳар аэропорти,

Бахт уйи, Термиз давлат университети ва темир йўл вокзали майдонлари замонавий архитектура ечимлари асосида янгича қиёфа касб этади.

Термиз шаҳрини нафақат мамлакатимиз, балки минтақамиздаги энг гўзал ва обод шаҳарга айлантириш мақсадида бу ерда маданият ва истироҳат боғлари, мактаблар, мусиқа ва санъат мактаблари, 500 кишига мўлжалланган театр ҳамда маданият маркази қуриш ҳам режаларимиздан жой олганини сизларга маълум қилмоқчиман.

* * *

Термиз шаҳри бир пайтлар ҳарбий шаҳарча бўлган. Совет даврида шуни кимдир маъқул топган. Бу шаҳар Сурхондарёнинг маркази. Марказ деганда одам ишдан кейин озгина бўлса ҳам дам оладиган, кайфиятини кўтарадиган, фарзандлари билан ҳордиқ чиқарадиган жой бўлиши керак. Совет даврида фақатгина эртанги кун, эртанги кун дейилар эди. Ёруғ кунни нафақат болаларимиз кўриши керак, балки бугун яшаб турган замондошларимиз, яқинларимиз, ота-онамиз, ҳозирги авлод ҳам бундай ҳаётни кўрсин, турмушимиз кундан-кунга яхши бўлаётганини кўриб, хурсанд яшасин.

Биз 24 йил давомида қанча иш қилдик. Эски замондан мутлақо воз кечиб, асосий эътиборни янги ҳаёт қуришга қаратдик.

Термиз шаҳрининг тарихи 3000 йилга яқин. Ана шу даврда ота-боболаримиз қандай яшаган? Қандай буюк зотлар бизнинг заминимиздан етишиб чиққан, деган ифтихор билан яшаш бизга ярашади. Эр-

танги кунимизни ўз кўлимиз билан кураимиз, деган ёшларни кўрганимда, менда худди қанот пайдо бўлгандек бўлади. Биз кураётган ҳаётни эртага кимнинг кўлига топшираимиз? Албатта, ҳеч кимдан кам бўлмайдиган ёшларимизнинг, фарзандларимизнинг кўлига. Ўзбекистонда янги авлод пайдо бўлаётганини дунё тан оляпти. Бундай авлод билан эртага албатта мақсадларимизга етамиз.

Ўтган йили Қашқадарёда катта қурилишларни бошлаган эдик. Бу йил энди Термиз шаҳрини ҳеч кимдан, ҳеч қайси шаҳардан кам бўлмайдиган, ҳақиқатан ҳам Амир Темури орденига муносиб шаҳарга айлантурсак, нима дейсиз?

Албатта, шаҳарни қуриш учун қанча қурувчилар, турли лойиҳачилар келади. Лекин барибир шаҳарни қурадиган, шаҳарни шаҳар қиладиган куч — бу мана шаҳарда умрбод яшайдиган халқ бўлади.

Термиз бу — жанубий чегарамиздаги мустаҳкам қалъа-қўрғон. Бундай марказ шаҳарда албатта одамлар маданий дам оладиган театр бўлиши керак. Шунинг учун мен биринчи галда лойиҳачиларга айтдимки, бу ерда чиройли бир театр бўлсин. У фақат Термизнинг эмас, балки бутун Ўзбекистоннинг қиёфасини очадиган маданият масканига айлансин. Термиз чекка шаҳар эмас, Ўзбекистоннинг маданий маркази бўлиши керак.

Шуни ҳам унутмаслик керакки, Термизнинг ёнидан азим Амударё ўтади. Бу ерда ер ости сувларининг сатҳи баланд. Шуни ҳисобга оладиган бўлсак, Термиз шаҳри қайси томонга қараб ўсади? Унинг қайси томонга қараб кенгайиши бизнинг истиқболимизга мос

келади? Буларнинг ҳаммасини ҳисобга олган ҳолда, янги-янги иншоотларни қуришда айтилган марказни марказ қиладиган жойларни белгилаб олишимиз зарур. Токи биз қурган иншоотлар халқимизга асрлар давомида хизмат қилсин.

* * *

Кейинги икки йилда Тошкент вилоятида туман марказларини замонавий меъморлик талаблари асосида тубдан қайта қуриш бўйича махсус дастур асосида улкан ишлар амалга оширилмоқда.

Вилоят бўйича фақат жорий йилнинг ўзида шу мақсадлар учун 650 миллиард сўм маблағ йўналтириш кўзда тутилмоқда. Айниқса, вилоят ҳудудидаги Чирчиқ, Ангрен, Бекобод, Олмалиқ шаҳарларида ободонлаштириш ва бунёдкорлик ишларига алоҳида аҳамият қаратилади.

* * *

Тошкент шаҳри аҳолисининг яшаш шароитини янада яхшилаш мақсадида кўп қаватли уйлар учун коммунал хизматлар сифатини яхшилаш, бизнинг табиий ва иқлим шароитимизга мос янги турар-жойлар барпо этишга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Сўнгги йилларда Тошкент шаҳрида амалга оширилган улкан бунёдкорлик ишларини санашнинг ўзи анча вақтни олади.

Бу борада кўп тўхталмасдан, охириги беш йилда бунёд этилган – донғи тобора кенгайиб бораётган Тошкентдаги Халқаро анжуманлар саройи, Алишер

Навоий номидаги Миллий кутубхона ва Симпозиумлар саройини ўз ичига олган Маърифат маркази, «Пойтахт» бизнес маркази, Ёшлар ижод саройи, Тасвирий санъат галереяси, «Бунёдкор» спорт-соғломлаштириш мажмуаси, «Минор» масжиди каби ҳар бири миллий ва замонавий меъморчиликнинг ноёб намунаси бўлган ўнлаб биноларни эслашнинг ўзи кифоя, деб ўйлайман.

* * *

Мен Оллоҳнинг ўзи инсонни бахт учун яратган, деб кўп гапираман. Яратганимиз инсонга ҳаёт ато этибдими, қолгани кўп жиҳатдан инсоннинг ўзига боғлиқ.

Мана, эътибор беринг, биз ҳақиқатан ҳам қандай гўзал бир юртда яшаяпмиз. Бугун мамлакатимизнинг барча шаҳар ва қишлоқларида, ҳатто, энг чекка жойларида ҳам катта-катта ўзгаришлар бўляпти. Мисол учун, азим пойтахтимизнинг Эски шаҳар қисмида амалга оширилаётган ишларни кўз олдингизга келтиринг. Энди бу ҳудудни Эски шаҳар деган ном билан аташнинг ўзи ҳақиқатга тўғри келмай қолмоқда.

* * *

Биз Эски шаҳарнинг меъморий харитаси, яъни бош режасини туздик. Ана шу харитани тузганда аввало бизнинг иқлим шароитимизга мос уйлар, инфратузилма объектларини яратишга эътибор бердик.

Мана, биз Тошкентнинг ўзида қанча фавворалар курдик, ҳавони тозалайдиган, соя берадиган дарахтлар экапмиз, яшил майдонларни кўпайтиряпмиз. Мақсад –

озгина бўлса ҳам табиатни ўзгартириш, офтобнинг тафтини пасайтириш.

Маълумки, офтоб Шарқдан кўтарилиб Ғарбга қараб ўтади. Тошкент табиатини инобатга олиб айтадиган бўлсак, бу ердаги иқлимга у қандай таъсир кўрсатади? Офтоб нури – бу эрталаб ёки кечқурун бўладими – аксарият ҳолларда кўп қаватли биноларга кўпроқ тушади, уларни, айтайлик, чидаб бўлмайдиган даражада куйдириб юборади.

Биз шундай қилдикки, янги бош режа бўйича қуриладиган уйларда офтобнинг кўтарилиши, тик келиши, қишда пастроқ юриши, ёзда эса баландроқ юриши, пастки қаватларга қандай таъсир қилиши – буларнинг ҳаммасини ҳисобга олган ҳолда, уйларнинг макетини ишлаб чиқдик.

Ёзда, тушунасизлар, 9 қаватли уйларда яшаш азоб. Бу – биринчидан. Иккинчидан, офтоб тепадан ёндириб турса, балкон тандирдек қизиб кетса, ётадиган жойда шабада бўлмаса, бу уйдаги бечоралар қаерга чиқади, қаерда дам олади? Кўчага чиқиб ерда ухлайдими? Оналар чақалоғини қандай ухлатади? Буни ким ўйлайди?

Шу нуқтаи назардан қараб, офтобни ҳам ҳисобга олиб – албатта, офтобнинг юришини ўзгартириб бўлмайди – унинг доимий юришини аниқлаб, биз Эски шаҳарда қуриладиган уйларни куёшга нисбатан шундай жойлаштирдикки, токи офтоб бу биноларга камроқ таъсир қилсин.

Яна бир нарса. СССР даврида баъзи уйларни шундай қурганки, қилт этган шабада ўтмайди. Хадрани

оладиган бўлсангиз, ҳаммаси аён бўлади. Эски Жўва бозорини олсангиз, унинг тепасида «смог», яъни ердан кўтариладиган буғлар шундай тўпланиб, қотиб қолади. Июль, август ойларида қарасангиз, Эски шаҳарни шундай қурум булути босади.

Уни йўқ қилиш учун нима керак – шабада керак. Шабада кириши учун Эски Жўвада очиқ жой борми ўзи? Ҳамма томон ўралиб қолган бўлса, айтинглари, шабада қаердан киради? Шабада бўлмаса агар яшаб бўладими ўзи Ўзбекистонда?

Эски шаҳарда қуриладиган янги уйларда шуларнинг барчасини ҳисобга олишга ҳаракат қиляпмиз. Иморат қурганда, бир йил, икки йил эмас, юз йил олдинни ўйлаш керак. Ҳеч кимнинг кейин армони қолмасин, демоқчиман. Ҳаммаси ўз жойида бўлиши керак. Одамлар билан маслаҳат, маслаҳат яна бир бор маслаҳат қилиб, уй қуриш керак.

* * *

Фарғона воҳасидаги Марғилон, Қўқон ва бошқа шаҳарлар қаторида икки оғиз Фарғона шаҳрининг қиёфасини тубдан ўзгартириш, бу ерда яшаётган одамларимиз учун муносиб шароит яратиш бўйича амалга оширган ишларимиз ҳақида тўхталишни зарур, деб биламан. Вилоят маркази бўлмиш Фарғонанинг қиёфаси қисқа муддатда таниб бўлмас даражада ўзгариб бораётгани сўзсиз барчамизни қувонтиради.

Айниқса, шаҳар марказида барпо этилган минг ўринли мухташам Санъат саройи санъатсевар Фар-

ғона ахли, авваламбор, ёшларимиз учун ҳақиқий маданият ва маънавият кошоначига айланди.

Шулар қаторида шаҳарда халқаро стандартларга жавоб берадиган 20 минг ўринли замонавий стадион барпо этилди, равон йўллар, мухташам кўприклар, янги майдон ва хиёбонлар, фавворалар, турар-жойлар, таълим ва тиббиёт масканлари қурилди. Буларнинг барчаси Фарғонани ҳақиқий гўзал Фарғона даражасига кўтарганини бугун мамнуният билан таъкидлаш барчамизга хурсандчилик етказди.

* * *

Сўнгги икки йилда Хоразм вилояти маркази бўлмиш Урганч шаҳрида 846 миллиард сўм ҳажмидаги бунёдкорлик ишлари бажарилиб, янги турар-жой мавзелари, кенг майдон ва хиёбонлар, магистраль йўллар, хизмат кўрсатиш объектлари барпо этилди. Биргина 2014 йилнинг ўзида Урганч шаҳрида 25 та кўп қаватли турар-жой, 100 дан ортиқ икки қаватли уй фойдаланишга топширилди.

Айниқса, шаҳар ичидан ўтадиган Шовот каналда 76 миллиард 400 миллион сўм маблағ ҳисобидан кенг миқёсдаги қурилиш ва ободонлаштириш ишлари амалга оширилганини алоҳида таъкидлаш лозим. Канал қирғоғида 14 километр масофа бўйлаб 90 гектар майдон ободонлаштирилиб, яшил ҳудудлар, хушманзара сайилгоҳлар, хизмат кўрсатиш объектлари, спорт майдончалари ташкил этилди, қайиқлар қатнови йўлга қўйилди.

Шаҳарнинг бутун қиёфасини тубдан ўзгартириб юборган бу гўзал маскан эндиликда Хоразм аҳли ва меҳмонларнинг энг севимли маданият ва истироҳат гўшасига айланди, десак, ҳеч қандай муболаға бўлмайди.

Бундай катта ишлар Хива шаҳрида, барча туманлар марказларида ҳам амалга оширилаётгани айниқса эътиборлидир.

Сиз, азизлар, менинг қадрдонларим қаторида бу ишларда қатнашганим учун ўзимни бахтиёр, деб ҳис қиламан.

**ЗАМОНАВИЙ РАҲБАР ДОИМО
ОЛДИНГА ИНТИЛИБ
ЯШАШИ КЕРАК**

Эл-юрт ишончига муносиб бўлиб, олдимизда турган буюк мақсадлар учун, Ўзбекистонимизнинг дунёдаги ривожланган демократик давлатлар қаторига кириши, халқимиз фаровонлигини янада ошириш, мамлакатимизнинг жаҳон ҳамжамиятидаги обрўси ва нуфузини юксалтириш йўлида ўзини бахшида қилиш, вақти келганда, Ватанимизни янада равнақ топтиришда менинг ҳам қўшган ҳиссам бор, деб мамнун бўлиб, рози бўлиб яшаш – бу чинакам бахтдир.

* * *

Раҳбарман, етакчиман деган инсон, аввало, ўз олди-га, халқим эртага бировнинг қўлига қараб қолмаслиги учун мен ўзим нима иш қилдим, бугун қандай чоратадбирларни амалга оширмоқдаман, деб савол қўйиши ва шу саволга жавоб топиши керак.

* * *

Янги раҳбарни сайламоқчи бўлсак, аввало, унинг қайси хусусият ва фазилатларига эътибор бериш кераклиги ҳақида мен ўз фикримни билдирмоқчиман.

Биринчидан, ўзини бошқалар билан тенг олиб гаплашадиган, бошқаларнинг дарду ташвишларини баҳам кўришга тайёр бўлган инсонни ўз номзоди сифатида қабул қилиш керак. Ўзига бино қўйган,

манманликка берилган, кеккайиб юрадиган одамдан кўрқиш керак. Бундай одам ҳозирнинг ўзида ўзига шунча бино қўйса, эртага кўпчилик унга ишонч билдириб, лавозимга ўтирганидан кейин аввал кўрсатмаган қилиқларини дарров кўрсатади.

Халқимизда «Одамнинг кимлигини билмоқчи бўлсанг, амал бериб кўр» деган доно мақол бор. Амал кўрмаган одам тасодифан мансабга ўтириб қолса, ўз вазифасини тушуниб олиш учун унга, биринчидан, вақт керак, иккинчидан, у лавозимни эгаллаганидан сўнг ўзига ўхшаган одамларни атрофига тўплаб олади, кейин уларни алмаштиришнинг ўзи жуда азоб. Шунинг учун раҳбарни сайлаётган пайтда етти марта ўлчаб, бир марта кесиш керак.

Агар раҳбарларнинг оддий вазифада ишлаётган кишилардан нима фарқи бор, деб сўраса, мен, авваламбор, раҳбар одам бошқалардан кўра узоқни кўриши ва чуқурроқ ўйлаб иш олиб бориши керак, деб айтган бўлардим. Яъни, раҳбар эртанги кунимизни бир қадам эмас, икки қадам узоқроқ кўриши лозим.

Раҳбарга хос бўлган иккинчи фазилат шуки, ўзини ўйламасдан, авваламбор, ўзига ишонган халқнинг дарду ғамини, унинг тақдири, эртанги кунини ўйлаб яшаши лозим.

Учинчи фикр шуки, синовдан ўтган одамларни раҳбар қилиб сайлаш зарур. Нега деганда, бу дунёда катта ақл-заковат билан бирга, кўпни кўрган, узоқни кўзлайдиган, иродаси мустаҳкам, керак бўлса, турли-турли мураккаб синовлардан ўтган одамларни биз ўзимизга раҳбар қилиб танлашимиз керак. Узоқни

кўра олмайдиган одамнинг раҳбар бўлишга мутлақо ҳаққи йўқ.

Синовлардан ўтиш дегани – ўз халқини янги ҳаёт йўлига олиб чиқишда ўзининг ақл-заковати, қатъияти, азму шижоатини тўла сафарбар этиш, оғир ва кескин вазиятларда етти марта ўлчаб, бир марта кесиш дегани. Сохта усул билан сиёсат олиб бориш, одамларни алдаб яшаш – бу фақат турли ўйинлар билан юрган раҳбарларнинг маънавий қиёфасини кўрсатади.

Замон гардиши шундай бўлдики, СССР парчала-ниб кетганидан кейин баъзи давлатларда умрида бирон жиддий синовни кўрмаган одамлар майдонга, керак бўлса, ҳокимият тепасига чиқиб қолди. Агар бундай одамлар раҳбар бўлиб қолса, билиб қўйинглар, бу халқ учун азоб-уқубатдан бошқа нарсасиз эмас. Энг ёмони, бундай одамлар мен шундай ақлли эканман, ахир, мени бежиз раҳбар этиб сайламади-ку, деб кейин ўзиям ишониб қолади. Шундай одамларга ишониб бўладими?

Ақлли одам ҳаётдан тўғри хулоса ва сабоқ чиқаради. Шу маънода, ҳаёт биз учун доимо сабоқ мактаби десак, янглишмаган бўламиз.

* * *

Дунёда қанча одам бўлса, ҳеч бири иккинчисига ўхшамайди. Ҳар бир одамнинг ўзига яраша қадр-қиммати бор. Айни жиҳатни, аввало, раҳбарлар ҳисобга олса, ҳеч қачон кам бўлмайди. Одамни менсимаслик ҳеч қачон яхшиликка олиб келмайди.

* * *

Агар сен одамларни севмасанг, халқингни, сенга ишонч билдирган одамларни юрагингга яқин олмасанг, раҳбар бўлишга умуман ҳаққинг йўқ.

* * *

Халқимиз манфаати, унинг эртанги тақдирига дахлдор бўлган ҳар қандай қарорни қабул қилишда етти ўлчаб, бир кесишимиз зарур.

* * *

Шошма-шошарлик билан, орқа-олдини ўйламасдан, турли шиорларни ўртага ташлаб, ўзини, халқини алдаб гапирган раҳбарларнинг қанчаси ўзгарганини биласиз.

Раҳбар ҳеч қачон олди-қочди, таги пуч, ҳар томонлама чуқур ва пухта ўйланмаган гапларга берилмаслиги керак.

* * *

Раҳбар ким, деб сўрасангиз, унинг энг муҳим хусусияти шуки, раҳбар нафақат ўз ваъдаларини ёдда тутиши, балки, аввало, уларни бажариши шарт. Раҳбар бошқалардан кўра узоқни кўрадиган, бошқалардан чуқурроқ ўйлайдиган, мулоҳаза қиладиган, энг муҳими, оёғи ердан узилиб қолмайдиган инсон, халқпарвар шахс бўлиши керак. Раҳбар доимо халқнинг

дарди билан яшаши, унинг келажаги учун ўзини масъул деб билиши талаб қилинади.

* * *

Халқнинг ишончини қозониб, катта ваколатга эга бўлишни истаган одам бошқалардан кўра чуқурроқ ўйлаши, узоқни кўра билиши керак.

Шундай одамлар бўладики, улар билан танишиб, мулоқотда бўлганда, уларни яқиндан таниганда шунга иқрор бўласизки, шу инсоннинг салоҳияти анча баланд, у ўқимишли, ақлли, энг муҳими, тажрибали бўлиб, кўп нарсани чуқурроқ билади, узоқроқни кўради.

* * *

Афсуски, айрим жойларда ҳали-бери эскича фикрлайдиган раҳбарлар борлигидан кўз юмиб бўлмайди. Лекин улар ишида ўзгариш қилмаса, вақти-соати келиб, албатта, уларнинг жойи ёшларнинг қўлига ўтади. Туман ва шаҳар ҳокимлари, вилоятлар ҳокимлари агар эл-юрт ишига эътиборсиз қараган бўлса, буни ҳар қайси оилага эътиборсиз қараш, юртимизга эътиборсиз қараш, деб қабул қилиш, буни ёшларимизнинг орзу-ниятлари рўёбга чиқишига қарши қаратилган ҳаракат деб тушуниш зарур.

* * *

Бугунги кунда Ўзбекистонни бошқариш, уни ҳимоя қилиш, халқимизнинг эртанги кунини ўйлаб,

мустаҳкам сиёсат олиб бориш ва энг муҳими, мустақиллик деган, Худонинг ўзи бизга буюрган муқаддас неъматни мана шундай асраб-авайлашда, яқин ва узоқ келажакни барпо этишда бутун борлигини бағишлаб яшайдиган одамларнинг сафи тобора кенгайиб бормоқда. Лекин, афсуски, шулар қаторида, куруқ гап билан яшайдиган одамлар ҳам учраб туради.

Бу дунёда куруқ гапга эмас, балки, аввало, ҳар томонлама ишончли, синалган, ҳаёт синовидан ўтган одамларга ишониш керак. Баъзилар жуда чиройли гапириб, одамнинг бошини шундай айлантирадики, ҳатто, эртага ҳаётимиз бутунлай гулу гулзорга айланади, ҳаммамиз жаннатда яшаймиз, деган гапларга ҳам сизни ишонтириб қўйиши мумкин. Ана шундан эҳтиёт бўлиш керак.

* * *

Эски мустабид замоннинг қандай қалтис бўлганини бу ерда ўтирган ёши катта инсонлар яхши билади. Мана шу Қашқадарё вилояти ҳокимлиги биносининг ўзида тўқнашувлар бўларди. Эсингизда бўлса керак, СССР Олий Советига сайлов пайтида Чирокчи туманида норозилик чиқиб, одамлар сайловга боришдан бош тортган.

Ўша вазиятда менга ҳали у идорадан, ҳали бу идорадан телефон бўлаверди. Бир сайлов участкасида 500 ёки 600 нафар одам сайловга чиқмаганини айтиб, нима учун чора кўрмадинг, деган дўқ-пўписалар бўлганини ҳам яхши эслайман. Бу бўйича, ҳатто, Москвадан, Марказқўмдан ҳам телефон қилишган.

Тезде Тошкентдан Марказқўм ходимлари етиб келиб, юринг, энди, уларни кўндирайлик, деб, «РАФ» машинасига ўтириб, ҳаммамиз Чироқчидаги қишлоққа етиб борганмиз.

Тошкентдан келганлар куруқ расмий гапларни гапиргани учун уларга ҳеч ким ишонмади. Қарасам, норозилик пасайиш ўрнига кучайиб боряпти. Одамларнинг ҳафсаласи пир бўлиб, тарқалиб кетишга чоғланиб тургани шундоқ сезилиб турарди. Вазият шундай давом этса, сайлов барбод бўлиши ҳеч гап эмасди.

Шу пайт Марказқўмдан келган гуруҳнинг каттаси келиб, сиз буларнинг тилини яхши тушунасиз, ўзингиз бир гаплашиб кўринг, ўзингиз кўрдингиз, бизнинг гапларимиздан бир иш чиқмади, деб, ожизлигини тан олиб, мендан илтимос қилди.

Шу нуқтаи назардан қараганда, одамларни ишонтириш — бу осон иш эмас, бу ўйин эмас. Мен Қашқадарёда бундай вазиятларга кейин ҳам дуч келганман. Сизлар билан ҳам бундай ҳолатларда неча бор юзма-юз учрашганмиз.

Ўша пайтда Чироқчида мен одамларга муаммоларингизни шу ҳафтанинг ўзида ҳал қиламиз, деб ваъда берган эдим. Ўшанда улар ҳам менинг гапимга ишониб, «Бўлди, гап битта, биз ҳам ортиқча жанжал қилиб ўтирмаймиз», деб, сайловга бориб, қонун талабларини бажарган. Жанжалнинг сабабини сўрасангиз, бир совхоз билан бир колхоз одамлари ўртасида тахминан 300 гектар ер талаш бўлган. Биз ўшанда кайвонилар, оқсоқоллар билан фикрлашиб, маслаҳат қилиб, бу масалани айтилган муддатда ҳал қилганмиз.

Шу маънода, раҳбар учун халқ ишончи – бу жуда муҳим нарсa.

* * *

Ҳар қайси инсон учун эл-юрт ишончи ва ҳурмат-эътиборига сазовор бўлишдан, энг муҳими, ана шу ишончга ҳар томонлама муносиб бўлиб, уни амалий ишлар билан оқлашдан ортиқ бахт йўқ, десам, сизлар ҳам бу фикрга қўшиласиз, деган умиддаман.

**КЕКСАЛАР –
ХОНАДОНЛАРИМИЗНИНГ
ФАЙЗУ ФАРИШТАСИ**

2015 йилда кекса авлод вакилларига эътибор ва ғамхўрлик кўрсатиш, уларни моддий ва маънавий қўллаб-қувватлашни кучайтиришга, мухтарам фахрийларимиз ҳаётига дахлдор муаммоларни ҳал этишга алоҳида аҳамият қаратилади.

Мамлакатимизда жорий йилга «Кексаларни эъзозлаш йили» деб ном берганимиз замирида ҳам моҳият эътибори билан ана шундай эзгу мақсадлар мужассам экани, ўйлайманки, барчамизга яхши маълум.

* * *

Ҳаётимизга, хонадонларимизга файз ва барака берадиган фахрийларимизнинг кўнглини кўтариш, уларнинг ҳаётини узайтиришга, умрини мазмунли қилишга қўлимиздан келганча ҳисса қўшиш, уларга ғамхўрлик ва меҳрибонлик кўрсатиш бизнинг инсоний бурчимиз эканини унутмаслигимиз керак, десам, ўйлайманки, барчамизнинг фикримизни билдирган бўламан. Яъни, айтмоқчиманки, уларни ҳақиқатан ҳам қадрлаш, бу ҳаёт ғанимат, деб, уларга энг зарур, ширин сўзларни айтиш, керак бўлса, уларнинг қилган меҳнати, Ватан учун, юрт учун қанча-қанча қийинчиликларни, мусибатларни бошидан кечирганини яна бир бор эслаб, айни ўша оғир кунларда халқимизнинг мана шундай етакчи одамлари жон беришга тайёр бўлиб, урушга отланганини ёдга олиб, уларнинг олдида ҳам таъзим қиламиз.

Бундай табаррук инсонлар билан тез-тез учрашиб туриш, уларнинг ҳолидан хабардор бўлиш бу одамлар учун катта мадад бўлади. Бирон-бир ширинлик бўладими, иккита нон бўладими, уларни нима биландир йўқлаб бориш, худдики улар ҳозир ҳам бизнинг сафимизда бўлиб, биз билан бирга эл-юртга хизмат қилаётганини ҳар доим эсимиздан чиқармаслик, кимки бўлмасин, қаерда ишламасин, жуда каттакон вазифада ўтирган бўлса ҳам, бу – унинг бурчи. Нега деганда, кекса одамлар ҳаётдан қачон рози, қачон миннатдор бўлади? Қачонки, турли-турли сохта, баландпарвоз гапларни кўп гапирмасдан, авваламбор, энг керакли пайтда уларнинг ҳолидан хабар олиб турса. Эй отахон, эй онахон, қандай яшаяпсиз ўзи, деб уларга меҳр кўрсатса. Сизга нималар етишмаяпти, нимага муҳтожсиз, қандай ёрдам керак, деб сўраш, кексаларга мана шундай муносабатда бўлиш – бу ҳам бизнинг бурчимиз. Мен истардим – авваламбор раҳбарлар шу борада ибрат бўлсин.

* * *

Бугунги тинч ва обод ҳаётимизни барпо этишга беқиёс хизматлари сингган, хонадонларимизнинг файзи бўлган мўътабар кексаларимизнинг фаровон ва муносиб умр кечиришлари учун кенг кўламли чоратадбирларни амалга ошириш барчамизнинг нафақат вазифамиз, балки инсоний бурчимиз, деб қабул қилишимиз даркор.

Шу борада маҳаллалар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг кексалар ва ногиронларга

доимий эътибор ва ғамхўрлик кўрсатадиган тузилмаларини мустаҳкамлашга алоҳида аҳамият қаратиш лозим.

Бунда турли муассаса ва хизматлар, биринчи навбатда, пенсия, ижтимоий таъминот ва тиббий хизмат кўрсатиш муассасалари фаолиятини мувофиқлаштириш ва зарур даражада назорат қилиш масалалари назарда тутилиши керак.

* * *

Бизнинг қарияларимиз қачон дуога қўл очмасин, Яратганимиздан эл-юртимизга тинчлик ва омонлик, фаровонлик ва равнақ сўрайди. Мана шундай ҳаётӣ, ҳикматга тўла гапларни такрорлашдан чарчамайдиган қарияларимиз хонадонларимизнинг файзи ва баракаси, десак, ҳар томонлама тўғри бўлади. Агар кимнинг уйида мана шундай қариялар бўлса, улар – бахтли инсонлардир.

Шу ўринда биз бу табаррук зотлар олдида умрбод қарздор эканимизни унутмаслигимизни истардим. Нега деганда, бу ҳаёт, унинг ҳар куни, ҳар дақиқаси ғанимат. Мендан бу сўзнинг замирида қандай маъно бор, деб сўраса агар, келажакда пушаймон бўлмаслик учун бизни асраб-авайлаб вояга етказган кексаларимиз ҳаёт бўлган пайтида уларнинг олдидаги бурчинг-ни бажар, дегани бу, деб жавоб берган бўлардим.

Афсуски, биз кўп ҳолларда ота-оналаримизга, қарияларимизга улар ҳаёт бўлганида қандайдир эътиборсизлик, беписандлик билан қараймиз. Ҳали онамнинг ёнида бўлишга вақт, имконият бўлади, деб ўйлаймиз. Биз хом сут эмган бандалар ана шундай

фикрда бўлиб, ғанимат дамларни ўтказиб юборамиз. Бошимиз деворга так этиб урилганида эса кеч бўлади. Шу маънода, ота-оналаримиз билан кўпроқ суҳбатлашиш, уларнинг кўнглини кўтариш, маслаҳатини, дуосини олиш – бу бизнинг нафақат бурчимиз, балки бу биз учун улкан бахт, десак, тўғри бўлади.

* * *

Қайси уйда кекса инсон бўлса, у ерда ўзгача файз ва барака бўлади. Болаларнинг тарбияси ҳам, одоби ва ахлоқи ҳам умуман бошқача бўлади. Биз бугун қарияларимизни қандай кадрласак, қандай эъзозласак, келгусида болаларимиз ҳам бизни худди шундай эъзозлайди. Кимки шу ҳаёт ҳақиқатини тушунмаса, минг афсуски, келажакда тақдири ҳавас қиладиган даражада бўлмайди.

Кексаларимизнинг дуосини олиб, бу ҳаётда бахтли ва фаровон яшайлик, ўз мурод ва мақсадларимизга етайлик, уларнинг розилигини олсак, Яратганимиз ҳам бизга барча ишларимизда мададкор бўлади, иншоолло.

* * *

Ҳаммамиз яхши биламиз, халқимизнинг ўзига хос бетакрор хусусияти ва фазилатлари борки, уларни ҳеч қачон бошқа ўлкаларда топиб бўлмайди. Масалан, ота-онага, катталарга ҳурмат, кичикларга иззат туйғусини ҳамма жойда ҳам учратиш қийин.

Ғарб мамлакатларида бола озгина оёққа туриб, ўзининг ишларини йўлга қўйиб олса бўлди, у даров ота-онадан алоҳида бўлиб, ўз билганича яшашга

ҳаракат қилади. Бизда эса ота-она билан қанча кўп бирга яшаса, уларнинг қанча дуосини олса, шунча ўзини бахтли деб ҳисоблайди.

Бизда оилада фарзанд дунёга келса, бу катта бойлик сифатида қабул қилинади. Бироқ, бу бойликни эъзозлаш, ардоқлаш, тарбиялаш керак. Бизнинг момоларимиз, ота-боболаримиз ҳаётий ўғитлари, панд-насихатлари, шахсий ибрат билан ўз оилаларига кўрсатаётган ёрдамани нима билан ўлчаб бўлади? Ўз фарзандининг боласига, неварая эварасига улар кўрсатаётган меҳр ва эътиборни нима билан ўлчаб бўлади?

Янги авлодни ўстириш, унинг бугунги авлоддан ҳам кўра ақлли, билимли, кучли ва, албатта, бахтли бўлиши, аввало, бола тарбиясига боғлиқ. Биз бу борада жиддий ўйлашимиз керак.

Биз нима учун яшаяпмиз, ким учун яшаяпмиз? Албатта, фақат кимдандир ўзиб кетиш учун эмас. Лекин биз давлат ва жамият барпо этишда ишни, биринчи навбатда, нимадан бошладик, деган саволни ўртага қўядиган бўлсак, биз буни, аввало, оиладан бошладик.

Иймонли, иродали халқ ҳеч қачон ўз тарихи, ўз Ватанига бепарво бўлмайди. Ҳеч қачон ўз ота-онаси, авлод-аждодларидан қолган фазилатларни унутмайди. Шундай олий мақсадларни ўз олдига қўйган ҳар қайси халқ ҳеч кимдан, ҳеч қачон кам бўлмайди.

* * *

Иккинчи жаҳон урушида Ўзбекистондан тахминан 500 минг одам ҳалок бўлган ва бедарак кетган. Энди эса баъзи давлатларда шундай гаплар, ташвиқотлар

пайдо бўляптики, гўё бу урушда фақат битта катта миллат ғалаба қозонган эмиш. Шу гапларни эшитганда, одам хижолат тортиб кетади. Агар, ўша пайтда бутун СССРда яшаётган ҳамма халқларнинг фарзандлари қўлига қурол олиб, жангга кирмаганида, бу урушда ким ғалаба қиларди?

Бу урушда СССРдан 27 миллион одам ҳалок бўлган. Ҳадемай ўша урушда қозонилган ғалабанинг 70 йиллиги тантана қилинади. Лекин урушни тантана қилиш тўғрими? Биз бу кунни Хотира ва қадрлаш кунини сифатида ўтказамиз. Урушда ҳалок бўлганларни эслаш, бугун орамизда яшаётган фахрийларимизни қадрлаш — инсоний нуқтаи назардан энг тўғри йўл аслида шу эмасми?

Ёши катта одамлар яхши эслайди, бир вақтлар 9 май кунини ҳарбий парадлар бўларди, замбараклардан гумбурлатиб ўқлар отиларди. Лекин мустақил бўлганимиздан кейин ҳаёт бизга шуни ўргатдики, бу урушда ҳалок бўлганларни, уларнинг оилаларини эслаш, авваламбор, ҳар бир мусулмон инсон учун ҳам қарз, ҳам фарз.

* * *

Бугун узоқ ва яқиндаги хорижий давлатларни қузатадиган бўлсак, уларда ҳам, мана, аста-секинлик билан «хотира» деган сўз ишлатила бошланди. Лекин улар «қадрлаш» деган сўзни эсидан чиқарганга ўхшайди. Демокчиманки, бизнинг бу борадаги саъй-ҳаракатимиз, ишларимизни бошқалар ҳам намуна сифатида кўриб, бунинг маъносини англамоқда,

мазмун-моҳиятини тушуниб, мағзига, томирига етиб бормокда.

Йиллар ўтади, замонлар ўтади, лекин хотира ва қадрлаш деган ибора халқимиз ҳаётида абадий қолади.

Ҳар қайси инсон, халқ, миллат ўзининг тириклиги, барҳаётлигини хотира билан ўлчайди. Барчамиз хотира билан яшаймиз, хотира билан тирикмиз. Хотирасини, ўтмишини эсидан чиқарган инсон, қўпол бўлса ҳам айтиш керак, ҳайвонга айланади.

* * *

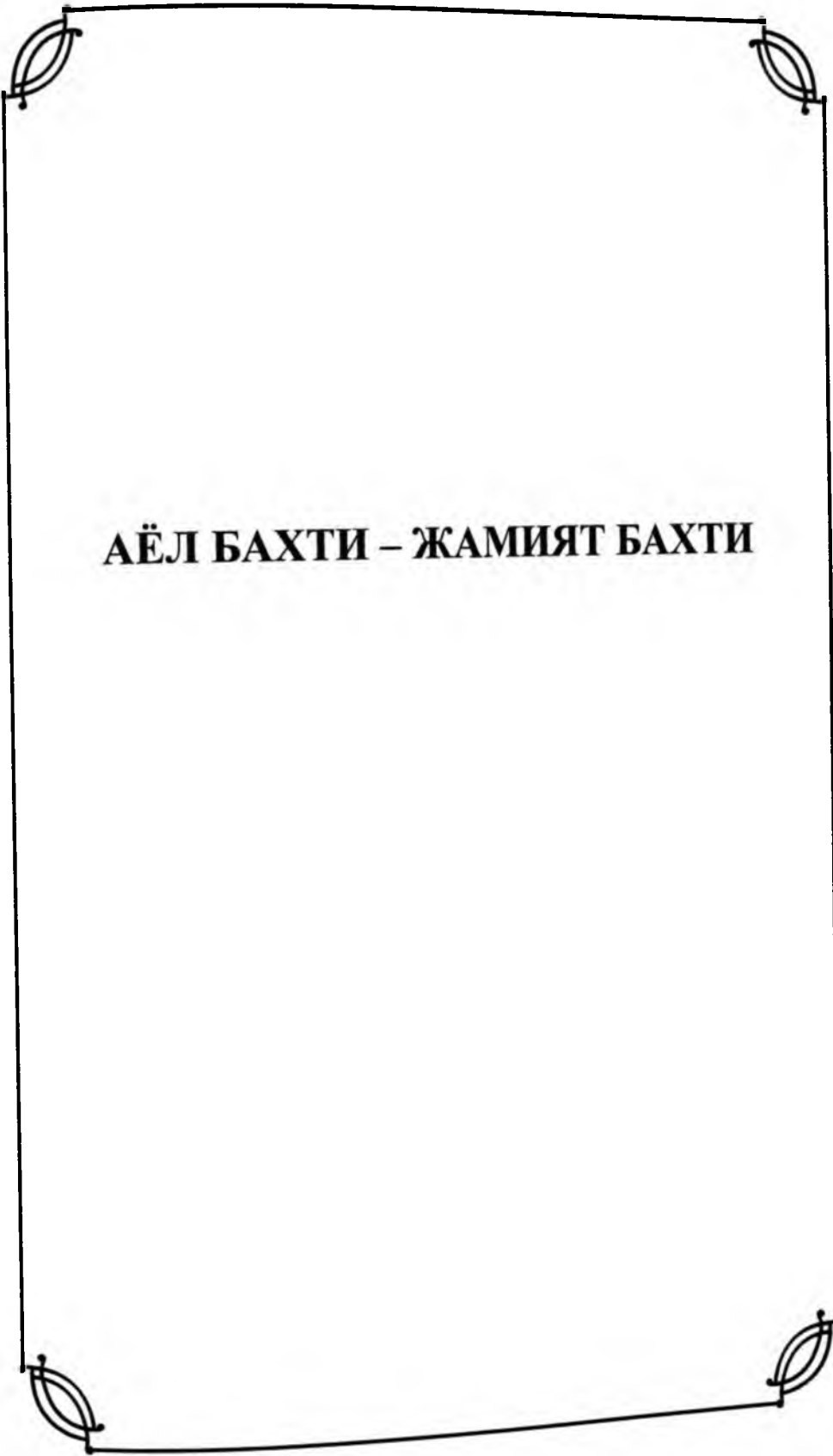
Биз бугун тирик бўлган, орамизда ҳаёт бўлиб юрган уруш қаҳрамонлари олдида бир умр қарздормиз, уларнинг олдида бош эгиб таъзим қиламиз. Шу билан бирга, уларнинг умрини узайтириш учун нима керак бўлса, ҳаммасини қилишимиз лозим. Халқимиз «Ҳаёт – бу оқар дарё», дейди, яъни ҳаёт ҳеч қачон бир жойда тўхтаб турмайди. Ҳаётнинг қонуни шундайки, туғилиш бор экан, ўлим ҳам ҳақ. Бу нарса инсоннинг ихтиёрига боғлиқ эмас. Демокриманки, бу дунёга ҳеч ким устун бўлмаган. Лекин Худо одамга бу ҳаётни, бу умрни инсоний бурчини адо этиш учун буюрган. Умр мазмуни қилинган эзгу ишлар ва яхшиликлар билан ўлчанади. Эй инсон, ҳаётинг давомида бу бурчингни қандай бажаряпсан, бу дунёда сендан қандай из қоляпти, деган саволларга биз ҳар куни, ҳар дақиқа жавоб излашимиз, ҳаёлимизнинг бир чеккасида доимо шу масала туриши керак.

«Ҳаёт – бу оқар дарё» деган иборанинг жуда катта маъноси, тўғрироғи, даъвати бор. Шу нуқтаи назардан қараганда, урушда қатнашган, бугун ҳаёт бўлган

инсонларнинг сони ҳам камайиб бораётганини катта афсус билан айтишга мажбурмиз. Лекин, начора, оқадиган дарёни тўхтатиб бўлмас экан. Бу аччиқ ҳақиқатни онгли яшайдиган ҳар қайси одам чуқур англаши ва яхшилик қилишга шошилиши керак.

* * *

Биз, одатда, она тупроғимизда мангу ором топган ота-боболаримизнинг қабри олдига бориб, уларнинг руҳига тиловат қиламиз, улар билан руҳан суҳбат курамиз, улардан худдики маслаҳат олгандек бўламиз. Азиз отажоним, меҳрибон онагинам, сизлар учун армон бўлиб қолган бахтли ҳаёт мана, бизга насиб этди, сизлар эзилган, таҳқирланган замонлар энди ортда қолди. Озод ва обод юртимизнинг бугунги ривожини, фарзанд ва набираларингизнинг ёруғ ва бахтли ҳаётининг гувоҳи бўлиб, азиз руҳингиз шод бўлаётганига ишончим комил. Сиз, азизларнинг дуоси билан ана шундай буюк бахтга, толега сазовор бўляпмиз, Ватанимиз янада равнақ топмоқда, дунёдаги энг ривожланган давлатлар қаторига чиқяпмиз, деб яхшилик, эзгулик, хайрли ва савоб ишлар ҳақида суҳбат курамиз.

АЁЛ БАХТИ – ЖАМИЯТ БАХТИ

Аёлларимизнинг турмуш шароитини енгил қилиш борасида биз учун майда нарсанинг ўзи йўқ ва бўлмайти ҳам. Аёлнинг кайфияти яхши бўлса, аёл ҳаётдан рози бўлса, оила ҳаётдан рози бўлади. Агар оила рози бўлса, маҳалла, бутун эл-юрт рози бўлади.

* * *

Ҳар йили 8 март байрами яқинлашиши билан юртимиз аёлларини, муҳтарама онахонларимиз, опа-сингилларимизни дунёдаги қандай энг гўзал сўзлар билан таърифласам, уларга қалбимда, юрагимда бўлган энг самимий тилакларимни қандай ифода этсам экан, деб ўйлайман, тўғриси, улар учун муносиб сўзларни тополмасдан қийналаман.

Мен нима учун аёллар ҳақида гапиришдан ҳеч қачон чарчамайман? Негаки, улар тўғрисида сўзлаганда, мўътабар, нурли сиймоси доимо менинг қалбимда, юрагимда яшаб келаётган мунис онамни эслайман, кўнглимга яқин бошқа опа-сингилларимизни хотирлайман, Қашқадарёда ўз фарзанди, турмуш ўртоғи учун қанчалар азоб чеккан аёллар, ноҳақ қамалганларнинг қизлари кўз ўнгимга келади.

Мен Қашқадарёда раҳбар бўлиб ишлаганимда вилоятда қанча одам қамалган бўлса, барчасининг онаси, хотини, опа-сингиллари, қизлари бор эди. Ўша оғир дамларда ўзбек аёлининг ўз оиласи, сеvimли ёрига садоқати нақадар буюк эканини кўп-кўп мисол-

ларда ўз кўзим билан кўрганман ва аёл зотининг иродаси, меҳру муҳаббатининг кучига, унинг маънавий жасоратига тан берганман. Ва шундай гўзал ва олижаноб, муқаддас аёлларимизни эъзозлаш, ардоқлаш, уларнинг ҳаётдан рози бўлиб яшаши учун барча-барча ишларни қилиш бизнинг асосий вазифамиз бўлиши керак, деб ҳисоблайман. Чунки, буюк Алишер Навоий айтганларидек, жаннат оналарнинг оёғи остидадир.

* * *

Ортда қолган оғир йилларда мен ўзбек аёлларининг ўз ёри, ўз оиласига бўлган бекиёс вафо ва садоқатини айнан қашқадарёлик опа-сингилларимиз тимсолида ўзим учун қайтадан кашф қилдим. Турмуш ўртоқлари, фарзандлари ёки ака-укалари ноҳақ қамалиб ётганида, бу муштипар аёллар ёрдам сўраб обком биносига бош уриб келарди. Уларнинг улкан сабр-бардоши ва чидамини, бошига қандай оғир мусибат тушган бўлмасин, Худо бор, ҳақиқат бор, деган умид билан яшагани, адолатга ишончи, оиласига меҳри, садоқати нақадар кучли бўлганини ўз кўзим билан кўрганман ва уларнинг инсоний фазилатларига тан берганман...

Балки улар умид билан бир ёстикқа бош қўйган умр йўлдошига ҳеч қачон «Мен сизни севаман, яхши кўраман», деб айтмагандир, лекин бутун қалби, вужуди билан ўз ёрига фидойи бўлган ана шу аёллар тимсолида мен ҳақиқий севги ва садоқат намунасини кўрганман, десам, ишонинглар, бу – айна ҳақиқат.

Юзлари офтобда қорайиб кетган, қўллари меҳнатда қадок бўлган бу аёлларнинг қалби, юраги шунчалар гўзал, шунчалар беғубор эканини кўриб, дунёда

ҳақиқатан ҳам ўзбек аёлига тенг келадиган аёл йўқ, деган фикрга яна ва яна бир бор ишонч ҳосил қилганман. Шу маънода, эркакларга қарата айтмоқчиман: шуни билиб қўйинг, бундай аёлларни бошқа ҳеч жойда тополмайсиз.

* * *

Мен қачон ва қаерда бўлмасин, ҳурматли опа-сингилларимизнинг шаънига энг самимий сўзларни айтиш, уларнинг ҳурмат-эътиборини жойига қўйишга, уларнинг оғирини енгил қилишга даъват этишдан, шу мақсадда қўлимдан келган барча ишларни амалга оширишдан ҳеч қачон чарчамайман.

Қарши шаҳрининг 2700 йиллик байрами муносабати билан бунёд этилган «Эл-юрт таянчи» ҳайкали тимсолида ҳам аввало ана шундай эзгу фикрларни муҳассам этганимиз, ўйлайманки, сизларга яхши маълум.

Бундай жонкуяр, меҳнаткаш ва фидойи опа-сингилларимиз бугунги кунда ҳам турли соҳаларда самарали меҳнат қилиб, оила, маҳалла, эл-юрт ўртасида тинчлик, ўзаро ҳамжиҳатлик ва меҳр-оқибат муҳитини мустаҳкамлашга катта ҳисса қўшаётганини барчамиз яхши биламиз ва юксак қадрлаймиз.

* * *

Агар бизнинг аёлларимиз бошқа давлатларда бўладиган гўзаллик танловларида қатнашгудек бўлса, билиб қўйинглар, биринчи-иккинчи ўринлар, албатта, бизнинг аёлларимизники бўлади. Бу мана шундай

меҳнат, мана шундай тинимсиз ҳаракат ҳисобидан. Авваламбор, бизнинг наслимиз, палагимиз тоза.

Аёлларнинг нияти холис, юраги, қалби тоза. Чиндан ҳам энг кўп меҳнат қиладиган, оилани энг севадиган, оилани ҳақиқий оила, эркакларни эркак қиладиган ҳам аёлларимиздир.

* * *

Нафақат уйда, даладаги ишларнинг ҳам катта қисми аёлларимиз елкасига тушаётганини қўлимизни кўксимизга қўйиб айтишимиз керак. Таълим-тарбия, соғлиқни сақлаш соҳасида ҳам, биринчи навбатда, ким хизмат қиляпти — аёллар.

* * *

Одатда, биз гўзал деган сўзни кўп ишлатамиз. Ҳар ким бу сўзнинг мазмун-моҳиятини ўзича тушунади. Лекин гўзал деганда мен, авваламбор, аёлларни тушунаман. Агарки шоир бўлсам, сизларга атаб, албатта, энг гўзал шеърни ёзган бўлардим.

* * *

Аёлларнинг оғир меҳнати нафақат ишхонада, аввало, уйда, рўзғорда бўлади. Агарки кимдир аёл кишининг бир кунда уйида неча километр йўл босишини ҳисобласа, стадионларда югурадиган спортчилар ҳам уларнинг олдида ҳеч нарса бўлмай қолади.

Ҳақиқатан ҳам, аёлларимиз далада ёки корхонада ишласа, ундан кейин уйда ундан ҳам кўпроқ ҳаракат қилишига тўғри келса, уларнинг оғирини енгил қилиш барчамизнинг, аввало, эркакларнинг вазифаси эмасми?

* * *

Бир пайтлар биз кишлоқларимизда гўзаллик салонларини қуриш ташаббусини бошлаган эдик. Бу ташаббус барча вилоятларда кенг қўллаб-қувватланаётгани эътиборга лойиқ. Жойларда бу ишларни, албатта, давом эттиришимиз керак. Нега деганда, аёл гўзал бўлса – олам гўзал, аёл бахтли бўлса – оила, бутун жамият бахтли бўлади.

* * *

Агар аёллар учун, уларга алоҳида эътибор қаратишимиз учун байрам бўлмаганида, уни, албатта, ўйлаб топишимиз керак бўлар эди.

* * *

Биз ҳеч қачон унутмаслигимиз зарур – аёлини эъзозлаган эркак бахтли бўлади, аёлини ҳурмат қилган миллат кам бўлмайди.

* * *

Аёлни ҳурмат қилсак, миллатни ҳурмат қилган бўламиз. Фақат байрам куни эмас, бир йилда 365 кун бўлса, шунинг жуда бўлмаса 50 фоизини аёлига бағишлаган эркакнинг ўзи ҳам, аёли ҳам бахтли бўлади.

* * *

Қиз болани коллежни битирмасидан, ҳунар эгалламасидан кимки турмушга бермоқчи бўлса, билиб қўйинглار, мен бунга мутлақо қаршиман. Қиз бола,

аввало, касб эгалласин, ўз фикрига эга бўлсин, ҳаётни англасин. Шундан кейин у ҳаётда ўз ўрнини топади, йўлини йўқотмайди.

Юртимиздаги ҳар бир қиз бола – бу менинг қизим, менинг набирам ва уларни хафа қилишларига мен ҳеч қачон йўл қўймайман.

* * *

Қиз бола – бу бўлғуси она, фарзандларимизнинг тарбиячиси. Эртанги авлод – бу Ўзбекистоннинг келажаги дегани. Қишлоқларимизда агар қиз бола ўзига муносиб иш топа олмаса, дардини ҳеч кимга айтолмаса, ўз орзу-ниятларини амалга ошира олмаса, бу ҳоким бўладими, прокурор бўладими, бошқа мутасаддилар бўладими, шуни билиб қўйиши керак, бу худдики қонунга менсимай қарагандек қабул қилиниши зарур. Ана шу ёш қизларимизнинг ниятларини, албатта, рўёбга чиқариш керак, улар, албатта, бахтли бўлиши керак.

**ФАРЗАНДЛАРИМИЗ БИЗДАН КЎРА
КУЧЛИ, БИЛИМЛИ, ДОНО
ВА АЛБАТТА БАХТЛИ
БЎЛИШЛАРИ ШАРТ**

Мустақил фикрлайдиган, замонавий илм-фан ва касб-хунарларни пухта эгаллаган, ўз юрти, ўз халқига фидойи, биз бошлаган ишларни давом эттиришга қодир бўлган, ҳар томонлама соғлом авлодни енгиб бўладими? Бугун биз ўз олдимизга қўйган юксак мақсадларга етишда ана шу навқирон авлодимиз ҳал қилувчи куч бўлиб майдонга чиқаётгани барчамизга ғурур ва ифтихор бағишлайди.

Яна бир бор таъкидлайман, доимо ўрганиш, изланиш, янгиликка интилиб яшаш керак. Бугунги кунда қайси давлат юксак тараққиётга эришган бўлса – бу Жанубий Корея ёки Япония бўладими, Европа давлатлари бўладими – буларнинг барчасидан ўрганиш керак. Бу борада биз учун ҳеч қандай мафкуравий чеклашлар йўқ. Биз учун ягона мафкура – бу Ўзбекистоннинг тараққиёти, Ўзбекистоннинг равақи, Ўзбекистоннинг дунёда ҳеч кимдан кам бўлмаслигидир.

* * *

Бугунги кунда катта умид, орзу-мақсадлар билан, Ватаним тараққиётига ҳисса қўшаман, деб белини маҳкам боғлаб майдонга чиқаётган, азму шижоатли ёшларимизни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш барчамизнинг нафақат вазифамиз, балки бурчимизга айланиши керак.

* * *

Янги авлодни тарбиялаш – халқни тарбиялаш деганидир.

Юртимизда таълим соҳасида ўқув муассасаларини куриш, реконструкция қилиш ва капитал таъмирлаш борасидаги ишлар изчил давом эттирилмоқда. 2014 йилда ҳаммаси бўлиб 540 дан зиёд объект, шу жумладан, 380 та мактаб, 160 дан ортиқ касб-хунар коллежи ва академик лицей тубдан янгиланди. Мазкур мақсадлар учун қарийб 550 миллиард сўм сарфланди. Ушбу маблағларнинг 120 миллиард сўмдан ортиғи таълим муассасаларини ўқув, лаборатория ва ишлаб чиқариш ускуналари, компьютер ва мультимедиа воситалари билан таъминлаш учун ажратилди.

2011–2016 йилларда олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини модернизация қилиш дастури доирасида 19 та олий таълим муассасасида курилиш, реконструкция қилиш, капитал таъмирлаш ва жиҳозлаш бўйича қиймати 230 миллиард сўмлик ишлар бажарилди. Андижон давлат университети, Бухоро муҳандислик-технология институти, Ўзбекистон Миллий университетида янги ўқув бинолари барпо этилди.

2014 йилда бир қатор янги институт ва факультетлар, ўқув-илмий марказлар очилди. Тошкент тиббиёт академиясининг стоматология факультети ва ҳудудлардаги тиббиёт олий ўқув юртлари негизида Андижон, Бухоро, Самарқанд ва Нукус шаҳарларида филиалларига эга бўлган Тошкент давлат стоматология институти ташкил этилди.

Тошкент давлат шарқшунослик институтида хитойшунослик факультети очилди, шунингдек, ушбу

институт қошида Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқ қўлёзмалари маркази ташкил қилинди.

Жанубий корейлик шериклар билан ҳамкорликда Тошкент шаҳрида Инха университети ташкил этилди. Мазкур олий ўқув юртида ахборот-коммуникация технологиялари соҳасида, биринчи навбатда, дастурий таъминот маҳсулотлари ишлаб чиқариш, ахборот тизимлари ва компьютер тармоқларини бошқариш бўйича халқаро стандартлар даражасида юқори малакали мутахассислар тайёрланади.

Ўтган йили олий таълим муассасаларига қабул қилишнинг такомиллаштирилган тизими жорий этилди, яъни тест синовларига информатика бўйича саволлар киритилди, мутахассисликка оид фанлар бўйича баҳолаш баллари оширилди. Бу эса олий ўқув юртларига танлаган касбини ҳисобга олган ҳолда, энг яхши тайёргарлик кўрган абитуриентларни саралаб олиш имконини беради.

* * *

Таълим-тарбия ва тиббиёт муассасаларини янада ривожлантириш, уларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва бугунги кун талаблари асосида жиҳозлаш даражасини ошириш, ижтимоий инфратузилма объектларини жадал ривожлантириш, аҳолини сифатли ичимлик суви ва замонавий санитария тозалаш тизимлари билан таъминлаш биз учун устувор йўналиш ҳисобланади.

Ушбу мақсадлар учун 2015 йилда давлат бюджети жами харажатларининг қарийб 60 фоизи

йўналтирилади. Бу ўтган йилга нисбатан 4 триллион 100 миллион сўм ёки 22,5 фоиз кўп демакдир. Жумладан, таълим ва илм-фан соҳасини ривожлантиришга 34,3 фоиз, соғлиқни сақлаш тизимига 14,2 фоиз маблағ сарфланади.

* * *

Жисмоний тарбия ва спорт билан мунтазам шуғулланиш аҳолимиз, аввало, ёш авлодимизнинг соғлиғини мустаҳкамлашда муҳим ўрин тутишини инобатга олиб, бу соҳага алоҳида эътибор қаратмоқдамиз. Бу борада спорт иншоотларини ҳар томонлама ривожлантириш ва уларни замонавий инвентарлар билан жиҳозлаш учун барча зарур шароитлар яратилмоқда.

2014 йил мобайнида фақат Болалар спортини ривожлантириш жамғармасининг маблағлари ҳисобидан 18 та намунавий спорт объекти ва 73 та мактаб спорт зали барпо этилгани, 24 та объектда қарийб 100 миллиард сўмлик реконструкция ва капитал таъмирлаш ишлари амалга оширилганини қайд этиш лозим.

Бугунги кунда Ўзбекистонда 2 миллионга яқин фарзандларимиз, шу жумладан, 840 мингдан ортиқ қиз болалар спортнинг 30 дан зиёд тури билан мунтазам шуғулланмоқда.

Нуфузли халқаро мусобақаларда мамлакатимиз спортчилари эришадиган ғалабалар тобора кўпайиб бормоқда. 2014 йилда спортчиларимиз 849 та медални қўлга киритди, уларнинг 266 таси олтин медаллардир.

Бу ҳақда гапирганда, ўтган йилнинг кузида Жанубий Кореяда бўлиб ўтган, 45 давлатдан 13 минг спорт-

чи қатнашган XVII Осиё ўйинларида спортчиларимиз 61 та, жумладан, 12 та олтин медални қўлга киритиб, Ўзбекистон терма жамоаси энг кучли ўнта мамлакат қаторидан жой олганини мамнуният билан таъкидлашни истардим. Спортчиларимиз ана шундай ютуқлари билан Ватанимиз шуҳратини дунёга тараннум этишга муносиб ҳисса қўшдилар ва уларнинг қўлга киритган марралари билан ҳар қанча фахрлансак арзийди, албатта.

* * *

Одамлар адолат учун жон беради, адолат учун курашади, адолат учун ўзини ҳам аямайди. Ҳозирги кунда Ўзбекистонда ана шундай мардлар ўсиб, вояга етмоқда. Мен бугунги ёшларимизни кўрсам, хаёлимга шундай фикрлар келадики, эй, сизлар бошқача тарбия оляпсизлар! Мутлақо бошқача! Бизнинг ёшлигимизда бундай имконият ва шароитлар йўқ эди. Чунки биз бошқача даврда яшаганмиз, бошқача мафкуранинг маҳсули бўлганмиз.

* * *

Фараз қилинг, мана шу 24 йилда туғилиб вояга етганлар эски замонни билмайди. Уларнинг ҳаммаси, айтайлик, ҳозирги кунда компьютерда ишлаш бўладими, инглиз тилини ўрганиш бўладими, чет мамлакатлардаги ўз тенгдошлари билан беллашиш бўладими, спорт, илм-фан, маданият соҳаларида ўзини шундай кўрсатяптики, буларнинг барчасини кўрганда, одам беихтиёр ғурурланиб кетади. Шахсан менга шундай пайтда бамисоли қаддим анча ўсгандек

туюлади. Керак бўлса, девор ёнига бориб, қанчалик ўсганимни ўлчаб кўришга ҳам тайёрман. Балки кимгадир кулгули кўринади, лекин биласизми, ҳақиқатан ҳам одам шунини ҳис қилади. Бундай ишларда менинг ҳам меҳнатим, ҳиссам бор, деган ҳиссиёт одамнинг кўнглини ҳам, қадини ҳам кўтаради.

Бугун Ўзбекистонда 31 миллион халқ яшайпти. Ёшларнинг, мисол учун 30 ёшга кирганларнинг улуши тахминан 60 фоизни ташкил этади. Бу авлодни, ўзингиз тасаввур қилинг, мана шундай ҳислатларга, мана шундай фазилатларга, хусусиятларга эга бўлган ва катта-катта марраларга интилаётган болаларни тўхтатиб бўладими?

* * *

Бировга яхшилик қилган одамга, албатта, яхшилик қайтади, ўзига қайтмаса боласига, набираларига қайтади. Бу фикр, бу ғояни айниқса энди катта ҳаётга кириб келаётган ёшларимиз унутмасдан, умр бўйи бунга амал қилиб яшаса, ҳеч қачон кам бўлмайди.

* * *

Мен ёшларимизга, менинг болаларимга қарата, ўрганишдан ҳеч қачон чарчаманглар, деб айтмоқчиман. Ўрганиш, интилиш ҳеч қачон айб саналмайди. Ниманидир билмасанг, уни ўрганиш зарур. Авваламбор, энди ҳаётга кириб келаётган ёшларга нима лозим? Ўрганиш, ўрганиш ва яна бир бор ўрганиш керак. Касб ўрганган, илм ўрганган киши, ўзбекона айтганда, ҳеч қачон кам бўлмайди.

* * *

Бу дунёда одам фақат қорин тўйдириш учун яшмайди. Одам аввало одам эканини амалда намойиш қилиши керак. Шундай экан, биз ўз тарихимиз билан, буюк аجدодларимиз билан ғурурланишимиз лозим. Шунга таяниб, янги-янги уфқларга отланиш зарур. Белни маҳкам боғлаб – «мана, мен борман», деб майдонга чиқишга тайёр бўлиб туриш керак. Мана шундай ҳиссиёт билан яшайдиган болаларни мен ўзимнинг фарзандларим деб гапиришдан ҳеч қачон чарчамайман.

* * *

Аҳоли бандлигини таъминлаш, биринчи навбатда, касб-ҳунар коллежлари битирувчиларини ишга жойлаштириш ижтимоий-иқтисодий тараққиётимизнинг энг муҳим устувор йўналиши бўлиб қолмоқда.

Маълумки, биз учун ғоят муҳим аҳамиятга эга бўлган аҳоли бандлигини оширишга қаратилган дастур асосида ҳар йили мамлакатимиз бўйича салкам 1 миллионга иш жойи ташкил этилмоқда.

Андижон вилояти мисолида кўрадиган бўлсак, ўтган йили 80 мингдан зиёд янги иш ўрни яратилгани, жумладан, қарийб 41 мингга яқин коллеж битирувчиси ишга жойлаштирилганини қайд этиш ўринлидир.

* * *

Андижон ўзининг дунё миқёсида ном қозонган спортчилари ва уларнинг минглаб издошларига, айниқса, машҳур бокс мактабига эга вилоят ҳисоб-

ланади. Бундай натижаларга эришишда бу ерда жисмоний тарбия ва спорт соҳасига берилаётган катта эътибор мустаҳкам замин бўлиб хизмат қилмоқда.

Ана шундай ишларимизни кучайтириш мақсадида вилоятда келгуси 5 йилда Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси маблағлари ҳисобидан 65 та объектда қурилиш, таъмирлаш ва жиҳозлаш ишларини амалга ошириш мўлжалланмоқда.

Шу борада мен яқинда Тошкентда бўлиб ўтган Жамғарма Ҳомийлик кенгашининг йиғилишида айтилган муҳим бир фикрни сизларга етказмоқчиман. Биз ана шу мажлисда мамлакатимизнинг барча 14 та субъектида, жумладан, Андижон вилоятида ҳам халқаро миқёсдаги спорт усталарини тайёрлаш бўйича махсус спорт мажмуаларини барпо этиш ҳақида келишиб олдик.

* * *

Ҳаммамиз яхши биламизки, оддий гимнастика зали ёки мактаб спорт залида Олимпиада ғолиби, жаҳон чемпиони ёки қитъада етакчи бўладиган спортчиларни тарбиялашни ўйлаш хомхаёлдан бошқа нарса эмас. Нега деганда, бугун замон, ҳаёт шундай тез ўзгаришга эришди, чемпионлар етиштириш учун кўпроқ эътибор ва шарт-шароит талаб қилинмоқда. Мана, Хитойни олинг, бу мамлакатда 5–7 ёшдан бошлаб иқтидорли болалар саралаб олинади ва тарбияланади. Мақсад – уларнинг орасидан Олимпия чемпионларини тайёрлаш. Агар йигит-қизлар болалигидан бошлаб ўз севган спорт тури билан шуғулланса, малакали мураббийнинг қўлига тушса, бу йўлда унинг учун ҳамма

имкониятлар яратилса, албатта, натижа ҳам шунга яраша бўлади.

Биз ҳам спортчи ёшларни тайёрлашда шу йўлдан боришимиз керак, бизга ҳам жаҳон миқёсида энг юксак шоҳсупаларга кўтариладиган, ҳаммани қойил қиладиган чемпионлар керак. Андижонлик Муҳаммадқодир Абдуллаев 2000 йили Сидней Олимпиадаси чемпиони бўлганида, мен худдики ўзимнинг болам чемпион бўлганидек хурсанд бўлганим ҳали-бери хаёлимда туради.

Ана шу фикрларнинг барчасини ҳисобга олиб, айтмоқчиманки, Андижонда ҳам замонавий спорт мажмуалари қуришимиз керак ва энг малакали, фидойи спорт усталарини болаларимиз билан ишлашга жалб қилсак, керак бўлса, чет элдан моҳир тренерларни олиб келсак, чемпионларимиз, албатта, янада кўпаяди.

* * *

Сизларга маълумки, мустақиллик йилларида юртимизда соғлом ва баркамол авлодни вояга етказиш йўлида амалга оширган улкан, том маънода тарихий ишларимиз бутунги кунда мамлакатимизни жадал тараққий топтириш, бошқалар ҳавас қилаётган юксак марраларга эришишда ҳал қилувчи омилга айланмоқда.

Бухоро вилоятида келгуси беш йилда 95 миллиард сўм маблағ ҳисобидан ўнлаб янги мактаблар, лицей ва коллежларда, маданият ва санъат, спорт масканларида янги қурилиш ва реконструкция ишларини амалга ошириш белгилангани ана шу эзгу

ишларимиз давом этаётганининг далилидир. Шулар қаторида Бухоро давлат университетининг ўқув биносини капитал реконструкция қилиш ишлари 2016 йилда якунланади.

Биз таълим-тарбия соҳасидаги кенг кўламли ислохотларимизни, албатта, охирига етказишимиз, бундай таълим даргоҳларини нафақат қуриш, таъмирлаш ва жиҳозлаш, балки фарзандларимизни замон талаблари асосида камол топтириш учун энг юксак малакали ўқитувчи ва домлаларни жалб этиш, уларнинг билим ва тажрибасини мунтазам ошириб боришга энг муҳим, ғоят масъулиятли вазифа деб қарашимиз зарур.

* * *

Ҳаммамизга яхши маълумки, халқаро мусобақаларда, бу Олимпия ўйинлари бўладими, жаҳон чемпионатлари бўладими, бундай муросасиз беллашувларда шоҳсупага чиқиш, медалларни қўлга киритиш осон эмас.

Мамлакатимизда Олимпия чемпионларини кўпайтирмоқчи бўлсак, умуман, нуфузли мусобақаларда Ўзбекистоннинг байрогини баланд кўтаришни истасак, ёш спортчиларни тайёрлаш тизимини мутлақо ўзгартиришимиз керак. Биз ташкил қиладиган халқаро миқёсдаги спорт усталарини тайёрлаш бўйича махсус мажмуалар ана шу мақсадга хизмат қилиши керак. Ана шундан кейин мана шу Жиззах вилоятидан битта-иккита эмас, балки ўнлаб Олимпия чемпионлари етишиб чиқиши мумкин. Мана, шахмат бўйича чиқяпти! Бундай спортчиларни қанча кўп етиштир-

сак, миллатимизнинг салоҳиятини шунча юксалтирган бўламиз.

* * *

Бугун хорижий ҳамкорларимиз бизнинг ёшларимизни кўриб, уларга ҳар томонлама қойил қолмоқда. Улар бизнинг ёшларимиз билан суҳбатлашиб, қани энди, ўз касбини пухта эгаллаган, хорижий тилларда бемалол гаплаша оладиган бундай ёшларни бошқа мамлакатларда ҳам кўрсак ва улар билан ишласак, деб орзу қилади. Бир сўз билан айтганда, улар Ўзбекистон ёшларининг салоҳиятини юксак баҳолайди.

Бугунги кунда хорижий ҳамкорларимизнинг, «Сизларнинг ёшларингиз, болаларингизнинг кўзи ёниб туради» деган сўзларини ҳар қадамда эшитиш қийин эмас.

Мана яқинда АҚШнинг «Женерал моторс» компанияси раҳбарлари билан учрашувда – сизлар яхши биласиз, бутун дунёга машҳур бу компания билан ҳамкорликда Асакада автомобиль ишлаб чиқаряпмиз, Тошкент вилоятида мотор заводини барпо этиб, ишга туширдик – улар айти шу гапларни менга айтди.

Ҳақиқатан ҳам, бу бирон-бир соҳада ҳеч кимдан кам бўлмаган, янгича фикрлайдиган янги авлоднинг майдонга чиқаётганидан далолат беради. Бундай минг-минглаб, соф ният билан олдинга интилишга, ўзининг Оллоҳ берган имконият ва салоҳиятини Ўзбекистонимиз равнақи учун сафарбар қилишга, шунинг ҳисобидан, авваламбор, унинг ўзи рози бўлиб, ҳаётда ўрнини топиб яшашга бел боғлаган йигит-

қизларимизга нисбатан ана шу иборани ишлатиш ҳар томонлама ўринли бўлади. Яъни, бундай ёшларнинг кўзи ҳам ёниб туради, ҳаракати, интилиши ҳам шундай қатъий ва дадилки, менга имконият беринглар, мен ўзимни кўрсатаман, деб ғурур билан яшайдиган бундай болаларни, қани, айтинглар, севмаслик, яхши кўрмаслик, улар учун барча-барча шарт-шароитларни яратиб бермаслик мумкинми, деб мен ўзимга ўзим савол бераман.

* * *

Мен доим бир нарсага эътибор бераман: болаларимиз, қизларимизнинг кийинишига қаранглар, улар қандай кийинади? Қаранглар, ким бизнинг болаларимиздек чиройли кийинади? Бу бир қарашда майда нарса бўлиб туюлиши мумкин. Аслида бу майда гап эмас. Мана, коллежларга, лицейларга қатнайдиган болаларнинг кийинишига қаранглар, галстукни шундай бошлаб боғлайдики, мен гоҳ-гоҳ ойнанинг олдига келиб, улар қандай боғлар экан, деб машқ қиламан. Коллежда ўқиётган, эндигина 16 ёшга кирган бола мана шундай бежирим кийинади.

Қизлар-чи? Бизнинг чиройли қизларимизни бошқалар билан солиштиришнинг ҳожати йўқ. Улар барибир биринчи ўринда туради, дунёда бизнинг қизларимизга тенг келадигани йўқ.

Мен охириги чиқишларимдан бирида, «Айтинглар, бундай олижаноб, бундай бағрикенг, бундай меҳроқибатли халқ яна қаерда бор?» деган саволга жавоб бериб, аминман, бундай халқни қидириб-қидириб ҳеч

жойдан тополмайсиз, деганим эсимда. Шу фикрни гурур билан такрорлашга доимо тайёрман. Бизнинг 24 йиллик мустақил ҳаётимиз шуни кўрсатдики, биз тўғри йўлни танлашда шошилмадик.

Мен шу ҳақда кўп ўйлайман, кечалари уйку билмасдан, қаерда биз нимани ҳисобга олмадик, қайси масалага етарли эътибор бермадик, деган саволлар доимо одамни қийнайди. Шуларни умумлаштириб, такрор айтмоқчиман, биз тўғри йўлни танлашда шошилмадик. Баъзилар, эй, мана, биз унга етиб бордик, биз бунга етиб бордик, деган бақир-чақирларни кўп гапирди. Биз ҳеч қачон шошилмадик. Энди бизга ҳавас қиладиган пайт келди. Ҳатто дунёдаги энг ривожланган, манаман деган давлатларнинг вакиллари ҳам келиб биздан нимани сўрайди? Бу болаларни қаердан топдинглар, деб сўрайди.

Мен шу ҳақда алоҳида айтмоқчиман, юртимиздаги бутун борлиғи билан ишга берилиб, эртанги кунга ишониб, астойдил меҳнат қиладиган одамларни, айниқса ёшларни кўриб, хорижлик ҳамкорларимиз бизга катта ишонч билан қарамоқда.

Ҳақиқатан ҳам, биз ёшларимиз, фарзандларимизнинг ёниб турган кўзлари, ғайрат-шижоати, билимга интилиши, дунёда ҳеч кимдан кам бўлмайман, деган ҳаракатини ёруғ келажагимизнинг, эзгу мақсадларимизга эришишнинг асосий омили ва гарови сифатида кўраимиз.

* * *

Албатта, ёшларимизнинг нималарга қодир экани, қандай имкониятларга эга экани, ҳаётга қандай

тайёр бўлаётгани, керак бўлса, қандай босқичлардан ўтаётганини мен яхши биламан. Мана энди турли давлатларнинг мутахассислари билан, тенгдошлари билан баҳслашишга, беллашувга тайёр бўлган ёшларимиз дунёни кўряпти. Энди улар бошқалардан ўртак олиб, кучига куч қўшиляпти. Энди уларни тўхтатадиган бирон тўсиқ деган нарсани топиш қийин. Фақатгина тўғри йўлни кўрсатсак, болаларимиз босади. Ўзбекча айтганда, маҳаллий шевада айтганда, босади. «Босади» деганим – янги-янги марраларни эгаллайди, деганим.

Авваламбор, билимга интилиш, иккинчидан, ҳеч тортинмасдан бошқалардан ўрганиш керак. Мен болаларимга айтмоқчиман: азиз фарзандларим, ҳеч қачон ўқиш-ўрганишдан, изланишдан уялманглар. Одамзод бор экан, умрининг охиригача ўрганади. Мен ҳамма нарсани биламан, деб бошқаларни писанд қилмасдан юрадиган одамнинг ҳеч қачон бири икки бўлмайди.

Мен болаларимизни шунинг учун ҳам яхши кўраманки, уларда ғўдайиш, осмонда парвоз қилиш деган нарсалар йўқ. Ва Худодан сўрайман, бундай ҳолатлар уларда бўлмасин ҳам. Биз доим ўрганишга, тинчликни қадрлаб, тарихдан сабоқ чиқариб яшашга тайёр бўлган халқмиз. Бугун биз айна шундай ёшларни, ҳаммани ҳайратда қолдирадиган ёш авлодни тарбиялаяпмиз.

* * *

Жисмоний ва маънавий жиҳатдан соғлом авлод бизнинг энг катта бойлигимиз. Яқин қўшниларимиз бўлган айрим давлатларда ёшларнинг 50–60 фоизи саводсиз. Эртага улардан нима кутиш мумкин? Улар эр-

танги кунини ниманинг ҳисобидан куради? Шу маънода, Ўзбекистоннинг энг катта бойлиги нима деса, ҳеч иккиланмасдан айтишга ҳақлимиз – энг катта бойлигимиз бизнинг ёшларимиз, болаларимиз. Бугунги авлод биз бундан 18 йил олдин қабул қилган Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг меваси бўлиб, ўша пайтлар биз мақсад қилган «портлаш эффекти» рўй бермоқда.

Бугун юртимизда барпо этилган энг замонавий корхоналарда ўзимизнинг фарзандларимиз ишляпти, улар энг мураккаб технологияларни бошқармоқда. Асакадаги автомобиль заводимизда ҳозир бирор-та чет эллик мутахассис борми? Йўқ, ҳаммаси ўзимизнинг қорақўз болаларимиз. Бундан фахрланмай, ғурурланмай бўладими ахир?

* * *

Ўз ҳаёти, ўз тақдирини она Ўзбекистонимиз билан чамбарчас боғлаб, келажак сари катта ишонч билан интилаётган болалар – бу менинг болаларим.

Бундай азму шижоатли, кўзлари ёниб турадиган, замонавий билим ва касб-ҳунарга эга, дунё майдонида ўз тенгдошлари билан беллашувга қодир бўлган ёшларни ҳимоя қилишга, уларга мадад беришга, уларга ҳар қандай амалий шароит ва имконият туғдириб беришга мен доимо тайёрман.

Азиз фарзандларимизни ҳеч кимдан кам бўлмайдиган, соғлом ва баркамол инсонлар этиб тарбиялаш мақсадида келгуси 5 йилда Навоий вилоятида ўнлаб мактаблар, мактабгача таълим масканлари, лицей ва коллежлар, болалар спорти объектлари, мусиқа

ва санъат мактабларини қуриш, реконструкция қилиш, таъмирлаш ва жиҳозлаш кўзда тутилмоқда. Шулар қаторида, Навоий шаҳри марказида Навоий давлат кончилик институти учун мухташам ўқув биноси барпо этилади.

* * *

Мамлакатимизда 2009–2014 йилларда 136 та янги мусиқа ва санъат мактаби қурилди. Айни вақтда 142 та ана шундай мактаб капитал реконструкция қилиниб, қайта жиҳозланди. Миқёси ва кўламига кўра ғоят улкан бўлган ушбу ишларни амалга ошириш учун 634 миллиард 4 миллион сўм ҳажмида маблағ сарфлангани бу соҳага қандай катта эътибор қаратаётганимизни кўрсатади.

Наманган вилоятида кейинги етти йилда 27 миллиард 2 миллион сўм маблағ эвазига 15 та замонавий болалар мусиқа ва санъат мактаби фойдаланишга топширилгани ҳам шу йўлда катта қадам бўлди.

Шу борада муҳим бир масалага эътиборингизни жалб этмоқчиман.

Мусиқа мактабининг вазифаси – дейлик, фақат бир асбоб чалишни ёки нота саводини ўргатиш дегани эмас. Бу мактабларнинг бош вазифаси – авваламбор, болаларимиз, ёш авлодимизнинг мусиқа ва санъатга бўлган меҳр-муҳаббатини уйғотиш ва ривожлантиришдан иборат.

Мақсадимиз – болаларимиз жаҳон санъат оламига чуқурроқ кириб борсин, унинг сир-асрорини, буюк мусиқа ижодкорларининг ўлмас меросини – бу Бетховен бўладими, Шопен бўладими, Моцарт бўладими,

ҳар томонлама англаб етсин, юксак маданиятли инсонлар бўлиб камол топсин.

* * *

Бугунги кунда Ер юзининг айрим нуқталарида қандай сиёсий можаролар, уруш ва қонли тўқнашувлар содир бўлаётганидан барчангиз хабардорсиз, албатта. Мисол учун, Ироқ, Сурия ва бошқа мамлакатларда халифалик тузишга қаратилган ҳаракатлар амалга оширилмоқда. Чет давлатларда сиёсий вазият шундай қалтис бўлиб турган бир пайтда, болаларимизни йўлдан уриб, хорижий мамлакатларга олиб чиқиш учун ҳаракатлар бўлиши – биз учун жуда катта хавф. Бундай маккор ишларнинг ҳам ташкилотчилари бор. Уларнинг турли алдовлар, ёлғон ваъдалар билан болаларимизни чалғитишларига ҳеч қачон йўл қўймаслигимиз керак.

* * *

Бугунги кунда инсон, давлат ва жамият ҳаётига энг катта зиён етказадиган нарса бу – сохта ва ёлғон информация. Бу – одамларни йўлдан уришнинг энг хавфли усули. Айниқса, ёшларни чалғитиш, керак бўлса, оёғини ердан узиб, турли чўпчак ва афсона гапларни уларнинг онгига куйишда бу усул кенг қўлланмоқда.

* * *

Мамлакатимизда соғлом ва баркамол авлодни вояга етказишнинг энг муҳим шарти бўлган таълим-тарбия масаласи ҳақида сўз борганда, биз кўпинча соҳанинг

моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, янги мактаблар, лицей ва коллежлар, олий ўқув юртлари барпо этиш, уларни замонавий жиҳозлаш ҳақида кўпроқ гапирамиз. Ҳолбуки, айтиш мумкин бу ишларимиз билан бирга, таълимнинг мазмуни, сифати ҳам тубдан ўзгармоқда.

* * *

Бугунги кунда Сирдарё вилоятида яшаётган 780 мингга яқин аҳолининг қарийб 300 мингини ёки 38 фоиздан ортиғини 18 ёшгача бўлган ёшлар ташкил этмоқда. Бу эса, табиийки, ана шу фарзандларимизни соғлом ва баркамол қилиб тарбиялаш, уларнинг ҳаётда муносиб ўрин топишини таъминлаш учун олдимизга кўп-кўп долзарб вазифаларни қўяди. Шу кўз билан қараганда, вилоятда таълим-тарбия соҳасида амалга оширилаётган катта ишлар, айтишга, эътиборлидир.

Бу ҳақда сўз юритганда, сўнгги етти йилда 8 та янги мактаб қурилиб, 140 та мактабда капитал реконструкция ва таъмирлаш ишлари амалга оширилганини айтиш ўринлидир. Келгусида ҳам яна кўплаб замонавий мактаблар, академик лицей ва касб-хунар коллежлари, маданият ва санъат, спорт масканларини қуриш, реконструкция қилиш ва жиҳозлаш ишлари давом эттирилади.

* * *

Биз фарзандларимизга чет тилларни ўргатишни такомиллаштириш бўйича қамрови ва мазмун-моҳияти бўйича катта ишларни бошладик. Жумладан, 2012 йилда шу борада махсус қарор қабул

қилдик. Шу қисқа даврда бу ишларимиз ўзининг ижобий натижаларини бермоқда. Бошлаган ишларимизни изчил давом эттирсак, насиб этса, бу борада ҳам «портлаш эффекти»га эришамиз. Шунда дунёда бизнинг фарзандларимизнинг олдига тушадиганнинг ўзи бўлмайди. Ишонинглар, бу шунчаки ҳавойи, баландпарвоз гап эмас, биз бошлаган иш чуқур ва мустаҳкам асосга эга бўлиб, у, албатта, эртага юксак натижасини кўрсатади.

Биз бугун эришаётган муваффақиятларимизни давом эттирсак, амалга ошираётган ишларимиз эртага қандай самара беришини ҳисобга олиб, шу йўлдан қатъият билан борадиган бўлсак, Ўзбекистоннинг келажаги, албатта, буюк бўлади.

* * *

Энг муҳими, замонавий билим ва тафаккурга, соғлом дунёқарашга эга, ривожланган давлатлардаги тенгдошлари билан беллашишга тайёр бўлган, кўзи ёниб турадиган навқирон авлодимиз катта ишонч билан ҳаётга дадил кириб келаётгани барчамизни қувонтиради.

Бу дунёда ҳар қайси ота-она, авваламбор, болаларини ўстириш, вояга етказиш, уйли-жойли қилишдек эзгу ниятлар билан яшайди. Айниқса, ўзбек халқининг болажонлиги, ўз боласини жонидан ҳам яхши кўриши, бу борадаги фидойилиги ҳар қандай таҳсинга сазовордир.

Бугунги кунда юртимизда эртанги кунимизни ўз кўлимиз билан курамиз, деган ёшларни кўрганимда, менда худди қанот пайдо бўлгандек бўлади. Биз бунёд

этаётган бу гўзал ҳаётни эртага кимнинг қўлига топширамыз? Албатта, ҳеч кимдан кам бўлмайдиган ёшларимиз, фарзандларимизнинг қўлига! Ўзбекистонда янги авлод пайдо бўлаётганини дунё тан оляпти. Бундай авлод билан эртага, албатта, мақсадларимизга ета-миз.

* * *

Бугун Сурхон эли спортда ўзини кўрсатмоқда. Сурхоннинг нафақат полвон йигитлари, ҳатто қизлари ҳам спортда биринчилар қаторида, десам, айна ҳақиқатни айтган бўламан.

Сурхондарёлик йигит-қизларнинг кийиниши ҳам кишини ўзига тортади. Бу бизнинг қадимдан ўзимизга хос, ўзимизга мос миллий кийимларимизга эга бўлганимиздан далолат беради. Бу шунчаки гап эмас. Инсон ўзини ҳурмат қиладиган бўлса, шундан кейин бошқалар ҳам уни ҳурмат қилади...

Бизнинг эртанги авлодимиз биздан кўра кучли, билимли, ақлли, доно ва албатта бахтли бўлиши шарт, деган шиорни мен 90-йилларда айтган эдим. Мана, энди натижасини кўряпмиз. Бизнинг болаларимизнинг кўриниши илгари қандай эди-ю, ҳозир қандай?

Армиядан муддатидан олдин кетишга мажбур бўлган йигитларни 80-йилларнинг охирида мен ўзим Тошкентда, Марказқўм биносида кутиб олардим. Қаддини кўрсангиз, бир ярим метрдан баланд эмас. Қандай қилиб уларни жазодан олиб қолиш, қандай қилиб вақтинча армиядан озод қилишни ўйлардим. Энди ҳозирги болаларимизни кўринг. Кеча

Қашқадарёда бўлган эдик. Шундай келишган йигитлар, кизлар ўтирибдики, уларнинг қадди-қоматини кўриб, ҳавасингиз келади.

Бизнинг фарзандларимиз ҳар томонлама соғсаломат бўлса — бу, аввало, халқимизнинг бахти эмасми?

Шунинг учун, мана, Тошкентда қанча-қанча янги клиникалар қуряпмиз. Яқинда яна келишиб олдик, турли туғма касалликлари бор ёки шундай касалга дучор бўлган беморларни даволаш учун ҳозир биз шундай замонавий шифохоналарни қуряпмиз ва энг нозик операцияларни ҳам ўзимизда ўтказяпмиз. Бугунги кунда даромадимиз ҳам, ҳаёт даражамиз ҳам ўсиб бормоқда, одамларимиз яхши яшаяпти. Яхши яшаш ўз йўли билан, лекин ҳар қайси оилада соғлом ҳаёт тарзи ҳукмрон бўлса, бола ҳам соғлом бўлиб туғилади. Бундан катта бахт борми ўзи?

* * *

Барчамиз бугун чуқур англаб олдик — фақатгина замонавий асосда таълим-тарбия олган, жаҳоннинг манаман деган мамлакатларидаги тенгдошлари билан беллаша оладиган, жисмоний ва маънавий жиҳатдан баркамол ёшлар биз бошлаган ишларни муносиб давом эттириш ва янги босқичга кўтаришга қодир бўлади.

Шу сабабли юртимизда янги-янги мактаблар, лицей ва коллежларни, маданият, санъат ва спорт объектларини қуриш, реконструкция қилиш, замонавий талаблар асосида жиҳозлаш ишларига бундан буён ҳам устувор эътибор қаратилади.

Тошкент вилоятида 2015 йилда 23 миллиард 500 миллион сўм маблағ ҳисобидан ўнлаб болалар спорти объектларини янгитдан қуриш, реконструкция қилиш ва замонавий жиҳозлаш бўйича катта ишлар олиб борилаётгани ана шу мақсадга хизмат қилади.

Келгуси беш йилда янги мактаблар, спорт заллари, бассейнлар, маданият ва санъат масканларини барпо этиш ҳам шу борадаги режаларимиздан ўрин олган.

* * *

Ёшлар ҳақида мен бошқа вилоятларда ҳам кўп гапираман. Бугун Тошкент вилоятининг ёшларига қарата, болаларим, сиз шундай бир замонда яшаяпсизки, ўзингизни кўрсатишингиз, бор имконият ва салоҳиятингизни ишга солишингиз мумкин, деб айтмоқчиман. Ўзингиз қаранг, сизларнинг бугун ҳар қадамда ташаббус кўрсатишингиз учун қандай имкониятлар яратилган. Яъни, сизнинг қалбингизда ўз юртини севиш, шу юрт учун ёниб яшаш туйғуси бошқача бўлиб, бу – сизларнинг бахтингиз, десак, тўғри бўлади.

Юртимиздаги кенг кўламли янгиланишлар, бунёдкорлик ва ободончилик ишларида сиз, азиз фарзандларимиз узоқдан кузатувчи эмас, балки бу жараёнларнинг фаол иштирокчиси бўлмоқдасиз.

* * *

Мен вилоятларда бўлганимда жисмонан бақувват, келишган, чиниққан болаларимизни кўриб, жуда фахрланаман. Улар, менга фотиҳа беринг, Бразилияда чемпион бўлмоқчиман, деган кўтаринки фикрларни билдирди. Ўзбекистон заминида чемпионликка таш-

на бундай йигит-қизларимиз кам эмас. Уларга халқаро меъёрлар асосида шарт-шароит яратиб берсак, уларни юқори малакали чет эллик тренерлар, мутахассислар билан таъминласак, юртимиздан яна кўплаб чемпионлар, халқаро мусобақалар ғолиблари чиқади. Биз шунга ҳаракат қилишимиз керак.

Эътибор берсангиз, ҳозирги кунда оналар ўз фарзандларини спорт залларига, мусиқа мактабларига етаклаб келмоқда. Фарзандининг ана шу масканларда таълим олиши ва камол топиши учун вақтини ҳам, маблағини ҳам аямаяпти. Бу Ўзбекистонда илгари кузатилмаган ҳолат. Сизларга айтсам, бу – юртимизда янгича фикрлайдиган авлод пайдо бўлаётганининг ифодаси эмасми? Мен ишонаман, бундай авлодни ҳеч қандай куч ўз йўлидан тўхтата олмайди. Бизнинг, албатта, буюк давлат қуришимизнинг асосий шarti ва гарови аслида шу эмасми?

* * *

Халқимиз кечаги тарихимизди қандай оғир кунларни кўрганини ёшларимизга ким тушунтириб беради? Агар бу ҳақиқатни болаларимизга биз етказмасак, ким етказади?

Авваламбор, ён-атрофга очиқ кўз билан қараб хулоса чиқариш, ўзининг мустақил фикрига эга бўлиш, керак бўлса, ҳақиқатдан доим руҳланиб яшаш зарур. Ҳақиқатни қидириш ва ҳақиқатдан куч олиб яшаш керак.

* * *

Фақат ўз куч ва салоҳиятига таяниб, ўзлигини англаб, бошини баланд кўтариб яшайдиган халқни дунё аҳли ҳурмат қилади.

Менинг истагим битта — ёшларимизга, фарзандларимизга шуни етказсак бўлди. Менинг армоним қолмайди. Нега деганда, ҳар қайси миллат, ҳар қайси халқ ўзидан билимлироқ, кучли, қудратли ва бахтли авлодни тарбиялашга ҳаракат қилади. Бугунги кунда болаларимиз шундай руҳда, шундай даражада тарбияланяпти, шундай даражага кўтариляпти.

Фарзандларимиз илм-фан сирларини ўрганиш бўладими, замонавий билим ва касб-хунарларни эгаллаш бўладими, ахборот-коммуникация технологиялари, интернетдан фойдаланиш бўладими, барча-барча соҳаларда юксак чўққиларни эгалламоқда. Бугун беш ёшли бола интернетнинг у ёғидан кириб, бу ёғидан чиқадики, шахсан мен уларнинг ҳаётини ўзимнинг шу ёшдаги ҳаётим билан солиштириб, ҳайратда қоламан. Бир сўз билан айтганда, бугунги авлод жуда тез ўсяпти. Буни тан олишимиз ва айни шундай натижаларга эришганимиздан фақат хурсанд бўлишимиз керак. Бугун талабаларимиз кўпгина соҳаларда профессор ва ўқитувчиларимиздан анча илғор эканини ҳеч ким инкор эта олмайди. Ҳозир домлаларимизда ўз устида тинимсиз ишлаши учун яна битта туртки — мен болалардан, талабалардан орқада қолаётган бўлсам, уларга дарс беришга ҳаққим йўқ, ўз устимда янада кўпроқ ишлашим керак, деган фикр пайдо бўляпти.

Шу ҳақда сўз кетган экан, ҳаётда кўп нарсани кўрган инсон сифатида айтмоқчиманки, профессор фақат синов дафтарчасига баҳо қўйиш, имзо чекиш билан ўзига ҳақиқий обрў топа олмайди. Профессор ва

ўқитувчининг обрўси – бу унинг билими ва салоҳияти, талабалар юрагида, қалбида қолдирган ўчмас изи, яхши мутахассис ва шогирдларни тарбиялаши билан ўлчанади.

Шу нуқтаи назардан қараганда, бугун болаларимиз ана шундай даражага кўтарилаётган экан, бу бизнинг катта ютуғимиз бўлиб, ҳақли равишда барчамизга ғурур бағишлайди.

* * *

Мен тушунаман – ёш йигит-қизларга ёқадиган, уларнинг кўнглига мос тушадиган замонавий иш топиб бериш осон эмас, лекин айтиш шундай масала учун мутасадди бўлган раҳбарлар масъулиятни чуқур ҳис қилиб, астойдил ишлайдиган бўлса, кўп нарсага эришиш мумкин.

Ҳозирги кунда биз касб-ҳунар коллежларини битириб чиқаётган баъзи йигит-қизларни, уларнинг истасига қарамасдан, бўш турган жойларга ишга қўйишга мажбур бўляпмиз. Мен бундай болаларга улар қандай касбни эгаллагани ва интилишига қараб иш топиб беришни ўзимнинг, давлатнинг энг асосий вазифаси деб биламан. Ҳақиқатан ҳам, фарзандларимиз қайси соҳа бўйича ўқиган бўлса, шу йўналишда ўз ишини давом эттириши учун уларга зарур шароит туғдириб бериш лозим.

Хоразм вилоятининг имкониятидан келиб чиқадиган бўлсак, нафақат қишлоқ хўжалиги, балки саноатни, хизматлар соҳасини ривожлантириш ҳисобидан бу масалани ечишимиз керак. Мисол учун,

туризмни тараққий эттириш борасида Хоразм ви-
лоятида катта ютуқларга эришилмоқда. Хоразмлик
ёшларнинг бир эмас, икки эмас, уч-тўртта тилда
бемалол гаплашиши чет эллик меҳмонларни Хива-
нинг тарихий обидаларидан кам ҳайратда қолди-
раётгани йўқ. Уларнинг ширин тили ва муомала-
си хорижлик меҳмонларга манзур бўлаётганини
Самарқандда сайёҳликка бағишланган халқаро ан-
жуманда Жаҳон сайёҳлик ташкилоти раҳбарининг
ўзи шахсан эътироф этганини эшитиб, биласизми,
қувончим, ғурурим ичимга сиғмай кетган эди.

* * *

Эртанги кунимизнинг энг катта кучи, керак бўлса,
замини нимага асосланади, деган саволга мен ёш-
ларимиз, ёшларимиз ва яна бир бор ёшларимиз-
га, деб жавоб бераман. Ана шу фикрни, бу борада
биз жойларда амалга ошираётган ишларни қўллаб-
қувватлашингизни сўрайман.

Ҳозирги кунда юртимизнинг қайси шаҳар ёки
қишлоғига борманг, энг мухташам, энг кўркам би-
нолар бу мактаблар, лицей ва коллежлар, маданият,
санъат ва спорт масканлари эмасми?

Илгари бундай иморатлар қаерда эди? Биз, ай-
тайлик, кимнидир ҳайратда қолдирмоқчи бўлсак,
меҳмонларни қаерга олиб борар эдик? Қорамоллар
боқиладиган фермага. Шунча сигиримиз бор ва улар-
дан йилига бунча сут олинади, деб мактанар эдик. Бу-
гун биз нима билан мактаняпмиз, мактаниш объекти
ва субъекти ким бўлди? Бизнинг таълим-тарбия мас-
канларимиз ва уларда ўқиётган болаларимиз эмасми?

Айни шу йўлни танлаганимиз энг тўғри, тарихий кадам бўлди. Чунки, бизнинг эртанги кунимизни ким куради — болаларимиз куради, индинги кунимизни ким куради — невараларимиз куради.

Шу нуқтаи назардан қараганда, энг тўғри йўл — таълим-тарбия тизимини янада ривожлантириш, янада мустаҳкамлаш йўлидир. Биз бу йўлдан ҳеч қачон қайтмаймиз. Янги-янги мактаблар куриш, замонавий ўқув лабораторияларини ташкил этиш, коллежларни битириб чиқаётган болаларимизни тўлиқ иш билан таъминлаш масалалари доимо эътиборимиз марказида туради.

* * *

Айни вақтда ҳаммамизга аёнки, аҳоли сони ўсаяпти, минг-минглаб фарзандларимиз ҳаётга кириб келяпти, уларнинг талаб ва эҳтиёжларини қондириш, айниқса, замонавий иш билан таъминлаш — нафақат бизда, айтиш мумкинки, бутун дунёда энг долзарб, керак бўлса, ҳал қилувчи муаммога айланмоқда.

Ҳеч кимга сир эмас, ишсиз, даромадсиз одам турли номаъқул кўчаларга кириб кетиши мумкин. Шу нуқтаи назардан қараганда, Қашқадарё вилоятида ўтган йили 89 мингдан зиёд иш ўрни яратилгани, жумладан, қарийб 45 минг нафар коллеж битирувчиси ишга жойлаштирилганини таъкидлаш лозим.

Мен айни шу масалага алоҳида эътиборингизни қаратмоқчиман. Эндигина катта ҳаётга кадам қўяётган болаларимизни, ўзимизнинг фарзандларимизни ишга жойлаштириш дегани нимани англатади? Бу — фақат қуруқ рақам эмас.

Бу рақамлар ортида қанча-қанча одамлар, ёшларимизнинг тақдири, уларнинг эртанги куни, бахту саодати, қувонч ва орзулари мужассам. Бу болалар ишга жойлашган бўлса, бир ойдан кейин ота-онасига, мана, сизларга биринчи маошимни олиб келдим, деб айтса, оилада бундан ортиқ хурсандчилик бўлиши мумкинми ўзи?

Мен буни тасаввур қилар эканман, худдики ўзимнинг ҳаётимда шундай воқеа юз бергандек қувониб кетаман. Бизнинг ҳар биримиз бу ҳаётда турли синовларни бошимиздан кечирганмиз. Лекин давлат нуқтаи назаридан, жамият нуқтаи назаридан, ота-оналик нуқтаи назаридан болаларимизга айти шундай шароитлар яратиб бериш бу – бизнинг, давлатимиз, ота-оналарнинг бурчидир ва биз бу бурчни, албатта, адо этамиз.

* * *

Мен қачон ва қаерда, қандай масалада чиқиш қилмайин, авваламбор, ёшларимизнинг чақнаб турган кўзларини, очик чеҳрасини кўриб, доим бир фикрни таъкидлайман: минг шукроналар бўлсинки, Яратганимиз сизларга шундай эркин ва озод замонда яшаш имконини бердики, сизлар эски мустабид, совет тузумини кўрмагансиз.

Шу нуқтаи назардан қараганда, сизлар жуда бахтли авлодсиз. Мана, орадан қанча вақт ўтди, кечаги тарихимиздаги фожиаларни «ўзбеклар иши», «пахта иши» деган фитна ва ўйинларни эсламаслик, бугун ёшларимизнинг бундай ноҳақликларни кўрмасдан ўсаётгани – бир томондан жуда яхши.

Фарзандларимизнинг биз мустақиллик даврида, тинч-осойишта шароитда ўсиб катта бўлганмиз, ота-боларимиз кўрган қийинчиликларни кўрмадик, бунинг учун Худога ҳар қанча шукроналар айтсак, арзийди, деган фикр билан яшаши — бу, табиийки, қувончли ҳол.

* * *

Яна бир бор айтаман, болаларимиз, фарзандларимиз асл тарихни, ҳақиқатни билиши керак. Улар ана шу асосда тарбия топиши лозим ва ана шунда халқимиз, ёш авлодимиз ҳеч қачон кам бўлмайди.

Маълумки, Соҳибқирон Амир Темур бобомиз мана шу юртда туғилгани, мана шу юртда яшаб, уни ёвдан озод қилгани, буюк давлат барпо этгани билан барчамиз ҳақли равишда фахрланамиз. Бу улуғ зотни бизга Худонинг ўзи берган. Амир Темур бизга қолдирган мерос — бу барча авлодларимизга хизмат қиладиган абадий меросдир.

Демоқчиманки, мана, бугун ёшларимиз ўсяпти, уларни ҳақиқат ва яна бир бор ҳақиқат билан қуроллантиришимиз керак.

* * *

Мустақиллик йилларида Ўзбекистонда амалга оширилган энг катта иш ҳақида сўраса, мен ҳеч иккиланмасдан Кадрлар тайёрлаш дастурини қабул қилганимиз ва амалга оширганимиз, деб жавоб берган бўлардим. Мазкур дастур устида мен жуда кўп ишладим. Мана, бугунги кунда у ўз ҳосилини берибди, десак, тўғри бўлади. Мен ҳозирги вақтда за-

монавий мактабларимиз, лицей ва коллежларимиз, олий ўқув юртларимизда таълим-тарбия олиб, илм-фан, касб-ҳунар чўққиларини эгаллаб, ҳаётга ҳал қилувчи куч бўлиб кираётган болаларимиз тимсолида бунинг амалий тасдиғини кўраман ва бундай фарзандларимга ишонаман. Улар бугун замоннинг ўзи олдимизга қўяётган талабларни бажариш учун бутун борлиғини бахш этишга тайёр бўлиб майдонга чиқмоқда, десам, бу фикрга сизлар ҳам қўшиласиз, деб ўйлайман.

Бир пайтлар халқимиз, Ватанимизга нисбатан бўлган зулм ва зўравонлик, камситишлар ҳақида гапирар эканмиз, мен бир фикрни таъкидлаб айтмоқчиман: биз аламзада эмасмиз, кечаги ҳаётдан норози бўлиб, кимгадир қандайдир талаб қўйишдан ҳам йироқмиз. Кимлардир бир вақтлар юртимиздан улкан бойликларни олиб кетган бўлса, майли, бойлик топилади. Аммо шуни билиб қўйинглар, бизнинг энг катта бойлигимиз — бу халқимиз, ёшларимиздир.

* * *

Бугунги кунда ҳаётимизда том маънода тарихий аҳамиятга эга бўлган, дунё жамоатчилиги ҳақли равишда эътироф этаётган таълим-тарбия соҳасидаги кенг кўламли ислохотларимиз қандай катта натижалар бераётгани ҳақида ҳар қанча фахрланиб, ғурурланиб гапирсак арзийди, албатта.

Ҳақиқатан ҳам, бундан 18 йил олдин бошланган Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва 2004 йилда унинг таркибий қисми сифатида қабул қилинган Мак-

таб таълимини ривожлантириш умуммиллий давлат дастури ижтимоий ҳаётимизда туб бурилиш ясади.

Бу дастурлар доирасида юртимизда минг-минглаб лицей ва коллежлар, мактаблар қуриш ва уларни реконструкция қилиш, энг юксак талаблар асосида жиҳозлашдек кенг кўламли вазифани қўйганимизда, бу ишларнинг қандай улкан, айтиш мумкинки, беқиёс мақсадларни кўзда тутишини камдан-кам одам ўзига тасаввур қиларди.

* * *

Мен жойларда бўлиб, одамлар билан, фермер ва деҳқонлар билан учрашганимда, қишлоқ ҳаётида бўлаётган ўзгаришлар ҳақида, пахта, ғалла ҳақида гаплашамиз, булар албатта керак. Лекин, эътибор берган бўлсангиз, бундай мулоқотларда ёшу қари ўз қишлоғи ёки туманида қурилаётган мактаб, лицей ва коллежлар қишлоқ ҳаётини тубдан ўзгартириб юборгани ҳақида тўхталиб, гапни авваламбор шундан бошлайди.

Мен юртдошларимизнинг бундай тўлқинланиб, қувониб гапиришини табиий, деб ўйлайман. Чунки халқимизнинг қонида, табиатида бўлган эзгу фазилатга кўра одамларимиз кўпроқ ўзини эмас, балки фарзандларини, уларнинг келажагини, бахту саодатини ўйлаб яшайди.

Шу нуқтаи назардан қараганда, биз танлаган тараққиёт йўлининг таркибий қисмига, аниқроқ айтадиган бўлсак, келажагимизнинг мустаҳкам пойдеворига айланиб бораётган таълим соҳасидаги буюк дастурларимизни ўз вақтида, узоқни кўзлаб ишлаб чиққанимиз ва амалга оширганимиз нақадар тўғри

бўлганини бугун мамлакатимиз эришган юксак марра ва натижалар яққол намоён этмоқда.

* * *

Биз, яъни халқимиз ва давлатимиз, ҳар қайси инсон ниманики ўз олдимизга мақсад қилиб қўйган бўлмайлик, қандай буюк ишларни амалга оширишга интилмайлик, барча олижаноб ҳаракатларимизнинг негизида нима туради?

Бу саволга ҳаммамиз, табиийки, барча эзгу ниятларимизнинг марказида фарзандларимизни ҳам жисмоний, ҳам маънавий жиҳатдан соғлом қилиб ўстириш, уларнинг бахту саодати, фаровон келажагини кўриш, дунёда ҳеч кимдан кам бўлмайдиган авлодни тарбиялаш орзуси туради, деб жавоб берамиз.

Ҳақиқатан ҳам, ҳаётимизнинг маъно-мазмунини шунда эмасми?

* * *

Агар биз ўз вақтида узоқни кўзлаб, катта умид билан ҳаётга кириб келаётган ёшларимизнинг чуқур билим ва касб-ҳунар эгаллаши учун замин яратмасак, уларни замон талаб қиладиган мутахассис кадрлар этиб тайёрламасак, бугунги кунда бутун дунёни қамраб олган молиявий-иқтисодий инқироз даврида юртимизда тинчликни сақлаб, иқтисодиётимизнинг барқарор ўсиш суръатларини таъминлашга, айни шундай оғир шароитда халқимиз ҳаётининг тобора юксалишига эриша олармидик?

Йўқ, албатта.

Ҳаммамизга чуқур бир ҳақиқат аён бўлиши керак – биз юртимизнинг эртанги ривожини йўлида қандай чуқур ўйланган дастурларни тузмайлик, бу режаларни бажариш учун қандай моддий база ва имкониятларни яратмайлик, бунинг учун қанча кўп сармоя сафарбар этмайлик, уларнинг барчасини амалга оширадиган, рўёбга чиқарадиган қудратли бир омил борки, у ҳам бўлса, юқори малакали иш кучи ва юртимизнинг эртанги кунини, тараққиёти учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир бўлган етук мутахассис ёшларимиз, десак, ўйлайманки, ҳеч қандай хато бўлмайди.

Шунинг учун ҳам бу ўта муҳим масалани доимо давлатимиз, жамиятимизнинг асосий вазифаси сифатида кўришимиз даркор.

* * *

Бугунги кунда фарзандларимизнинг маънавий оламини юксалтириш, уларни миллий ва умуминсоний кадриятлар руҳида тарбиялаш масаласи биз учун энг долзарб вазифа бўлиб қолмоқда.

Айниқса, ҳозирги мураккаб ва таҳликали замонда миллий ўзлигимиз, азалий кадриятларимизга ёт ва беғона бўлган турли хил хуружлар, ёшларимизнинг онги ва қалбини эгаллашга қаратилган ғаразли интилишлар тобора кучайиб бораётгани барчамизни янада хушёр ва огоҳ бўлишга даъват этиши табиийдир.

Шу сабабли ёшлар ўртасида соғлом турмуш тарзини таъминлашнинг қарор топтириш, уларни гиёҳвандлик, ахлоқсизлик, четдан кириб келаётган ҳар хил зарарли таъсирлардан, «оммавий маданият» никоби остидаги

тахдид ва хатарлардан асраш масалалари бир зум ҳам эътиборимиздан четда қолмаслиги даркор.

* * *

Бугун ҳеч кимга сир эмаски, биз яшаётган ХХІ аср – интеллектуал бойлик ҳукмронлик қиладиган аср.

Кимки бу ҳақиқатни ўз вақтида англаб олмаса, интеллектуал билим, интеллектуал бойликка интилиш ҳар қайси миллат ва давлат учун кундалик ҳаёт мазмунига айланмаса – бундай давлат жаҳон тараққиёти йўлидан четда қолиб кетиши муқаррар. Буни чуқур англаб олган давлат, бундай хулосани чиқарган, халқаро ҳамжамият ва тараққий топган мамлакатлар қаторига кўтарилиш учун ҳаракат қиляётган жамият, биринчи навбатда, бугун униб-ўсиб келяётган фарзандларининг ҳар томонлама баркамол авлод бўлиб ҳаётга кириб боришини ўзи учун энг улуг, керак бўлса, энг муқаддас мақсад, деб билади.

* * *

Бугунги учрашувимизда мен ёшларимизга қараб айтмоқчиман: агарки қачон биз хоҳлаган замон келса, ана ўшанда муродимизга етамиз, деган фикр билан бемалол юрадиган бўлсак, билиб қўйинглар, бундай замон ҳеч қачон ўз-ўзидан келмайди. Ўзимиз истаган замон учун курашиш, керак бўлса, ўзимизни, бутун борлиғимизни беришимиз лозим. Шундай интилиш билан яшасак, нафақат ўз ҳаётимиз, балки келажак авлодларимиз ҳаётини, уларнинг эртанги ёруғ кунини ўзимиз, ўз қўлимиз билан барпо этган бўламиз.

Ҳақиқатан ҳам, ҳаёт ҳеч қачон бир жойда тўхтаб турмайди ва ҳаммамиз буни ҳаёлимиздан чиқармаслигимиз керак. Биз эртанги кун учун бутун куч-ғайратимиз билан ҳаракат қилсак, ўзимиз орзу қилган ҳаёт шунчалик тез келади. Бугунги кунда ҳаётимизнинг мана шундай тез суръатлар билан ўзгариб бораётгани, турмушимиз тобора фаровон, одамларимизнинг бадавлат бўлаётгани бу фикрнинг амалий тасдиғи эмасми?

* * *

Болаларимизнинг тарбиясини маҳкам ушлашимиз лозим. Йўқ, болам, бундай эмас, мана бундай, сен кимнинг, қандай буюк зотларнинг авлодисан, қандай бебаҳо маънавий мероснинг ворисисан, деган гапларни уларнинг қулоғига қуйиш керак. Бугун яхши яшайпмиз, деб талтайиб кетмаслигимиз, оёғимиз ердан узилмаслиги зарур. Аслида бу ҳам жиддий бир хавф.

Шу боис мен ҳамиша таълим-тарбия соҳасида ишлайдиган юртдошларимизни ўзимга яқин тутаман, уларнинг машаққатли меҳнатини қадрлашни ҳеч қачон эсимдан чиқармайман.

Давлатимизнинг мукофотларини беришда, авваламбор, ўқитувчи ва мураббийларга эътибор қаратаман. Ўзбекистон Қаҳрамони унвонини олганлар орасида айнан ўқитувчилар кўпчилиқни ташкил қилиши бунинг тасдиғи эмасми?

* * *

Ота-онаси, фарзанди учун, эл-юрт, она Ватан учун ўзини фидо қилишга тайёр бўлган инсонни ҳақиқий

ўғлон дейдилар. Ўғлон деган сўз билан ўғил деган сўзнинг фарқи бор. Ўғлон деган сўзнинг маъноси жуда катта. Яъни, ўғилларнинг энг сарасини, мард йигитларни халқимиз ўғлон дейди. Шу маънода, бугун униб-ўсиб келаётган ёшларимиз ҳам ўз юртини мана шундай севса, унга фидойи бўлиб яшаса, биз бугун ҳам, келажакда ҳам ҳеч қачон, ҳеч кимдан кам бўлмаймиз, ўз мақсад-муддаоларимизга албатта ета-миз.

**ХАЛҚИМИЗГА ТИНЧЛИК
ВА ОМОНЛИК КЕРАК**

Бугун биз ғоят мураккаб, таҳликали ва қалтис бир замонда яшаётганимизни барчангиз яхши биласиз.

Ҳозирги вақтда дунёнинг узоқ-яқин турли ҳудудларида юз бераётган ташвишли воқеалар, жумладан, бизнинг минтақамизда, ён-атрофимизда кучайиб бораётган хавф-хатарлар, қонли тўқнашувлар, сиёсий ва иқтисодий қарама-қаршилиқлар, терроризм, радикализм, наркотрафикнинг тобора авж олаётгани тинчлик ва барқарорликка қандай катта таҳдид туғдираётгани ҳақида, ўйлайманки, ортиқча гапириб ўтиришнинг ҳожати йўқ.

Мана шундай тобора кескинлашиб бораётган бир вазиятда, биз ҳушёрлик ва сергаклигимизни йўқотмасдан, кимлар бизга хайрихоҳ, кимлар ғаразли кўз билан қараётганини, бугунги ҳаёт, бугунги давр бизнинг олдимизга қандай ўтқир талаб ва вазифаларни қўяётганини чуқур англаб, огоҳ, сезгир ва сафарбар бўлиб яшашимиз талаб қилинмоқда.

* * *

Бугунги кунда дунёда содир бўлаётган воқеаларни холисона баҳолар эканмиз, кескинлик ва хавф-хатарларнинг тобора ўсиб, геосиёсий қарама-қаршилиқлар, ўз таъсир доирасини кенгайтиришга қаратилган курашнинг, радикализм, терроризм ва экстремизм каби таҳдидларнинг кучайиб бораётгани барчамизни ташвиш ва хавотирга солмасдан қўймайди, албатта.

Кўпчилик давлатлар қаторида Ўзбекистонимизда ҳам айни мана шундай таҳликали вазиятнинг олди-

ни олиш, остонамизга қўймаслик, юртимизда бугун ҳукм сураётган тинчлик ва барқарорлик, меҳр-оқибат муҳитини асраш, шу билан бирга, юз бериши мумкин бўлган ҳар қандай хатарли бурилишларга тайёр бўлиш мақсадида ўзимизнинг қатъий позициямиз ва сиёсатимизни аниқ белгилаб олганмиз.

Шулар қаторида 2012 йили қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг Ташқи сиёсий фаолияти концепциясини тасдиқлаш тўғрисида»ги конституциявий қонунда белгилаб берилган, бизнинг хавфсизлигимиз билан боғлиқ бўлган принциплар ва позицияларимиз бугунги кунда жаҳон жамоатчилигига яхши аёндир.

Авваламбор, узоқ ва яқин қўшниларимиз билан тил топишиб, улар билан ўзаро ҳамкор ва ҳамжиҳат бўлиб яшаш ва, энг муҳими, ҳеч қандай ҳарбий блокларга қўшилмаслик, муқаддас юртимиз тупроғида чет мамлакатларнинг ҳарбий базаларини жойлаштиришга ва ҳарбийларимизнинг чегараларимиз ташқарисига ўтишига йўл қўймаслигимиз шулар жумласидандир.

Бугун юзага келаётган халқаро вазиятда айтиш мумкин, шу сиёсат биз учун мақбулдир.

* * *

Бизга узоқ ва яқин жойларда пайдо бўлаётган зиддият ва муаммоларни қандай ечиш керак, деган масалада ҳозирги вақтда кўп гапирилмоқда.

Бундай таҳликали вазиятда бизнинг ёндашувимиз ва қарашларимиз Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Низомида, халқаро қонун ва нормаларда белгилаб, муҳрлаб қўйилган асосий принципларни сўзсиз бажаришдир, зўравонликка, куч ишлатишга йўл қўймасликдир.

Юзага келадиган карама-қаршиликни, низоларни фақатгина сиёсий йўл, тинч воситалар билан ҳал этиш, давлатларнинг сиёсий суверенитети ва чегараларнинг дахлсизлигини бузишга йўл қўймасликдир.

Ҳар қандай тўқнашув, ҳар қандай карама-қаршилик, ҳар қандай зиддият, авваламбор тинчлик йўли билан, сиёсий музокаралар йўли билан ҳал этилиши керак. Мустақил давлатларнинг мустақиллигига зиён етказмаслик керак. Зўравонлик йўли билан, куч ишлатиб, бу масалаларни ҳал қилиб бўлмайди. Агар уруш-жанжал бошланадиган бўлса, унинг охири кўринмасдан қолади.

Халқимиз хотиржам бўлсин – Ўзбекистон бундай баҳслар, карама-қаршилик ва зиддиятлар, қон тўкишга қаратилган уринишларга асло қўшилмайди ва бундай ҳаракатлар остонамизга етишига биз асло йўл қўймаймиз. Бунинг учун кучимиз ҳам етади, қудратимиз ҳам етади, керак бўлса, ақлимиз ҳам етади, десам, ўйлайманки, одамларимиз менинг гапларимни тўғри тушунади ва тўғри англайди.

* * *

Юртимизда ҳукм сураётган тинчлик ва барқарорлик, миллатлараро ва фуқаролараро ҳамжиҳатлик, ўзаро ҳурмат муҳитини сақлаш, ҳуқуқий саводхонликни, юртдошларимиз, айниқса, ёшларимизнинг сиёсий маданияти ва фаоллигини оширишни таъминлашда фуқаролик жамияти институтларининг ролини янада кучайтириш муҳим вазифа бўлиб қолмоқда.

* * *

Биз учун тинчлик ва омонлик керак. Ҳақиқатан ҳам, юртимиздаги қайси хонадонга кирманг, қарияларимиз

дуога қўл очиб, Яратгандан, аввало, эл-юртимизга тинчлик ва омонликни сўрайди. Тинчлик бўлсин, хотиржамлик бўлсин дейди. Турли бало-қазолар бизга яқин келмасин, остонамизга йўламасин дейди. Фарзандларига, набираларига узоқ умр ва бахт тилайди. Чунки халқимиз тинчлик бўлса, фаровонлик ва тараққиёт бўлишини яхши билади, тинчликнинг қадр-қимматини яхши англайди.

* * *

Мен ҳар йили 9 май – Хотира ва қадрлаш кунига бағишлаб ўтказиладиган маросимда халқимиз ўртасида машҳур бўлиб кетган «Ўзбекистонга тинчлик ва омонлик керак» деган иборани такрорлайман. Биз бугунги кунда айна шу мақсадга жавоб берадиган сиёсатни олиб бормоқдамиз ва бу йўлдан ҳеч қачон қайтмаймиз.

Агар давлат кимнингдир ишорасига ё буйруғига қараб ёки унинг сиёсатини ўзига маъқул топиб, ўзиникини эмас, айнан унинг манфаатларини кўзлаб сиёсат олиб борадиган бўлса, хато қилади. Бундай бирёқлама сиёсатни совет даврида, керак бўлса, ундан кейинги даврларда ҳам кўпгина қўшни давлатлар мисолида кўрдик.

* * *

Дунёда яшаётган кўпчилик халқлар қатори бизнинг халқимиз ҳам уруш қайтарилмаслигини истайди. Уруш ҳеч қачон қайтмасин, деб барча-барча момоларимиз, боболаримиз ҳам, опаларимиз, акаларимиз, болаларимиз ҳам – ҳамма битта нарсани истайди: эй одамзод, бу

машъум уруш бошқа кайтмасин, остонамизга бу бало яқин йўламасин, деб ҳар сафар дуойи фотиҳани шундан бошлайди. Шунинг учун бизнинг қилаётган барча-барча ҳаракатларимиз, давлатимиз, ҳукуматимиз, раҳбарият амалга ошираётган ишлар, албатта, нимага қаратилган, деб сўрасак, мана шу тинчликни сақлаш учун, деб жавоб бериш ҳар томонлама тўғри бўлади.

* * *

Агар тинчлик-осойишталик бўлмаса, меҳр-оқибат бўлмаса, биз орзу қилган ва интилаётган эркин ва фаровон ҳаётни қуриб бўлмайди.

* * *

Ҳаммамизнинг ниятимиз янада ёруғ кунларни кўриш, болаларимизнинг, невараларимизнинг бахтини кўриш. Бизга аввало ана шу оддий-оддий нарсалар керак.

* * *

Мен бугунги имкониятдан фойдаланиб, бутун халқимизга қарата айтмоқчиман: мана шундай ўта таҳликали замонда биз ташқи сиёсатимизни ўтказишда огоҳ ва сезгир бўлиб, шу йўлда бир мушт бўлиб ҳаракат қилишимиз ҳар қачонгидан ҳам муҳимдир. Чунки ён-атрофимизда бўлаётган воқеалар биздан шуни талаб қилмоқда. Мана, Афғонистонда ҳали-бери тинчлик ўрнатилгани йўқ. Бу мамлакатда ўтган йили сайлов ўтди-ю, унинг ижобий натижалари амалда кўринмаяпти. Ироқ ва Сурияда Ироқ ва Шом ислом давлатини ўрнатамиз, деган ғоя билан ёвуз, ваҳший бир куч пайдо бўлди. Уларнинг жирканч қиёфасини

оммавий ахборот воситаларида берилаётган лавҳалар орқали кўриб турибмиз. Улар муқаддас ислом динининг бутун дунёда обрўсини тўкмоқда. Аслида бу ёвуз кучларнинг мусулмончиликка ҳеч қандай алоқаси йўқ. Ваҳшийлик, одам ўлдириш, одамларни қўрқитиш, гаровга олиш ислом динига тамоман ёт нарсалар.

Бундай кучларнинг ёшларимизни алдаб, ўз қармоғига илинтиришига ҳеч қандай имконият бермаслигимиз керак. Мана, қўшни мамлакатлардан кўплаб ёшлар билиб-билмай уларга қўшилиб, мана шундай «ўйин»ларда қатнашяпти. «Ўйин» деб мана шу ваҳшийликларни айтаяпман. Биз бундан доимо огоҳ бўлиб, масаланинг моҳиятини, биринчи навбатда, оналарга етказишимиз муҳим. Оналаримиз ўз болаларига тўғри йўл кўрсатиши, мен сенга оқ сут бериб катта қилганман, мени рози қилишни истасанг, бундай йўлларга юрмайсан, деган гапларни айтиб, ёшларнинг кўзини очиб бериши керак. Ана шунда бизнинг ёшларимиз ҳеч қачон бундай йўлларга кирмайди.

Лекин вақтни йўқотиб, лоқайдлик ва бепарволик кайфиятига бериладиган бўлсак, биз кўп нарсани бой берамиз.

Мана, қаранг, қандай эркин ва обод Ватанда қандай гўзал ва ширин ҳаёт кечиряпмиз. Олдимизда яна кўплаб янги имкониятлар очилаяпти. Эл-юртимиз тинчлигини, мусаффо осмонимизни ҳимоя қилишда, юртимизни янада тараққий эттириш ва ислохотларимизни изчил амалга оширишда мен, авваламбор, кимга суянаман? Она халқимга суянаман, кўпни кўрган мухтарам қарияларимизга, биринчи навбатда, ёшларимиз, менинг фарзандларимга таянаман.

* * *

Биз нимани истаймиз – она Ватанимизда тинчлик ва омонлик бўлишини истаймиз. Бошқаларга ҳам шуни тилаймиз.

* * *

Халқимизнинг «Емаган сомсага пул тўлашнинг нима кераги бор?» иборасини эслаш ҳар томонлама ўринли бўлади, деб ўйлайман. Баъзан қўполдек бўлиб туюлса-да, бу ибора замирида чуқур ҳаётий маъно, катта асос бор.

Эй, барака топкур, бизнинг мамлакатимизда тинчликни ҳимоя қилиш керак бўлганда, ким бизга ёрдамга келди, ким бизга мадад берди?

Энг муҳими, кимдадир ана шундай хоҳиш бўлган, Ўзбекистонга келиб ёрдам бераман, деган тақдирда ҳам, Ўзбекистон, ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимнинг ёрдами, кўмагига муҳтож эмас.

* * *

Айрим сиёсий кучлар ва катта давлатларнинг баъзи бир раҳбарлари шундай ният билан юрадики, қандай қилиб бўлса-да, ўзига обрў топиш, керак бўлса, қандай қилиб, кимларнинг ҳисобидан ўзига манфаат топиш ва янада кўпроқ куч-қудратга эга бўлиш. Бундай «мусобақа» кимга керак, билмадим, лекин шундай ҳаракатлар ҳали-бери давом этмоқда.

* * *

Мен Ўзбекистон учун, унинг сиёсати учун жавобгарман. Кимдир бизни ўз тўдасига олиб, етакчилик

қилмоқчи бўлса, адашади. Биз у ёққа борамиз, бу ёққа борамиз, деган гапларни совет даврида кўп эшитганмиз. Лекин бу гапларнинг нималарга олиб келганига ҳаммамиз гувоҳмиз. Шундан хулоса қилиб, биз фақат ўз ақлимиз билан яшаймиз, бизга манфаат берадиган ишларни қиламиз. Биз атрофимиздаги давлатлар билан фақат дўстона алоқаларни боғлашга тайёرمىз.

* * *

Бизнинг қарияларимиз, юздан ошган мўътабар отахон ва онахонларимиз – юртимиз тинч ва осойишта, ҳаётимиз фаровон бўлсин деб, бугунги кунимизга шукроналар айтади. Чунки ўзбек халқига тинчлик ва омонлик керак.

* * *

Биз бошимиздан кечираётган замон барчамиздан, ҳар биримиздан огоҳ ва сезгир бўлиб яшашимизни, бугунги ва эртанги кунимизни, тинч ҳаётимизни ўзимиз асрашимизни талаб этади. Фақатгина тинчликни ният қилиш, орзу қилиш эмас, балки тинчлик, осуда ҳаёт учун, мусаффо осмон учун албатта баҳоли қудрат курашимиз даркор.

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ПРЕЗИДЕНТИ ЛАВОЗИМИГА
КИРИШИШ ТАНТАНАЛИ
МАРОСИМИГА БАҒИШЛАНГАН
ОЛИЙ МАЖЛИС
ПАЛАТАЛАРИНИНГ ҚЎШМА
МАЖЛИСИДАГИ НУТҚ**

Азиз ватандошлар, мухтарам Олий Мажлис депутатлари!

Қадрли меҳмонлар!

Аввало, сиз, ҳурматли Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатлари ва Сенат аъзоларига, сизларнинг тимсолингизда бутун халқимизга мурожаат қилиб, менинг Ўзбекистон Республикаси Президенти бўлиб сайланишимга ўз ишончини билдирган юрtdошларимга ўзимнинг самимий миннатдорлигимни изҳор этишдан бахтиёрман.

Айни шу фурсатдан фойдаланиб, сиз, азизларимга ўзимнинг чуқур ҳурмат ва эҳтиромимни билдириб, ҳаммангизга соғлиқ-омонлик, бахт-саодат тилайман, қалбимдаги энг эзгу орзу-тилакларимни қабул қилишингизни сўрайман.

Менга билдирилган ишончни ўзим учун, аввало, улкан масъулият ва катта шараф деб биламан ва яна бир бор айтмоқчиман – бундай юксак, ҳеч нарса билан ўлчаб бўлмайдиган халқ ишончини оқлашга, бажо келтиришга бутун борлигимни сафарбар қиламан.

Қадрли дўстлар!

Биз эски, ўзини оқламаган мустабид, зўравон тузумдан бутунлай воз кечиб, тақдиримизни ўз қўлимизга олиб, биз учун янги демократик давлат ва фуқаролик жамияти барпо этиш, ҳеч кимдан кам бўлмайдиган озод ва обод ҳаёт қуришни ўз олдимизга мақсад қилиб қўйиб, амалга ошираётган қатъий

ўзгариш ва ислохотлар натижасида бугун эришаётган юксак марра ва ютуқларимизни ҳеч ким инкор этолмайди.

Буларнинг асосий омили ва мезони сифатида, ҳеч шубҳасиз, биз танлаган ва дунёда «ўзбек модели» деб ном олган, машҳур беш тамойил – принципга асосланган, тадрижий – эволюцион, босқичма-босқич ривожланишнинг Ўзбекистон йўли нақадар тўғри эканини ҳаётнинг ўзи бугун тасдиқлаб бермоқда.

Бу моделнинг афзаллиги ва бугун ўзини бутунлай оқлаганини Ўзбекистонга хос бўлган турли табиий, тарихий, миллий, демографик ва экологик хусусиятларни тўла ҳисобга олганида кўрамиз.

Мисол учун қишлоқ хўжалигини оладиган бўлсак, бу соҳада аренда – ижара мулкига асосланган фермерлик ҳаракатини ривожлантиришга катта эътибор берганимиз, уни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаганимиз эвазига бу ҳаракат, ҳеч шубҳасиз, яқин тарихимизда ўчмас из бўлиб қолади, десам, айтиш ҳақиқатни айтган бўламан. Фермер хўжаликларимиз бугунги кунда қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг нафақат 90–92 фоизини ишлаб чиқармоқда, балки қишлоқ ҳаётининг тараққиётини ўз зиммасига олган ижтимоий-сиёсий ҳаракатга айланиб бормоқда.

Ёки бугунги кунда мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотининг 56 фоизини ишлаб чиқараётган кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ҳақида гапирадиган бўлсак, ҳозирги вақтда иш билан банд аҳолиимизнинг 75–77 фоизи бу соҳада меҳнат қилмоқда.

Ўз-ўзидан аёнки, кўп нарсадан далолат берадиган ана шундай кўрсаткич ва рақамлар биз олиб бораётган ислохотларни янада чуқурлаштириш, эртанги кунимиз, **тараққиётимиз йўлида мустаҳкам пойдевор бўлиши муқаррар.**

Шуни тўлиқ асос билан айтишимиз мумкин – айтишу каби ислохотларни амалга ошириш ҳисобидан биз Ўзбекистон иқтисодиётининг барқарор ўсиш суръатларини таъминлашга эришмоқдамиз. Яъни, охириги 10 йил давомида мамлакатимизда ялпи ички маҳсулотнинг ўсиш суръатлари 8 фоиздан ошиб келаётгани ва 2015 йилда ҳам – шунга ишончимиз бор – бундан кам бўлмаслигини инобатга олсак, барча нарса ўз-ўзидан аён бўлади.

Албатта, мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотининг ана шундай юксак суръатлар билан ўсиши ўз-ўзидан бўлаётгани йўқ. Бу мустақиллигимизнинг илк кунларидан бошланган чуқур тайёргарлик ишларимиз, аввало – шуни яна бир бор айтишга тўғри келади – тараққиётнинг «ўзбек модели»нинг самарасидир. Биз ён-атрофимиздаги баъзи мамлакатлар каби, мана, ўз йўлимизни танлаб олдик, фалон йилга бориб, энг ривожланган давлатлар рўйхатининг бошига чиқамиз, деб катта-катта минбарлардан мақтанганимиз йўқ ва ҳеч қачон бундай қилмаймиз.

Бундай ютуқларнинг сабабларини биз, аввало, мард ва матонатли, кўпни кўрган халқимизнинг, одамларимизнинг дунёқараши, сиёсий онги ва савияси тобора юксалиб бораётганида кўрамиз. Ва энг муҳими, бунинг сабаби бугунги кунда ҳал қилувчи куч бўлиб майдонга чиқаётган, замонавий билим ва касб-ҳунарларни пух-

та эгаллаган, мустақил ва янгича фикрлайдиган, Ватанимизнинг эртанги куни учун масъулиятни ўзиммасига олишга қодир бўлган навқирон ёшларимизни биз ўзимизнинг ишончимиз, таянчимиз ва суянчимиз деб билганимиздадир.

Ўзингиз айтинг, азизларим, кадрдонларим, агар биз ўз вақтида, бундан 18 йил олдин Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини қабул қилиб, уни ҳаётга жорий этишга киришмаганимизда, ёшларимизнинг тақдири, бугунги ва эртанги кунимиз нима бўлар эди? Миллий тараққиётимиз йўлида ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлган бу буюк ишимиз умуммиллий ҳаракатга айланиб, шу аснода ўз келажагимизни кўрганимиз энг катта ютуғимиз бўлди. Агар биз ёшларимизни ана шундай юксак даражада катта ҳаётга тайёрлаб бормасак, ҳозирги вақтда хорижий мамлакатлардан юртимизга келган меҳмонлар, йирик фирма ва компанияларнинг вакиллари «ўзбек ёшларининг кўзи ёниб, чакнаб туради, улар ҳар қандай мураккаб вазифани бажаришга қодир», деб, болаларимизга тан берармиди? Ҳар бир ота-она, бутун халқимизга юксак гурур бағишлайдиган бундай гаплар қулоғимиз остида доимо жаранглаб турса ва Ватанимиз келажаги ёшларимиз кўлида, деган шиоримиз қанча кўп амалга ошса, ҳақиқатан ҳам, ҳеч кимдан кам бўлмаймиз.

Аммо шулар ҳақида сўз юритар эканмиз, бир аччиқ ҳақиқатни эсимиздан чиқармаслигимизни истар эдим. Агарки биз эришган ютуқ ва марраларимиз билан чегараланиб, хотиржамлик, ҳаволаниш ва бепарволик кайфиятларига берилиб кетсак, бундай ҳолат барча-

миз йўл қўйган, кечириб бўлмайдиган катта хатога айланиб кетиши мумкин.

Биз ХХІ асрда – интеллектуал меҳнат ва Интернет даврида, глобллашув замонида яшаётганимизни, ҳаёт тараққиёти ҳеч қачон бир жойда тўхтаб турмаслигини унутмаслигимиз зарурлигини ҳаётнинг ўзи тақозо этмоқда.

Бунинг устига, жаҳон миқёсида иқтисодий-мольвий инқироз давом этаётгани, рақобат, қарама-қаршилиқ тобора бешафқат тус олаётгани, радикализм, терроризм, экстремизм каби таҳдидлар кучайиб бораётгани **барчамиздан, аввало, бир ёқадан бош чиқариб, сафарбарлигимизни янада оширишни талаб қилади.**

Шу борада амалга ошираётган ишларимиз қаторида ҳаётимизни кескин ўзгартираётган демократик ислохотларни тезлаштириш, уларнинг самарасини ошириш бугунги кунда, ҳеч шубҳасиз, энг долзарб вазифамизга айланмоқда, десам, янглишмаган бўламан.

Хорижлик ҳамкорларимиз, дунёдаги энг тараққий топган давлатларнинг вакиллари, бугунги мажлисимизда иштирок этаётган чет мамлакатларнинг муҳтарам элчилари мустақиллик йилларида Ўзбекистон барча соҳаларда улкан муваффақиятларга эришганини, айни пайтда олдимизда бундан ҳам катта вазифалар турганини ўзаро мулоқот ва суҳбатларда доим эътироф этишади.

Мана, яқинда АҚШ Президенти жаноб Барак Обаманинг менинг Ўзбекистон Республикаси Президентлигига қайта сайланганим муносабати билан йўллаган қутлов телеграммаси билан бутун халқимиз оммавий

ахборот воситалари орқали танишди. Ана шу телеграммада айтиш мавзу ҳақида ҳам сўз юритилган.

Чиндан ҳам, агар биз дунёдаги ривожланган давлатлар қаторига кириш йўлида янада юксак марраларни эгалламоқчи, ҳаётимизни янги босқичга кўтармоқчи, авваламбор, эркин, озод ва фаровон яшамоқчи бўлсак, демократияни ҳаётимизга татбиқ этишда ҳеч кимдан, ҳеч қачон орқада қолмаслигимиз керак.

Мен шуни истайман ва барчангизни шундай мақсадлар сари даъват этаман.

Шулар ҳақида гапирар эканмиз, энг аввало, биз учун тўсиқ бўлиб турган, эски мустабид тузумдан қолган асоратларга барҳам бериш ва бугун ҳамон ўз ечимини кутаётган турли муаммоларни ҳал қилишимиз, қабул қилган қонунларимизни изчил амалга ошириш, олиб бораётган ислохотларимизни янада чуқурлаштириш алоҳида аҳамият касб этади. Шу жумладан, биринчи навбатда, ахборот ва сўз эркинлиги, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш, суд-ҳуқуқ тизимини янада такомиллаштириш, фуқаролик жамияти институтларини ривожлантириш ва ҳимоялаш каби ислохотларни янги, юксак босқичга кўтариш – айтиш мумкинки, бу соҳаларда ҳали қиладиган ишларимиз кўп.

Ҳеч кимга сир эмас, иқтисодиётимизнинг рақобатдошлигини таъминламасдан туриб, яъни ишлаб чиқариш соҳа ва тармоқларини модернизация ва диверсификация қилмасдан, технологик ва техник нуқтаи назардан янгиламасдан туриб, биз ишлаб чиқарадиган маҳсулотларни жаҳон бозори, эртага эса ички бозоримиз ҳам қабул қилмайди.

Бу ҳақиқат ҳаммамизга аён бўлиши керак. Бу ҳақиқатдан биз ҳеч қачон кўз юма олмаймиз.

Бугунги кунда дунёда шафқатсиз кураш кетяпти. Шундай экан, ҳаётнинг ўзи талаб қилаётган, ҳар томонлама асосланган янги стратегик йўлни ҳаётимизга жорий қилмасдан, барча жабҳаларда янги ғалабаларни қўлга киритмасдан туриб, бу курашда ютиб чиқа олмаймиз. Агар бизга бўлаверади, деган кайфият билан яшайдиган бўлсак, жуда катта хатога йўл қўямиз ва келажак авлодларимиз бизни ҳеч қачон кечирмайди.

Шунинг учун ҳам эртанги кунни, келажак истиқболимизни ўйлайдиган бўлсак, бугун иқтисодиётимизда амалга ошираётган кенг кўламли ислохотларни, **авваламбор, таркибий ўзгаришларни янада чуқурлаштириш, янги, замон талаб қиладиган даражага кўтариш масаласини ҳал қилмасдан туриб, очиқ айтишимиз керак, биз ўз мақсадларимизга – тараққий тоиган демократик давлатлар қаторига кўтарилишимиз ҳақида гапиришнинг ҳожати қолмайди.**

Биринчи навбатда, Конституциямизда муҳрлаб қўйилган кўптармоқли иқтисодиётимизнинг устувор соҳаси бўлмиш хусусий мулк ва хусусий тадбиркорлик йўлидан барча ғов ва тўсиқларни йўқ қилиш – биз учун ҳал қилувчи, устувор вазифага айланиши даркор.

Айтиш керак – ўтган йиллар давомида мамлакатимизда хусусий мулк ва мулкдорларни ҳимоялашга қаратилган ишончли меъёрий-ҳуқуқий асос ва қафолатларни, жумладан, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликка зарур шароит ва имтиёзларни яратиб бериш

бўйича кўпгина ишлар бажарилди ва бажарилмоқда. Лекин минг афсуски, хусусий мулкнинг давлат мулкига нисбатан устуворлиги барчамиз учун аён бўлишига қарамасдан, бу йўналишда амалга ошираётган ишларимиз, **аввало, мулкдорларга эркинлик бериш масалалари тўла ечилмаяпти, ўзининг кутилган самарасини бермаяпти.**

Эркинлик деганда, биз нафақат инсоннинг озод яшаши, эркин нафас олишини, балки, аввало, мулкдорлар ва тадбиркорларга ҳақиқий эркинлик беришни, фаолият эркинлигини тушунамиз. Мулк эгаси ва тадбиркорларнинг қўл-оёғига турли баҳоналар билан кишан кийдирадиган зўравонлар – бу назорат қиладиган вазирлик ва идоралар бўладими, рухсат берувчи, банк, молия ҳамда бошқа хизматлар кўрсатадиган тузилмалар бўладими, ер ажратиш, зарур ресурсларни олиш йўлидаги ҳали-бери ўз ечимини топмаган муаммолар бўладими – бундай ғов ва тўсиқлар бу соҳага фақат зарар келтиради, унинг ривожини бўғиб, эркин ҳаракат қилишига қўймайди. Бундай адолатсизликка энди чидаш мумкинми? Йўқ, ҳеч қачон.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳаси вакиллари, мулкдорлар синфи нафақат ўзини, оиласини боқаётган, айни пайтда халқимиз фаровонлигини таъминлашга, миллий армиямизни қўллаб-қувватлашга, бир сўз билан айтганда, миллий тараққиётимизга ҳисса қўшаётган экан, улар, авваламбор, эркин ва яна бир бор эркин бўлиши шарт. Бундан кейин мутасадди вазирлик ва идоралар, жойлардаги бошқарув идоралари фаолиятига айни шу талаб ва мезон асосида баҳо берамиз. Агар қаерда кимдир ўз ишини ҳалол ва виж-

донан бажараётган тадбиркорларга ишонч билдириш, уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ўрнига, уларга ола кўз билан қарайдиган бўлса, билиб қўйинглар, биз бунга бошқа тоқат қилмаймиз. Баъзи бир одамларнинг онгида шундай бир бемаъни тушунча ва тасаввур қотиб, ўрнашиб қолганки, ундан ҳанузгача қутула олмаяпмиз. Яъни, текширувчи, албатта, хато ва камчилик топиши ва кимнидир, албатта, жазолаши керак. Барака топкур, бу – эски мустабид тузумдан қолган сохта қараш эмасми?

Аслида, текширишдан асосий мақсад шундай бўлиши керакки, у, авваламбор, камчиликни топиш ва уни бартараф этиш, келгусида бунга йўл қўймаслик учун хизмат қилиши керак.

Мутасадди идоралар айна шу фикрни ўзига шиор қилиб олишини истардим. Агар кимда-ким текширишларни ўзининг шахсий манфаатини кўзлаб ташкил қилаётган ва амалга ошираётган бўлса, бундай одамлар билан биз – раҳбарлар, яъни давлат курашиши керак.

Шу нуқтаи назардан қараганда, иқтисодиётимизда давлатнинг улуши ва ўрнини стратегик ҳамда иқтисодий асосланган даражага қадар қисқартиришимиз даркор.

Яна бир бор айтаман, давлатнинг иқтисодиётдаги иштирокини сезиларли даражада қисқартиришимиз керак. Нега деганда, иқтисодиётда давлатнинг улуши кўп бўлса, бу фақат зиён келтиради. Мен ўзим давлат раҳбари, давлатнинг вакили бўлиб, шу гапни айтаётган эканман, бунинг учун барча асосларим,

илмий ва амалий жиҳатдан мустаҳкамланган хулосаларим бор.

Бугун ким фойдали иш қияпти-ю, кимдир эса номига ишлаб, бунинг учун ойлик оляпти – биз ҳаммасини яхши биламиз. Мансабдор одамлар орасида ўз манфаатини давлат манфаатидан, халқимиз манфаатидан устун қўяётган одамлар бор экан, уларни масъул лавозимга, вазифага қўйиб, биз хато қилганмиз. Ҳали ҳам кеч эмас, биз бу борадаги ишларни, албатта, тартибга олиб, жойига қўямиз. Ким янгича ишлашни хоҳламаётган, кун ўтса бўлди-да, деб юрган бўлса, шуни билсинки, уларнинг ўрнига интилувчан, ишга, меҳнатга чанқоқ ёшларимиз келади.

Фарзандларимиз – бизнинг эртанги кунимиз, деб кўп гапирамиз. Ҳақиқатан ҳам, қаерда, қайси соҳада, мана, мен борман, бу ишни, бу масъулиятни ўз зиммамга оламан, деб майдонга отилиб чиқадиган ёшлар бўлса, улар – эртанги кунимиз, улар – менинг болаларим. Агар шундай ғайрат-шижоат билан ўзингизни намоён этмасангиз, ўйлайманки, вақтингиз бекор кетаяпти, азиз болаларим. Сизларга, мана, мен Президент сифатида айтяпман: сиз – менинг суянчим ва таянчим, ҳеч қачон кўрқманг, маррани баланд олиб, олдинга босинг.

Албатта, бугун бизнинг янада жадал олдинга боришимизга ҳалақит бераётган, йўлимизда тўсиқ бўлаётган ғовлар кўп. Айниқса, коррупция деган балонинг олдини олиш ва унга қарши қатъий курашиш лозим. Дунёда коррупцияни енгиб бўлмайди, деган гап кенг тарқалган. Мен бунга қўшилмайман. Тўғри, коррупцияни охиригача енгиб бўлмайди, деган гапда

жон бор. Лекин ҳаммамиз, бутун халқимиз бир ёқадан бош чиқариб, бир тану бир жон бўлиб курашсак, уни енгиш мумкин.

Давлат идораларида лавозимда ўтирганлар, авваламбор, ўзининг манфаатини эмас, балки давлат манфаатини ўйлаши керак. Аммо совет давридаги хусусий мулкни бутунлай рад этган мафкуравий қараш ҳам қайтмаслиги керак. Ўша мустабид тузум даврида давлат манфаати учун минг-минглаб одамларнинг нафақат мол-мулки, балки ҳаёти ҳам барбод қилинган. Бугун бу ҳақда мисол келтиришнинг ҳожати йўқ деб ўйлайман.

Ўзбекистон Конституциясида инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни, қадр-қиммати ва бошқа дахлсиз ҳуқуқлари олий қадрият экани мустаҳкамлаб қўйилган. Давлат манфаати ёки давлат мулкининг ҳукмронлиги белгилаб қўйилмаган. Давлат, аввало, инсон манфаати, унинг ҳуқуқи ва эркинликларини таъминлаш учун хизмат қилиши лозим. Бошқача айтганда, биринчи навбатда, одамлар рози бўлса, бой бўлса, шундан кейин давлат манфаати ҳам таъминланади, давлат ҳам бой бўлади.

Олдимизда турган яна бир муҳим вазифа – маъмурий буйруқбозлик тизимининг ҳамон сақланиб қолаётган ҳар қандай шаклларида воз кечиб, давлат органлари, бизнес ва хусусий сектор ўртасидаги вазифа ва ваколатларни аниқ белгилаб қўйишимиз, савдо операцияларини, чакана савдодан ташқари, асосан, биржа орқали амалга ошириш тизимига ўтишимиз керак.

Биз бу борада кўп-кўп ютуқларни кўлга киритганимиз барчамизга қанот беради, албатта. Шу йўлда бошлаган ишларимизни янги босқичга кўтариб, биржа савдосини ривожлантирадиган бўлсак, бюрократия, керак бўлса, коррупциянинг пайи анча қирқилади.

Аксинча бўлса, дейлик, харидор ва ўз маҳсулотини таклиф этаётган томоннинг вакили учрашиб, шахсий манфаати йўлида ўзаро келишиши мумкин. Биржада эса бундай ўзбошимчалик бўлмайди, фақат қонун асосида иш юритилади. Шундай экан, биз бу борадаги ишни яна ривожлантиришимиз керак, албатта.

Айниқса, кичик бизнес соҳасида бу ўзини тўлиқ оқламоқда. Бугунги кунда кичик бизнес субъектларининг камида 50 фоизи биржа савдоларида қатнашиб, зарур ресурсларга эга бўлмоқда. Шу нуқтаи назардан қараб, биз бу масалада кичик бизнесга бу борада янада кенг йўл очиб беришимиз керак.

Шулар қаторида корпоратив ёки акциядорлик бирлашмалари фаолиятига ҳам кўпгина хорижий фирма ва компаниялар тажрибаси асосида тегишли ўзгартиришлар киритиш зарур.

Бу борадаги амалий тажрибамиз шуни кўрсатадики, **Ўзбекистонда маҳаллий акциядорлар билан бирга, чет эллик инвесторларнинг ҳам акцияларга эга бўлиши мулкчиликнинг энг маъқул, самарали, ўзини оқлаётган йўлидир.** Бунинг афзаллиги, авваламбор, шундаки, хорижлик акциядорлар – муассислар қўшма корхоналарга, аввало, илғор, юқори технологияларни олиб келиш билан бирга, ишлаб чиқариш-

ни замонавий асосда ташкил этиш ва бошқаришни жорий этади.

Шу аснода биз хорижий давлатлар ва компаниялар билан ҳамкорликни янада ривожлантириш учун очиклигимизни билдириб, бу борада янги йўл ва имкониятлар очиб беришга тайёرمىз, десам, ўйлайманки, барчангиз бу фикрга қўшиласиз.

Айни шу йўлни биз ўзимизга маъқул, деб биламиз ва бу борада амалий ишларни бошлаганмиз. Мамлакатимизда бу соҳадаги ҳозирги ҳолат, афсуски, қониқарли эмас. Кўпчилик компания ва бирлашмалар номигагина акциядорлик жамиятларига айлантирилган. Ўйлайманки, ўз вақтида бу масалага юзаки қаралгани ва чуқур текширмасдан туриб рухсат берилгани бунга сабаб бўлган.

Шундай экан, мутасадди вазирлик ва идораларнинг бу борадаги фаолиятини яна бир бор танқидий баҳолаб, айбдорларни, керак бўлса, жавобгарликка тортиш керак. Чунки Ўзбекистонда бундай ўйинлар кетмайди. Афсуски, биз бу масалада пала-партиш ишларга йўл қўйдик. Акциялар ҳам номига чиқарилган, улар деярли иш бермаяпти.

Бу борадаги амалий тажрибамиз шуни кўрсатмоқдаки, маҳаллий акциядорлар билан бирга чет эллик инвесторлар ҳам акцияларга эга бўлган компаниялар ўзини оқлаяпти.

Шунинг учун биз барча компанияларни ана шундай шаклга ўтказишни энг тўғри йўл деб биламиз. Чет мамлакатларнинг вакиллари ўз сармояси билан келиб, компанияларимизнинг акцияларини сотиб олса,

акциядор бўлса, бунинг нимаси ёмон? Шундай йўл тутсак, авваламбор, юртимизга замонавий технология келади, иккинчидан, маҳсулотларимизни жаҳон бозорига чиқариш осонроқ бўлади.

Бугунги кунда дунё бозорида рақобат шу даражада шафқатсиз тус олмоқдаки, унда мустаҳкам ўрин эгаллаш осон эмас. Майли, энг юксак технологияни юртимизга олиб келиб, юқори сифатли маҳсулотлар ишлаб чиқардик ҳам дейлик. Лекин уларни эртага қаерда сотамиз? Жаҳон бозорида бизни ҳеч ким, келинг, марҳамат, деб кутиб олмайди. Бу бозор тўлик бўлиб олинган, унда бўш жойнинг ўзи йўқ. Аммо биз бу бозорда ўзимизга хос ва ўзимизга мос ўрин эгаллаб, шунинг ҳисобидан маҳсулот сотиб, валюта ишлашимиз зарур. Биз бунга қандай эришишимиз мумкин? Қачонки маҳсулотимизга талаб катта ва у юқори сифати билан бошқалардан устун бўлсагина жаҳон бозорида ўз ўрнимизни топишимиз мумкин. Сифатли маҳсулот чиқариш учун эса энг замонавий технологиялар керак. Шу маънода, ана шундай технологияларга эга бўлган хорижлик инвесторларни корхоналаримизга шерик сифатида жалб қилсак, улар акция эгаси бўлса, биз кўп нарса ютамиз.

Шулар қаторида Интернетнинг имкониятларидан кенг фойдаланишимиз зарур. Бугунги кунда дунё бозорида нима янгилик бўляпти, қайси маҳсулотга қанча талаб бор, нарх-наво қандай, эртага нима бўлиши кутилмоқда, деган саволларга жавоб беришга ҳар биримиз — катта компаниялар раҳбарларидан тортиб, менежерлар, фермерлар, ҳар бир ишлаб чиқарувчи ва

хизмат кўрсатувчи тайёр бўлиши лозим. Бу – ҳаёт талаби.

Айни вақтда шуни ҳам яхши билиб олиш керакки, жаҳонда юксак технологияларга эга бўлган давлатлар кўп эмас. АҚШ, Германия, Япония, Жанубий Корея, Хитой каби бу соҳада катта салоҳиятга эга бўлган давлатлар билан яқин бўлиб, улар билан ҳамкорликда қўшма корхоналарни кўпайтирсак, фақат фойда кўрамиз. Бу борада ҳар қандай мафкуравий қарашларни четга суриб қўйишимиз керак.

Рухсатингиз билан яна бир муҳим масала юзасидан ўз фикр-мулоҳазаларимни баён этмоқчиман. Ҳозирги кунда жаҳонда иқтисодий кураш билан бирга, мафкуравий қарама-қаршилик ҳам кучайиб бормоқда. Мафкуравий кураш – бу, аввало, сиёсий кураш дегани. Ҳар бир мамлакатнинг сиёсий, иқтисодий, маънавий нуқтаи назардан манфаати бўлиши табиий ҳол. Буларнинг орасида маънавият соҳасидаги манфаат ва кураш энг муҳим жабҳа ҳисобланади. «Юксак маънавият – енгилмас куч» номли китобимда бу масалалар ҳақида атрофлича фикр юритилган.

Маънавият аслида нима эканини ҳаммамиз чуқур англаб олсак, уни болаларимизга ҳам ўргатсак, биз киммиз, қандай буюк зотларнинг авлодимиз, қандай бебаҳо маънавий мероснинг ворисларимиз, деган саволларни олдимизга қўйиб, уларга жавоб бериб яшайдиган бўлсак, ҳеч нарсадан қўрқмасак бўлади. Чунки бундай ишонч ва эътиқод билан яшайдиган халқни ҳеч ким енга олмайди.

Халқимизнинг эзгу ҳаёт талабларига жавоб берадиган, унинг туб манфаатлари, орзу-интилишларини ҳар

томонлама акс эттирадиган миллий ғоя, миллати, тили ва динидан қатъи назар, ҳар бир юртдошимизнинг ўз ғоясига айланса, уларнинг қалби ва юрагидан чуқур жой олса, — мен ишонаман — ана шунда биз кўзлаган юксак мақсадларимизга албатта етамиз.

Бугунги кунда биз, эртага нима бўлишини олдиндан айтиб бўлмайдиған, кўп жиҳатдан ноаниқ, беқарор бир замонда яшаётганимизни ҳисобга олган ҳолда, аввало халқимизнинг ўз кучига бўлган ишончи, иймон-иродасини янада мустаҳкам қилиш ҳақида ўйлашимиз керак.

Бир ҳақиқатни барчамиз, биринчи навбатда ёшларимиз аниқ-равшан тушуниб олишини истардим: мамлакатимизда янги ҳаёт, янги жамият куриш мақсадида бошлаган ишларимизни мантиқий якунига албатта етказиш — бу биз учун тарихимизнинг ўзи исботлаб бераётган энг тўғри йўл ва биз шу йўлдан ҳеч қачон ортга қайтмаслигимиз шарт. Шуни унутмаслигимиз керакки, мустақиллик, бугунги эркин ҳаёт, бугунги беқиёс имконият ҳар қайси миллат, ҳар қайси авлод тарихида фақат бир марта бериладиган улуг ва ноёб неъматдир.

Агарки биз учун ҳақиқатан ҳам ҳаёт-мамот масаласи бўлган ана шу имкониятни бой берсак, зиммаларимизга юклатилган буюк тарихий масъулият ҳиссини йўқотсак, ўз олдимизга қўйган олий мақсадларга етиш учун юртимизда яшаётган ҳар қайси онгли инсон бор куч-ғайрати, ақл-заковатини бағишлашига эриша олмасак, очиқ айтиш керак, биз эл-юртимиз олдида, ёш авлодимиз, жондан азиз фарзандларимиз олдида хиё-

нат қилган бўламиз. Ўз-ўзидан равшанки, бунга йўл қўйишга бизнинг ҳеч қандай ҳаққимиз йўқ.

Бу фикрни барча ватандошларимиз, ёшларимиз он-гига чуқур сингдириш аввало биз – раҳбарлар, етакчилар учун ҳам қарз, ҳам фарз, деб ҳисоблайман.

Бугунги кунда амалга ошираётган ва 2015 йил ҳамда келгуси йиллар учун белгилаб олган ислохотларимизни айлани шу талаблар асосида янада чуқурлаштириш, иқтисодиётимизнинг барқарор ўсиш суръатларини давом эттиришимиз, ҳеч шубҳасиз, давлат бошқаруви таркибини ва иқтисодиётимизнинг рақобатдошлигини янги босқичга кўтаришга, жаҳон миқёсида Ўзбекистонимизнинг муносиб ўрин эгаллашига хизмат қилади.

Қадрли дўстларим, юртдошларим!

Рухсатингиз билан яна бир ўта муҳим ва барчамизни ўйлантирадиган масалага тўхталиб ўтишни зарур, деб биламан. Яъни, бугунги кунда барчамиз қандай ўта таҳликали, тобора кескинлашиб бораётган, турли хавф-хатарларни олиб келиши мумкин бўлган замонда яшамокдамиз.

Айлани шундай вазиятни ҳисобга олиб, бугун юртимизда ҳукм сураётган тинчлик-осойишталикни, халқимизнинг осуда ҳаётини, чегараларимизнинг дахлсизлигини асраш мақсадида биз узоқ ва яқин атрофимиздаги барча давлатлар билан дўстона муносабатларни ва ўзаро манфаатли ҳамкорликни янада мустаҳкамлашни ўзимизнинг энг устувор вазифамиз, деб билишимиз керак.

Яна ва яна бир бор айтишни ўзимнинг бурчим, деб биламан – **Ўзбекистон ҳеч қандай ҳарбий-сиёсий блокка қўшилмайди, ўз ҳудудида чет эл ҳарбий базаларини жойлаштиришга, бизнинг ҳарбийларимизнинг мамлакатимиз ташқарисида бўлишига мутлақо йўл қўймайди.**

Бугун яқин атрофимизда вужудга келаётган ўта мураккаб вазиятда айти шундай йўлни, шундай сиёсатни биз учун энг тўғри, энг маъқул, деб биламиз. **Илгари ҳам айтганимдек, бизга, халқимизга тинчлик ва омонлик керак, бунинг учун курашишимиз керак.**

Фурсатдан фойдаланиб, бизга яқиндан ёрдам ва кўмак бериб, ҳамкорлик қўлини узатиб, доимо хайрихоҳ бўлиб келаётган хорижий давлатлар ва халқаро ташкилотларга, уларнинг мана шу залда ўтирган вакилларига, барча чет эллик меҳмонларимизга ўз номидан, халқимиз номидан самимий ташаккур изҳор этишга рухсат бергайсиз.

Мен чет давлатлардан келган ҳамкорларимиз, авваламбор, дипломатик корпус, бизнес вакиллари билан кўп учрашаман. Улар орасида уруш ҳақида, қарама-қаршилиқ тўғрисида гапирган биронта одамни учратмадим.

Айниқса, дипломатларга қойил қоламан. Улар ўзини шундай тутадик, ҳеч қачон бирортаси билан ёмон кайфиятда хайрлашганимни эслай олмайман. Элчиларнинг ваколат муддати тугагач, улар билан хайрлашаётганимда ўзимни бамисоли яқин дўстимни кузатаётгандек ҳис қиламан.

Чунки хорижий давлатларнинг элчилари юртимизда ишлаган вақтлари мобайнида биз билан шундай

яқинлашиб, дўстлашиб кетадики, хайрлашишнинг ўзи оғир бўлади. Биронта элчини кўрмадимки, мана, мен ниҳоят кетяпман, бундан мамнунман, деган бўлса. Шу боис бугун юртимизда фаолият кўрсатаётган чет мамлакатларнинг элчиларига бутун халқимизнинг ҳурмат ва эҳтиромини етказмоқчиман.

Менга қолса, махсус бир мукофот таъсис этиб, Ватанимизда ўз фаолиятини яқунлаётган дипломатларни у билан тақдирласак, айти муддао бўларди.

Ўйлайманки, бу залда ўтирган катта-кичик барча раҳбарлар, парламентимиз палаталари аъзолари муҳтарам элчилар билан учрашса, мулоқотлар олиб борса ёки улар билан ҳамкорлик тўғрисида келишувларга эришиш пайтида уларнинг ўртасида айти шундай кайфият ҳукмронлик қилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Дипломатнинг энг катта ютуғи нима, деб сўрасангиз, мен улар кўп ишлатадиган ибора билан, урушни бошламасидан туриб уни ютишида, деб жавоб берган бўлардим. Мана шундай хусусият ва аломатларга эга бўлган одамлар, албатта, тасодифан Ўзбекистонга келмайди.

Шуларни ҳисобга олиб, марказда бўладими, вилоятларда бўладими, барчамиз чет давлатларнинг муҳтарам вакилларига шундай ҳурмат-эҳтиром билан муносабатда бўлсак, бу бизнинг қоидамизга, айланса, ҳаммамиз, авваламбор, Ўзбекистонимиз учун маъқул иш бўларди.

Менинг Ўзбекистон Республикаси Президенти этиб сайланишим муносабати билан ўз табрик ва қутловларини йўллаган барча давлат раҳбарларига,

сиёсат ва жамоат арбобларига чуқур миннатдорлик билдираман.

Менга юксак ишонч билдирган она халқимга бош эгиб, яна ва яна бир бор таъзим қиламан.

Мана шундай олижаноб, бағрикенг халқимизга фарзандлик меҳри ва садоқати билан хизмат қилиш – мен учун энг юксак шараф, олий саодатдир.

Доимо соғ-омон бўлинглар, қадрдонларим!

МУНДАРИЖА

Сўзбоши ўрнида.....	3
Бизнинг мақсадимиз – эркин ва фаровон, демократик ҳаёт қуриш (<i>Тадбиркорлар ва ишбилармонлар ҳаракати – Ўзбекистон либерал-демократик партиясининг VII съездидаги маъруза</i>).....	37
Мустақиллик – тоғдек таянчимиз, қудратли заминимиздир.....	67
Ким эдигу ким бўлдик? Эртага ким бўлишимиз, қандай янги марраларни эгаллашимиз керак?	77
Сайлов – демократиянинг олий шаклидир.....	97
Тарих – бамисоли кўзгу.....	107
«Ўзбек модели» – амалда ўзини оқлаган, ёруғ истикболимизни белгилаб берган тараққиёт йўли	123
Қишлоқ тараққий топса, юртимиз обод, ҳаётимиз янада фаровон бўлади.....	171
Ободлик кўнгилдан бошланади.....	189
Замонавий раҳбар доимо олдинга интилиб яшаши керак....	205
Кексалар – хонадонларимизнинг файзу фариштаси.....	215
Аёл бахти – жамият бахти.....	225
Фарзандларимиз биздан кўра кучли, билимли, доно ва албатта бахтли бўлишлари шарт.....	233
Халқимизга тинчлик ва омонлик керак	271
Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқ.....	281

Каримов И.А.

К25 Она юртимиз бахту иқболи ва буюк келажаги йўлида хизмат қилиш – энг олий саодатдир / И.А. Каримов; – Тошкент: «O‘zbekiston» НМИУ, 2015. 304 б.

ISBN 978-9943-28-344-2

УЎК: 323(575.1)

КБК 66.3(5Ў)

Расмий нашр

Ислом Абдуғаниевич Каримов

**ОНА ЮРТИМИЗ
БАХТУ ИҚБОЛИ ВА БУЮК
КЕЛАЖАГИ ЙЎЛИДА
ХИЗМАТ ҚИЛИШ –
ЭНГ ОЛИЙ САОДАТДИР**

Нашр учун масъул *Х. Султонов*

Нашрга тайёрловчилар: *С. Ашуров, М. Қаршибоев, И. Бурибоев, О. Турақулов*

Нашриёт муҳаррирлари: *И. Аҳмедов, Б. Акбаров*

Рассом *Ш. Ходжаев*

Бадий муҳаррир *Ҳ. Қутлуқов*

Техник муҳаррир *Л. Хижова*

Кичик муҳаррир *Д. Холматова*

Мусахҳихлар: *М. Ишонхонова, С. Салохутдинова*

Компьютерда тайёрловчи *К. Голдобина*

Нашриёт лицензияси АИ № 158, 14.08.2009.

Босишга 2015 йил 7 августда рухсат этилди. Бичими 60×90^{1/16}.

Офсет қоғози. «Times» гарнитурасида офсет усулида босилди.

Шартли босма табоғи 19,0+0,13 фронтис. Нашр табоғи 15,18.

Адади 25000 нуска (1-завод). Буюртма № 15-502.

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг «O‘zbekiston»
нашриёт-матбаа ижодий уйи. 100129, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

ISBN 978-9943-28-344-2

